

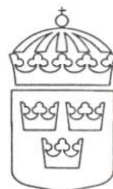
Riksdagens protokoll

1991/92:48

Onsdagen den 18 december

Kl. 9.00 – 17.54

19.00 – 23.56

Protokoll
1991/92:48

1 § Val av valprövningsnämnd

Företogs val av ordförande, ersättare för ordföranden, sex ledamöter och sex suppleanter i valprövningsnämnden.

Talmannen meddelade att valberedningen hade berett valet av valprövningsnämnd och därvid enhälligt beslutat om gemensamma listor för valen av ledamöter och suppleanter i valprövningsnämnden. Även i övrigt förelåg enhälliga förslag. Förslagen framgick av en i kammaren utdelad promemoria.

Från valberedningen hade inkommit protokollsutdrag beträffande val av ordförande och ersättare för ordföranden samt de gemensamma listorna beträffande val av ledamöter och suppleanter.

Kammaren valde – för tiden från valet till dess nytt val av valprövningsnämnd ägt rum – till

ordförande i valprövningsnämnden

ordföranden i arbetsdomstolen Olof Bergqvist

ersättare för ordföranden i valprövningsnämnden

regeringsrådet Lars Tottie

De avlämnade gemensamma listorna för val av ledamöter och suppleanter i valprövningsnämnden upplästes av talmannen och godkändes av kammaren, varvid befanns att följande personer, vilkas namn i här angiven ordning upptagits på resp. lista, för tiden från valet till dess nytt val av valprövningsnämnd ägt rum valts till

ledamöter i valprövningsnämnden

hovrättspresident Håkan Winberg

Kurt Ove Johansson (s)

Birger Hagård (m)

organisationssekreterare Sten Olsson

Ylva Annerstedt (fp)

Ulla Pettersson (s)

suppleanter i valprövningsnämnden

Jerry Martinger (m)

Sören Lekberg (s)

tredje vice talman Bertil Fiskesjö (c)

Ingegerd Sahlström (s)

organisationschef Susann Torgerson

f.d. riksdagsledamoten Tore Claeson

2 § Val av suppleant i socialförsäkringsutskottet

Företogs val av en suppleant i socialförsäkringsutskottet.

Kammaren valde i enlighet med valberedningens förslag till

suppleant i socialförsäkringsutskottet

Liisa Rulander (kds)

3 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 12 december.

4 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Proposition

1991/92:81 till socialutskottet

Förslag

1991/92:15 till konstitutionsutskottet

5 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter

Finansutskottets betänkande 1991/92:FiU10

Skatteutskottets betänkande 1991/92:SkU13

Meddelande om samlad votering

Talmanen meddelade att finansutskottets betänkande FiU9 samt näringsutskottets betänkanden NU10, NU14 och NU15 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1991/92:FiU9 Avveckling av löntagarfonderna (prop. 1991/92:36).

*Avveckling av
löntagarfonderna*

Anf. 1 ROLAND SUNDGREN (s):

Fru talman! Det betänkande om löntagarfonderna som vi i dag har att behandla gäller en avveckling av löntagarfondstyrelserna och inrättandet av en avvecklingsstyrelse.

Redan under våren 1991 presenterade den socialdemokratiska regeringen ett förslag om att löntagarfonderna i sin nuvarande form skulle avvecklas. Det förslaget innebar att de fem AP-fonderna och de fem löntagarfonderna skulle slås samman till fem lika stora fonder. Fonderna skulle vara fristående och få små, självständiga styrelser. Fonderna skulle få rätt att placera i fastigheter, obligationer, aktier och andra värdepapper. De skulle ha ungefär samma placeringsmöjligheter som försäkringsbolag och värdepappersfonder. Detta var ett förslag som bättre skulle trygga framtidens pensioner och samtidigt öka tillgången på riskkapital för svenskt näringsliv, så att dess utbyggnad och framtid därmed skulle främjas.

Detta förslag drog den borgerliga regeringen tillbaka efter valet och kom i stället med den proposition vi nu har att behandla, som innebär att löntagarfondernas tillgångar vid utgången av 1991 skall överföras till förvaltning av en avvecklingsstyrelse, vilken skall förvalta dessa tillgångar till dess de helt har utskiftats.

Vi socialdemokrater anser att för svensk ekonomi, för det nödvändiga sparandet i samhället, för en effektivare kapitalmarknad och för att uppnå det som vi alla är överens om, nämligen att ATP-systemet måste stärkas, så är det förslag den socialdemokratiska regeringen framlade vida överlägset det förslag den borgerliga regeringen nu som ett första steg kommit med.

Vad regeringen kommer med i sitt andra steg vet vi ännu inte helt. Men i denna till innehållet smått religiösa proposition tar man upp vissa tankgångar om hur löntagarfondernas samlade tillgångar kan tänkas användas, bl.a. till en överföring till sparpremier i allemanssparandet. Vi har i dessa dagar fått uppleva att en PM har upprättats i finansdepartementet, i vilken det föreslås att man, om man sparar 2 400 kr. skall få en extra sparpremie på 50 % av det beloppet, om pengarna får vara kvar till 1997. Det finns också tankar om att bilda stiftelser som främjar forskning och utbildning. Finansutskottet framför dock i detta betänkande att det inte nu finns någon som helst anledning för riksdagen att ta ställning till fondernas användning, utan att regeringen får återkomma till riksdagen i den frågan.

Löntagarfonderna tillskapades bl.a. för att förstärka pensionssystemet, och enligt det socialdemokratiska förslaget skulle de tidigare löntagarfonderna nu utgöra en integrerad del av AP-fonderna. Alla partier är i dag rörande överens om att ATP-systemet behöver förstärkas. Mot den bakgrunden är det fullkomligt obegripligt varför fonderna skall avvecklas och utskiftas ur pensionssystemet. Löntagarna har avstått löneutrymme för att stärka pensionssystemet och för att på sikt garantera sina pensioner.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Avveckling av
löntagarfonderna*

Den borgerliga regeringen har dessutom i sin ekonomisk-politiska proposition anmält att man avser att tillsätta en parlamentarisk beredning för att se hur man kan stärka ATP-systemet. Att i detta läge samtidigt ange att man har för avsikt att dra bort 22 miljarder från ATP-systemet är synnerligen inkonsekvent. Detta har också värderade ledamöter av denna kammare tyckt, exempelvis Daniel Tarschys, folkpartiet. Han skriver i Dagens Industri: Låt löntagarfonderna skapa samförstånd i pensionsfrågan! En bra pensionsreform har större effekt på sparandet än den nu föreslagna fondavvecklingen. Det skulle underlätta översynen av pensionssystemet om regeringen avstod från att dra bort de 20 miljarderna från ATP-systemet.

Förre statsministern Thorbjörn Fälldin har varit inne på liknande tankegångar.

Samtidigt som regeringen nu vill avveckla löntagarfondsstyrelserna, tar man i det här betänkandet bort möjligheterna för fjärde och femte fondstyrelserna att delegera rösträtt för aktier till de fackliga organisationerna – något som ett enhälligt näringsutskott 1973 uttalade sig för, och som man också i betydande utsträckning har utnyttjat. Det har alltså gått så långt i det högerdominerade Sverige, att de anställda inte längre räknas till näringslivet. Jag kan inte tolka det på annat sätt. Jag upplever att vi är ljusår från det skede då folkpartiet – 1974 – tog initiativ till en utredning om löntagarfonder och samtidigt hade långtgående förslag på det företagsdemokratiska området, om hälftenrepresentation i företagens styrelser.

Detta och hela den proposition vi nu behandlar, samt en mängd övriga förslag som den högerdominerade regeringen lagt fram i höst, eller aviserat, är uttryck för en fientlighet mot löntagarna och de fackliga organisationerna som, om den får fortsätta i den här takten, t.o.m. kan få Thatchers åtgärder mot brittisk fackföreningsrörelse att förblekna. Och ändå befinner vi oss i ett land där fackföreningsrörelsen aldrig har tvekat i sin inställning att man skall vara med och stärka produktiviteten i vårt näringsliv. Även löntagarfonderna hade starka inslag som innebar att man skulle öka näringslivets riskkapital, få till stånd ett uthålligt riskkapital och ett ökat sparande i ekonomin. Vi kan också peka på det ansvar som fackföreningsrörelsen tagit i den fråga som har varit mest besvärlig för svensk ekonomi, nämligen kostnadsutvecklingen, genom att man ställt upp på ett tvåårigt Rehnbergsavtal.

Som tack för detta skall nu löntagarnas pengar, som är till för att stärka deras framtida pensioner, delas ut till andra ändamål. Samtidigt höjer man A-kasseavgifterna, slopar avdragsrätten för fackföreningsavgifter, inför karensdagar, tar bort stödet till MBL-utbildning och annan facklig utbildning, och försämrar anställningstryggheten.

Nu skall det alltså markeras att det finns två sorters folk i Sverige – löntagare och kapitalägare. Kapitalägare skall få sänkta förmögenhetsskatter och arvsskatter, slopad omsättningsskatt på aktier, sänkta kapitalbeskattningar och reavinstskatter. Och de som har råd att på egen hand spara skall premieras med löntagarfondspengar. Detta är något som också Ny Demokrati har reagerat mot. I sin motion har Ny Demokrati tyckt att det är ansvarslost och orättfärdigt att på det här sättet dela ut pengar till dem som har råd att spara. Det är min förhoppning att Ny Demokrati står kvar vid denna uppfattning.

Avslutningsvis, fru talman: I dessa tider av avveckling av löntagarfonder,

statliga företag och myndigheter, och införande av privatiseringar, är det lätt att instämma med författaren Torgny Karnstedt. I en krönika inför 1992 skriver han att vi har att vänta oss ett "blått nytt år", där vi trots avvecklingen av alla statliga verk kanske får några nya, kanske ett "inbillningsinstitut" som skall vända sig till alla dem som fortfarande går omkring och inbillar sig att alla människor har ett lika värde.

Fru talman! Jag vill med detta avstyrka regeringens proposition om avveckling av löntagarfonderna och yrka bifall till de tre socialdemokratiska reservationer som fogats till betänkandet.

Anf. 2 LARS-OVE HAGBERG (v):

Fru talman! I dag skall alltså löntagarfonderna gå i graven, enligt den rege-
ringsproposition som vi har att behandla. Men de verkligen ansvariga för da-
gens läge är, som jag ser det, egentligen de som gjorde de här löntagarfon-
derna så tandlösa att de inte har haft den förankring som de borde ha på den
svenska arbetsmarknaden.

Samtidigt som löntagarfonderna blev tandlösa utlöste de den verkliga
klasskampen på 1970-talet och i början av 1980-talet. Man kan säga att
denna kamp kulminerade i 4 oktober-rörelsen, där överklassen verkligen
mobiliserade hela sin kraft. Storföretagen fick med sig småföretagen och
lyckades ta hand om opinionen. Man kan fundera över varför det gick så.

Ursprunget till dagens debatt ligger alltså hos Rudolf Meidner och den de-
batt som vi hade på 1960- och 1970-talet om de anställdas inflytande och
makt och som resulterade i medbestämmandelagen, lagen om anställnings-
skydd och lagstiftningen på miljöområdet. Meidners utgångspunkt var att
det gällde ett led i en ekonomisk demokrati. Vi kommer aldrig ifrån att ett
land inte kan halta när det gäller demokratin. Att försöka stadfästa att demo-
kratin vilar på det enskilda ägandet i den form som finns i storföretagen i
dag – det kommer aldrig att lyckas.

Rudolf Meidner tog upp tre områden som är oerhört väsentliga, kanske
inte minst från dagens utgångspunkt, när vi ser att det är problem med till-
växten i hela den industrialiserade världen. Det gällde att engagera hela kraf-
ten hos folket, nämligen arbete och investeringar, ägande och ekonomisk
fördelning, makt och demokrati.

Själva den konstruktion som Meidner föreslog var visserligen helt omöj-
lig, för den byggde på en automatik – att de arbetande i vinstrika företag helt
plötsligt skulle få ett inflytande. Men att makten, inflytandet och demokratin
i arbetslivet var helt avgörande, det hade Meidner klart för sig. Att man se-
dan inte mobiliserade fackföreningsrörelsen, hela arbetarrörelsen och en
stor del av andra skikt i samhället för denna oerhört viktiga del i demokratin,
det är en annan sak.

Jag tror att just detta är morgondagens stora stridsfråga. Som socialist ser
jag det som oerhört väsentligt att makten i arbetslivet ligger hos de anställda
och ingen annanstans. Vi är som sagt på väg åt ett helt annat håll i dag. Med
hjälp av regeringen – med andra åtgärder i fördelningspolitiskt syfte – försö-
ker nu den starka kraften på arbetsmarknaden, Svenska arbetsgivareföre-
ningen, att verkligen uttunna det inflytande som de anställda har i form av
sitt eget inflytande och sina fackliga organisationer. Det är stridsrop som

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Avveckling av
löntagarfonderna*

kanske inte är så framgångsrika. De kan väcka den svenska arbetarrörelsen till att, efter 20 års slummer, se vart vi är på väg och gå till motangrepp.

Skall man ställa en stor del av de anställda i produktionen av varor och tjänster vid sidan av verkligt inflytande och makt över utvecklingen, kommer inte den tillväxt vi ibland talar om och ger olika innebörd att kunna fortsätta i det här landet. Då kommer vi att få ytterligare problem. Jag tror inte att den här typen av klassklyftor kommer att gynna svensk ekonomi.

De löntagarfonder riksdagen fattade beslut om 1983 blev inte vad man ursprungligen hade syftat till. Det blev en urvattnad kompromiss som inte tillfredsställde någon. Det är därför som vi från vänsterpartiet säger att det egentligen inte finns någon anledning att strida för den här konstruktionen. Den har aldrig haft någon förankring. Det inflytande jag tagit upp här tidigare får ske på annat sätt.

Det är naturligtvis, som också Roland Sundgren var inne på, mycket av en symbolfråga när regeringen nu skall avveckla löntagarfonderna. Man har egentligen jättelika problem med vad man skall göra av dessa drygt 20 miljarder kronor som är bundna i det svenska näringslivet. Hur i hela friden skall man egentligen använda dessa pengar? Vad skall avkastningen vara? Det är helt klart att det finns saker att lägga pengarna på. Det är kanske det som striden kommer att stå om i morgon.

Den process som regeringen är inne i, i samband med Svenska arbetsgivarföreningens framstöt, är naturligtvis en stridsförklaring mot den svenska arbetarrörelsen i dess helhet.

Mot denna bakgrund anser vi från vänsterpartiet att det inte finns något egentligt skäl att försöka omvandla dagens löntagarfonder till någonting annat. Vi har stött den socialdemokratiska idén som lades fram i en proposition, som nu är tillbakadragen, om att dessa medel skall in i pensionssystemet. Det kan stärka pensionssystemet, dvs. det kollektiva pensionssystemet och inte något av förre statsministern Fälldins förslag. Det är naturligtvis helt riktigt med tanke på att dessa pengar tagits från löneutrymmet. Svagheten i löntagarfonderna var ju att man skulle avstå löneutrymme, det ingick i den solidariska lönepolitiken, som det hette.

När vi nu kommer till nästa skede, då riksdagen med stor säkerhet kommer att rösta för att avveckla löntagarfonderna, vet inte riksdagen vad det skall bli av dessa drygt 20 miljarder kronor, vilket måste vara en oerhörd brist inte minst i beslutsunderlaget. Men vi har fått en del vinkar om detta. Inte minst har reservanterna och även vi från vänsterpartiet fått klart för oss vad vi vill använda medlen till. Men regeringen har antytt att pengarna skall gå till, som Roland Sundgren nämnde, de välbeställda som kan spara eller kanske till forskningsstiftelser. Går inte pengarna till pensionssystemet är det helt nödvändigt att regeringen åtminstone har klart för sig att det här landet har någon form av kris och att den ser till att pengarna hamnar i infrastrukturen eller i investeringar för vår framtid. Det är ett minimum av ansvar att regeringen inser det.

En utdelning via sparpremiesystemet skulle ytterligare utvidga klyftorna i samhället. Regeringen får gärna göra bort sig för min del. Men den borde i alla fall ha en sådan känsla för landet att den inser att en sådan åtgärd inte

skulle främja någon form av sammanhållning, tillväxt och ansvar för svenskt näringsliv.

För vänsterpartiets del yrkar jag bifall till den särskilda meningsyttringen från vänsterpartiet och instämmer i de reservationer som socialdemokraterna avgett.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Avveckling av
löntagarfonderna*

Anf. 3 PER-OLA ERIKSSON (c):

Fru talman! Den 21 december 1983 beslutade en majoritet av socialdemokrater och kommunister att införa löntagarfonder. Det skedde efter en hård och uppsplitande inrikespolitisk strid. Det avspeglade sig inte minst i den riksdagsdebatt som föregick beslutet. Debatten sträckte sig över två dagar med 108 anmälda talare, dvs. nära nog en tredjedel av kammarens ledamöter. Riksdagen införde fonderna med en knapp majoritet – 164 röster mot 158 och 21 nedlagda.

I samband med den socialdemokratiska regeringens proposition konstaterade centern att löntagarfondsbeslutet stod i strid med:

- hela den icke-socialistiska oppositionen
- hela det svenska näringslivet
- betydande delar av fackföreningsrörelsen
- och sist men inte minst en klar majoritet av svenska folket.

I en partimotion framhöll centern att partiet säger kategoriskt nej till löntagarfonder och kommer "om förslaget genomförs att arbeta för ändrade majoritetsförhållanden --- så att löntagarfondssystemet omedelbart kan avvecklas".

Löntagarfonderna infördes dock. Men i dag, nästan precis åtta år efter beslutet om införandet, står riksdagen i begrepp att fatta beslut om att avveckla löntagarfonderna. Det är ett mycket viktigt beslut. Det är en milstolpe och ett besked om att fondsocialismens och kollektivismens dagar är över i Sverige.

Av de ursprungliga planerna på löntagarfonder – Meidnerfonderna, som i bl.a. LO-tidningen entusiastiskt kommenterades med rubriken: "Med fonderna tar vi över successivt" – blev, trots allt, en betydligt beskedligare variant – men även den en konfiskatorisk och samhällsekonomiskt skadlig företeelse. Ingen förefaller i dag riktigt nöjd med löntagarfonderna – inte ens upphovsmännen och de partier som stod bakom införandet. Och undra på det.

Det verkliga syftet med att införa löntagarfonderna var att överföra makt och ägande över stora delar av näringslivet till statliga fonder som fackföreningarna skulle ha ett avgörande inflytande över.

Fonderna motiverades med att de skulle underlätta den solidariska lönepolitiken, dämpa löneökningstakten, bidra till en jämnare förmögenhetsfördelning, öka utbudet av riskkapital, öka sparandet i ekonomin och stärka pensionssystemet.

Fru talman! Det finns inget stöd för att löntagarfonderna dämpat löneökningarna och förbättrat företagens konkurrenskraft. Ökade skatter leder inte till lägre lönekrav, och medlemmarna i de fackliga organisationerna sän-

ker inte sina löneanspråk i utbyte mot aktieinnehav som inte står under deras personliga kontroll. Benägenheten att hålla tillbaka lönekraven är däremot betydligt större i samband med s.k. personliga andel-i-vinst-system då aktieinnehavet knyts till den enskilda individen. Detta är ett system som centern och många andra partier är förespråkare av.

Det är också tveksamt om löntagarfonderna haft någon som helst positiv fördelningspolitisk effekt.

Företagens tillgång på riskkapital har heller inte förbättrats i och med löntagarfonderna. 90 % av fondkapitalet har tagits ur företagen. Av fondmedlen har också 90 % använts för att köpa ut gamla ägare. Endast 10 % av medlen har använts för köp av nyemitterade aktier eller för att på annat sätt öka riskkapitaltillgången. Osäkerheten om villkoren för företagande i Sverige har samtidigt ökat. Det i sin tur har hämmat riskkapitaltillgången. Summa summarum har fonderna försämrat tillgången på riskkapital i näringslivet.

Fonderna skulle slutligen ha stärkt pensionssystemet. Men även detta är en felsyn. Fondernas tillskott till pensionssystemet har under de gångna åren varit försvinnande litet.

Regeringen har nu lagt fram förslag om att löntagarfundsstyrelserna avskaffas fr.o.m. årsskiftet. Finansutskottet har instämt i regeringens förslag. Jag är som ordförande i finansutskottet mycket tillfreds med att vi har en majoritet i utskottet för en fondavveckling.

Avvecklingen skall tillgå så att den blir definitiv och processen irreversibel. I ett första steg avskaffas löntagarfundsstyrelserna. Detta sker redan från den 1 januari 1992. Förvaltningen av tillgångar och skulder i löntagarfundsstyrelserna övertas då av en avvecklingsstyrelse. Det blir sedan avvecklingsstyrelsens uppgift att förbereda en total utskiftning av de förvaltade medlen. Detta sker i ett andra steg. Förslag om det framläggas av regeringen före 1992 års utgång, men målet är att tillgångarna slutgiltigt skall vara utskiftade senast den 1 juli 1994.

I socialdemokraternas motion sägs att fonderna är en del i allmänna pensionsfonden och att fondernas tillgångar inte bör användas för andra ändamål än för pensioner. Motionärerna föreslår ett förtydligande om detta i AP-fondens reglemente. Liknande tankegångar finns också i vänsterpartiets motion.

Socialdemokraternas principiella inställning innebär en felsyn. Löntagarfondernas medel tillhör i dag i formell mening pensionssystemet – ja. Däremot härstammar fondmedlen ur en tvångsvis uttagning av vinstskatt och arbetsgivaravgifter. Principiellt borde därför pengarna betalas tillbaka till företagen. Men det är av praktiska skäl inte möjligt. Formerna för utskiftningen kommer därför att avgöras senare. Det finns anledning att noggrant fundera över på vilket sätt det skall ske. Den promemoria som presenterades av finansdepartementet häromdagen, som jag tror Roland Sundgren kommenterade, ser jag inte som ett definitivt beslut. Den karaktären av tvångssparande bör bli föremål för ytterligare överväganden.

Det framtida reglementet för AP-fonden bör, enligt utskottets mening, bli föremål för en samlad bedömning då förslag om fondmedlens utskiftning är aktuell. Mot denna bakgrund avstyrker utskottet motionerna från socialdemokraterna och vänsterpartiet.

Fru talman! Riksdagen beslutar i dag om en stund att avskaffa löntagarfonderna. Det är utomordentligt tillfredsställande. Låt oss hoppas att vi för framtiden slipper denna typ av socialistiskt och kollektivistiskt experiment som inslag som skall prägla vår samhällsekonomi. Löntagarfonderna hör inte till framtiden utan till gårdagen.

Centern, och många andra, vill se en marknadsekonomi med miljömässiga och sociala hänsynstaganden, präglad av decentralisering, blomstrande företag – inte minst småföretag – och ett starkt enskilt sparande. Den socialdemokratiskt inspirerade lösningen har i allt väsentligt varit den rakt motsatta.

Vi bör arbeta för att motverka såväl statlig som privat maktkoncentration. Därför är statlig maktkoncentration via kollektiva löntagarfonder inte bättre än den privata maktkoncentrationen. Socialdemokraternas doktrin om den svenska modellen har byggt på teorin om balanserade maktkoncentrationer – ett tänkande som är helt främmande för mig och många med mig. Statens grundläggande näringspolitiska uppgift är att skapa goda förutsättningar för företagandet inkl. ett väl fungerande och stabilt regelverk. Statligt ägande av stora delar av näringslivet försämrar effektiviteten i ekonomin. Staten skall inte både ställa upp reglerna och vara aktör på marknaden. Det är att sitta på en stol för mycket.

Den nya regeringen har insett framtidens möjligheter. Fondsocialistiska inslag avvecklas, det personliga sparandet främjas, personliga andel-i-vinstsystem främjas likaså och småföretagsverksamheten stimuleras. Det är, fru talman, rätt väg att gå för framtiden.

Fru talman! Fondernas tillkomst inramades med poetiska inslag. Lika naturligt är det då att inför dagens beslut skicka med en vers:

Här fälls inte mången tår,
när fonderna i graven går,
förutom någon direktör,
vars karriär vi säkert stör.
Det sker utan större kamp och strid,
innan vi far hem för julefrid.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i finansutskottets betänkande och avslag på reservationerna och meningsyttringen från vänsterpartiet.

Anf. 4 ROLAND SUNDGREN (s) replik:

Fru talman! Centern var emot införandet av löntagarfonder. Centern var också emot införandet av ATP och den fondbildning som då följde. Så här i efterhand måste man väl ändå kunna konstatera vad det betytt för utvecklingen av det svenska samhället med hela den enorma utbyggnaden av infrastrukturen, bostadsbyggandet, svenskt näringsliv under 60-talet och det uppbyggda offentliga eller kollektiva sparandet som AP-fonderna innebar. Nu föreslår vi att löntagarfonderna skall in i det systemet. Jag tror att det också skulle betyda väldigt mycket för svensk ekonomi om vi utvecklade AP-fonderna på det sättet. Jag kan inte förstå varför centern är motståndare till det. Det är ju också ett sätt att trygga pensionerna ordentligt. Jag vill fråga Per-

Ola Eriksson om inte han också anser att det är mycket viktigt att trygga pensionerna.

Sedan kan man alltid föra en diskussion om vilka pengar det gäller. Pengarna har tagits ur produktionen. Därmed är det pensionärernas pengar som vi skall förvalta på bästa sätt. Nu nämnde Per-Ola Eriksson att detta inte haft några positiva fördelningseffekter. På slutet återopade han också Kjell-Olof Feldt med ett poetiskt inslag.

Kjell-Olof Feldts bok citeras ju ganska ofta, och han skriver där bl.a. att det som man såg som ett av de mest positiva inslagen – som en följd av devalueringen och den ökning av förmögenheterna som den innebar när det gällde aktier och fastigheter – var att också de svenska medborgarna fick del av denna förmögenhetsbildning genom löntagarfonderna.

Sedan hade jag tänkt att ställa ytterligare en fråga, men nu svarade Per-Ola Eriksson på den. Han ansåg för sin del att det premiesparande som är förslaget inte är något definitivt. Det kändes tryggt att höra. Då vill jag fråga honom, som vill att det skall finnas en mångfald inom näringslivet: Varför bara stimulera aktiesparandet? Det finns ju också en kooperativ sektor.

Anf. 5 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Fru talman! Roland Sundgren och jag kan säkert vara överens om mycket och diskutera kooperationsfrågor och de kooperativa företagens roll i samhället. Men när det gäller sparandet och ägandet i näringslivet tror jag att det går en klar skiljelinje mellan mig och Roland Sundgren. Roland Sundgren och socialdemokraterna väljer den statliga vägen, den kollektivistiska vägen, men jag väljer att prioritera och favorisera det enskilda sparandet.

Ett ekonomiskt system och en finansiell marknad som byggs upp med kollektivistiska instrument blir ett sårbart samhälle och en sårbar marknad. Det svenska samhället skulle nog ha stått betydligt starkare under år av problem om vi hade haft ett större inslag av enskilt sparande och ett stort hushållssparande i samhället i stället för fondsparande och det institutionella sparandet.

När det gäller pensionssystemet har regeringen nu tillsatt en parlamentarisk arbetsgrupp, som också har börjat arbeta, för att forma ett pensionssystem i framtiden. Jag skall inte föregripa den diskussionen och det arbete som görs där. Jag tror ändå att den väg som socialdemokraterna valde i slutet på 50-talet med ATP-systemet hade stora brister. Det har också socialdemokraterna insett. Det är inte den rättvisa väg som man måste ha i ett pensionssystem. Det bör i stället ligga en ordentlig grundpension i botten. Den kan man därefter bygga vidare på efter eget intresse och egna prioriteringar. På den punkten har vi anledning att återkomma senare under nästa år när den parlamentariska arbetsgruppens förslag är färdigt.

Anf. 6 ROLAND SUNDGREN (s) replik:

Fru talman! Jag tror att man på det här sättet kan skilja ut olika former av sparande, t.ex. privatsparande, enskilt sparande eller offentligt sparande. Jag tror att ett offentligt sparande långsiktigt är tryggare för samhället. En demokratisk styrning av det sparandet ger möjligheter och förutsättningar för bl.a. infrastrukturinvesteringar, investeringar i högre utbildning och forskning osv. på ett mycket långsiktigare och tryggare sätt.

Jag har vidare alltid haft svårt att förstå varför anhängare av en fri marknad inte kan acceptera att det finns så många aktörer att den ekonomiska makten blir väl spridd. De fem AP-fonderna skall ju på inget sätt störa marknadsekonomin. En löntagarfond får äga på sin höjd 5 % av röstvärdet i ett börsbolag. Sammanlagt kan det bli högst 25 %.

Det är viktigt att det i en marknadsekonomi finns en mångfald, av löntagarfundsägda pengar, av privat sparande, av pensionssparande i olika försäkringsbolag, inom kooperativ sektor och även inom statlig sektor. Jag tror att den mångfalden är betydligt mer utvecklande för marknadsekonomin.

Anf. 7 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Fru talman! AP-fonderna ingår ju i den föreställningsvärld som Roland Sundgren står för, och de skall där vara ett instrument för balansering av olika maktkoncentrationer. Införandet av löntagarfonderna och penning-satsningarna för att favorisera AP-fonderna har varit ett sätt för socialdemokraterna att balansera den privata maktkoncentrationen, men jag tror inte på ett samhälle där man möter en maktkoncentration med en annan. Vi måste under 90-talet finna andra former, och det måste ske genom uppbyggnad av ett enskilt sparande och genom främjande av det enskilda ägandet och av de mindre och medelstora företagen.

De framtida pensionerna och pensionärernas standard på sikt kan vidare tryggas bara genom att vi får en högre tillväxt i ekonomin. Genom att vi får ett effektivare näringsliv och en bättre produktion får vi också resurser för att klara våra åtaganden gentemot pensionärerna och för att satsa på infrastrukturinvesteringar i vägar, utbildning, forskning osv.

Anf. 8 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Fru talman! Jag vill först rätta Per-Ola Eriksson – historieber beskrivningen skall väl ändå vara korrekt. Vad jag ville framhålla i mitt inlägg var att vänsterpartiet kommunisterna inte stod för kompromissen eller det dåliga införandebeslutet 1983. Av röstredovisningen framgick att 21 ledamöter hade lagt ned sina röster. Historieber beskrivningen ger vid handen att vpk inte stod för det slutgiltiga förslaget utan hade ett eget förslag, som mera byggde på Rudolf Meidners ursprungliga lösning.

Det är intressant att notera att det för Per-Ola Eriksson när han diskuterar hur fonderna har verkat tydligen är viktigt att lönekraven skall hållas tillbaka. Det skulle i förlängningen vara intressant att diskutera hur det skulle bli på arbetsmarknaden, om man ständigt hade system som håller tillbaka lönekraven. Hur skulle det bli med tillväxten och med entusiasmen i arbetslivet, om man ständigt tillämpade sådana system?

Vad gäller frågan vilka dessa pengar tillhör känner väl alla som har någon erfarenhet av 80-talets förhandlingar till att löntagarfondsinsbetalningarna i varje förhandling har räknats av mot intäkterna från produktionen. Att vi ändå har haft en jättestor löneglidning är en helt annan fråga.

Den kanske mest intressanta frågan för en centerpartist – Per-Ola Eriksson var ju inte bara talesman för utskottet utan berättade även att centern har en linje och ett förflutet i detta sammanhang – är följande: Hur vill centern gynna de anställdas inflytande i företagen framöver? Hur skall man

göra, Per-Ola Eriksson, för att bryta den privata maktkoncentrationen? Kanske får vi nu en liten inblick i hur regeringen skall bryta den oerhört anonyma marknad som styr vår penningpolitik och våra investeringar framöver.

Per-Ola Eriksson säger enligt sitt partis program att man skall demontera varje form av statlig maktkoncentration och samtidigt också attackera den privata maktkoncentrationen. Denna har ju aldrig varit så stor som nu. Hur skall Per-Ola Eriksson i sitt internationella tänkande, nu också med en positiv syn på EG, kunna bryta dess enorma maktkoncentration, som kommer att bestämma över svenskt näringsliv framöver? Det vore intressant att få svar på den frågan i detta skede, när löntagarfonderna skall avvecklas och vi skall ta ställning till vad vi skall göra med deras resurser.

Anf. 9 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Fru talman! Mycket kort: Jag tror inte att Lars-Ove Hagberg lyssnade riktigt på min inledning. Jag sade faktiskt att det lades ned 21 röster i voteringen om införandet av löntagarfonderna, och jag vet att det var vänsterpartiet kommunisterna som stod för dessa röster. Vänsterpartiet kommunisterna hade ett annat alternativ, men det alternativet var inte bättre än det förslag som vi röstade om, utan det var efter värre.

Så över till avräkningsfrågan. Jag tror inte att någon facklig förhandlare i samband med de senaste årens löneförhandlingar har sagt att avräkningar skulle göras på grund av löntagarfondssystemet. Ingen enskild löntagare har nämligen känt sig vara delaktig i de aktier som har funnits i fonderna. Ett system som möjliggör detta måste utformas på ett annat sätt.

Hur skall man bryta den privata maktkoncentrationen, frågade Lars-Ove Hagberg. Jag har delvis svarat också på den frågan: genom att främja ett enskilt ägande, genom satsning på mindre och medelstora företag och genom en helt annan näringslivsstruktur.

Det var vidare intressant, fru talman, att höra Lars-Ove Hagberg säga att den privata maktkoncentrationen aldrig har varit större än nu. Det har i så fall inträffat efter nio år av socialdemokratiskt maktinnehav, under de senaste åren med stöd av vänsterpartiet kommunisterna.

Anf. 10 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Fru talman! Med anledning av det som sist sades vill jag framhålla att det kan diskuteras varifrån stödet har kommit. Det som framför allt har kännetecknat 1980-talets politik är väl att stödet till socialdemokratin har kommit från annat håll. Den har i avgörande frågor helst sökt sitt stöd hos folkpartiet och centern.

Jag menar alltså att maktkoncentrationen aldrig har varit större än nu. Dessutom är vi helt beroende av den marknad som bestäms av de stora aktörerna.

Per-Ola Eriksson tog upp det som skedde 1983. Han sade tidigare att det var vi som stod bakom detta, och det var bara det som jag ville rätta till.

Dessutom var inte vårt förslag värre, utan det hade större förankring bland de lokala maktbävarna, i form av de lokala fackliga organisationerna, de anställda och företagen, vilket också var Meidners ursprungstänke.

Vad gäller avräkningen är det ju inte så att ekonomerna just i dag har dykt

upp på arenan med sin styrka. Minst under hela den senaste 20-årsperioden har ekonomerna tagit fram ett avräkningsutrymme. Det utrymmet har, Per-Ola Eriksson, figurerat i varje avtalsförhandling. Även om jag inte instämt i bedömningen av utrymmets storlek, har detta ändå figurerat i det sammanhanget, och man har under årens lopp förhandlat inom ramen för detta s.k. utrymme. Därmed har detta system också varit med i avtalsförhandlingarna.

Jag frågade Per-Ola Eriksson: Hur skall man avveckla den privata maktkoncentrationen? Svaret blev att man skall satsa på de små och medelstora företagen. Tror Per-Ola Eriksson verkligen själv på att vi i Sverige skulle satsa på de små och medelstora företagen och låta de stora jättarna vara? Min fråga är egentligen: Vad gör man från regeringens sida åt de stora maktmonopolen? Är det inte här bara fråga om ett fagert tal för att dölja det som det egentligen handlar om, nämligen att man skall underordna sig en marknad med dessa starka aktörer?

Anf. 11 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! När den dåvarande socialdemokratiska regeringen i december 1983 här i kammaren – mot folkflertalets vilja – drev igenom beslutet om löntagarfonder, avslutade jag mitt inledande anförande i debatten på följande sätt:

”Jag lovar att vi moderater inte skall förtrötts i vår kamp mot fondsocialismen. Och när det åter blir borgerlig majoritet i Sveriges riksdag, då avskaffas fonderna och då sprids åter ägandet bland de enskilda människorna. Det löftet kommer vi att hålla!”

Det är naturligtvis med stor tillfredsställelse jag konstaterar, så här nästan på dagen åtta år senare, att vi nu står inför detta löftes uppfyllelse. Det enda tråkiga är att det skulle behöva dröja så länge och att vi därför inte kunde avbryta den utskrivning av särskilda fondskatter som nyligen fullbordades.

Redan dagen efter riksdagens fondbeslut för åtta år sedan tillsatte de tre borgerliga partierna en gemensam arbetsgrupp med uppgift att planera för löntagarfondernas avveckling. Gruppen lade sedan fram sitt förslag på årsdagen av fondbeslutet, och det omsattes i en trepartimotion, undertecknad av de tre borgerliga partiledarna. Likartade motioner har sedan under årens lopp väckts under den allmänna motionstiden.

Redan från början angavs som det första steget och det väsentligaste inslaget i avvecklingen – vid sidan av fondskatternas avskaffande – att fondbyråkratin i form av styrelser och kanslier skulle befrias från sina arbetsuppgifter. Det är det steg vi står inför i dag. De anställda kan inte gärna påstå att de inte varit varslade i tid. Så har de ju också med fondstyrelsernas hjälp skaffat sig avgångsersättningar som överträffar det mesta som förekommit på svensk arbetsmarknad.

En något mera komplicerad och tidskrävande uppgift än fondbyråkratins avveckling är att hantera de tillgångar som finns i fondsystemet. Under årens lopp har vi betonat att tre grundläggande krav härvid måste vara styrande. För det första skall avvecklingen vara definitiv. Det skall med andra ord inte vara möjligt att på nytt socialisera medlen och återskapa löntagarfonderna. För det andra får inte aktiebörsen utsättas för kraftig kurspress, vilket utsluter en utförsäljning i syfte att ta fram likvida medel. För det tredje skall

möjligheterna stärkas att varaktigt uppnå en hög tillväxt i den svenska ekonomin. Detta uppnås genom att fondmedlen utnyttjas för att stimulera enskilt sparande i riskvillig form och för att via fristående stiftelser främja forskning.

Fondmotståndet är således, fru talman, av gammalt datum. Det nya i situationen är på sätt och vis att ingen längre försvarar löntagarfonderna. Socialdemokraterna vill också avveckla dem i nuvarande form. Men i gengäld vill de av det samlade kapitalet i ATP-systemet bygga upp fem nya superfonder. Det är inte underligt att detta väcker gillande hos det vänsterparti som enligt Lars-Ove Hagberg funnit löntagarfonderna för tandlösa. Jag tycker samtidigt att det är något som Roland Sundgren borde begrunda, nämligen om detta verkligen kan vara ett gott betyg för de tankar som förs fram.

En av de allra viktigaste konsekvenserna av valutgången i år var att detta hot om kraftigt förstärkt fondsocialism avväjdes. Jag måste få fråga Roland Sundgren och andra fondförespråkare: Hur kan någon efter att ha sett vart socialismen har lett i öststaterna planera och hålla fast vid denna socialiseringsaktion utan motstycke i vårt land? Jag hoppas att socialdemokraterna, när fonderna väl avskaffats, snabbt och tyst begraver sina tankar på att använda pensionsfonder som socialiseringsinstrument.

På senare tid har socialdemokraterna gärna gjort vilseledande jämförelser med privata pensionsförsäkringar. Roland Sundgren tog också upp den frågan. Det heter att AP-fonden bör få samma rätt som försäkringsbolagen att köpa aktier. Men enskilda livbolag får inte placera i aktier till den del som svarar mot deras försäkringstekniska skuld. I ATP finns det inget annat än den sortens åtaganden. Det framgår av att ATP-pensionens storlek inte påverkas av avkastningen på fondmedlen. Hela uppläggningsen är vilseledande.

Som finansutskottets ordförande Per-Ola Eriksson nyss framförde kan trygghet på ålderdomen bara skapas genom en god ekonomisk tillväxt. Det når man inte med socialistisk politik. Det har vi sett rika exempel på och belägg för på senare tid. Den ägar- och maktkoncentration som blir följden ger motsatt resultat. Socialdemokraternas planer på superfonder är därför i själva verket det största hotet mot framtidens pensioner. Den rätta vägen är i stället att sprida sparandet och ägandet bland de enskilda medborgarna. Då finns det verkligen skäl att tala om löntagarnas pengar.

Jag upprepar vad jag tidigare sagt, nämligen att frågan om sparandets omfattning, och särskilt dess fördelning, kommer att utgöra den avgörande ideologiska skiljelinjen i 1990-talets svenska politik. Från borgerlig utgångspunkt är det naturligt att ägandet inte skall koncentreras till staten och facket och att sparandet, till den del det inte sker i företagen, skall ligga hos de enskilda hushållen. Det är i detta ljus som avvecklingsplanens inriktning på individuella sparpremier skall ses. Vid sidan av allemansfonder har det under senare tid även tillkommit unit-link-försäkringar, vilka i det fortsatta arbetet bör kunna övervägas som alternativa mottagare av medborgarnas sparinsatser och därmed också deras fondandelar.

Ny Demokrati skisserar i en motion hur fondmedlen skulle kunna överföras till en investeringsbank med inriktning på miljöfrämjande åtgärder, inte minst i Östersjön, samt riskkapitalförsörjning i små och medelstora företag. Dessa mål är viktiga, men de kan förstås uppnås på andra vägar,

vilket framgår av t.ex. regeringsförklaringen och den nyligen avlämnade småföretagspropositionen. Det är ett regeringsförslag som vi skall diskutera senare i dag i kammaren.

Förslaget om en investeringsbank kräver ingen kurspressande aktieförsäljning. På det viset skulle det fungera. Men det lider av svagheten att tillgångsmassan hålls samlad och därmed åter kan socialiseras. Dessutom blir det svårt att fördela bankens aktiekapital på dem som en gång tvingats svara för inbetalningen av fondskatter. Det var en fråga som Per-Ola Eriksson också tog upp. Men konstruktionen bör närmare analyseras i samband med det fortsatta beredningsarbetet i finansdepartementet.

Fru talman! Min avslutande replik för åtta år sedan till dåvarande finansminister Kjell-Olof Feldt, som just satt i bänken och filade på sin berömda dikt, slutade med följande utfästelse:

”Om socialdemokraterna, mot folkets vilja, inför fonder blir det en borgerlig riksdagsmajoritets första uppgift att avskaffa dem. Oavsett vad som har hänt och sagts i det förgångna, kommer vi att enigt genomföra detta i framtiden.”

Det är därför med en känsla av stor lättnad och glädje som jag, i syfte att sätta det bortre parentestecknet om socialdemokraternas fondexperiment, yrkar bifall till hemställan i finansutskottets betänkande nr 9 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 12 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Fru talman! Jag kan inte låta Lars Tobisson påståande stå helt oemotsagt. Lars Tobisson gör en riktig iakttagelse om att vi från vänsterpartiet inte har varit så särskilt förtjusta över löntagarfonderna såsom de har varit utformade. Men i stället för, Lars Tobisson, att dela ut pengarna till dem som redan kan spara, och därmed öka klyftorna i samhället, har vi sagt att pengarna skall sättas in i pensionssystemet. Detta är det enkla ställningstagande som vi för vår del har gjort.

Vidare var i fonddebatten frågan om socialism och öststatssocialism ett av de viktigaste inslagen, ett av de viktigaste argumenten emot dessa fonder. När jag talar om socialism avser jag ett helt annat inflytande, nämligen det inflytande som de arbetande – de anställda – har i arbetslivet vid produktion av varor och tjänster. Detta är egentligen det ursprungliga begreppet som en gång lanserades av socialister. Det var inte fråga om att en borgerlig statsapparat skulle äga det hela och förmena människor att köpa aktier. Det var inte detta som skulle vara socialism, utan socialismen är möjligheterna för de anställda och deras fackliga organisationer att utöva inflytande. Det är något helt annat.

I det sammanhanget är det intressant att Lars Tobisson och regeringen bjuder upp till denna framtidsdebatt där man, som jag sade i mitt första inlägg, helt öppet och ärligt säger att nu skall vi öka klyftorna, nu skall vi t.o.m. minska det inflytande som finns för de anställda. Då går man ju, Lars Tobisson, en väg som kommer att öka spänningarna i samhället.

Det är då också intressant att dessa fonder och sparsystem som nu växer fram är tämligen anonyma för den som köper en aktie i någon av fonderna.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Avveckling av
löntagarfonderna*

Han är ganska anonym i den fond som förvaltas av dessa proffs på marknaden.

Jag ser därför, Lars Tobisson, inget större inflytande för de anställda när det gäller att göra en insats i den konkurrensutsatta delen av det svenska näringslivet för att utveckla det genom denna typ av sparande och "inflytande" som regeringen nu kan tänka sig att arbeta för.

Anf. 13 ROLAND SUNDGREN (s) replik:

Fru talman! Lars Tobisson säger att en av de stora striderna under 90-talet kommer att vara en strid mellan enskilt och offentligt sparande. Jag förstår inte varför det inte kan vara både – och. Det finns ju behov av ett ordentligt pensionssparande, och jag tycker att det mycket väl kan ske i den form enligt vilken det socialdemokratiska förslaget har utformats.

Jag hoppas att Lars Tobisson är överens med mig om att det är viktigt att vi tryggar pensionerna. Pensionssparande är kanske det mest värdefulla sparandet, och för den enskilde är det väl mest motiverande att spara till pensionen.

Det skulle vara intressant att höra vad Lars Tobisson har för åsikt om exempelvis Daniel Tarschys artikel. I den här situationen, när vi lever i ett efterindustriellt samhälle, kan vi inte på samma sätt som vid konstruktionen av ATP-systemet på 50- och 60-talen räkna med väldigt kraftiga BNP-ökningar. Dessa ökningar blir naturligtvis osäkrare i ett tjänstesamhälle. Jag kan mycket väl tänka mig en kombination med någon form av ett premiereservsystem. Det är väl sådana tankegångar som bl.a. Daniel Tarschys är inne på, och det skulle som sagt vara intressant att höra vilken syn moderaterna har på den frågan.

Jag måste säga att jag faktiskt finner jämförelsen mellan öststaterna och svensk socialdemokrati oförsämd. Det centrala i svensk socialdemokrati – och där har alltid den avgörande striden stått mellan socialdemokraterna och kommunisterna – är ju vakthållandet om demokratin. Under demokratin kan det också finnas en blandekonomi med mycket starka inslag av marknadshushållning. Vi menar att det på en fri marknad skall finnas många aktörer för att den ekonomiska makten skall vara spridd.

Jag tror att i den mån man menar att socialism är förstatligande, så finns det inget i socialdemokratiens historia som visar att vi socialdemokrater skulle ha förstatligat mest i det här landet. Vi kan peka på att de stora förstatligandena har faktiskt skett när landet har haft borgerliga regeringar, inte minst nu senast 1976 och 1982 då det gällde SSAB, alltså stålindustrin.

Anf. 14 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Roland Sundgren frågar om vi inte kan ha både offentligt och privat sparande. Det är detta som är svårigheten. Vi kan bara ha ett visst mått av sparande – det kan vara litet mer eller litet mindre, men sparandet skall ha en viss omfattning i ekonomin. Den inriktning som socialdemokraterna har, att prioritera kollektivt offentligt sparande förutsätter en överbeskattning som i sin tur tränger undan, förstör, det enskilda sparandet. Det är precis detta vi har sett under senare år, när man talat om att det har varit budgetöverskott. Man har byggt upp det offentliga sparandet, men på andra

sidan har det enskilda sparandet, hushållssparandet, inte bara blivit noll utan det har blivit negativt. Människorna har försökt försvara sig mot den här överbeskattningen som satts in.

Här låg i bilden inte bara det som har presenterats som socialdemokraternas ståndpunkt rörande de fem superfonderna utan också LOs planer, krav, att fondstyrkan skulle ökas tre gånger – detta genom uttag av ytterligare förhöjda skatter, som i sin tur skulle trycka ner det enskilda sparandet. Det är ingen tvekan om att detta är avsiktligt. Den politiken leder fram till en socialistisk ekonomi, för då finns det inga enskilda medel att avdela till investeringar, och i den mån någonting kan räddas flyttar det ut ur landet. Det var den utvecklingen som var på väg när – som tur var – de borgerliga partierna kunde ta hem segern i det senaste valet och vända utvecklingen. Jag är övertygad om att detta också innebär att Sverige mera definitivt rör sig tillbaka in i de västliga marknadsekonomiernas krets.

Roland Sundgren undrar om man inte ändå kan tänka sig att de här medlen används för pensionsändamål. Ja, det egendomliga är ju att socialdemokratin under slutet av 50-talet och början av 60-talet slogs för att ATP skulle bli ett fördelningssystem och alltså inte innehålla premiereserver, inte innehålla några fonderade medel. Sedermera har detta blivit en stor sak att föra upp, och det är ingen tvekan om att fonderna i dagens läge är betydligt större än vad som motiveras av önskemålet att ha en buffert. Jag har ingenting emot att man överväger att fondmedlen används just för pensionssyften, men jag tror inte att den stundande omläggningen av ATP-systemet kommer att kunna genomföras så snabbt att den ger upphov till möjligheter att sätta in fondmedel där. Dessutom föreställer jag mig faktiskt att ATP förblir ett fördelningssystem och att den kompletterande trygghet som därutöver behövs får lösas via premiereservmetoden, med kompletterande tilläggsförsäkringar.

Jag sade också i mitt tidigare anförande att sedan den ursprungliga avvecklingsplanen utformades och man satsade på allemansfonder har vi också fått unit-link-försäkringar. Där tillämpas just detta som Ägarfrämjandet och Daniel Tarschys varit inne på, att det skall vara individuella pensionsfonder. Det är väl värt att överväga i fortsättningen, Roland Sundgren.

Anf. 15 ROLAND SUNDGREN (s) replik:

Fru talman! Vi slogs för ett fördelningssystem. Det var ju motiverat av att man då snabbare kom upp i ordentliga pensioner för pensionstagarna – i annat fall hade det dröjt väldigt länge. Den fonduppbyggnad som därmed skedde har också varit till stor fördel för Sverige.

Det system som socialdemokraterna föreslår innebär en effektivare avkastning när det gäller AP-fonderna. Detta betyder exempelvis att uttaget bara på avkastningen kan bli ca 2 000 kr. mindre per anställd och år. Det kan också uttryckas så, att pensionerna kan bli 6 000–7 000 kr. högre. Det är ganska egendomligt att man säger nej till ett system som på det sättet effektivare skulle ge en avkastning av pensionssparandet.

Fördelningen mellan kollektivt och enskilt sparande kan alltid diskuteras. Men det är ingen tvekan om att det kollektiva sparandet är stabilare och långsiktigare. Det enskilda sparandet blir mer spekulativt och osäkert. Det

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Avveckling av
löntagarfonderna*

finns en amerikansk ekonom som har uttalat sig om de stora fördelar som det ändå innebär med ett kraftigt offentligt sparande. Paul Krugman är en av de ekonomer som man mer och mer lyssnar till.

Han har uppmärksammats även för att han säger att man inte kan klara produktionsökningar genom skattesänkningar och privatiseringar. Det är också något som jag tror att den borgerliga regeringen bör lyssna ordentligt på.

Anf. 16 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Man kan naturligtvis inte säga att de superfonder som socialdemokraterna tänker sig skulle ge en effektivare avkastning. Långsiktigt ger alla placeringsformer egentligen samma avkastning. Om man placerar i aktier kan man räkna med en värdestegring som tidvis kan ge ett bättre utfall, men där finns alltid ett riskmoment som skall vägas in. Rent ekonomiskt och långsiktigt skall det bli ungefär samma utfall av olika placeringsalternativ.

När man räknar fram resultatet baseras det på uträkningen av aktiekurserna under en mycket gynnsam period, nämligen 1980-talet. Jag sitter själv i ett privat livbolags styrelse och vet därför hur dåligt det under den senaste tiden har varit att ha pensionspengar placerade i svenska aktier. Det är någonting som man nu undviker. Det är alltså inte den allena saliggörande lösningen.

Till bevis för föreställningen att offentligt sparande skulle vara mer långsiktigt och så mycket nyttigare åkallar Roland Sundgren en amerikansk professor som han höjer till skyarna. Det är en person som har dykt upp i en intervju och som åberopas från vänsterhåll i Sverige. Jag antar att han har framträtt på våra breddgrader därför att han har väldigt svårt att få gehör för sina synpunkter i sitt eget land och av det skälet hoppas att han skall ha en chans att komma fram på vår kant. Jag kan försäkra att den typen av utsagor inte har stora möjligheter att nå framgång i våra överväganden vad beträffar den framtida användningen av fondmedlen.

De vädjanden som nu framförs om ett samförstånd rimmar ganska dåligt med hur det gick till när fonderna infördes. I valrörelsen 1982 förklarade Olof Palme att han skulle söka en lösning i brett samförstånd. Då talade man om individuella andelar, man skulle ha direkta val av styrelseledamöterna, och man lyckades tona ned kritiken. När valet väl var vunnet vidtog något som vi kallade för den tysta brådskans tid, då man mycket smart, snabbt och hemligt drev igenom fondbeslutet – bl.a. lade man fram förslag dagen före midsommarafton – trots att man var medveten om att det klart stod i strid med folkflertalets vilja.

Mot den bakgrunden kan man inte bestrida vår rätt att göra verklighet av vad vi en gång lovade, nämligen att avskaffa det här systemet, detta så mycket mer som jag minns Kjell-Olof Feldts ord: Ni var emot ATP också, men det dröjde inte länge förrän ni accepterade det. På samma sätt kommer ni att acceptera löntagarfonderna. – Det har vi inte gjort, och det visar vi nu.

Anf. 17 CARL B HAMILTON (fp):

Fru talman! Det beslut som riksdagen står i begrepp att fatta är ett historiskt beslut. Avskaffandet av löntagarfonderna innebär slutet för en minst 20

är gammal tanke, framförd i en motion från Metallindustriarbetareförbundet till 1971 års LO-kongress och upprepade i nya former så sent som vid den senaste LO-kongressen.

Då, på 1970-talet, men även senare, presenterades fonderna av förespråkarna oftast som en fråga om teknikaliteter, som ett instrument för att komma till rätta med olika problem i samhällsekonomin. Under en period påstods löntagarfonderna vara bra mot s.k. övervinster i näringslivet, och några år senare var fonderna receptet för att komma till rätta med "undervinsterna" i näringslivet. Därefter skulle fonderna rädda den "solidariska lönepolitiken", utjämna förmögenhetsfördelningen och införa "ekonomisk demokrati" på lokal nivå.

Det under senare år mest använda argumentet har dock varit "pensionerna" och ATP-systemets reformbehov. Fonderna, som under 1970-talet sades skola ligga i det arbetande folkets händer, flyttades i 1980-talets socialdemokratiska retorik över i hela folkets händer, för att på 1990-talet flyttas till helt nya händer, nämligen det pensionerade folkets händer.

Att samma instrument – löntagarfonderna – enligt sina upphovsmän varit lämpligt för att lösa helt olika samhällsproblem och vid olika tillfällen påståtts kunna ägas av olika grupper demonstrerar att det centrala intresset för fondanhängarna inte har varit att lösa de angivna problemen utan att få tillgång till ett nytt instrument – fonder – för att överföra makt och inflytande över svenskt näringsliv till fackföreningsrörelsens funktionärer. "Successivt" skulle man "ta över", för att citera LO-tidningen.

I valrörelsen 1991 diskuterade vi de senaste uppslagen, som alltjämt syftar till kollektivisering av företag och placering av dem under facklig kontroll. Som så många gånger förr kläds tankarna i tekniska resonemang om placeringsregler m.m.

Efter 20 års utredande och stridande är dock – förhoppningsvis – dessa återkommande strävanden att kollektivisera ägandet av produktionsmedlen i Sverige förvisat till historiens skräphög.

Dock – så länge som fackföreningsrörelsen, genom socialdemokratin, driver frågan måste ett antal villkor uppfyllas i samband med avvecklingen, och de anges också i propositionen:

1. En återkollektivisering av aktierna i dagens löntagarfonder skall vara omöjlig. Därför måste avvecklingen vara oåterkallelig till sin natur. Det skall vara omöjligt för en eventuell framtida s-regering att återföra aktierna till ett nytt löntagarfondssystem eller ett system som med statens hjälp överför makt och inflytande över kapitalförvaltning och investeringsbeslut till fackliga funktionärer.

2. Den definitiva avvecklingen måste av samma skäl ske snabbt och vara avslutad senast våren 1994.

3. För att säkerställa dels konsumentintresset, dels samhällets intresse av effektiv kapitalanvändning, bör det lokala fackets rösträtt försvinna, såsom anges i propositionen.

Från konsumenternas synpunkt bör nämligen producentintressen vara politiskt och fackligt svaga, och facket – precis som en näringslivsorganisation – är i detta sammanhang bevakare av producentintresset, icke av något med-

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Avveckling av
löntagarfonderna*

borgar- eller samhällsintresse. Ett starkt lokalt fackligt inflytande tar sig – naturligt nog – lätt uttryck i värnande av sysselsättningen i specifika företag snarare än av långsiktig sysselsättning och lönsamhet på orten eller nationellt. Ett starkt fackligt inflytande i fråga om kapitalförvaltning – observera alltså, som kapitalförvaltare! – kommer lätt i motsättning till ansträngningarna att genom en effektiv kapitalanvändning nå en högre svensk tillväxttakt och därmed också till tanken på säkrade pensioner.

Anledningen är naturligtvis att Sverige måste få fler och mer lönsamma företag för att landets ekonomi skall kunna uppfylla den i särklass viktigaste förutsättningen för goda pensioner, nämligen att under kommande år få upp den erbarmligt dåliga ekonomiska tillväxttakten.

I dag är pensionsavgifterna ca 19 % av lönesumman. Om vi gör tankeexperimentet att 1990–1991 års tillväxttakt ökade till 0-tillväxt och ekonomin sedan stannade i denna stagnation i 25 år – vilket i och för sig är högst osannolikt med Anne Wibble som finansminister – skulle den uttagna avgiften år 2015 vara mer än dubbelt så hög som i dag, ca 43 %. En så hög uttagssiffra är ekonomiskt destruktiv och politiskt orimlig. Alltså: Om vi i Sverige inte får upp tillväxten till 2–3 % per år blir, med dagens pensionssystem, nuvarande pensionsåtaganden omöjliga eller mycket svåra att uppfylla.

Ett viktigt sätt att få upp tillväxttakten genom att reformera pensionssystemet är att skapa ett starkare samband mellan avgifter och förmåner, dvs. ett system som har en mer försäkringsmässig – aktuariisk – konstruktion än dagens ATP-system. Det kan gälla att förlänga intjänandetiden i grundpensionen och att i ATP-systemet ta bort eller starkt minska inslagen av beskattning och skatteklilar och i stället införa avgifter som motsvarar aktuariiskt uträknade pensionsförsäkringspremier.

Vilken roll kan dagens löntagarfonder spela i sammanhanget? Rent ekonomiskt knappast någon alls. Den skuld i form av ackumulerade pensionsåtaganden som ATP-systemet bågvar under har uppskattats till mellan 3 000 och 4 000 miljarder kronor. Det är alltså de krav som vi alla i aktiv ålder har på systemet att leverera till oss när pensionstiden är inne. Även om löntagarfondernas samlade tillgångar på 22 miljarder kronor är en betydande summa för ett hushåll, och t.o.m. för en finansminister, är den dock i detta sammanhang närmast småpotatis.

Vad jag nu säger är närmast en personlig ståndpunkt, som jag har stöd för av flera i riksdagsgruppen. Om det skulle visa sig möjligt att över blockgränsen nå enighet om ett införande av ett aktuariiskt utformat pensionssystem, i kombination med en hyfsad grundpension lika för alla, ja, i så fall är det värt att pröva tanken på att låta fondmedlen bli en grundplåt i ett nytt försäkringsmässigt uppbyggt pensionssystem. Men då krävs snabbhet. Det gäller att före valet 1994 utrusta varje pensionsberättigad medborgare med ett individuellt pensionskonto i ett privat försäkringsbolag eller i riksförsäkringsverket, för att på kontot på ett oåterkalleligt sätt placera och bygga upp enskilda människors privata pensionskapital.

Fru talman! Jag instämmer avslutningsvis i Per-Ola Erikssons och Lars Tobissons yrkanden.

Fru talman! Jag som ung och ny riksdagsledamot får nu vara med om ett historiskt ögonblick i Sveriges riksdag och i vår omvärld. Sovjetunionen upphör som stat, fick vi veta på nyheterna i morse, samma dag som vi här i riksdagen skall besluta om en avveckling av de kollektiva löntagarfonderna.

Det är två händelser som på ett sätt faktiskt har med varandra att göra. Det är inte så att löntagarfonderna har inneburit öststatssocialism i Sverige. Vi skall inte använda den typen av överord. Men de svenska löntagarfonderna och den sovjetiska centralplanerade ekonomin, som nu kraschlandat, bygger faktiskt på samma grundfilosofi. Det är tron på att staten vet bäst, att politiker kan dirigera fram välstånd och misstron mot den enskilda människans förmåga och vilja att ta ansvar för sig själv och sin omgivning.

Skillnaden mellan kristdemokrati och socialism är på den här punkten mycket tydlig. Kristdemokratin vill inte ta ifrån människan hennes ansvar, utan stat och kommun skall stödja och uppmuntra henne till ett personligt och gemensamt ansvarstagande. Debatten om vem som skall sköta sparandet i ekonomin är ett bra exempel på detta. Frågan är om det är staten som i första hand skall göra det eller om det är enskilda hushåll. Här går alltså en viktig skiljelinje.

Löntagarfondsdebatten har varit ett politiskt stridsämne under lång tid. Det beror på den ideologiska laddning som frågan har. Ett fondsystem som tar pengar från företag som går bra för att under statlig och facklig kontroll köpa upp företag, innebar att ett allvarligt socialiseringsinstrument skapades. Nu blev konstruktionen och den praktiska tillämpningen av fondsystemet inte så allvarlig som en del fondkritiker från början befarade. Men det berodde inte på att den kritik som vi från olika håll riktade mot löntagarfonderna var felaktig. Jag tror snarare att det var tack vare kritiken som fondepoken i Sverige blev en period som vårt land kom undan med blotta förskräckelsen. Hade socialdemokraterna och LO fått härja fritt i denna fråga, då tror jag faktiskt att skadorna på den svenska ekonomin hade blivit betydligt större än vad som nu blev fallet. Jag tror att vi ofta glömmer bort den dimensionen i debatten. Kritiken mot förslaget här har betytt en hel del.

Då löntagarfonderna infördes angavs sex olika motiv till dem. De skulle vara till för att underlätta den solidariska lönepolitiken, dämpa löneökningstakten, bidra till en jämnare förmögenhetsfördelning, öka utbudet av riskkapital, öka sparandet i ekonomin och stärka pensionssystemet. Bara det faktum att det angavs så många olika skäl för löntagarfondernas införande skapade misstänksamhet. Det finns nämligen inga system i världen och för övrigt inga enskilda personer heller som klarar av flera olika uppgifter samtidigt. I bästa fall blir resultatet halvdant.

Fru talman! Ser vi tillbaka på dessa åtta år med löntagarfonder kan vi konstatera att de inte klarade någon av sina uppgifter – inte ens halvhjärtat. Per-Ola Eriksson och andra talare har utvecklat detta, varför jag inte skall fördjupa mig i ämnet.

Jag tror att just insikten om misslyckandet med löntagarfonderna är orsaken till att socialdemokraterna så radikalt har kovänt i frågan. Var finns deras stolta försvar för löntagarfonderna? Var finns pläderandet för de sex motiven för att bibehålla och utveckla fondpolitiken? Det vore rimligt av social-

*Avveckling av
löntagarfonderna*

demokraterna att plädera för dem om man trodde på dem. I stället är det knäpptyst. Inte ett ord sägs om de gamla motiven i socialdemokraternas motion. Vad vi får höra är långa utläggningar om att fondsystemet är en del av pensionssystemet och att pengarna skall användas för att stärka ATP-systemet. Ett konstlat biargument 1984 har blivit ett huvudargument 1991. Pensionernas framtid avgörs inte av de ca 20 miljarder i engångsbelopp som eventuellt skall sättas in i ATP-systemet enligt socialdemokraterna, utan den avgörs av att samhällsekonomin fungerar och att det totala sparandet ökar.

Min fråga till socialdemokraterna är därför: Skäms ni för vad ni sade 1983 och 1984 samt dessförinnan? Varför håller ni i er motion inte fast vid de ursprungliga motiven till införandet av löntagarfonder? Eller kan ni kanske här i kammaren erkänna att löntagarfonderna var ett misslyckande?

Vad vi nu skall satsa på, enligt kds och den nya regeringens mening, är att stimulera hushållens sparande. Vi skall stimulera vinstdelning på företagsnivå och ge näringslivet fasta och förutsägbara spelregler. Då främjar vi utvecklingskraften i landet, och då får vi också upp sparandet. Vi ökar tryggheten för de gamla och infriar löften om höjda pensioner till dem. Vi får också en sund och dynamisk marknadsekonomi.

I dag tar vi i denna kammare ett viktigt steg på den nya kurs som Sverige slagit in på. Därför, fru talman, yrkar jag bifall till hemställan i finansutskottets betänkande 9.

Anf. 19 ROLAND SUNDGREN (s) replik:

Fru talman! Stefan Attefall frågar om vi socialdemokrater skäms för de motiv som vi angav 1984 för löntagarfondernas införande. Jag tycker att Stefan Attefall borde skämmas litet grand för sitt anförande här. Det var verkligen fyllt av floskler.

Stefan Attefall säger vidare att vi socialdemokrater bygger på samma grundfilosofi som i öststatsländerna, dvs. att staten vet bäst. Men på marknaden finns statliga företag, kooperativa företag och även företag med inslag av aktier från pensionssparare via fondsystemet. Beslut fattas i demokratiskt valda styrelser, vilket man knappast kan säga när det gäller många privatkapitalistiska företag där besluten fattas i slutna rum. Vi får nu betala kreditförluster som på ett år har blivit lika stora som det samlade löntagarfondskapitalet.

Löntagarfonderna har gett riskkapital till svenskt näringsliv. De har också utgjort ett stöd till de små och medelstora företagen. Löntagarfonderna har, som Kjell-Olof Feldt skriver i sin bok, bidragit till en bättre förmögenhetsfördelning i det svenska samhället. Alla medborgare fick del av den enorma förmögenhetsökning som skedde. Det råder inget tvivel om att fonderna har stärkt pensionssystemet. Nu finns det 22 miljarder i fonderna.

Kds följer alltid moderaterna, är knäpptysta och kommenterar inte ett ord av det moderaterna säger. Kds är tydligen med på att dela ut sparpremier till dem som har råd att spara. Till dem som har skall vara givet, till dem som intet har skall allt tas ifrån. Vi har ju fått en bibel att läsa i, och det är kanske den regeln som kristdemokraterna nu följer.

Anf. 20 STEFAN ATTEFALL (kds) replik:

Fru talman! Roland Sundgren kommenterade vad jag sade om gemensam grundfilosofi. Vad jag sade var att det inte har blivit öststatssocialism i Sverige, och det vill jag gärna betona. Det är inte så jag vill argumentera. Socialdemokraternas filosofi tycks vara att allt skall skötas uppifrån. Sparandet skall ligga i statens regi, och man vill dirigera mycket av den ekonomiska utvecklingen. Många håller säkert med mig om att det finns en sådan grundfilosofi i socialismen, även om den har tillämpats olika extremt i skilda delar av vår värld.

Jag frågade om ni skämdes för de sex olika motiven vid införandet av löntagarfonderna. Man hade väntat sig att ni i er motion åtminstone skulle ha redogjort för motiven till löntagarfondernas införande och för hur utvecklingen har varit under de senaste åtta åren. Har ni varit stolta över löntagarfonderna? I stället för ni fram ett av de motiv som kom fram i slutfasen av löntagarfondsdebatten 1983, dvs. att stärka ATP-systemet. Ni har lagt hela tonvikten vid detta och gjort fondfrågan till en pensionsfråga. Det var inte alls det ursprungliga motivet för löntagarfondernas införande. Inte ett ord säger ni om de övriga motiven i er motion; det är bara att läsa innantill. Det verkar som om ni över huvud taget inte vill prata om dessa motiv. Det görs ingen som helst utvärdering.

En annan sak gäller förmögenhetsfördelningen i samhället. Under 1980-talet skedde en förmögenhetsomfördelning från vanliga sparare till låntagare, från vanliga löntagare till kapitalägare genom den devalveringspolitik socialdemokraterna förde. Det är bara att studera verkligheten så får vi svaret på hur ni har lyckats med löntagarfondssystemet.

Anf. 21 ROLAND SUNDGREN (s) replik:

Fru talman! Stefan Attefall säger att vi vill att allt skall styras uppifrån. Men under senare år har besluten i skilda företag flyttats allt närmare människorna. Kristdemokraterna vill nu ta bort en del av detta beslutsfattande. De fackliga organisationerna i företagen skulle ju få vara med om beslutsfattandet beträffande användningen av den fjärde och femte AP-fonden. Vi socialdemokrater är anhängare av att besluten fattas på rätt nivå. I mycket stor utsträckning skall besluten enligt vår mening fattas så nära människorna som möjligt.

Vi är inte enbart ute efter att stärka pensionssystemet, men vi anser detta vara synnerligen viktigt i och med att man vet att pensionssystemet kommer att bli utsatt för stora påfrestningar omkring år 2010. Då blir fyrtiotalisterna pensionärer, och det blir en kraftig ökning av antalet pensionärer. Det är ett problem som vi redan nu måste diskutera. Därför är det viktigt att slå vakt om det kapital som finns i löntagarfonderna och se till att avkastningen blir effektiv. Men vi säger också att löntagarfonderna bidrar till ett mycket värdefullt riskkapital för utveckling av svenskt näringsliv. Pengarna kommer i väsentlig grad att också bidra till att svensk industri i den internationella värld som vi lever i kan bli kvar i svensk ägo. Det är också en mycket viktig sak. När så många företag nu flyttar ut sina beslut till andra länder, är det viktigt att ha ett kapital som kan bidra till att företag stannar kvar i landet.

Man kan alltid diskutera om förmögenhetsfördelningen skulle ha varit

*Avveckling av
löntagarfonderna*

ännu sämre om inte löntagarna fått del av den här förmögenheten via fonderna. Det är något som Kjell-Olof Feldt konstaterar i sin bok.

Anf. 22 STEFAN ATTEFALL (kds) replik:

Fru talman! Roland Sundgren undrar om inte förmögenhetsfördelningen hade varit ännu sämre om inte löntagarfonderna hade funnits. Tillåt mig betvivla den saken. Det kunde knappast ha blivit sämre än vad verkligheten nu visar.

Vad så gäller frågan om att stärka pensionssystemet kommer vi inom kds aktivt att arbeta för en bra lösning på pensionsfrågan. I den pensionsberedning som nyligen har tillsatts anser jag att det skall föras ett öppet resonemang om den saken. Carl B Hamilton framförde i sitt inlägg en del intressanta idéer om hur man kan hitta bryggor mellan partierna i den här frågan. Själv är jag mycket öppen för hur löntagarfondsmedlen skall användas för att stärka sparandet och för att åstadkomma en långsiktig och god utveckling av näringslivet i Sverige.

Hur vill då vi öka inflytandet för den enskilda människan? Vi handlar helt i enlighet med den kristdemokratiska subsidiaritetsprincipen, som går ut på att flytta besluten närmare de enskilda människorna. Däremot skall de inte flyttas närmare höga fackliga funktionärers kanslier. De enskilda människorna måste ges möjlighet och stimulans att spara för att kunna klara tillfälliga svackor i ekonomin och för att kunna forma sitt liv efter eget huvud och egen förmåga. Men vi vill också ha ett vinstdelningssystem i de lokala företagen. Vi vill stärka små och medelstora företags möjligheter att utvecklas. Dessutom måste också lokala fackliga organisationer ges möjligheter att verka. I det socialdemokratiska Sverige har utvecklingen snarast drivits mot att centrala kanslier med sina fackliga företrädare liksom andra centrala organ givits ett stort inflytande. Det har enligt min mening inte varit en riktig utveckling. På den punkten har vi skiljaktiga uppfattningar.

Anf. 23 BO G JENEVALL (nyd):

Fru talman, ärade ledamöter! Det är ett historiskt beslut som vi skall fatta i dag, nämligen beslutet att avveckla löntagarfonderna. De flesta av oss anser nog att dessa fonder aldrig skulle ha kommit till. Beslutet att införa dem var ur flera synpunkter tvivelaktigt. Men det är historia, och i dag gäller det att skriva det första kapitlet i den nya historien.

Vi är naturligtvis överens med regeringen om att avveckla löntagarfonderna, men vi har en något annan syn på hur kapitalet skall användas. Det är särskilt glädjande att se att ansvarig minister har suttit i kammaren under hela debatten och – förmodar jag – noga lyssnat på vad som sagts.

Har man lyckats samlat in 22 miljarder, även om det skett på tvivelaktiga grunder och kanske t.o.m. inte helt lagligt – en del jurister anser det – bör man inte skingra kapitalet utan använda det med förnuft. Som framgår av vår motion och särskilda yttrande i det aktuella betänkandet vill vi använda pengarna till bl.a. följande:

Vi vill till att börja med privatisera kapitalet. Vi anser i likhet med regeringen att det skall ske genom ett beslut som inte går att riva upp. Kapitalet kan i princip återföras till dem som en gång har betalat in det. Det har sagts

att detta av praktiska skäl inte är möjligt. Vi tvivlar på det, inte minst med tanke på att det finns en effektiv byråkrati i detta land. Låt oss använda oss av den med förnuft i detta sammanhang. Det är nämligen väl dokumenterat vilka som har betalat in pengarna, och det bör inte vara någon större konst att spåra dem. Pengar som har betalats in av företag som har köpts upp, försvunnit eller gått i konkurs kan man samla i en pott och göra något förnuftigt för.

Vi föreslår vidare att man skall låta det samlade löntagarfondskapitalet, delvis eller gärna till fullo, utgöra egenkapital i vad vi vill kalla för den privata investeringsbanken. Förslagsvis 10 % av kapitalet kan omvandlas till aktiekapital. Aktierna kan proportionellt delas ut till dem som har ställt medel till förfogande.

I vår motion har vi försökt skapa öppningar för olika förslag. Man kan tänka sig att delar av kapitalet omvandlas till någon form av folkaktier. Genom att använda löntagarfondernas kapital på detta sätt, alltså som egenkapital i en bank, behöver man inte skingra kapitalet. Det kan lätt förmeras genom att man låter banken låna upp fyra fem gånger det egna kapitalet. Det skulle ge en kapitalstark bank med hög soliditet, som skulle bli en betydande tillgång för små och medelstora företags kapitalförsörjning. Det skulle vidare ge mycket positiva och nödvändiga signaler till hela marknaden och förmodligen påverka de etablerade bankernas kreditgivning till kunderna.

Vi vill att investeringsbanken skall ha två huvudinriktningar, nämligen att satsa på miljöfrämjande åtgärder och ge nya små och medelstora företag tillgång till riskvilligt kapital för framtida satsningar. En annan fördel med en bank är att kapitalet som huvudsakligen består av börsaktier inte behöver skingras utan kan utgöra bankens egenkapital, vilket naturligtvis kräver en lagändring. Eftersom det finns 3,5 miljarder i likvida medel i det samlade löntagarfondskapitalet kan man snabbt komma i gång.

Vad är det då som hindrar att förslaget kan genomföras, eftersom det i varje fall borde stämma väl överens med regeringens politiska inriktning? Ja, det enda verkliga hindret är troligen den politiska "retoriken", kring vilken jag skulle vilja uppehålla mig en stund.

I ett företag måste man snabbt anpassa sig till förändringen av marknaden, kunder, teknik och lagar och andra samhällsförändringar annars får det snabbt allvarliga konsekvenser – ja, kanske rent av konkurs. Men i politiken verkar retoriken många gånger viktigare än förnuftiga och pragmatiska beslut grundade på föreliggande fakta, men jag hoppas att jag har fel.

Jag är född optimist och har faktiskt sett tydliga tecken på att vi kan få visst gehör för våra tankar i den fortsatta behandlingen av detta ärende. Retoriken kanske trots allt inte är orubblig.

Avslutningsvis vill jag komma med några kommentarer till det som har sagts i debatten. Roland Sundgren sade att vi hade ansett det vara ansvarslost att fördela pengarna såsom regeringen har föreslagit. Det har vi inte sagt. Vi har sagt att det kan vara tvivelaktigt ur fördelningspolitiska synvinklar.

Lars-Ove Hagberg sade att det var svårigheter att göra av med pengarna. Det tycker jag är ett ganska märkligt yttrande.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Privatisering av
statligt ägda
företag, m.m.*

Per-Ola Eriksson framhöll att det måste bli en definitiv avveckling. Vårt förslag är verkligen definitivt. Det här kan inte återkomma.

I övrigt kan jag instämma med de andra talarna. Fru talman! Jag vill yrka bifall till hemställan i finansutskottets betänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 §.)

7 § Privatisering av statligt ägda företag, m.m.

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1991/92:NU10 Privatisering av statligt ägda företag, m.m. (prop. 1991/92:49
och 1991/92:69 samt skr. 1991/92:20).

Anf. 24 BO FINNKVIST (s):

Fru talman! Jag började som riksdagsledamot år 1982 och blev då suppleant i näringsutskottet. Jag minns att den mest akuta frågan, som vi fick ägna mycket tid åt under hösten 1982, gällde den nödlidande statliga företagssektorn. En del av de företag som den borgerliga riksdagsmajoriteten hade övertagit under 70-talet var i omedelbart behov av stora kapitaltillskott för att undvika konkurs. I dag, efter nio år med socialdemokratisk regering, går de statliga företagen bra. De gav staten en inkomst på drygt 20 miljarder kronor förra året. De statliga företagen är alltså en betydande inkomstkälla. Under socialdemokratisk ledning har denna företagssektor vänts från en förlustaffär till en betydande vinstaffär till statens förmån.

Ett mödosamt strukturarbete har bedrivits, där omsorgen om en företagsmässigt sund utveckling stått i förgrunden. I detta arbete har ingått att från fall till fall bredda ägandet genom att låta privata intressen få ett inflytande i de statliga företagen, liksom att sälja statliga företag när så ansetts motiverat. Den omsorgen bör gälla också i fortsättningen. Då säkerställs ett ägande som upprätthåller konkurrensen och motverkar maktkoncentrationen.

För att den statliga industrin skall ge bästa möjliga resultat måste staten uppträda som aktiv ägare. Ett led i detta arbete var bildandet av förvaltningsbolaget Fortia 1990.

Den borgerliga regeringen tar nu första steget i ett omfattande systemskifte. Man föreslår utförsäljning av aktier i 35 namngivna statliga företag samt avveckling av förvaltningsbolaget Fortia. Man ödelägger därmed nio års framgångsrikt arbete med dessa företag. Man planerar att sälja aktier för ca 10 miljarder kronor per år under en lång tid framöver. Näringsministern har uttalat att om det blir svårt att avyttra så mycket aktier på marknaden, kommer staten att rabattera priset på aktierna för att säkerställa försäljningen. Detta har framgått av artiklar i massmedia.

En utförsäljning av statliga företag i den skala som man har tänkt sig skulle enligt vår mening i ett slag ta i anspråk en stor del av det riskkapital som behövs för det övriga näringslivet, inte minst för de små företagen. Det skulle också leda till en utarmning av lands- och glesbygden, där dessa före-

tag i allmänhet är lokaliserade. Det gäller inte minst en avyttring av statens vattenfallsverk, domänverket samt LKAB. Dessa företag är mest kopplade till av staten ägda naturrikedomar.

Förändringar i det statliga företagsägandet måste prövas från fall till fall och inte genomföras som en ideologisk aktion och framför allt inte som en realisation. Utgångspunkten skall vara att skapa bästa möjliga förutsättningar för varje företag och bästa möjliga ekonomiska resultat för staten.

Den socialdemokratiska politiken har lyckats med att förena dessa två målsättningar. Den borgerliga regeringen tror sig inte om att kunna klara detta. Det är den enda slutsats man kan dra av förslaget om utförsäljning.

Förslaget om utförsäljning innebär också att man vill frånta riksdagen allt inflytande över organisation och verksamhet i de statliga företagen. Regeringen skall sköta allt med hjälp av en tillkallad kommission. Nuvarande näringsministern Per Westerberg, som nu finns här i kammaren, har som riksdagsledamot kritiserat denna ordning i många debatter om statliga företag. Är verkligen den borgerliga regeringen beredd att ikläda sig rollen som förvaltningsbolag med professionell styrelse? Det blir resultatet av denna nyordning. Det kommer i praktiken att ta tiotals år att sälja ut företagen, och under den tiden bör dessa företag, liksom tidigare, ha en aktiv ägare.

Om riksdagen ger regeringen det föreslagna bemyndigandet innebär det också att riksdagen fränthänder sig möjligheten att vara med och bestämma om vad inkomsterna från eventuella försäljningar skall användas till. Med vår uppläggning, dvs. den nuvarande ordningen, kan vi besluta detta, från fall till fall.

Riksdagen kommer, om man ger det föreslagna bemyndigandet, att avsäga sig rätten till inflytande över statens egendom. Har majoriteten verkligen tänkt den tanken fullt ut? Det blir en minoritetsregering som kommer att förfoga fritt över statligt ägda, mycket omfattande naturrikedomar.

Från socialdemokratiskt håll avvisar vi regeringens förslag om privatisering av statligt ägda företag, som det presenteras i proposition 69. Vi anser att staten även fortsättningsvis skall kunna äga och driva företag. Det hindrar inte att vi kan tänka oss fortlöpande förändringar i det statliga ägandet, såsom försäljning av företag helt eller delvis till privata intressen, då så anses motiverat.

Den rundgång som ligger i regeringens förslag kan vi inte acceptera. Skattebetalarna har ju redan varit med om att bygga upp många viktiga samhällsfunktioner, som sedan organiserats i företags- eller affärsverksform. Som exempel kan nämnas gruv-, skogs- och stålningarna, post- och televerk samt eldistribution. Nu vill regeringen privatisera de statliga företagen bl.a. genom att erbjuda enskilda personer i vårt land, dvs. skattebetalarna, att köpa aktier i företagen. Skattebetalarna skall alltså än en gång vara med och betala de statliga företagen.

Vi föreslår att regeringen återkommer till riksdagen med ett nytt förslag om hur staten i fortsättningen skall bli ännu aktivare som företagsägare.

Jag yrkar avslag på proposition 69 och bifall till reservationerna 1 och 2 till betänkandet.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Privatisering av
statligt ägda
företag, m.m.*

Anf. 25 ROLF L NILSON (v):

Fru talman! Vänsterpartiet vill se ett samhälle med ekonomisk mångfald, där det finns en blandning av olika ägarformer, där det finns samhällsegenhet, kooperativ och privat företagsamhet. Allt detta behövs. Vi behöver en ekonomi med starka demokratiska inslag. Vi behöver en ekonomi som är underordnad ekologiska lagar. Makt och inflytande skall utövas genom ägande, lagstiftning och konkurrens på marknader.

Mot den bakgrunden anser vi att ett statligt ägande är motiverat och att även ett utökat statligt ägande kan motiveras, t.ex. med att det behövs en motvikt till den starka privata maktkoncentrationen inom det svenska näringslivet. Det kan motiveras med att statligt ägande automatiskt medför en demokratisk, rättvis fördelning av förmögenhetstillväxten. Överskott, avkastning av verksamheten, går in till statskassan och fördelas rättvist ut till medborgarna. Värdestegringen ligger kvar i den gemensamma egendomen.

Det är självklart, med vår utgångspunkt, att den privata maktkoncentrationen inom svenskt näringsliv måste brytas upp. Vi tycker inte att det är motiverat att diskutera om staten skall äga 50, 25 eller 10 % inom ett företag eller inom en sektor. Det viktiga är att de här tre delarna, privat, kooperativt och samhällsägt, kan balansera varandra så att ingen sektor får dominera alltför mycket. Det är också rimligt att det statliga ägandet, som i dag finns i en mängd olika former, från helägande till över hälftenägande till minoritetsposter, framför allt är till för att ge insyn i verksamheterna.

Vissa områden i svenskt näringsliv är speciellt intressanta. Man kan säga att de är strategiska ur ett långsiktigt försörjningsperspektiv, och då menar jag ett sådant perspektiv där man väger samman ekologiska, ekonomiska, sociala och regionala hänsynstaganden. Råvarutillgångar, viss basindustri, framtidsbranscher är exempel på sådana områden, sådana strategiska sektorer, där det är motiverat med ett starkt samhälleligt engagemang. Korvfabriker, hotell eller läskedrycksföretag kan knappast betecknas som strategiska. Långsiktigt samhälleligt engagemang kan finnas ändå.

Det kan vara vettigt att ha kvar t.ex. Procordia, när företaget ger avkastning efter de satsningar som staten har gjort. Men sett på sikt är det rimligt att staten gör sig av med den typen av engagemang och använder de pengar man får in till satsningar inom nya områden, i framtidsbranscher.

Statligt ägande bör och måste vara aktivt. Det innebär att det finns ett engagemang direkt i företagets verksamhet. Man bryr sig om hur det går för dem. Man satsar på dem som har framtiden för sig och drar sig ur de branscher som inte längre är framtidsbranscher, som bör avvecklas.

Vänsterpartiet har genom sin medverkan vid tillkomsten av förvaltningsbolaget Fortia underlättat ett sådant aktivt ägande, och vi tycker att Fortias verksamhet bör fortsätta och vidareutvecklas.

Det är av många olika skäl nödvändigt med ett aktivt, engagerat statligt ägande, därför att det statliga ägandet konkurrerar alltid med det privata. Det bästa argumentet mot samhällsägande, mot statligt ägande, är dåligt skötta statliga företag. Vi kräver alltså att de statliga företagen sköts bra och engagerat och att det görs framtids-satsningar. För att detta skall kunna ske måste de verka i konkurrens. För att detta skall kunna ske krävs det att de anställda i företagen har inflytande över verksamheten.

Det talas i många av de propositioner som regeringen har lagt fram under hösten om vikten av att få fart på produktiviteten. Våldigt sällan, nästan aldrig, nämns de anställda som en resurs, inte heller det stora produktivetsproblemet, nämligen att man i företagandet inte tar till vara de resurser som de anställda utgör fullt ut. Det enda sättet att göra det på är att demokratisera strukturen, ledningen inom företagen.

Regeringen har ingen förståelse för värdet av statligt ägande. Man säger i sin proposition, och utskottet säger i betänkandet, att statligt ägande inte är förenligt med en väl fungerande marknadsekonomi. Detta är i grunden fel. Det är snarast så att statligt ägande är en förutsättning för en väl fungerande marknadsekonomi, just som balans, som motvikt, till ett privat ägande, som många gånger blir alltmer anonymt, alltmer institutionaliserat, där banker och försäkringsbolag går ihop, där ägandet i stor utsträckning sker genom fonder – ett mycket anonymt ägande.

Vi delar inte heller regeringen onyanserade syn på statens tillgångar. Det är skillnad, Per Westerberg, mellan att äga å ena sidan skog, malm och vatten och å andra sidan korv- eller läskedrycksfabriker. Tidigare borgerliga regeringar har insett detta. De har ansett det motiverat att säkra ett svenskt ägande av naturresurser. Den politik som regeringen håller på att föra kan mycket väl leda till ett utländskt övertagande av naturresurser, ett utländskt övertagande med starka utländska statliga inslag.

Regeringens politik är extremistisk med en onyanserad nyliberal syn utan förståelse för demokratiskt ägande. Tidigare borgerliga regeringar har sett det här på ett annat sätt. Man har tagit sitt ansvar under lågkonjunktur och försökt överbrygga lågkonjunkturen och hjälpa till att strukturera om branscher. Ibland har man haft framgång, men ibland har man misslyckats. Som jag sade tidigare har man försökt säkra naturtillgångarna.

Den proposition om privatisering av statlig egendom som regeringen har lagt fram är ett hafsverk. Det finns ingen motivering till att just de namngivna 35 företagen skall försälgas. Inte heller finns det någon beskrivning av företagen, och ibland undrar man om regeringen egentligen har vetat vad den vill sälja. Exemplet statens bakteriologiska laboratorium gör en sådan fråga berättigad. Näringsutskottet har varit tvunget att vända sig till regeringskansliet med frågan: Vad är det som ni egentligen vill sälja? Därefter har regeringen fått ta sig en funderare för att sedan komma tillbaka och säga att det väl egentligen inte gällde hela verksamheten utan delar av den. Men delarna är inte i sådant skick att de kan säljas just nu. Bakteriologiska laboratoriet måste först omstruktureras.

Avslutningsvis skall jag säga några ord om Vattenfall. Vattenfall har ombildats till ett statligt bolag. Nu vill regeringen att Vattenfall inte skall behöva vända sig till riksdagen för att begära tillstånd till stora investeringar. Jag tycker att detta är ett dåligt förslag, eftersom Vattenfall är en stor aktör på kärnenergiemarknaden. Det finns beslut i Vattenfalls investeringsprogram som går ut på att man skall bygga om kärnkraftsreaktorer inifrån. Ger man Vattenfall fria händer att agera, finns det en uppenbar risk att vi får nya kärnkraftsaggregat i de gamla, särskilt med tanke på att kärnteknikutredningen i sitt betänkande inte anser sig kunna lägga fram något förslag som förbjuder nyinvesteringar i produktions- och effekthöjande syfte. Regeringens utta-

lande att det är mest praktiskt att den får fria händer att sälja ut arbetsplatser för bortåt 120 000 anställda är djupt odemokratiskt.

Som jag sade inledningsvis vill vi gärna medverka till ett aktivt och effektivt statligt ägande, där man flyttar ägarengagemanget från bransch till bransch, från företag till företag, där man avvecklar och där man gör nysatser. Men det är ett oavvisligt krav att detta sker med demokratisk kontroll genom riksdagsbeslut. Jag tar bestämt avstånd från förslaget att ge regeringen fria händer att sköta utförsäljningen, ett beslut med verkan under lång tid framöver, som det står i näringsutskottets betänkande.

Med detta, herr talman, vill jag yrka avslag på propositionen och bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

Anf. 26 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Herr talman! Vi har i dag hört mycket om dagens historiska betydelse, och det är otvivelaktigt en dag av stort politiskt och även historiskt intresse. Riksdagen skall i dag fatta beslut om att äntligen avveckla löntagarfonderna och besluta om en ny småföretagspolitik, upphäva regler om utländska förvärv av svenska tillgångar, ge Sverige en skattepolitik för tillväxt och slutligen, vilket vi just nu debatterar, ge regeringen rätt att privatisera hela eller delar av det statliga ägandet i 35 företag med tillsammans en omsättning på uppemot 120 miljarder och med ungefär 115 000 anställda, varav huvuddelen i Sverige.

Det är i dag som vi lägger om kursen och tar det första stora steget bort från planhushållning och politisk styrning. Det är i dag vi tar det första stora steget fram mot en marknadsekonomi, byggd på privat företagsamhet och fylld av dynamik och förväntningar.

Det är värt att notera att samma år som socialdemokraterna i Sverige genomdrev sina löntagarfonder – år 1983 – for den nuvarande näringsministern, jag och några till till London för att studera privatisering av statlig verksamhet. Ända sedan dess har moderata samlingspartiet tillsammans med centern och folkpartiet i motioner krävt utförsäljning av statliga företag. Förslagen har under årens lopp finslipats, och i dag ligger här i riksdagen ett färdigt regeringsförslag för godkännande.

Herr talman! Otvivelaktigt skulle Sverige ha sett annorlunda ut, om vi 1983 hade omdanat Sverige till en marknadsekonomi i stället för att driva socialiseringen vidare.

Det är också värt att notera att åtta år efter löntagarfondernas bildande, och efter allt som hänt med socialismen i Östeuropa, står fortfarande socialdemokraterna som försvarare av statliga fonder och som i rätt hög grad motståndare till privatisering av statlig verksamhet.

Ett statligt ägande är anonymt. Äganderollen kan inte utövas på samma kraftfulla sätt som i ett privat och dynamiskt näringsliv. Mycket av ägarkapitalet i de statliga företagen har inte varit tillräckligt smidigt och har därför blivit bundet i stagnerande verksamheter.

Nya idéer och nya marknadsmöjligheter är lättare att förankra i dynamiska ägarmiljöer. Tyvärr måste man konstatera att de statliga företagen inte tillhör denna miljö. Ett starkt yttre tryck mot ett företag och ett hot mot ett företags existens har på det privata området ofta lett till att förändringar

drivits fram via ägarskiften. I statligt ägda företag har detta yttre tryck kunnat balanseras mot den goda statens givmildhet och därmed inte lett fram till nödvändiga anpassningar av gällande affärsidéer till ny strategi i vad gäller modern teknik och ny marknadsorganisation. Staten – kanske i högre grad socialdemokraterna – har varit mera kompetenta som konservatorer än som produkt och företagsutvecklare.

En privatisering är ett steg bort från den förstelning av ägarkapitalet som präglat mycket av det socialdemokratiska synsättet under decennier här i Sverige.

Vi fyra borgerliga partier som stöder regeringens förslag vill komma bort från ett samhälle där förhandlingar och maktutövning – ja, t.o.m. hot – många gånger blir viktigare för framgång än idériakedom och skapande förstå, kunskaper och vilja att konkurrera på marknaden.

Regeringens förslag till privatisering av en stor del av statlig verksamhet är ett led i att förstärka mångfalden, det enskilda ägandet och konkurrensen.

Det som Sverige behöver, herr talman, är mera av dynamik och mindre av stillastående. Sverige behöver mera av konkurrens och mindre av monopol och starka oligopol. Sverige behöver mera av privat företagande och mindre av statlig styrning och statligt företagande.

Det förvånar att den socialdemokratiska minoriteten inte har tagit till sig de förändringar som gått över världen. Socialismens förlegade syn präglar socialdemokraternas motion, där man kan läsa följande: "Det är ett nationellt intresse att de naturtillgångar som Vattenfall förvaltar ägs av staten och att verksamheten står under regeringens och riksdagens överinseende." Detta låter mer som klassisk sovjetisk musik från förra hälften av 1900-talet.

I socialdemokraternas partimotion är man negativ till att ge regeringen rätten att utan riksdagens hörande i varje enskilt fall sälja ut hela eller delar av statliga företag. Man tror att den borgerliga regeringen skall vräka ut företagen genom en realisation och att vinsterna skall hamna i privata aktieägares händer. Man kommer också enligt socialdemokraterna att dränera marknaden på riskvilligt kapital och därmed göra det svårt för andra företag att få riskvilligt kapital.

Det här är, herr talman, helt fel. Vem tror att en borgerlig regering skall rea ut statens tillgångar och dränera marknaden på riskkapital, när det är precis tvärtom. Det är riskkapital som saknas och som nu skall skapas genom alla de åtgärder som den nuvarande regeringen vidtar på en lång rad områden.

Ett marknadsmässigt pris skall givetvis sättas på de aktier som säljs i de statliga företagen och där priset baseras på nuvarande och förväntade vinstutsikter. Det fina i detta är att pengarna skall kunna användas till att investera i infrastruktur, vägar, järnvägar, flyg och mycket annat som behövs, eftersom vi har alltför mycket av rost och röta i det svenska samhället. Detta leder till arbete för många under byggnadstiden och bidrar till snabbare och billigare kommunikationer för svensk industri.

Herr talman! Sverige är äntligen på rätt väg.

Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna och på vänsterpartiets yrkande om bifall till den i betänkandet infogade meningsyttringen.

Anf. 27 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Jag under om Per-Richard Molén och resten av den svenska befolkningen lever i samma verklighet. Per-Richard Molén säger att Sverige i dag är en utpräglad planekonomi, ett samhälle fullt av rost och röta och ett samhälle i upplösning.

Det finns säkert brister i det svenska samhället. Men att Sverige i dag skulle vara en planekonomi av sovjetisk 50-talstyp, det är väl en litet märklig beskrivning. Jag skulle därför vilja att Per-Richard Molén utvecklar dessa tankegångar. Vad är det i svenskt beslutsfattande, i svensk näringslivsstruktur, i svenskt ägande, i svenskt inflytande, i svenska kommuner och i svenska landsting som är av sovjetisk planekonomityp? Jag vill att detta skall göras fullständigt klart, eftersom Per-Richard Molén är företrädare för det allt dominerande regeringspartiet, nämligen moderata samlingspartiet.

Det som behandlas i dag handlar tydligen inte om sakförhållanden och inte om att skapa effektivt ägande utan om att göra ett slags politisk borgerlig revolution som bygger på en förvrängd verklighetsuppfattning. Jag tycker att detta är oerhört uppskakande och skrämmande.

Anf. 28 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Herr talman! Det är väl ganska lätt att konstatera att det Sverige som vi i dag har är ett land i obalans. Vi har på många håll dåliga vägar och dåliga kommunikationer. Vi har en sjukvård som i mycket hög grad lider av stora brister och långa köer. Vi har kommunala vattenledningssystem som kräver stora och många års insatser. Mycket av detta visar på behovet av tillgång till ett kapital i infrastruktur.

Att det har blivit på detta sätt, beror på den socialistiska politik som har förts, där man mera har satsat på olika reformer och på det sättet inte har skapat det kapital som har behövts för att bygga upp och investera i en framtid. Det är därför som detta steg tas.

Det som vi nu ser i Sverige är precis samma sak som man ser i de östeuropeiska länderna. De går igenom en fruktansvärt bekymmersam omställningsprocess. Men vi har också här i landet fått en liten del av samma konsekvenser beroende på en felaktigt förd socialdemokratisk och socialistisk politik, för att infoga även Rolf L Nilsons parti i detta sammanhang. Det är dessa konsekvenser som vi i dag får uppleva.

Anf. 29 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Nu talar Per-Richard Molén om obalans. Det är litet annorlunda. Det var inte detta som jag frågade om. Jag frågade vad det var i det svenska systemet, i den svenska politiken och i det svenska ägandet av näringslivet i dag som är planekonomi av öststatstyp och t.o.m. av gammal öststatstyp.

Stora delar av industrin har ju förstatligats av borgerliga regeringar. Basnäringarna och naturtillgångarna överfördes, som jag sade, tidigt till staten av borgerliga regeringar. Under den förra stora konjunkturnedgången förstatligades en stor del av det som i dag är statligt genom den borgerliga regeringens försorg i det vällovliga syftet att överbrygga en konjunktursvacka och hjälpa till med omstruktureringen. Var det som Nils G. Åsling och andra

ministrar och borgerliga politiker bedrev i själva verket en från Moskva ledd konspiration för att införa planekonomi och socialism i Sverige? Det kan väl inte vara Per-Richard Moléns avsikt att hävda detta.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Privatisering av
statligt ägda
företag, m.m.*

Anf. 30 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Herr talman! Vi har i dag i princip ett sjukvårdsmonopol i Sverige som har väldigt mycket av samma mönster som det som finns i Östeuropa. Vi har löntagarfonder och en lång rad andra statliga fonder med ett starkt fackföreningsmässigt inflytande som också stämmer mycket väl överens med själva den socialistiska uppbyggnaden. Och vi har en stor statlig sektor som på ett mycket avgörande sätt styr verksamheten i Sverige och som inte frigör de privata och dynamiska krafter som vi i dag så väl behöver i Sverige.

Jag tror inte att de politiska myndigheterna har vare sig information eller möjligheter när det gäller att bedöma investerings- och produktionsbeslut i enskilda branscher och företag. Jag tror att det är en mycket olycklig utveckling om en grupp människor, politiker och ämbetsmän, med mycket liten kompetens och med mycket dålig information om alternativa produkter, produktionsteknik och försäljningsmöjligheter försöker ge sig på att sköta, driva och utveckla en statlig sektor. Det gäller då inte minst de statliga företagen.

Förste vice talmannen anmälde att Rolf L Nilson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 31 BO FINNKVIST (s) replik:

Herr talman! I Sverige är det, som Rolf L Nilson redan har konstaterat, borgarna som har varit de verkliga socialisterna. Men egentligen är den statliga företagssektorn i Sverige väldigt liten. Många länder – och jag tänker då på länder som normalt inte betecknas som socialistiska – har mycket mer av naturrikedomar. I Canada exempelvis är ca 90 % av all mark i statlig ägo.

Per-Richard Molén talade om ett besök i England som gjordes 1983. Efter det besöket vill i varje fall inte moderaterna – han räknade upp några bättre människor – fortsätta med de här affärerna. De har lagt sig till med en idé som på den tiden gällde i England och som fortfarande är rådande inom företagsvärlden där. Men den idén ställer jag inte upp på.

Jag tycker faktiskt att de borgerliga partierna, även om det tar emot, kunde uttala sig i berömmande ordalag om de statliga företagen. Det går nämligen inte att bevisa att de svenska statliga företagen som grupp i dag går sämre än de privata företagen. Om de som vill sälja ut de statliga företagen, och det är ju vad borgarna vill göra, i stället går ut och säger att de statliga företagen i dag går bra, skulle det vara möjligt att få bra betalt för dessa. När man ständigt och jämt skämmer ut de här verksamheterna – det kan vara i talarstolar, i tidningsinlägg osv. – medverkar man till att värdet på samhällets egendom sjunker. Därigenom medverkar man ju till att den ekonomiska situationen i vårt land försämras, och denna är ju redan något bekymmersam.

Jag uppmanar Per-Richard Molén att ge oss en beskrivning av hur de statliga företagen resultatmässigt egentligen går i förhållande till de privata företagen. Vi i utskottet har fått en redovisning i det avseendet, och jag tycker

att den redovisningen väl överensstämmer med den beskrivning av de här företagen som jag tidigare har fått. Således finns det egentligen inte någon anledning för staten att snabbt sälja ut företag. Tvärtom kan det vara bra att ha några inkomstkällor.

Anf. 32 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Herr talman! Det är nog riktigt att många av de statliga företagen i dag går bra, och det gör också väldigt många privata företag. Vi kanske skall begränsa oss till tiden fram till 1990. I stor utsträckning är orsaken att vi har haft en exceptionell högkonjunktur under hela 80-talet. Det är i nuvarande situation, där konjunkturen går ner och efterfrågan på produkter avtar, som problem uppstår.

Vi kan ju redan se svaghetstecken hos ASSI, NCB och SSAB, som har problem. Av erfarenhet vet vi att de statliga företagen många gånger av staten som passiv ägare får kapital enbart när de hamnar i en bekymmersam situation. Och ännu svårare är det att få kapital för utveckling och satsningar på framtiden. Det är just i det avseendet som det många gånger finns en skillnad mellan det anonyma statliga ägandet och det privata dynamiska ägandet.

Det behövs ett betydligt större ägarengagemang samt möjligheter att flytta ägarkapitalet från en grupp eller en ägare till andra ägare. Det är det som är dynamik, och det här är ett exempel på de brister som finns när det gäller statligt företagande.

Herr talman! Bo Finnkvist tog också upp frågan om riskkapital. Han anförde glesbygden, LKAB och Vattenfall som exempel just i fråga om riskerna med en utförsäljning och en dränering av marknaderna när det gäller riskkapital.

Vidare ansåg Bo Finnkvist att en utförsäljning av LKAB och Vattenfall, kanske till utländska ägare, i viss mån skulle förändra och begränsa den svenska nationens styrka. Ungefär så uppfattade jag det hela.

Men LKAB, med sina malmtillgångar, ligger ju kvar som tidigare. I dag spelar det egentligen inte någon roll om det är privat eller statligt ägande. Mot den bakgrunden bör man välja det ägande som är mest dynamiskt. Det är min, och många har samma uppfattning som jag, övertygelse att det är just det privata ägandet som gäller i det sammanhanget.

Vattenkraften ligger också kvar. Om Vattenfall ombildas till bolag och i viss mån privatiseras kan inte det heller spela särskilt stor roll när det gäller detta med en framgångsrik drift av de här företagen.

Anf. 33 BO FINNKVIST (s) replik:

Herr talman! Per-Richard Molén räknade upp ett antal statliga företag som i dag går dåligt. Men jag kan räkna upp hundratals, ja, kanske tusentals, privata företag som går dåligt – om det är sådant som vi skall ägna oss åt.

Just nu har vi en lågkonjunktur. I all synnerhet berörs företag som är verkssamma inom de näringsgrenar som så att säga ligger nära råvaran. Jag tänker alltså på basindustrin, som har problem. Och problem har man alltid när det är lågkonjunktur.

För att klara ut en del av problemen med kapitaltillskott och annat som

Per-Richard Molén här nämnt bildades Förvaltningsbolaget Fortia. Detta tas nu bort. De frågor som jag nämnde i mitt anförande tidigare här kommer alltså åter att hamna hos departementet. Borttagandet av det här förvaltningsbolaget innebär ju inte att man kommer ifrån de problem som finns när det gäller den vidare driften av företagen. Det kommer att ta tiotals år att sälja ut alla här aktuella företag, och under den perioden måste de förvaltas på ett bra sätt och, hoppas jag, utvecklas. Men det har vi kommit ifrån. Det är den faran som vi har pekat på. Såvitt jag förstår har en del, åtminstone var det så tidigare, av den nuvarande regeringen anslutit sig till oss som menar att regeringen inte skall syssla med sådana här frågor. I stället bör det vara proffs som har hand om sådant här. Den ordningen införde den socialdemokratiska regeringen, men den skall nu frångås.

Det talas om försäljning. Ja, det är säkert möjligt att sälja företag. Men det kommer att ta väldigt lång tid att sälja hela den här företagssektorn. Risken är dessutom stor att följderna av ett sådant här agerande blir att de företag säljs som i dag går bra. Det är ju dessa som är säljbara. Det betyder att den statliga företagssektorn om något år, när de bästa företagen har sålts ut, återigen kommer att uppvisa ett synnerligen dåligt resultat, vilket i sin tur gör att värdet på hela företagsgruppen sjunker.

Jag tycker att det skulle vara bättre, om man nu skall genomföra försäljningen, att hantera detta som ett normalt stort företag. Man går inte ut och annonserar om försäljning varje dag, utan man säljer till ett bra pris när det finns intresserade köpare. Det kunde vara en intelligent uppläggning av de här affärerna, som också ekonomiskt sett skulle vara bättre för samhället.

Anf. 34 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får erinra om att enligt de debattregler vi nu har kommit överens om, skall replikskiftena ske från ledamöternas bänkar.

Anf. 35 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Herr talman! Bo Finnkvist säger att avsikten enbart är att sälja de företag som går bra. Det är inte så det går till. Man kan sälja företag som går bra, men det finns också många gånger starka motiv just för att överlåta statliga företag med problem till andra, gärna privata intressenter, som har bättre förutsättningar att med sina affärsidéer utveckla och skapa den trygghet för de anställda som Bo Finnkvist så varmt talar om.

Staten har en utomordentligt fin möjlighet till inflytande och påverkan utan att behöva äga. Riksdagen fattar beslut om lagar och regler och kommer framöver att besluta om en konkurrenslagstiftning som i väldigt mycket kommer att ange ramarna för olika typer av verksamheter. Det tycker jag är riktigt och bra. På det sättet behöver inte Bo Finnkvist känna sig så orolig över att vi skall få uppleva någon form av privatisering som skall leda till nackdelar för den svenska nationen, för den ekonomiska utvecklingen och den ekonomiska tillväxten, tvärtom.

Förste vice talmannen anmälde att Bo Finnkvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 36 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Staten har ett stort ansvar för ett väl fungerande näringsliv. Marknadsekonomin är inte någon ekonomi där djungelns lag råder eller skall råda. Staten har stora uppgifter när det gäller att fastställa reglerna, att övervaka att de följs. De svårigheter som många länder i Östeuropa och u-länder i stort antal i dag möter när de försöker att få fart på sin ekonomi är just att det finns en för svag stat, som inte har möjlighet att ge riktlinjer för näringslivet och se till att reglerna följs, vilket är grunden för att marknads ekonomin skall fungera väl.

Staten har också enligt min uppfattning, och säkert även enligt många andras, en annan stor uppgift. Det är att se till att de utmärkt fina frukter som en väl fungerande marknadsekonomi ger upphov till också fördelas på ett rimligt sätt i det samhälle där alla är med och drar sitt strå till stacken, så att vi inte får alltför stora skillnader mellan olika grupper i samhället. Jag tycker att man skall observera att det också finns exempel på, i och för sig väl fungerande, marknadsekonomier – jag tänker bl.a. på Förenta staterna och Storbritannien – där man inte ser den fördelning som gör att samhället präglas av den rättvisa som jag och mitt parti, folkpartiet liberalerna, anser grundläggande väsentligt för ett gott samhälle.

Statens uppgifter, det vill jag understryka, är ingalunda obetydliga när det gäller att åstadkomma en väl fungerande marknad.

Men, herr talman, vad staten inte bör göra det är att själv driva verksamhet inom områden där det finns och skall finnas en fungerande konkurrens. Att driva denna tanke är inte, det säger jag särskilt till Bo Finnkvist, att kritisera de människor som med skicklighet och duglighet arbetat och arbetar inom statliga företag. Det är inte dem det är fel på, absolut inte. Men systemet är fel. Det är fel tänkt när de gäller principerna och utgångspunkterna.

Jag vill illustrera den tanken med vad som hänt på kreditmarknaden under året. Självfallet har, precis från de utgångspunkter jag har angett, staten ett stort ansvar för att Sverige skall ha en väl fungerande kreditmarknad, för förtroendet för den kreditmarknaden, inom och utom landet. Det är ett uppdrag för staten som den skall sköta med skicklighet och oväld. Men att klara den viktiga uppgiften underlättas inte när staten själv genom att äga en av storbankerna är en huvudaktör på marknaden.

Visst går det att säga att Nordbanken skall arbeta på samma villkor som de andra bankerna. Det har sagts många gånger också. Men det håller inte. Det visar det som har hänt under året alldeles påtagligt. Självfallet ser de som tittar på vårt land utifrån att staten äger Nordbanken. De tillmäter det en särskild betydelse. När Nordbanken går dåligt, riskerar att gå i konkurs, är det inte bara det ägaransvar som en normal ägare måste ta som staten tvingas ta, utan det är ansvaret för den trovärdighet som utlandet tillmäter det svenska kreditväsendet i dess helhet som står på spel. Då måste staten/ägaren både ta ägaransvaret, vilket staten också har gjort efter den borgerliga regeringens tillkomst – detta icke sagt som polemik mot den tidigare regeringen, men det var faktiskt den här regeringen som gjorde det – och huvudansvaret, just beroende på att banken är ett statligt företag.

Detta är alltså en principiellt felaktig modell. Den är lika felaktig på andra områden, vilket visas av den illustration som jag har gett av kreditväsendet.

Staten skall inte driva företag inom verksamhetsgrenar där det finns och skall finnas konkurrens.

Därför, herr talman, är det besked som riksdagen i dag ger till det svenska samhället i dess helhet ett mycket viktigt besked. Innebörden är just den att man går in för en ny princip. Och principen är inte, som kan hända mina vänner från den socialdemokratiska sidan har utmålats den, att staten inte skall ha ett ansvar. Principen är att staten skall ta sitt ansvar för det som är statens uppgift och överlåta åt de enskilda aktörerna på marknaden att ta det ansvar som är deras inom de ramar som staten har satt upp.

Jag har, herr talman, den fasta övertygelsen att detta beslut är viktigt också därför att det blir ett bestående beslut. Min bedömning är att den princip som jag här har försökt att ge uttryck för i grunden delas av flertalet av dem som tillhör det socialdemokratiska partiet i dag. När den dagen en gång kommer då man får en växling vid makten på nytt, och socialdemokraterna till äventyrs sitter i regeringsställning, kommer de inte att vilja återhämta detta och på nytt börja ett förstatligande av det svenska samhället eller gå in och äga delar av näringslivet som är konkurrensutsatta. De kommer säkert också, med den utveckling som äger rum i världen och med det omtänkande som sker inom partiet, att finna att de här principerna, gamla grundläggande liberala principer, som folkpartiet liberalerna har drivit stenhårt i generationer, är riktiga, att de ligger fast för att de är kloka och behöver användas för att vi skall få det samhälle som vi vill ha.

Det är, herr talman, vad jag skulle säga.

Sedan har jag en liten kommentar till Bo Finnkviks första inlägg. Han påstod att användningen av de pengar som staten får in genom dessa försäljningar inte skulle bli föremål för riksdagens prövning. Riksdagen skulle avstå från att se vart pengarna tar vägen. Det är inte sant. Användningen av de pengar som staten får in på försäljning av statliga företag skall, när pengarna väl skall användas, bli föremål för prövning i riksdagen. Utgiftsbesluten måste fattas av riksdagen nu som alltid tidigare.

Tack, herr talman!

Anf. 37 BO FINNKVIST (s) replik:

Herr talman! Det sista som Hadar Cars sade om hur pengarna skall användas och vilket inflytande riksdagen kommer att ha stämmer inte med vad jag läst i betänkandet och i propositionen. Man ger ju egentligen ett bemyndigande till regeringen att använda pengarna i viss utsträckning till att putsa upp företag – om jag får uttrycka mig så – eller till att göra investeringar. Det är vad det beslut som nu kommer att fattas innebär.

Enligt förteckningen över alla företag som skall säljas – 35 stycken – var inte Nordbanken med. Hadar Cars ägnade en ganska lång tid av anförandet åt just problemen med Nordbanken. Jag instämmer; det är mycket allvarliga problem. Men jag vill också påstå att det tyvärr finns flera banker och kreditinstitut som har liknande problem. Jag tycker inte att man skall tala alltför mycket om det.

Det är bra att Hadar Cars tycker att staten skall ta sitt ansvar. Jag hoppas att han med det instämmer i det jag vill säga, att de statliga företagen går bra, de är i princip välskötta och skall vara dyra om de skall säljas. Det är

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Privatisering av
statligt ägda
företag, m.m.*

den inställning som vi i partiet har. Vi har aldrig sagt nej till försäljningar eller förändringar över huvud taget, men vi tycker att de skall genomföras på ett ordnat sätt. Det skall inte få ske på ideologiska grunder, som förmodligen kan leda till realisation.

Jag vill upprepa att det inte är socialdemokraterna som har socialiserat företagen i Sverige. Hadar Cars sade att vi skulle återinföra den principen när vi åter kommer i regeringsställning. Men med tanke på vad som har hänt förr är risken stor att det i dag med en borgerlig regering blir flera statliga företag. Det vill jag inte tro på, men historiskt sett kan det bli så.

Anf. 38 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Bo Finnkvists anförande tyder på att mitt påstående alldeles nyss om att socialdemokraterna inte kommer att försöka ändra på den politik som riksdagen kommer att lägga fast i dag när och om de kommer tillbaka i regeringsställning har fog för sig.

Beträffande den i och för sig lilla fråga som Bo Finnkvist och jag för diskussion kring här, nämligen hur pengarna skall användas, står det i näringsutskottets betänkande att de aktuella investeringarna i vederbörlig ordning kommer att underställas riksdagens godkännande. Om pengarna alltså kommer att användas till investeringar i något avseende, kommer riksdagen att på nytt få vara med och ta ställning till riktigheten i de förslag som regeringen lägger fram. Om pengarna inte skall användas till investeringar, måste de rimligtvis användas för att betala av statsskulden. Något annat alternativ ges, såvitt jag förstår, inte. Det står också i betänkandet. Så på den punkten, Bo Finnkvist, tror jag att vi kan ge oppositionen fullständig försäkran om att riksdagens auktoritet över användningen av pengarna inte kommer att gå förlorad.

Anf. 39 BO FINNKVIST (s) replik:

Herr talman! Hadar Cars undrar hur vi skulle göra med de statliga företagen om vi kom i regeringsställning igen. Vi kommer att återinföra den ordning som gäller i dag. Den har varit mycket framgångsrik, som jag kunde påpeka i mitt huvudanförande. De statliga företagen har utvecklats på ett väldigt bra sätt under de nio år då socialdemokraterna har suttit i regeringen. Det är inget tvivel om det. Risken är dock stor, som jag nämnde tidigare, att det kommer att bli bekymmer med en del företag om man börjar sköta dem från departementen.

Jag vidhåller mitt resonemang om användningen av pengarna och riksdagens inflytande där. Vissa delar av förslaget innebär att regeringen kommer att fritt få förfoga över vissa pengar till investeringar i företag. Så har jag tolkat det.

Anf. 40 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Vi hörde Bo Finnkvist i ett tidigare inlägg säga att socialdemokraterna inte hade några ideologiska skäl för det ena eller det andra utan kunde tänka sig att sälja statliga företag osv. Jag tolkade det som ett uttryck för förståelse för riktigheten i de grundläggande principer som präglar det utskottsutlåtande som riksdagen nu skall ta ställning till.

Anf. 41 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Det är lätt att hålla med Hadar Cars när han säger att staten inte bör gå in när det gäller verksamheter inom sektorer där det finns flera privata aktörer och en väl fungerande konkurrens. Så långt kan jag hålla med honom. Men att ha det som någon helig oomkullrunkelig princip att staten inte skall äga och driva verksamheter inom konkurrensutsatta sektorer är att gå för långt. Den typen att principbryteri är farlig och troligen skadligt för ekonomin.

Visst kan staten vara verksam inom branscher och sektorer av näringslivet där det finns konkurrens – och detta med framgång – och finnas kvar där med sitt engagemang under förutsättning att det är välskötta företag som ger god avkastning. Staten bör givetvis kunna ha ett stort ägande inom den konkurrensutsatta kraftsektorn. Där finns alldeles uppenbart ett samhällsintresse av ett starkt statligt och kommunalt ägande. Det handlar om för folkförsörjningen väldigt grundläggande frågor.

Jag förstår inte hur Hadar Cars kan ställa sig helhjärtat bakom betänkan- det och propositionens fribrev till regeringen. Vad är det för konkurrens på bilprovningens område som i så fall skulle motivera att staten sålde ut denna verksamhet? Vem är konkurrenten till statens hundskola, som man vill sälja, Hadar Cars? Är inte Hadar Cars argumentation ett bra stöd för tanken att dessa verksamheter skall ligga kvar hos samhället?

Slutligen: Intresset för demokrati – jag är övertygad om att Hadar Cars har ett sådant – och intresset för riksdagens inflytande borde väl göra Hadar Cars skeptisk till det fribrev som regeringen vill ha. Försäljningen av Procordia skedde på vanligt sätt genom riksdagen. Det gick hyfsat smidigt, inte på något vis till förfång för affären.

Anf. 42 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Är det någon av oss två som har gått långt, är det min meddebattör. Det är ju roligt att höra en gammal kommunist tala om att det inte ligger något egenvärde i statligt ägande, och att det inte finns några starka skäl till att staten skall gå in och vara ägare i konkurrensutsatta sektorer. Det är ganska ljuvliga tongångar, vill jag säga. Det visar också hur grundläggande riktig den ideologiska utgångspunkten, som är bl.a. min, är i förhållande till den ideologiska utgångspunkt som en gång var min meddebattörs.

Rolf L Nilson tog upp viktiga frågor om folkförsörjningen. Den skulle vara ett motiv för att jordbruket skulle förstärkas. Såvitt jag förstår är jordbruket grundläggande för folkförsörjningen. Då måste man väl kräva att jordbruket skall förstärkas, eller hur? Om man säger att det är viktigt att staten har en ägarandel i kraftförsörjningen, måste det vara absolut nödvändigt att staten äger hela det svenska jordbruket. Med det resonemanget skulle man kunna dra dessa slutsatser. Men det slipper jag, för jag har inte de utgångspunkterna.

Herr talman! I fråga om bilprovning skall staten se till att de bestämmelser som staten har utfärdat för de bilar som trafikerar våra vägar kontrolleras genom bilprovningens företag. Det finns ingen orsak till att staten skall stå som ägare och att det skall vara statstjänstemän som utför arbetet med att kontrollera bilar. Det är reglerna som skall vara statens. Kontrollen kan mycket

väl utföras i privat regi. Mera komplicerat än så är det egentligen inte, men det är uppenbart att det är förfärligt svårt för gamla kommunister att lära om, i varje fall när det gäller slutändan i det ekonomiska systemet.

Anf. 43 ROLF L NILSON (v) replik

Herr talman! Jag fick inget svar på frågan om vem som var konkurrent till statens bilprovning eller till hundskolan, men det hade jag knappast heller förväntat mig.

Jag har intrycket att min uppfattning om värdet av statligt ägande i Vattenfall delas av dem som har skrivit propositionen. Man säger ju att staten bör vara kvar som helägare i Vattenfall för överskådlig framtid. Dessutom säger man att staten bör vara kvar som betydande ägare under ännu längre tid.

Omprovning är viktigt, Hadar Cars. Jag erkänner att jag har omprovat mycket. Något av det viktigaste som jag har lärt mig är nog försiktigheten med att driva principer för långt, att tro på den goda, enkla lösningen på sammansatta problem. Hadar Cars har placerat sig själv i den goda principens fälla, när han hävdar marknaden som den enkla och självklara lösningen till de samhällseliga ekonomiska problemen. En mer nyanserad, verklighetsnära beskrivning av de konkreta problem vi står inför är nog nödvändig ur demokratisk synvinkel, eftersom det möjliggör den politiska dialog som behövs, dvs. ett meningsutbyte där man är överens om hur verkligheten ser ut, vilka problemen är och där man kan föreslå olika lösningar.

Det är därför som jag blir så upprörd när jag hör borgerliga debattörer som gör en fullständigt verklighetsfrämmande beskrivning av det svenska samhället och den svenska ekonomin. De rycker nämligen undan grunden för ett meningsfullt politiskt samtal och därmed också för konstruktiva politiska lösningar.

Anf. 44 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Inom en väl fungerande demokrati, där folkvalda politiker har förmåga att sätta upp ramar inom vilka näringslivet skall agera, är jag övertygad om att marknadsekonomin utgör det i särklass bästa instrumentet för att åstadkomma god ekonomi med samhällets knappa resurser och för att se till att man kan skörda de frukter som på ett rimligt sätt – också med hjälp av staten – bör fördelas så, att samtliga medborgare får del av dem. Det är en princip som jag är beredd att kämpa för, och det gläder mig om Herr Nilson är på väg att anamma den principen, även om det sker från mer principiösa utgångspunkter.

Slutligen vill jag än en gång återkomma till bilprovningen och hundskolan. Så länge staten äger bilprovningen och hundskolan finns det mycket få förutsättningar för konkurrens. Men om staten säljer dessa delar och sedan övervakar att man utför de tester som krävs för att bilen skall få köras på svenska vägar, eller om staten kanske genom sin efterfrågan ser till att det föds fram och uppfostras hundar som kan vara till nytta på de områden där sådana behövs, är jag övertygad om att detta kommer att fungera i en marknadsekonomi på ett riktigt, ekonomiskt och klokt sätt. Det är min utgångspunkt. När det gäller hundarna kan vi kanske skälla vidare.

Herr talman! Det här är en mycket viktig dag. Det är en mycket viktig markering som görs den här onsdagen den 18 december för att visa att den nu sittande regeringen och majoriteten i denna kammare tror på näringslivet och på att den tillväxt som vi nu så väl behöver kan tillskapas i näringslivet.

Det är nu dags att renodla rollerna. Varför skall staten äga företag som i stor utsträckning agerar på den fria marknaden? Äger man för ägandets skull, eller är det för att man anser att det är viktigt att ha en stor tillgång i balansräkningen? De statliga företagens brokiga sammansättning visar ju att de olika förvärven och ägandet inte heller har skett utifrån några vägledande principer. I motsats till Rolf L Nilson vill jag betona att det måste finnas en rättvis konkurrens för att vi skall få en fungerande marknadsekonomi. Jag kan inte påstå att konkurrensen i dag är rättvis, eftersom staten har två roller, vilka nu måste renodlas. Staten skall naturligtvis dra upp riktlinjerna och stifta lagar med olika inriktningar, t.ex. från skattesynpunkt och miljösynpunkt. Det är viktigt att vi vet att företagandet sker i enlighet med lagstiftningen i miljöhänseende.

Staten behöver emellertid inte bedriva verksamhet i näringslivet, för det gör näringen själv bäst på det absolut mest effektiva sättet. Det behövs alltså en rättvis konkurrens och även ett ökat engagemang. I höstens allmänpolitiska debatt sade jag också att jag tror att lösningen för dagens svenska ekonomi ligger i ett ökat engagemang. Det är klart att detta är mycket förenklat uttryckt, men vi behöver öka engagemanget, vilket vi gör om ägandet sprids, om allmänheten och om t.ex. de anställda får bli delägare i det företag som man arbetar i.

Det beskrivs noggrant i betänkandet och i den proposition som regeringen har avgett, att utförsäljningen i första hand skall ske till de anställda, så brett som det är möjligt. Jag vill påstå att ett fritt ägande skapar tillväxt – precis tvärt emot vad som står att läsa i den socialdemokratiska motionen. Jag vill fråga Bo Finnkvist: Står Bo Finnkvist verkligen bakom påståendet i den socialdemokratiska motionen om att "för att tillväxten i svensk industri skall stimuleras under 1990-talet är det angeläget att de statliga företagen i huvudsak bibehålls"? Jag tror inte på att vi skapar tillväxt på det sättet.

Vi säger också i betänkandet och i propositionen att mark och skog skall säljas till i huvudsak dem som ligger närmast brukandet, t.ex. arrendatorer eller företag i branschen som finns i närheten. Försäljningen skall utsträckas under en lång tid. Staten skall alltså inte sälja för säljandets skull. Staten skall sälja för att åstadkomma en större tillväxt i de olika företagen. Det behövs en hel del omstruktureringar i de olika företagen innan det är dags för försäljning.

Ett annat viktigt syfte med propositionen och betänkandet är att vi frigör kapital. Det är viktigt. I stället för att binda kapital i passivt ägande skall vi skapa kapital och möjliggöra ytterligare satsningar i viktiga infrastrukturella investeringar.

Från centerns sida sade vi i valrörelsen att det är dags att modernisera Sverige. Jag håller med Per-Richard Molén och Hadar Cars när de talar just om vikten av att höja nivån på infrastrukturinvesteringarna. Det behövs också för att företagen skall få en ökad tilltro till svensk ekonomi och till svenskt

*Privatisering av
statligt ägda
företag, m.m.*

samhälle. Samhällets uppgift är att skapa förutsättningar för näringslivet att verka. Man måste ha vägar, järnvägar, högsolor och andra möjligheter till utbildning för att kunna få en effektivitet i näringslivet.

Herr talman! Jag vill sammanfatta med att säga att staten inte skall äga för ägandets skull. Staten skall naturligtvis inte heller sälja för säljandets skull. Staten skall sälja för att skapa rättvis konkurrens, öka engagemanget och frigöra kapital. Detta är ett viktigt beslut, som visar att nu sittande regering vågar stå fast vid de besked som vi gick ut med i valrörelsen. Därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 46 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Jag undrar om inte Karin Starrin har missuppfattat avsikten med propositionen eller också har industriministern inte informerat henne om avsikten. Det uppenbara syftet är väl att sälja för säljandets skull. Huvudsyftet är att bli av med det statliga ägandet för att det är dåligt i sig. Så har jag uppfattat det. Jag har fått den uppfattningen stärkt av det som har sagts av Per-Richard Molén och i viss mån av Hadar Cars.

Karin Starrin sade att det inte finns några skäl till att staten äger företag i en marknadsekonomi eller i konkurrensutsatta sektorer. Jag kan räkna upp ett stort antal sådana skäl.

Staten kan äga för att man skall upprätthålla produktionssystem som är hotade, t.ex. den teknik som finns inom den svenska gruvnäringen.

Staten kan äga av demokratiska skäl, nämligen för att man på så sätt skall kunna påverka ekonomin vid allmänna val.

Staten kan äga därför att det är ett sätt att stärka de anställdas inflytande.

Staten kan äga för att det rör sig om satsningar som kräver mycket stora kapitalinsatser eller dyra utvecklingskostnader.

Det kan vara motiverat att staten äger därför att det är ett nationellt intresse att ha kontroll över viss produktion.

Staten kan äga av regionalpolitiska skäl. Det borde inte vara Karin Starrin främmande.

Staten kan äga för att rädda sysselsättningen, såsom Nils G Åsling gjorde när han var industriminister.

Staten kan äga för att motverka privat maktkoncentration.

Staten kan också äga för att skapa ny och uthållig produktion med högt teknikinnehåll.

Detta är nio argument för att staten mycket väl kan äga företag även inom konkurrensutsatta sektorer.

Anf. 47 KARIN STARRIN (c) replik:

Herr talman! Jag kan hålla med Rolf L Nilson om att staten kan äga. Vi har under hela den senare delen av 1900-talet sett staten successivt gå in som delägare när det så behövs. Men det är viktigt att förstå i nuläget att vi inte vill ha den uppbyggnaden av svenskt näringsliv. Vi kan inte tycka att det är förenligt med en rättvis konkurrens. Det är precis det vi vill skapa ute i näringslivet: en rättvis konkurrens. Rolf L Nilson kan inte påstå att det blir rättvis konkurrens i dag när staten spelar flera olika roller. Staten skapar lagar och inriktar bestämmelser på olika nivåer och verkar samtidigt som ak-

tör. De två rollerna går inte att förena rent principiellt. Därför skall vi så långt det är möjligt renodla statens roll.

Anledningen till att jag säger att vi inte skall sälja för säljandets skull är också att vi skall sälja vid rätt tillfälle och till rätt pris. Vi skall på ett effektivt och bra sätt realisera den förmögenhet som man har byggt upp. De anställda och de mer intresserade får större möjligheter att påverka, att engagera sig, när de får chans att bli delägare. Här är det verkligen fritt fram för att skapa ytterligare engagemang. Det är också en punkt i detta betänkande som är mycket viktig, ökat engagemang.

Jag har inte missförstått propositionen och betänkandet. Jag tycker att det är statens ansvar att se till att samhället får möjligheter att fungera, och på detta sätt använder vi tillgångar mer direkt. Vi ökar investeringarna i infrastrukturen, skapar bättre vägar och kommunikationer, satsar på högskolorna etc. Jag tycker att jag nu ser den lösning som innebär att staten sköter sin roll och näringslivet sköter sin. Då skapar vi den tillväxt som vi så väl behöver.

Anf. 48 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Karin Starrin, huvudskälet till denna proposition är att nyliberalerna i moderata samlingspartiet och i viss mån i folkpartiet avskyr statligt ägande som sådant och av programmatiska skäl vill avskaffa det. Detta är huvudskälet. Det råder inget tvivel om det.

När det gäller konkurrensen tror jag att det är ett falskt argument och en falsk motsättning när man hävdar att staten, som är lagstiftare genom riksdagen, inte samtidigt kan vara ägare. De områden där det är verkliga problem med konkurrens inom industrin och näringslivet i övrigt är där det finns stora privata eller kooperativa företag. Vi kan som ett aktuellt exempel ta oljebranschen, som diskuterades här i kammaren för några veckor sedan. Där finns överenskommelser om priser, där finns motvilja mot att sänka bensinpriserna trots påtagliga sänkningar av världsmarknadspriserna.

Vi har i näringsutskottet många gånger haft diskussioner om konkurrensen inom livsmedelssektorn. Företrädare för Karin Starrins parti har då med enfaset hävdad att man måste se till lantbrukskooperationens alldeles speciella arbetsförhållanden, som "motiverar" minskad konkurrens.

Byggsektorn, privat dominerad, är en annan sektor där anbudskarteller och andra former av bristfälligt fungerande konkurrens pressar upp priserna och därmed boendekostnaderna för vanligt folk.

Vi har exempel från EG-marknaderna. Där har stora svenska privata företag varit engagerade i prisöverenskommelser – konkurrenshämmande åtgärder – och blivit ålagda att böta för detta och upplösa sådana överenskommelser.

Inte är det framför allt staten som har verkat konkurrenshämmande. Slutsatsen av det jag har sagt skulle snarast vara att privat ägande är svårförenligt med fungerande konkurrens.

Anf. 49 KARIN STARRIN (c) replik:

Herr talman! Jag vill noga betona att centerpartiet deltar i regeringen, och regeringen i sin helhet står bakom den här propositionen, vilken nu resulter-

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Privatisering av
statligt ägda
företag, m.m.*

rat i ett bra betänkande, som riksdagen står inför att fatta beslut om. Jag behöver inte i det här läget försvara vare sig moderaterna eller folkpartiet, men jag vill betona att centern är för att vi nu skall utförsälja statliga företag.

Vi har åkt runt i hela Sverige under valrörelsen och framhållit att Sverige behöver moderniseras, att Sverige behöver repareras. Och för att vi skall kunna få fram kapital till de viktiga infrastrukturella investeringarna behövs en försäljning av statliga företag.

Det är alltså fråga om en prioritering – var vi lägger den samlade förmögenhet som skattebetalarna nu har bidragit med. I vårt parti är vi helt övertygade om att skattebetalarna får den största valutan av sina inbetalade skatter genom att få åka på bra vägar och med fungerande järnvägsförbindelser, och att vi på så sätt tillsammans kan bygga upp Sverige. Det är ett av skälen till att vi tycker att det nu är viktigt att vi säljer ut statliga företag.

Så återigen till konkurrensen. Det är klart att det finns olika lägen när detta måste diskuteras. Det är därför jag säger att vi noga skall avväga när säljandet skall verkställas. Vissa företag behöver omstruktureras för att vi skall veta att det går till enligt de regler som vi så klart har fastställt. Jag tycker att Rolf L Nilson måste kunna hålla med om att det nu är dags att renodla rollerna på marknaden, så att vi inte får den hopblandning som vi har i dag, att staten spelar båda rollerna – att dels bestämma riktlinjerna, dels också utöva verksamheter.

Anf. 50 BO FINNKVIST (s) replik:

Herr talman! Karin Starrin frågade mig om jag står bakom skrivningen i vår motion, vilket jag givetvis gör. Bakom den skrivningen ligger att vi befarrar att utförsäljningen av statliga företag i så stor skala som det här handlar om kommer att innebära en alltför stor belastning på riskkapitalmarknaden i landet. Det kan menligt påverka annan verksamhet. Samtidigt tar man ju också bort löntagarfondskapitalet, som också är ett riskkapital. Den här åsikten har vi inom det socialdemokratiska partiet.

Karin Starrin talar mycket bra, tycker jag, om hur det fungerar. Men då hon säger att staten får två roller när man äger företag, vill jag framhålla att vi har försökt komma bort från detta genom att vi har bildat exempelvis förvaltningsbolaget Fortia. Det innebär ju att man fjärrar företagen från regeringen. Men nu tar man dem tillbaka – det ligger ju i det här beslutet. Man återinför den gamla ordningen. Då går det inte bara att resonera så, att nu fattar vi beslut om att sälja det statliga företagandet i dag – det är väl troligt att det blir majoritetens beslut. Det kommer ju att ta tiotals år, som jag har sagt. Företagen måste skötas under den perioden, och såvitt jag kan förstå kommer de att skötas från departementen. Den borgerliga regeringens förslag om den här förändringen innebär egentligen att man återgår till en ordning som Karin Starrin inte tycker om.

Anf. 51 KARIN STARRIN (c) replik:

Herr talman! Jag kan hålla med Bo Finnkvist om att det är svårt att tala med varandra med ryggen mot varandra. Jag känner också att man vill ha litet ögonkontakt, när vi nu försöker förklara hur vi tolkar det här betänkandet.

Jag har definitivt inte samma uppfattning som socialdemokraterna nu har och som man ger uttryck för i sin motion. Att vi för att skapa tillväxt i vårt land behöver ha statligt ägda företag – det är absolut inte den matematiska ekvation som jag får att gå ihop. Det är i stället oerhört viktigt att ge näringslivet de signaler som näringslivet behöver i nuläget – att vi tror på svenskt näringsliv och svenskt företagande, och att vi naturligtvis ser att verksamhet kan bedrivas i olika företagsformer. Detta har vi också varit inne på i de här olika diskussionerna. Men det är i företaget som tillväxten sker. När man sitter med dubbla roller, är det inte riktigt sjyst, inte riktigt rätt gentemot den övriga företagarvärlden, att man på så sätt eventuellt kan påverka olika kommande beslut, olika kommande lagstiftningar. Det kan uppfattas – och det uppfattas – som en orättvis konkurrens. Ett av huvudsyftena, när vi nu kan genomföra de krav som inte minst vi i centern har haft sedan länge, är att sälja ut statliga företag för att på så sätt få loss ökat kapital för att göra de behövliga investeringarna.

Anf. 52 BO FINNKVIST (s) replik:

Herr talman! Jag tror inte att Karin Starrin och jag blir överens i den här frågan. Men jag hävdar fortfarande att regeringens förslag innebär att man egentligen får en förstärkning av de dubbla rollerna, att man för tillbaka företagen till departementen i framtiden.

I sitt förra anförande talade Karin Starrin om engagemang. Jag kan dock konstatera att i varje fall vi två och övriga ledamöter i riksdagen inte kan engagera oss i dessa frågor längre om vi bifaller förslaget från regeringen. Då lägger vi hela bestämmanderätten hos regeringen.

Anf. 53 KARIN STARRIN (c) replik:

Herr talman! Jag vill inte riktigt tro det Bo Finnkvist säger i det här läget, nämligen att ni skulle tappa det politiska engagemanget för de olika frågorna i fortsättningen om betänkandet får gehör i riksdagen. Jag hoppas att jag missförstod Bo Finnkvist. Han formulerade sig så att jag förstod det på detta sätt.

Det jag eftersträvar är ett ökat engagemang i företagandet. Vi lyssnade till LKABs representanter under en föredragning i näringsutskottet. De betonade på fråga efter fråga, att vad de gärna ser är engagerade ägare. Det är den kontakten och kommunikationen man efterlyser och bedömer att man får när man finner andra ägare än just staten.

När det gäller frågan om de dubbla rollerna måste jag be Bo Finnkvist att läsa betänkandet en gång till. Det står klart och tydligt hur vi vill använda de medel som vi får loss genom att sälja företag. De skall dels användas för investeringar i infrastrukturen, dels för investeringar i andra verksamheter och dels för amortering av statsskulden. Det står klart och tydligt att investeringarna, precis som vi hört i andra replikomgångar i dag, skall underställas riksdagen för godkännande. Men när detta är gjort är naturligtvis statens engagemang avslutat. Jag kan inte tolka det som att man då fortfarande spelar dubbla roller. Nej, nu är det dags att renodla rollerna.

Anf. 54 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Det är nu 15 år sedan jag skrev den första rapporten om privatiseringar av statliga företag till moderata ungdomsförbundets stämma på hösten 1976. Det var en av vår egen partiledning vid den tidpunkten inte alldeles uppskattad rapport, men den har blivit det under senare tid. Jag har ända sedan början av 1980-talet fått ett massivt stöd inom mitt eget parti men även från de övriga borgerliga partierna för att genomföra en privatisering av statliga företag.

Det är naturligt att detta att vi vill sälja statliga företag är en ideologisk fråga. Det är en ideologisk fråga för hela den fria världen, som tror på en fri och konkurrenskraftig marknadsekonomi. Det är därför som vi ser i näst intill vartenda land i den fria världen hur man nu genomför olika typer av privatiseringsprogram.

Det är samma ideologi som nu får fransmännen och franska socialister att gå fram med omfattande privatiseringar i franskt näringsliv liksom spanska socialister, engelska konservativa och politiker av många olika politiska riktningar över hela den fria världen.

Skälen härtill är kanske inte så konstiga. Har man väl sagt att statliga företag skall skötas på exakt samma villkor som motsvarande privata företag, finns heller inget skäl till att företagen i sig längre skall vara statliga. Då finns det alla skäl att använda skattebetalarnas medel på saker som skattebetalarna bättre behöver.

Skälen till privatisering har tidigare redogjorts för här i kammaren ett antal gånger, men de förtjänar att kort upprepas. Vi har för det första som motiv och vilja att få en bred ägarspridning av de statliga företagen till anställda och hela svenska folket. Man får fatta beslut i varje enskilt fall så att man får den bästa ägarstrukturen som ger förutsättningar att utveckla företaget och göra det så konkurrenskraftigt och framgångsrikt som möjligt.

Vi vill för det andra ha en mycket klar fördelning av rollerna. Vi har närmast sett skräckexempel i detta avseende i hanteringen av Nordbanken under valrörelsen. Den som bestämmer reglerna skall vara separerad från den som skall leva under reglerna, annars får man den förvirring som vi har sett exempel på.

För det tredje har vi från hela den västliga världen erfarenheter av hur privatiserade f.d. statliga företag har blivit avsevärt effektivare efter det att de har kommit ut på den privata marknaden. Det ser vi inte minst i Storbritannien där man gjorde mycket stora årliga statliga tillskott till de gamla statsföretagen. Nu har man inte bara fått köpeskillningar för dessa företag, utan har utomordentligt stora skatteintäkter när man kan beskatta de betydande vinster som dessa företag numera genererar.

För det fjärde, som jag tidigare sade: Varför skall företagen vara statliga när de lika väl kan vara privata och arbeta på samma villkor? Det finns andra saker som svenska staten och svenska folket behöver bättre för att kunna återskapa den ekonomiska tillväxten i Sverige, som minskar och har minskat de senaste åren, och även kunna öka produktiviteten. Vi är då tillbaka vid den utomordentligt dåliga utveckling som normala svenska löntagare har haft under den senaste 20-årsperioden. Nettoökningen av lönen efter skatt

och inflation har under de senaste 20 åren varit näst intill försumbar. Det har rört sig om någon tiondels procent per år.

Vi behöver återskapa tillväxten och produktiviteten. Det är därför som vi genomför privatiseringarna. Då behöver vi inget statligt holdingbolag av Fortias modell som skall styra det statliga företagandet och öka statligt ägar-engagemang.

Vi tror heller inte att kompetensen hos en f.d. statssekreterare och ett departementsråd från industridepartementet tillför någon nämnvärd ny kraft, utan det är snarast fråga om ett socialistiskt maktinstrument.

Vi har sagt oss att vi skall genomföra privatiseringarna så professionellt vi kan med hänsyn tagen till de erfarenheter man har vunnit i en lång rad länder. Vi skall se till att styrelserna i dessa bolag blir professionella och att det inte sitter mängder av allmänrepresentanter i styrelserna.

Ägarrepresentanterna i bolagsstyrelserna skall arbeta för att företagen skall bli så konkurrenskraftiga och privatiseringsdugliga som möjligt. Regeringen har därför till kommande torsdag och fredag inkallat ett antal extra bolagsstämmor i ett antal av de helägda statliga bolagen för att förändra styrelserna i denna riktning, minska det politiska inflytandet, öka professionalismen och se till att statens ägarrepresentanter ser till vad staten och ägaren vill åstadkomma.

Regeringen kommer även att tillsätta en privatiseringskommission efter fransk modell, något som även de franska socialisterna använder sig av, med oberoende personer med mycket stor kompetens som kan avgöra om det är rätt köpare och rätt prissättning som föreslås. Det är ett sätt att försöka få riktiga industriella lösningar vilka ökar utvecklingskraften och konkurrenskraften för de företag som skall privatiseras. Vi vill samtidigt ta till vara statens förmögenhetsmassa så att vi får ett ökat kapital att använda till andra angelägna uppgifter av typen strukturinvesteringar i järnvägar, vägar, telekommunikationer och flygplatser.

Vi kommer att använda oss av rådgivare och all den sakkunskap som kan finnas för att detta skall ske på ett så riktigt och bra sätt som möjligt ur såväl företagets som de anställdas synvinkel och med hänsyn till statens förmögenhetsmassa. Regeringen har inte för avsikt, som framgår av propositionen, att privatisera några monopol, utan det är fråga om verksamhet som i dag är utsatt för konkurrens eller kommer att bli det inom en snar framtid. Regeringen har för avsikt att starta med detta program redan under våren för att utnyttja tiden så bra som möjligt. Jag tycker därför att det vore positivt om oppositionen och Bo Finnkvist kunde bestämma sig för hur det står till med de statliga företagen. Nu senast under hans huvudanförande var de i så gott skick och så välskötta att de var hur bra som helst och kunde säljas för goda värden. Partikolleger till Bo Finnkvist säger att de är i så dåligt skick att det i princip inte går att sälja ett enda. Det skulle underlätta för debatten om man bestämde sig för i vilket skick de statliga företagen är.

Sedan vore det också riktigt att vi talade om rätta värden på avkastningen från de här bolagen. Det blir något patetiskt när man i avkastningen på dessa 20 miljarder plockar med sådana kassapjäser som Penninglotteriet, telemonopolet, Vin- & Spritcentralen och Systembolaget. De står för lejonparten av de här pengarna. Det sjunker ihop till en bråkdel av den summa som har

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Privatisering av
statligt ägda
företag, m.m.*

nämnts när det gäller avkastningen på de statliga företagen. Jag tror inte heller att vi försämrar värdet på de statliga företagen när vi ibland har kritiska synpunkter på hur de har skötts. Vi sätter i stället i gång omvandlingskraften och förmågan att få dem bättre konkurrensutsatta och därmed i bättre skick steg för steg. Det man gör genom att framföra kritik och synpunkter är möjligen att man försämrar värdet på de socialdemokratiska aktierna inför kommande val. Jag tror att det egentligen är där skon klämmer.

Vi kommer inte, som har påståtts, att sälja ut de här företagen till några lågpriser. Vi kommer att ta ut marknadsvärdet. Men precis som den förre socialdemokratiska industriministern Thage G Peterson fick göra, får man lämna obligatoriska rabatter i samband med introduktioner när man skall gå ut på marknaden som vilket annat företag som helst. Dessa rabatter är inte särskilt stora, men de är nödvändiga för att man skall kunna få fram köpare och breda ägandespridningar som kan nå så många människor som möjligt.

Vi har valt en metod att gå till riksdagen och begära en generell fullmakt. Vi vill ha ett godkännande från riksdagen för detta. Man har inte, som det var diskussion om i näringsutskottet tidigare, motsatt sig de regler som gällt i konstitutionsutskottet, att när riksdagen en gång har bestämt sig för att köpa skall riksdagen också vara med om att sälja. Vi har tidigare kritiserat detta när den tidigare socialdemokratiska regeringen har åsidosatt den principen. Även den tidigare regeringen kom ju så sent som i våras och begärde ganska generella fullmakter för att man skulle få stuva om i den statliga företagsgruppen.

Herr talman! Nu genomför vi privatiseringar som skall stärka utvecklingskraften och som skall stärka företagen och deras anställdas förmåga att utvecklas väl och bli starka och konkurrenskraftiga. Det skall ge landet tillväxt och ökad produktivitet, något som vi ser som absolut nödvändigt för att vi skall kunna ta oss ur nuvarande ekonomiska problem. Några andra baktankar finns inte.

Anf. 55 BO FINNKVIST (s) replik:

Herr talman! Näringsministern sade att vi måste bestämma oss för hur de här företagen mår. Jag har nog, i mitt anförande eller i en replik kanske, sagt att risken är stor för att man säljer det som går bra i en sådan situation, eftersom det är detta som är säljbart. Därmed har jag också sagt att en del av de statliga företagen går bra och går an att sälja. Jag har alltså redan gett ett svar på det här.

När det sedan gäller detta med avkastningen påminner jag mig att jag såg en rubrik i en stor dagstidning för någon vecka sedan där det stod att Procordias vinst räddar Volvo. Det var alltså en rubrik. Så kan statliga företag i en del fall beskrivas i dag. Det är bra och då skall vi säga det. Jag har försökt att uppmäna andra borgare till detta att vi skall säga att de statliga företagen är bra, eftersom de då också är mer värda. Det är vi alla betjänta av.

Fortia har ju också en styrelse och där sitter en del människor. De kan nog inte beskrivas som f.d. statssekreterare och liknande. En del kommer faktiskt ifrån näringslivet.

Sedan nämnde också Per Westerberg Nordbanken. Jag vet att det finns privatbanker som tyvärr kanske har ännu större problem.

Jag kan inte förstå vad det är för mening med att sälja ut domänverkets stora markinnehav. Jag förstår mig inte på det. Hur mycket är det värt? Vad kan staten tjäna på detta? Vad innebär det för nackdelar för de människor som bor inom dessa områden? Vad kan den här marken användas till?

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Privatisering av
statligt ägda
företag, m.m.*

Anf. 56 Näringsminister PER WESTERBERG (m) replik:

Fru talman! Vi fick ett klarläggande från Bo Finnkvist om att det finns både bra och dåliga statliga företag. Då är åtminstone den punkten utredd. Det kan vara positivt för debatten.

Jag har också noterat att Procordia går bra och att man för närvarande har goda vinstutvecklingar. Därför är det en lämplig privatiseringskandidat. Staten är ju också minoritetsägare i Procordia. Det sköts huvudsakligen via andra styrelserepresentanter i bolaget.

När det gäller Fortia är det ju faktiskt så att den verkställande ledningen, verkställande direktör och vice verkställande direktör, är en gammal statssekreterare för statliga företag och ett departementsråd. Det är säkert inget fel på dem som personer, men jag tror inte att man skapar några stora omvandlingskrafter där. Vi vill ha professionella styrelser i varje enskilt företag som kan driva dem mot privatisering med mycket entydiga mål och där man icke har något annat än strikt kommersiell verksamhet för ögonen när man bedriver verksamheten.

Nordbanken var dessutom ett utomordentligt gott exempel på hur svenska staten blandade ihop sina tre roller att vara inspektör över de finansiella marknaderna, att uppsätta reglerna för hur man skulle bete sig på de här marknaderna och samtidigt vara ägare till den krisdrabbade banken. Det rörde man ihop på ett sätt som var mycket besvärande för alla inblandade. Det visar att man inte bör sitta på många stolar om man skall kunna uppträda med någon auktoritet på de här marknaderna. Det råder nog inget tvivel om att det inte är någon tillfällighet att vi driver privatiseringsfrågan i Sverige när man gör det i vartenda land i hela den fria världen i dag. Det finns snart inte ett land som inte gör det i den ena eller den andra formen.

När det gäller domänverket och vad man skall göra med markinnehavet skall vi naturligtvis utnyttja det på bästa sätt för att kunna tillvarata tillväxten och utvecklingspotentialen. Redan nu under innevarande år driver man ju försäljningar av delar av domänverkets mark. Man skall förstärka genom att göra kompletteringsförsäljningar av både skogsbruk och jordbruk ute i glesbygden för att stärka sysselsättningen och utvecklingskraften. Jag tror att det är någonting positivt. I ett senare skede är vi självfallet beredda när det gäller sådan mark som inte berörs av detta och som inte kan hjälpa enskilda, att försöka skapa andra ägare som i bästa möjliga mån kan ta till vara den potential som finns i domänverket.

Anf. 57 BO FINNKVIST (s) replik:

Herr talman! Jag har förut sagt att jag är lika bedrövad som säkert Per Westerberg och övriga ledamöter här i kammaren är över det som har hänt inom svenskt kreditväsende. Till grund för det ligger ju många år av en icke lämplig spekulering av dem som har mycket pengar att spekulera med. Detta

uppträder också i privata banker. Sedan vill jag inte säga något mer om detta.

Den ordning som nu återinförs när det gäller de statliga företagen innebär väl egentligen att det blir litet svårt att få till de här professionella styrelserna. Det kan ju inte vara så lätt att gå ut och fråga: Vill du sätta dig i styrelsen för det här företaget? Det skall säljas nästa halvår. Jag tror att det blir svårt att få tag på bra folk även i ledningen i och med att man har lagt upp arbetet på det här viset.

Vi står här och talar som om de statliga företagen skall säljas ut inom en snar framtid. Det kommer ju att ta tiotals år. Det är minst lika intressant att diskutera hur dessa företag skall skötas under nästkommande tioårsperiod. Det handlar säkert om den tidsperioden. Men vi talar enbart om försäljningen.

Anf. 58 Näringsminister PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Denna proposition handlar i väldigt stor utsträckning om försäljningen. Jag kan förstå att det under en socialistisk regim kan vara vissa problem om man, som vissa av Bo Finnkviks kolleger, vill fatta beslut i bolagsstyrelserna som innebär att departementet eller riksdagen skall dirigera investeringar i den ena eller andra riktningen. Jag kan försäkra att man då skapar problem. Det är så vi absolut inte vill sköta detta. Företagen skall skötas på strikt kommersiella villkor, som vilka andra bolag som helst på marknaden. Vi skall också se till att de stora bolag som är lämpade för att komma ut på marknaden gör det så snart som möjligt.

Jag kan vidare försäkra Bo Finnkvist om att det är utomordentligt mycket lättare att hitta kvalificerade ledamöter som får agera på strikt kommersiella villkor och på ett normalt sätt enligt aktiebolagslagen i stället för att ta order från departement eller riksdag om de beslut som skall fattas.

Jag tycker även att det finns anledning att notera en av de debatter som vi kommer att föra senare i dag när vi skall göra förändringar i förvärvslagstiftningen. Hade Bo Finnkvist och hans kamrater inom socialdemokratin sett till att upphäva förvärvslagstiftningen på ett tidigare stadium, hade vi inte i samma utsträckning fått en spekulationsekonomi, inte minst på fastighetsmarknaden, utan fått en betydligt lugnare utveckling mera lik den som man har haft i andra delar av Europa.

Till sist, herr talman: När det gäller riskkapitalförsörjningen är vi helt överens om att det vi föreslår är helt genomförbart i Sverige. Vi har sett hur man har gjort i andra länder och jämfört med riskkapitalmarknadens storlek där och den totala ekonomin, och vi har justerat in oss med hänsyn till hur långt vi kan gå i Sverige.

Vi gör också förändringar i förvärvslagstiftningen och i aktiebolagslagen när det gäller beskattningen, vilket skapar förbättrade förutsättningar. Vi stimulerar riskkapitalbildningen genom ett ökat sparande. Dessutom kommer, som framgår av propositionen, inte allt att säljas över den ordinarie marknaden.

Förste vice talmannen anmälde att Bo Finnkvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr talman! Först en kommentar som gäller min replikväxling med Karin Starrin. Jag tycker att Per Westerbergs inlägg var en alldeles utmärkt bekräftelse på att jag hade rätt i det jag sade om vad som ligger bakom försäljningspropositionen. Sammanfattningsvis är det en extremistståndpunkt inom det egna partiet som har flyttats in i centrum och gjort sig gällande. Jag tror att detta är riktig nyliberalism.

Per Westerberg har en frasuppsättning som går ut på att han skall göra det som är bra och undvika det som är dåligt. Han skall föra in kompetens i styrelser, och han drar sig inte för nedlåtande omdömen om personer som har varit engagerade i den statliga verksamheten.

Detta tvingar mig att kommentera hans eget val av kolleger. Vi i näringsutskottet bjöds i förra veckan på middag ute på Haga – tack för maten! – och presenterades för ett par av de politiskt sakkunniga, vars främsta merit, om jag fattade det hela riktigt, var att det hade tagit lång tid för dem att bli färdiga med sina studier och att det var ett tecken på att de hade haft roligt när de studerade. Det är alltså den typen av kompetens som Per Westerberg bygger den här lågprismarknadspolitik för den statliga företagsamheten på.

Jag tror att det finns all anledning att vara orolig när nu nyliberalerna har tagit makten och vill sälja ut. Jag är orolig för att det blir realisation och för den överdrivna tilltron till proffsstyrelser av typen styrelserna i Nobel, Nyckeln, Gota Bank och andra framgångsrika privata företag. Jag hade med glädje sett en konstruktiv debatt om vad staten bör äga och inte äga, om var investeringar och avvecklingar skall göras och om vilka framtidsbranscher som man skall satsa på. Jag vet att Per Westerberg är intresserad av också de områdena.

Herr talman! Nu är väl egentligen Rolf L Nilson tillbaka i den gamla planhushållningens grundtankegångar, att staten skall planera och ange både vad som är framtidsbranscher och vilka företag som skall läggas ned och vilka som skall startas. Jag håller med om att det radikalt avviker från det sätt vi vill föra politiken på.

Det är möjligt att Rolf L Nilson kan kalla det som vi håller på med för extremism, men i så fall är man i dag i större delen av den fria världen extremister – man håller ju där överallt på med privatiseringar. Den som anklagar dessa personer för att vara extremister kan kanske under sådana förhållanden själv anses vara extremisten i sammanhanget. När i princip hela den fria världen, oavsett om det gäller borgerliga eller socialistiska partier, gör privatiseringar för att få loss skattebetalarnas pengar till mera angelägna investeringar, är det inte fråga om någon extremism, Rolf L Nilson. Det är fråga om ett klokt tänkande, som syftar till att utnyttja skattebetalarnas pengar på ett betydligt bättre sätt än att låsa dem för någon form av politisk centralplanering, för att gå in i framtidsbranscher och annat.

Jag vill även notera att det är mycket svårt att definiera framtidsbranscher. I varenda bransch, oavsett om den är en framtidsbransch eller inte, finns det både bra och dåliga företag. De misslyckanden som skett, inte minst inom

svenskt statligt företagande, inträffade just när man hade tron på att det fanns framtidsbranscher som man skulle gå in i, medan man snabbt skulle dra sig ur de andra.

Detta är en centralplanering och planhushållning som inte hör hemma här. Den har redan misslyckats i så många andra länder.

Anf. 61 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Jag trodde att Per Westerberg och jag var överens om att en aktiv ägare lämnar misslyckade projekt eller projekt som inte har framtiden för sig. En sådan ägare byter ut styrelser och skaffar fram kapital för nya investeringar. Här har – det är mycket väl dokumenterat – det statliga ägandet brustit. Staten har inte varit en aktiv ägare i denna betydelse, på det sätt som skulle vara motiverat.

Jag tror att tillkomsten av Fortia och de markeringar som gjordes i samband med detta har en god framtidsinriktning och visar att man har tagit de här problemen på allvar. När det gäller framtidsbranscher har jag läst pressmeddelanden från Per Westerberg om informationsteknologi – om s.k. IT-verksamhet och om IT 2000. Det gäller här branscher som Per Westerberg anser vara framtidsbranscher, värda att satsa på. Jag delar den uppfattningen, och staten har där satsat pengar med viss framgång. Liknande satsningar bör göras inom andra branscher. Det finns t.ex. för litet samhällligt engagemang i bioteknikbranschen. Det är viktigt att samhällligt ägande skall ha samma rätt att misslyckas som privat ägande har. Det är alltså inte nödvändigtvis uttryck för systemfel när man misslyckas med projekt eller när man gör satsningar som expertisen trodde på men som visar sig vara felaktiga.

Det kan vara fel att ligga kvar för länge, att inte dra sig ur i tid och gå över till annan verksamhet eller korrigera sina strategier. Debatten om samhällligt ägande och samhällliga satsningar är en intressant och spännande politisk debatt, betydligt mera fruktbar för den svenska ekonomin och den svenska produktiviteten än ett programmatiskt utförsäljande till privata intressenter till underpriser som ökar privat maktkoncentration och som försvårar konkurrensen.

Anf. 62 Näringsminister PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Det är alldeles riktigt att man skall ha ett aktivt ägande, men det bör utövas av dem som leker med egna pengar eller som har fått förtroendet att sköta andras pengar. Vad Rolf L Nilson vill göra är att på traditionellt statligt, socialistiskt maner leka med skattebetalarnas pengar och försöka satsa dem i den ena branschen efter den andra, något som nu har förkastats i land efter land, inte minst i de socialistiska staterna. Det finns inga politiska motiv för att driva denna typ av experimenterande med skattebetalarnas pengar.

Företag skall driva det aktiva ägandet, och de skall göra det på egna meriter och på marknadsekonomisk grund. Detta har visat sig totalt överlägset den planmässiga socialistiska hushållningen.

Det är riktigt att det inte är något systemfel om det blir fel i den ena eller andra investeringen. Det är alldeles riktigt. Men det är inte vi i vare sig de-

partement eller riksdag som skall ägna oss åt sådant. Låt dem som själva riskerar sina pengar eller har förtroendet att riskera andras pengar på frivillig väg pröva det som har varit så framgångsrikt.

Det är alldeles riktigt att vi skall sätta upp generella ramar för informationsteknologi osv. Vi skall se till att vi driver på grundforskningen och hjälper till att ta fram tillämpad forskning, dvs. få fram spjutspetsteknologier. Men det är den vanliga marknadsekonomin som skall få göra utvärderingen om företag är beredda att satsa, tro på idéerna och vidareutveckla dem. Det är det som har drivit utvecklingen så väl framåt under senare århundraden.

Förste vice talmannen anmälde att Rolf L Nilson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 63 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! Det skulle uppfattas som ett svek bland gruvarbetarna i Malmfälten om jag, som den ende gruvarbetaren och den ende anställde i LKAB i riksdagen, inte gav något till känna inför kammaren om vad gruvarbetarna tycker och tänker om ett återprivatiserat LKAB.

Det är kanske inte många som känner till att LKAB en gång i tiden var helt privatägt. Det var i början av detta århundrade. Med hjälp av den dåvarande högerledaren Arvid Lindmans försorg blev företaget halvstatligt redan 1907 i samband med att riksdagen antog ett avtal om LKABs framtida ägarskap. Arvid Lindman ansåg att staten borde ha ett avgörande inflytande över dessa naturrikedomar. Det var också han som gjorde det möjligt för staten att sedermera överta också den resterande delen av LKABs ägarskap.

Åtminstone i det fallet, vill jag påstå, var Arvid Lindman en mer klok och förutseende man än dagens högerledare och de ungmoderater som för 15 år sedan lade grunden för dagens beslut, till vilka statsrådet hör.

Den 1 oktober 1957 utnyttjade också staten den möjlighet som Arvid Lindman hade skapat. Då inlöstes Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösunds aktier med hjälp av det riksdagsbeslut som fattats tidigare. I motsats till dagens beslut föregicks detta av en sakkunnigt verkställd utredning, som föreslog att staten begagnade sin avtalsenliga rätt till inlösen av stamaktier. Denna proposition är, som har sagts tidigare, ett hastverk och ingalunda ett genomtänkt förslag jämfört med det tidigare beslutet om förstatligande. Det här förslaget bottnar i ungmoderaternas idéer, till vilka folkpartiet och centern av lojalitetsskäl har anslutit sig.

Den naturresurs som gruvarbetarna i Malmfälten bearbetar är ändlig, dvs. den tar slut en gång. En malmfyndighets livslängd avgörs antingen av den geologiska eller den ekonomiska livslängden. Erfarenheterna från tidigare gruvnedläggningar visar att den ekonomiska livslängden alltid har varit betydligt kortare än den geologiska. I början av 1980-talet befann sig LKAB i den situationen, att den dåvarande borgerliga regeringen med sin handlingsförlamning ansåg den ekonomiska livslängden vara passerad.

Som tur var fick vi en annan regering 1982. Det var en handlingskraftig socialdemokratisk regering som visade det ägaransvar som en privat ägare aldrig måktat med. Man vidtog kraftfulla åtgärder för att förlänga malmfyndigheternas ekonomiska livslängd. Det skedde genom en rekonstruktion av

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Privatisering av
statligt ägda
företag, m.m.*

företaget, sänkta arbetsgivaravgifter, sänkta fraktkostnader på järnvägen, och med hjälp av devalveringen ökade man värdet av LKABs produkter ute på världsmarknaden. Med ett annat ägande vid den tidpunkten hade många av dessa åtgärder med all säkerhet uteblivit – med de konsekvenser detta inneburit för såväl de anställda som de berörda kommunerna.

Det var också de sociala skälen som låg till grund för Arvid Lindmans ställningstagande liksom för utredningen som föregick LKABs förstärkning.

Varken i propositionen eller i utskottets betänkande finns några som helst klara skäl som talar för att ett privatägt LKAB är att föredra före ett samhällsägt. Man talar om ett breddat ägande. Det bredast tänkbara ägandet är väl det samhälleliga ägandet. I ett sådant företag är vi alla svenska medborgare lika stora ägare.

Allt tal om att ge de anställda och hushållen möjlighet till ägande vill jag närmast betrakta som ett hån mot dem. Hur skall de ha råd att avstå från sin hushållskassa medel för inköp av aktier, även om den nuvarande finansministern anser att alla löntagare skulle ha en årslön i sparade medel?

LKAB står i dag inför omfattande investeringar för en framtida överlevnad. Beslut kommer att fattas om förhoppningsvis bl. a. investering i ny huvudnivå och ett nytt kulsinterverk. Huvudnivån kan man inte lokalisera någon annanstans än i själva gruvan. Moléns inlägg vittnade om stor okunnighet när han förklarade att det inte spelade någon större roll vem som var ägare för LKAB. Gruvorna ligger nu där de ligger. Men vad är det som säger att det är en självklarhet att kulsinterverket skall lokaliseras i Malmfälten? Det kan mycket väl hamna någonstans i närheten av LKABs kunder ute på kontinenten. Där har man kanske lägre krav på miljön eller andra smärre kostnadsfördelar. I ett statligt företag har vi alltid betydligt större möjlighet att påverka beslutens slutgiltiga utformning än i privata företag. De möjligheterna blir definitivt inte större med eventuellt utländskt ägande och med utländska ledamöter i företagets styrelse.

Herr talman! Låt mig avslutningsvis citera föredragande departementschefen från 1907: "Länge har den önskan hysts att staten själv måtte komma i besittning av ifrågavarande malmfält."

Herr talman! Vi i Malmfälten hyser samma önskan som föredragande departementschefen angav 1907, nämligen att staten skall vara ägare till Malmfälten och därmed LKAB, varför jag yrkar bifall till reservationerna.

Anf. 64 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag skall inte gå i debatt om Bruno Poromaas socialistiska vision om att regering och riksdag skall gå in och fatta delbeslut eller påverka LKAB. Det får stå för honom, och vi har olika grundläggande syn på de delarna.

Jag betraktar LKAB som ett gruvföretag, precis som Boliden – som är privatägt. LKAB har tidigare med framgång agerat med privata ägare.

Vi vill försöka öka LKABs konkurrenskraft med hjälp av mer intresserade och kommersiella ägare som kan ta till vara lönsamma investeringar, förse företaget med kapital och kunskaper och få styrelsen i LKAB så professionell som möjligt. Vi är ute efter att förbättra och stärka LKAB. Till skillnad från tidigare regeringar kommer vi ordentligt att gå i clinch för att klara ut frågan

om malmbanan. Då kan man slippa den del som egentligen är som en strypsnara kring LKABs framtid. Det gäller att få ner fraktkostnaderna, öka konkurrenskraften och ge LKAB en betydande potential för framtiden.

Herr talman! Till sist: Det här är inget hastverk. Vi har hållit på med detta i 15 år. I de borgerliga partierna var vi under åtta års tid helt ense om dessa riktlinjer i trepartimotioner. Det finns ingen anledning att säga att detta är ett hastverk. Man kan vara kritisk, men något hastverk är det absolut inte. Det är som sagt heller inte fråga om någon extremism, eftersom man i praktiken har funnit att den här typen av privatiseringar i dag genomförs över hela den fria världen.

Anf. 65 BRUNO POROMAA (s) replik:

Herr talman! Vi har olika syn på saker och ting. Det är jag helt övertygad om, och dagens diskussion vittnar också om att vi har väldigt olika uppfattning om saker och ting.

Det här är, som jag bedömer det, ett hastverk. Man gjorde i början på 50-talet en grundlig utredning före förstatligandet. I utredningen pekade man på de sociala skälen. Vi har nu kommit ungefär 40 år närmare den tidpunkt då gruvan skall läggas ned, och de sociala skälen skulle enligt mitt förmenande vara betydligt större i dag än i början på 50-talet.

I den situation vi befinner oss i länet, med en permanent hög arbetslöshet, har vi lärt oss att sätta vår tilltro till socialdemokrati och statlig företagsamhet. Det privata har alltid visat en kyla gentemot Norrbotten, och det kan man också avläsa i valresultatet. På grund av de borgerligas privatiseringsplaner vann vi socialdemokrater faktiskt valet i Norrbotten. Men tyvärr är vi norrbottningar alltför få för att kunna se till att vi får en annan och mer förständig regering än den vi har i dag.

Anf. 66 Näringsminister PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Den bästa garantin för längsta möjliga livslängd och bästa möjliga ekonomiska villkor för LKAB är ett privat ägande som tar till vara den potential som finns. Planhushållning är sällan någon sådan garanti, det tycker jag historien mycket enkelt har lärt oss.

Anf. 67 BRUNO POROMAA (s) replik:

Herr talman! Näringsministern svarar inte på frågan: Vem skall ta det sociala ansvaret den dag när malmen är slut? Är det de privata ägarna, eller skall ni, om ni råkar ha regeringsmakten vid den tidpunkten, då socialisera förlusterna?

Anf. 68 Näringsminister PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! När företag försvinner är det alltid staten som får ta ansvaret. Detta gäller i fråga om LKAB precis på samma sätt som i fråga om andra företag. Jag tror dock att vi med privata ägare kan öka LKABs livslängd väsentligt, och därmed har vi också större förutsättningar för en fortsatt framgång i Kirunaområdet.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Privatisering av
statligt ägda
företag, m.m.*

Anf. 69 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Detta betänkande om privatisering av de statliga företagen innehåller en rad fördomar från den borgerliga majoritetens sida om den statliga verksamheten. Det gäller t.ex. skrivningarna om att en privatisering skulle öka näringsfriheten och konkurrensen. Över 90 % av landets näringsliv är ju redan privatägt, och endast några få procent är i statlig ägo.

Att lyssna på t.ex. näringsministerns anförande, där han talar om en ökad frihet genom privatisering av de statliga företagen, är därför märkligt. Det är ju i stället på det sättet att många anställda just i de statliga industrierna – både helägda och delägda – i dag upplever en väldig oro inför det faktum att dessa planer finns och att kammaren snart skall gå till beslut i ärendet.

I ett avseende har utskottsmajoriteten träffat rätt, nämligen när man skriver att det ofta har funnits speciella orsaker till att staten har engagerat sig i olika bolag. Det gäller inte minst i vårt nordligaste län och i fråga om satsningarna på basindustrierna. Om inte staten hade satsat stora resurser i våra gruvor i malmfälten, i skogsindustrin och i stålbranschen hade vi säkert inte klarat av den internationella konkurrensen. Det statliga ägandet inom stål- och gruvbranscherna har ju framtvingsats, eftersom de tidigare privata ägarna inte klarade av dessa långsiktigt motiverade och stora investeringar.

Ibland har ett blandäggande varit nödvändigt, som t.ex. när Svenskt Stål bildades. Det skedde då en omfattande strukturering av hela den svenska handelsstålsindustrin. Resultatet blev nuvarande SSAB, med statligt majoritetsäggande men med ett betydande privat äggande. Detta är alltså en form av äggande som kan vara nödvändig när en hel bransch struktureras. Men man hade naturligtvis inte klarat av dessa förändringar utan statlig medverkan.

I betänkandet sägs det, att det om staten uppträder som företagsäggare finns en omedelbar risk för att en osund konkurrenssituation kan uppstå. Denna risk ter sig närmast komisk om man ser på verkligheten, t.ex. i vårt nordligaste län, där tre av fyra industriarbetare är anställda i statliga företag. I Norrbotten har staten bildat stommen i industristrukturen helt beroende på att intresset för att investera i naturtillgångar har varit begränsat från de privata, kapitalstarka grupperna i landet.

Det finns mycket gott om utrymme för nyföretagande i t.ex. Norrbottens län vid sidan om det statliga företagandet. Vi välkomnar alla former av äggande, men vi vill heller inte äventyra den sysselsättning vi har i dag när nu de borgerliga av ideologiska skäl vill sälja ut de statliga företagen. Vid en privatisering finns ju ansevliga risker för att stora utländska kapitalintressen köper upp omfattande delar av basindustrierna i avsikt att föra delar av produktionen eller delar av kunnandet ut ur landet från de regioner där vi redan i nuläget har betydande svårigheter att upprätthålla sysselsättningen.

Att, som t.ex. Karin Starrin från centern och andra, demonstrera en sådan naiv syn på detta att man tror att de anställda på något sätt genom köp av aktier skulle kunna få vara med och styra utvecklingen i företagen är ju i det närmaste otroligt.

Nej, låt inte detta ske. Vi har inte råd att på detta sätt spela roulette med sysselsättningen i våra tunga industribranscher, branscher som har överlevt och utvecklats just genom det statliga engagemanget. Det kan aldrig inne-

bära ökad frihet att privatisera de statliga företagen och äventyra sysselsättningen för tusentals anställda i de berörda företagen.

Med detta, herr talman, vill jag i likhet med Bo Finnkvist yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

I detta anförande instämde Ewa Hedkvist Petersen (s).

Anf. 70 Näringsminister PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Jag vill bara notera det motsägelsefulla i Sten-Ove Sundströms anförande. Först sade Sten-Ove Sundström att 90 % av näringslivet är privat. Sedan sade han att det finns en risk att de företag som i dag råkar vara statliga kan bli uppköpta av utländska företag – det gäller tydligen bara företagen i Norrbotten – och sedan flyttade utomlands.

Det är inte så det fungerar, och det tror jag att Sten-Ove Sundström är mycket väl medveten om. Det är i stället företagens egen konkurrenskraft, förmåga att konkurrera och att utvecklas bra som säkrar arbetstillfällena. Flera tidigare industriministrar har ju också uttryckt att de statliga företagen skall agera och arbeta på exakt samma villkor som motsvarande privata. På så sätt kommer de också att agera rationellt, och det är vad vi vill säkerställa genom att göra dessa företag privata, genom att ge dem de fördelar som ett privat ägande har och som kan utveckla företagen och stärka konkurrenskraft och utvecklingskraft hos företag även i Norrbotten.

Anf. 71 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att näringsministerns inlägg var mycket märkligt. De tunga basindustrier som jag nämnde är ju faktiskt i dag utsatta för en ordentlig internationell konkurrens, och de är också ledande inom resp. område. Jag kan inte se att t.ex. LKABs konkurrensförmåga ytterligare skulle förbättras genom en privatisering. Det är ju tvärtom just genom den statliga medverkan i uppbyggnaden av industristrukturen i företagen som man har klarat den internationella konkurrensen. De privata ägarintressena klarade ju inte av att utveckla stålindustrin, och därför tvingades staten in som aktör på området. Det finns i fråga om dessa företag flera fall där vi med säkerhet inte hade haft kvar våra traditionella näringar – t.ex. gruv-, stål- och skogsindustri – om inte staten hade medverkat. Att privatisera dessa företag är alltså ett direkt hot mot deras utveckling och mot deras möjlighet att vara med i den internationella konkurrensen.

Anf. 72 Näringsminister PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Jag noterar att vi har diametralt motsatta uppfattningar. Visst har det funnits exempel på att staten varit med, exempelvis vid SSABs bildande, men man var också en av huvudaktörerna i sammanhanget. När man tvingas satsa pengar är det också naturligt att man så snart som möjligt försöker återvinna pengarna för skattebetalarna genom en privatisering.

Driver man företag så effektivt som möjligt skapar man också grundförutsättningarna att expandera och utvecklas i positiv riktning. Vi har erfarenhet av att man gör det bättre i privat regi än i statlig.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Privatisering av
statligt ägda
företag, m.m.*

Anf. 73 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag har alltid haft svårt att förstå varför den borgerliga ideologin bara medger att staten skall gå in kortsiktigt, som städgumma. När staten har rätat upp företag och branschstrukturer och när verksamheten är lönsam igen skall staten enligt borgerlig ideologi överlåta kapitalet till de privata!

När skattebetalarna satsar i verksamheter och får företagen på fötter borde de också få skörda de långsiktiga vinsterna av dessa insatser och inte behöva överlåta dem till stora kapitalintressen.

Anf. 74 JAN ANDERSSON (s):

Herr talman! I går behandlade riksdagen frågan om en bolagisering av statens hundskola. Den förra regeringen lade fram en proposition som innebär att ett bolag med en statlig aktiemajoritet, 51 %, bildas. Motiven återfinns i propositionen.

Staten kommer att inneha en aktiemajoritet i bolaget, vilket ger riksdagen möjligheter att besluta om en inriktning av hundproduktionen som kan omfatta hänsynstagande till vissa samhällsmål, t.ex. tillräckligt antal ledarhundar för synskadade, tillräckligt antal polishundar, narkotikahundar, m.m. Om detta var ledamöterna i riksdagen i går fullständigt eniga.

I dag behandlar vi ett förslag som innebär att detta av riksdagen i går fattade beslut rivs upp. Låt mig fråga de borgerliga ledamöterna i näringsutskottet som, förmodar jag, fanns med i går: Vad har hänt över natten som gör att det beslut som vi i går fattade inte längre skall äga giltighet? Jag hoppas att någon av er kan svara.

Till Per Westerberg skulle jag vilja ställa frågan: Vilka konsekvenser får en utförsäljning av statens hundskola med tanke på de avnämare som finns, dvs. personer som är synskadade, polisen, m.m.?

För att svara på det måste man bedöma hur marknaden ser ut. I dagsläget är det så att skulle statens hundskola säljas ut får vi ett privat monopol, vars verksamhet helt och hållet indirekt kommer att betalas av samhället via anslag: anslagen till de synskadade, anslagen till polisen för bl.a. polishundar och narkotikahundar.

Jag skulle vilja säga att den inställning som industriministern visar är synnerligen dogmatisk. Jag läste i Svenska Dagbladet i dag att Bengt Westerbergs tal i går innehöll en passus som han strök och aldrig använde. Där stod det att de socialdemokratiska dogmatikerna nu drog sin sista suck. Han valde att inte använda den. Jag skulle vilja föreslå Bengt Westerberg att använda den i ett annat tal, riktat till några av hans regeringskolleger, som visar upp en dogmatism av ett slag som socialdemokraterna aldrig någonsin har gjort sig skyldiga till.

Varken privat företagsamhet eller statlig företagsamhet kan ju vara ett självändamål. Man måste faktiskt titta på verksamheterna var och en för sig. När det gäller statens hundskola vore det i dagsläget och inom överskådlig tid alldeles tokigt att sälja ut verksamheten till privata intressen. Det kommer att stå staten dyrt via anslagsverksamhet.

Med detta vill jag yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

Anf. 75 Näringsminister PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort.

Statens hundskola har satts upp på listan för att bolagiseras och för att i ett senare skede kunna privatiseras. Vi har mycket entydigt sagt att det inte är monopolverksamhet som kommer att privatiseras; vi kommer att se till att det finns konkurrens innan privatisering är aktuell.

*Privatisering av
statligt ägda
företag, m.m.*

Anf. 76 JAN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Eftersom statens hundskola trots allt står på listan undrar jag om näringsministern kan göra någon bedömning av när en sådan situation skulle kunna uppstå. Annars är det väl ändå ganska meningslöst att sätta upp statens hundskola på listan?

Anf. 77 Näringsminister PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Svaret är: Nej, det kan jag inte göra, eftersom statens hundskola lyder under socialdepartementets domvärjo och det är socialdepartementet som ansvarar för att detta skall genomföras. Att det finns med på listan beror på att målsättningen är utomordentligt entydig – det visar vart vi syftar och vart vi vill.

Anf. 78 JAN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att målsättningen är synnerligen oklar.

Dessutom tyder näringsministerns svar på att han inte har den ringaste aning om hur verksamheten i dag bedrivs och hur marknaden ser ut, i Norden och i Europa.

Anf. 79 GÖRAN HÄGGLUND (kds):

Herr talman! Vi kristdemokrater har under många år förordat att vissa statliga företag skall utförsäljas för att frigöra medel, bl.a. för angelägna satsningar på t.ex. det infrastrukturella området. För oss – liksom för hela parlamentet, tror jag – är det en historisk dag när vi i dag behandlar den proposition och det betänkande som nu är uppe till debatt. Det är det delvis från olika utgångspunkter; jag har förstått att oppositionen är mycket bekymrad över det här, medan vi i majoriteten är mycket tacksamma för att vi i dag kommer till beslut i den här frågan.

Nu påbörjas alltså arbetet på att vända utvecklingen från en fortgående centralisering med en allt större andel av statligt ägande i näringslivet till en decentralisering av ägandet och en övergång till att i större utsträckning bygga på ett personligt ansvarstagande.

För oss kristdemokrater är en av de grundläggande principerna något som vi kallar subsidiaritetsprincipen, dvs. att beslut i samhället skall fattas på lägsta möjliga effektiva nivå. Då tycker jag att det är oerhört angeläget att peka på hur detta kommer till uttryck bl.a. när det gäller att försöka bryta ned de här mastodonterna i samhället.

I betänkandet berörs 35 företag med omfattande statligt ägande. Aktierna i dessa företag föreslås säljas. Den grundläggande synen bakom de åtgärder som föreslås är att statens roll skall vara att stifta lagar och skapa goda förutsättningar för företagandet. Om staten driver företag finns det en uppenbar

risk för en osund konkurrens. Det är svårt, anser vi, att vara både domare och ägare till det ena av de två eller flera lag som finns på banan. Så är det i stor utsträckning inom svenskt näringsliv i dag, där staten har ett så omfattande ägande.

Som framgår av betänkandet har staten 7 affärsverk och minst hälften av aktiekapitalet i 45 aktiebolag och 6 kreditinstitut. De statliga företagen äger i sin tur helt eller delvis eller innehar minoritetsandelar i ungefär 450 bolag. Det är alltså en omfattande verksamhet, som jag tror vinner mycket på att bedrivas i andra former.

Herr talman! Min uppfattning är att företag drivs bäst av den som har ett personligt intresse i företaget. Det aktivt personligt decentraliserade ägandet och ansvarstagandet har visat sig vara den bästa drivkraften för tillväxt och välbefinnande. Det är därför angeläget att betona vikten av att de anställda får möjlighet att bli delägare i de företag som de arbetar i. Jag tror att ansvarstagande och arbetsmotivation ökar genom sådana åtgärder.

Det statliga ägandet kan i sig innebära problem för företag, bl.a. när nytt kapital fordras för att utveckla verksamheten. Ett privat aktiebolag kan som bekant genomföra t.ex. en nyemission för att tillförsäkra sig nödvändigt kapital för en expansion. Det är inte möjligt för ett statligt ägt företag, om man behöver ytterligare resurser för att expandera.

De nya medel som staten historiskt sett har skjutit till för sina företag har gått till företag som befunnit sig i en uppenbar krissituation. Avgörande för kapitaltillskotten har inte varit företagens långsiktiga utvecklingsmöjligheter och därmed förmåga att skapa trygga arbetstillfällen, utan det har snarare varit fråga om att undvika akuta problem, vilka i det långa perspektivet skulle ha gjort det omöjligt att säkra arbetstillfällena.

Jag vill inte påstå att det är enkelt och går snabbt att genomföra en privatisering av det slag som här föreslås. Flera av de företag som nämns i betänkandet kommer att behöva ombildas till bolag, och vissa av dem behöver genomföra omstruktureringar innan de blir attraktiva på marknaden. Det ligger också ett bekymmer i att vi på dagens marknad kan ha problem med att få fram riskvilligt kapital. Arbetet med att decentralisera ägandet kommer alltså att ta en viss tid i anspråk.

För att möta den här typen av problem har regeringen föreslagit och riksdagen beslutat och beslutar om åtgärder som vitaliserar svensk ekonomi. Man vill inte och får inte se situationen som statisk. Genom åtgärder beträffande sparande, skatter och regelverk skapas bättre förutsättningar för ett ökat företagande och för att nya medel ställs till riskkapitalmarknadens förfogande. Därför tror jag att det statiska synsätt som präglar reservationerna kommer att visa sig vara fullständigt felaktigt.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande 10.

Anf. 80 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! I sitt anförande talar Göran Hägglund om mastodonter som skall brytas ned. Det är litet svårt att förstå vilka mastodonter det är. På den upprättade listan finns förvisso företag med flera tusen anställda, men där finns också företag med noll eller bara två anställda. Jag undrar om Göran

Hägglunds uppfattning om mastodonter som skall brytas ned också sträcker sig till de privata storföretagen. Är det kds generella politik att företag skall brytas ned i små beståndsdelar? Vilken storlek är i så fall lagom på ett kds-företag? Är det företag med 500 anställda, 1 000 anställda eller något annat antal? Var sätter ni gränsen?

Göran Hägglund talar som alla kds-ledamöter om subsidiaritetsprincipen. Jag har litet svårt att förstå hur den kommer in i sammanhanget. En omfattande försäljning av statliga företag skall alltså leda till ett ökat inflytande nära de anställda och andra berörda i företaget. I det paket av åtgärder som de borgerliga partierna föreslår ligger ju hårda ingrepp mot de fackliga organisationerna. Frågan är om man över huvud taget bryr sig om de anställdas inflytande. Oftast gör man det inte. Jag kan alltså inte se att det direkta inflytandet hos de berörda kommer att öka genom denna försäljning.

Det är vidare så märkligt att ägarspridning ökar sannolikheten för maktkoncentration. Detta påpekades för länge sedan av Vladimir Iljitj Lenin som en strategi för privata företagare att utöva makt genom att binda så litet kapital som möjligt. Det är väl vad också vi har att förvänta oss. Stora maktgrupper i det svenska näringslivet, möjligtvis också internationella maktgrupper, kommer att öka sin makt medan de små ägarnas och de enskilda personernas makt och inflytande kommer att minska, trots att deras ägande ökar.

Anf. 81 GÖRAN HÄGGLUND (kds) replik:

Herr talman! Det handlar faktiskt om en mastodont. I mitt anförande nämnde jag att det i detta fall handlar om flera statliga verk, om 45 aktiebolag, 6 kreditinstitut och 450 olika bolag. Sammantaget är detta en mastodont, även om den inte har nått det format som skulle tilltala Rolf L Nilson.

Rolf L Nilson undrar om vi kristdemokrater också vill bryta ned de privata storföretagen. Ja, vi vill göra det på så sätt att vi stimulerar ägande i företag samt sparande i aktier och i andra former för att fler människor skall bli delaktiga i näringslivets utveckling.

Rolf L Nilson efterfrågar också den ideala bilden av ett kds-företag. Vi har ingen sådan idealbild. Jag tror att det är nyttigt med många ägare, men det vore olyckligt att säga att ett företag skall ha den eller den strukturen resp. storleken. Staten skall sätta upp ramar för företagsamheten och stimulera människor till ett spritt ägande. Det tror jag samhället vinner på.

Dessutom åberopar Rolf L Nilson den gamle husguden Lenin, som på nytt tas till heders. Det är möjligt att Lenin har påvisat att decentralisering kan vara en strategi för stora ägare att skapa sig större makt. Jag tror dock att det snarare är bättre att företag drivs i privata former. Alternativet är nämligen, om man nu skall låta pendeln slå åt Rolf L Nilsons håll, att företagen drivs i statlig regi. Då lär den enskilda människan få ett minimalt inflytande. Det blir inte den tillväxt och det välstånd som vi önskar i vårt samhälle.

Anf. 82 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Jag har i mitt huvudanförande och i tidigare replikväxlingar ganska väl redogjort för hur jag ser på ägandet som ett blandat ägande. Som en kommentar till den här Lenin-parentesen kan jag säga att Wallenbergarna i Sverige byggt upp sitt maktinnehav enligt den beskrivna modellen, själv-

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Privatisering av
statligt ägda
företag, m.m.*

klart i moderniserad form. Det har visat sig att det inte längre är helt riskfritt att äga med så litet bundet eget kapital som möjligt.

Om det är ont eller gott med stora statliga företag och andra stora företag är en komplicerad frågeställning. Jag kan instämma i konstatandet att Vattenfall är en koloss. Miljörörelsen och antikärnkraftsrörelsen har hävdats att Vattenfall bör brytas ned och nya ägare komma in. Det tror jag är riktigt men ändå inte helt riskfritt. Som det sägs i propositionen får vi en internationell elmarknad där Vattenfall är ett av de stora företagen i Europa som kan och bör konkurrera på en öppen europeisk elmarknad. Det tror jag leder till högre elpriser i Sverige, men det är nog ändå motiverat. Det blir i bästa fall ett effektivare resursutnyttjande. Om Vattenfall bryts ned i mindre enheter försvinner samtidigt de internationella konkurrensfördelarna. I det läget får man bestämma sig för om Vattenfall skall vara ett svenskt lokalt företag med begränsad räckvidd eller om Vattenfall skall utnyttja möjligheten att vara en gigant, ett internationellt konkurrenskraftigt energitjänstföretag. Själv vet jag inte riktigt på vilket ben jag står i det avseendet.

Anf. 83 HANS STENBERG (s):

Herr talman! Regeringens förslag om att riksdagen skall ge regeringen fullmakt att sälja statliga företag är uppenbarligen mer grundat på borgerlig ideologi än på sunt ekonomiskt tänkande. Regeringen liknar i det här avseendet i mycket hög grad de gamla stalinister som de borgerliga företrädarna annars så gärna jämför sina politiska motståndare med.

Det är inte så att vi socialdemokrater avvisar försäljning av statliga företag i alla lägen. Det kan i vissa fall vara berättigat att sälja företag, t.ex. för att få en effektivare företagsstruktur inom en koncern. Men regeringens förslag innebär i praktiken att man generellt säljer ut statliga företag för att därigenom delvis täppa till de hål i statsbudgeten som skapas av bl.a. de skattesänkningar för höginkomsttagare och företag som regeringen genomför. Regeringens förslag innebär också att statens inkomster från de statliga företagen kommer att minska. Det medför i sin tur att vi skjuter de ekonomiska problemen framför oss till kommande generationer. Enligt vårt sätt att se är detta inte en ansvarsfull ekonomisk politik, eftersom den innebär att statens inkomster på sikt kommer att minska.

Det är enligt min uppfattning helt förkastligt att sälja företaget Vattenfall till privata intressen. Energiproduktionen i ett land kan inte betraktas som vilken handelsvara som helst, utan det är ett nationellt intresse att se till att Sverige har en bra energiförsörjning i landets alla delar. Större delen av den svenska energiproduktionen sker i dag i privata företag. Inom många områden råder därför i praktiken ett privat monopol på elkraft. Konsumenten kan nämligen inte välja att köpa sin elkraft från någon annan elleverantör. Eftersom det inte finns några praktiska möjligheter att bryta den monopolsituationen, är det nödvändigt att det finns åtminstone ett energiproducerande företag som står under statlig kontroll.

År 1980 hölls en folkomröstning, där det beslutades att kärnkraften skall avvecklas i Sverige. Enligt folkomröstningens beslut skall under de närmaste 20 åren den elproduktion som i dag sker med hjälp av kärnkraft ersättas med annan elproduktion. Den här gigantiska omställningen är inte betingad av

marknadskrafterna utan en följd av ett politiskt beslut. Ingen betvivlar väl att det kommer att behövas ett omfattande mått av politisk styrning för att åstadkomma den omställningen, om den inte skall få katastrofala konsekvenser för vissa industrigrenar och regioner. I det läget är det helt förkastligt att staten skall avhända sig det mest effektiva kontroll- och styrmedel som staten har på energiområdet, vilket en försäljning av Vattenfall faktiskt innebär. Mot den bakgrunden är det mycket svårt att förstå varför regeringen föreslår en försäljning av Vattenfall.

Den elintensiva industrin har mycket stor betydelse för den regionala balansen och även för handelsbalansen i stort. Om den industrin skall vara långsiktigt konkurrenskraftig är det nödvändigt med en stabil utveckling av energikostnaderna. Det är nödvändigt att man ger industrin långsiktiga kontrakt för energiförsörjningen till priser som gör det möjligt att konkurrera internationellt. Sådana långsiktiga elavtal är i praktiken mycket svåra att åstadkomma utan en viss politisk styrning. Om man från elleverantörerna lägger rent företagsekonomiska aspekter på kontraktstidens längd innebär det regelmässigt mycket korta kontraktstider för de elintensiva företagen. Detta innebär att ingen hänsyn tas till de enorma samhällsekonomiska kostnader som skulle uppkomma om den elintensiva industrin slogs ut. Därför är det samhällsekonomiskt mycket lönsamt att behålla Vattenfall som ett statligt företag. Att sälja ut Vattenfall till privata intressen innebär att vi avhänder oss ett mycket viktigt instrument när det gäller att genomföra folkomröstningens beslut, utan att äventyra den elintensiva industrins fortlevnad.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1 och 2 av Axel Andersson m.fl.

Anf. 84 Näringsminister PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Jag skall försöka fatta mig kort. Folkomröstningens beslut, som har tolkats i trepartiuppställningen och sedermera i regeringsdeklarationen, omfattar alla bolag oavsett om de är privata eller statliga. Den omställning som måste ske kommer att ske överallt.

Jag tror att Hans Stenberg fullständigt har missuppfattat allt när det gäller elmarknaden. Vi är på väg mot en konkurrens inom hela elmarknadsområdet. Det finns klara indikationer och beslut inom EG om att man steg för steg under 90-talet skall skapa en ren marknadsekonomi med konkurrerande kraftgenererande och kraftdistribuerande bolag, där man har offertprinciper. Det är redan genomfört i Storbritannien. Vi har själva i denna kammare redan tagit de första besluten när vi bolagiserat Vattenfall och brutit ut stamnätet. Under våren återkommer vi med en elmarknadsproposition i den här riktningen.

Anf. 85 HANS STENBERG (s) replik:

Herr talman! Jag har inte alls missuppfattat hur elmarknaden fungerar. Jag håller med näringsministern om att det sker en omställning i stora delar av Europa. Men i de flesta stater förekommer också en indirekt eller direkt subvention av elpriserna för den elintensiva industrin. För den elintensiva industrin i Sverige är det här ett stort bekymmer. Det gäller dels kostnadsläget,

dels kontraktstidernas längd. Jag har i andra sammanhang sett att näringsministern har påstått att kontraktstidernas längd inte innebär något större bekymmer, men de facto är det så. I förlängningen är det ett regionalpolitiskt problem. Den elintensiva industrin är i mycket hög grad knuten till Norrlandslänen och skogslänen. Förutom de stora exportinkomster de lämnar till landet har de en enormt stor regionalpolitisk betydelse.

Jag anser därför – som jag har skrivit i min motion, vilken jag hoppas att näringsministern har läst – att staten borde behålla Vattenfall som ett statligt företag och dessutom ge Vattenfall direktiv att verka för att man skall få långsiktiga elkontrakt för de elintensiva företagen. Det är nödvändigt för att man skall kunna trygga jobben och exportinkomsterna i framtiden.

Anf. 86 Näringsminister PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! EG har beslutat att man skall genomföra vad man kallar ett common carrier system with third party access under 1993–1996. Det kan bli vissa förseningar. Det innebär att man får ett konkurrenssystem, en marknadsekonomi, när det gäller elförsörjningen. Det innebär att man knyter samman och samkör elsystemen i hela Europa. Man kräver vad man kallar transparens, dvs. att man skall kunna se vilka elpriser resp. kund betalar, så att det verkligen kan bli en fungerande marknadsekonomi. Det här skapar en gemensam prissättning på el i en fungerande marknad.

Jag tror precis som Hans Stenberg att vi självfallet måste se till att vår elintensiva industri får energi till konkurrenskraftiga priser. Det förutsätter att vi får den marknadsekonomi som jag tror är den bästa garanten. Det är genom bra priser vi kan konkurrera, men grunden för vårt välstånd är framför allt att vi är duktiga på det vi gör.

Anf. 87 HANS STENBERG (s) replik:

Herr talman! Jag tror att det kommer att uppstå bekymmer när det gäller kontraktstidernas längd. Priserna kan hamna på en vettig nivå om alla företag skall konkurrera på lika villkor. Såsom det har varit hittills har många företag ute i Europa inte alls konkurrerat på samma villkor som de svenska företagen. I vissa andra länder har dessa företag fått ganska kraftigt subventionerade elpriser.

När det gäller kontraktstidernas längd tror jag inte att EG har något att erinra mot att vi behåller Vattenfall som ett statligt företag och ger direktiv för att se till att avtalen får vettiga tider. Vi skall faktiskt inte bara konkurrera med Europa. Omvärlden utanför Europa är mycket stor. En stor del av våra konkurrenter, även inom stålindustrin, finns utanför Europa. Det gäller i ännu större utsträckning pappers- och massaindustrin, som är extremt energiberende och har sina största konkurrenter i Canada och USA.

Anf. 88 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Herr talman! När man hör denna debatt får man intrycket att socialdemokraterna skulle stå för något slags planekonomi. Så är det icke. För borgerligheten, och speciellt för moderaterna, är marknadsekonomin ett mål i sig. För oss är den ett medel. Här går en klar skiljelinje, som märkts ganska tydligt i debatten i dag.

Jag skulle vilja säga några ord om SSAB, som tidigare varit privatägt. Domnarvets Jernverk, som då ägdes av Stora, kördes fullständigt i botten som järnbruksföretag. Sedan tog staten över, och man har på ett mycket framgångsrikt sätt skött investeringarna i detta företag. I dag är SSAB det lönsammaste stålföretaget i Europa. Alltså har staten klarat sitt ägarskap på ett mycket bra sätt.

Nu säger näringsministern att man har analyserat riskkapitaltillgången och att det går att få fram de pengar som behövs för att privatisera de statliga företagen. Jag kan inte med hundra procentig säkerhet säga emot näringsministern i det avseendet. Jag har dock mycket svårt att se den svenska ägare till stålindustri som har tillräckligt med kapital för att trygga de långsiktiga investeringarna i en så kapitaltung bransch som stålindustrin.

Det finns en trend till att det privata kapitalet överger stålindustrin. Vi har exemplet med Stenberg, som säljer Speedsteel till en fransk ägare. Vi har Johnson-koncernen, där det finns tecken på att man vill dra sig ur sitt engagemang i Avesta.

Ett mycket tungt argument från näringsministern när det gäller privatisering är att man skall ha professionella styrelser. Jag har svårt att se att t.ex. SSAB-styrelsen lider brist på professionalism.

Jag har genom åren haft en litet annorlunda syn på statligt företagande än den gamla socialdemokratiska regeringen hade. Där var man noga med att renodla rollen; det skulle vara en strikt kapitalistisk syn på företagens lönsamhet. För mig är det naturligt att ett statligt företag skall se litet längre än näsan räcker och att samhällsintressen måste finnas med. Därmed säger jag icke att staten skall driva olönsamma företag, men man har ett ansvar som är annorlunda än det kapitalistiska.

Med tanke på den syn som näringsministern har på statligt företagande undrar jag: Kommer näringsministern att skriva till den franska regeringen och uppmana den att privatisera Kloster Speedsteel, eftersom den tilltänkta ägaren är ett statligt franskt företag?

Jag tror på SSABs framtid om man har en långsiktig och ansvarstagande ägare. Jag befarar att med en privatisering kommer det att gå illa för SSAB på några års sikt.

Anf. 89 Näringsminister PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Det var en direkt fråga om jag skulle skriva till min franske kollega. Nej, det behövs inte. De franska socialisterna är redan på gång med att sälja en del av det statliga ägandet och minska det, och med att sätta ett stort antal av de statliga företagen på börsen. De har alltså i den delen en likartad syn.

Anf. 90 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik:

Herr talman! Det kan hända att näringsministern har rätt när det gäller den franska regeringen – det kan jag inte bedöma – men näringsministern hade inga invändningar mot mitt resonemang vad gällde statens roll som ägare för SSAB.

Anf. 91 Näringsminister PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Jag vet inte hur många gånger jag under den här debatten skall upprepa vad jag sagt tidigare, men för Bengt-Ola Rytters skull kan jag göra det en gång till.

Jag anser att statliga företag skall drivas på exakt samma villkor som motsvarande privata. Det är detsamma som mina socialdemokratiska företrädare har sagt, i vart fall i ord. Därmed, anser jag, kan de lika gärna vara privata.

Det är riktigt att det har skett stora investeringar inom SSAB i Borlänge. I min valkrets Oxelösund har SSABs investeringar varit avsevärt mindre. SSAB Oxelösund har närmast varit mjölkkon, där man tagit pengarna.

Det kanske har varit rätt, men jag tror det är riktigt att man skall sköta det kommersiellt. Då kan staten lika gärna använda pengarna till saker som höjer hela svenska folkets förmåga att utvecklas och det svenska näringslivets förmåga att konkurrera och skapa välstånd. Det är sådant som skapar tillväxt, ökar produktiviteten. Det är detta vi behöver i Sverige men har misslyckats med så mycket under de senaste 20 åren.

Anf. 92 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik:

Herr talman! Den borgerliga regeringen har ju fått väljarnas mandat att fullfölja sin politik och sin syn på näringspolitiken. Men jag befarar att väljarna kommer att bli ganska kalla om fötterna när de upptäcker de konsekvenser detta kommer att ha för människorna runt om i det här landet, inte minst för människorna i Borlänge.

Anf. 93 Näringsminister PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Bengt-Ola Rytter låter som man gjorde inom labour-partiet under en stor del av 1980-talet. Numera har man i stor utsträckning accepterat de genomförda privatiseringarna och t.o.m. uttryckt en viss positivism inför att de genomförts.

Anf. 94 JOHN ANDERSSON (v):

Herr talman! Jag och en kollega har i en motion yrkat avslag på den av regeringen begärda fullmakten att sälja ut 35 statliga företag och verk.

I motionen säger vi att den grundläggande idén för statligt ägande var att staten skulle ha inflytande på industrier som grundade sig på landets basresurser. Detta nämns också i regeringens proposition.

Till det vill jag också lägga den stora roll som de statliga företagen spelat och fortfarande spelar för vissa delar av landet.

Jag kan fortsätta med att ställa frågan till alla: Hur skulle t.ex. Norrbotten ha sett ut i dag om inte de statliga företagen funnits?

Samtidigt vill jag också framhålla att det givetvis inte kan vara en för alltid gällande princip att alla nuvarande företag och verk i statligt ägande oföränderligt förblir så. Men då gäller självfallet också motsatsen, och detta enligt min mening i ännu högre grad. Det kan inte heller vara riktigt och rätt att med ett beslut delegera rätten att utan motiv i det enskilda fallet privatisera verken och företagen. Tvärtom måste det ju vara ett samhällsintresse att

samhället på vissa områden har ett avgörande inflytande. Som exempel vill jag nämna Vattenfall och den elenergiförsörjning man där sköter om.

Debatten här i dag har varit lång. Alla argument både från regeringshåll och från oppositionen är flera gånger använda. Jag skall därför förlänga debatten med att i korthet beröra bara ett område.

Jag skulle vilja fråga: Vad är det som driver regeringspartierna att privatisera domänverket? Det kan inte vara någon allmän kapitalistisk princip. I det superkapitalistiska USA äger staten ca 30 % av skogsmarken, i Tyskland ca 50 % osv. Listan kan göras lång.

Jag skulle vilja fråga: Varför denna nit att avhända staten ett ägande och ansvar för ca 20 % av landets skogsmark? Det har ju tvärtom ur flera synpunkter varit till både nytta och nöje att vi haft det statliga ägandet av denna mark. Vad skulle det t.ex. ha kostat att inlösa den skogsmark som nu är avsatt till reservat och nationalparker? Hur blir det förresten med de områdena efter en privatisering? Jag ser i yttrandet från jordbruksutskottet att den borgerliga majoriteten haft vissa våndor inför det här.

Jag är inte emot en viss utförsäljning av statlig mark – det har skett tidigare, lika väl som inköp. Men då måste det finnas särskilda skäl. Utöver arronderingsskäl kan rent regionalpolitiska skäl finnas för att människor i glesbygden får möjlighet att köpa skogsmark och skaffa sig sysselsättning. Nu finns det kanske anledning att avvakta den senaste utförsäljningen och se efter vilka det var som fick möjlighet att köpa. Men vad jag kan förstå handlar det inte om detta utan om att bolagisera, privatisera och sälja aktier.

Vad som nu kan hända är t.ex. att våra två stora skogsägarblock i landet lägger beslag även på statens nuvarande skogsinnehav. Det är t.o.m. många av regeringspartiernas medlemmar och väljare som inte vill stödja den utvecklingen. Jag vill påstå att det är många enskilda skogsägare som inte är betjänta av en sådan utveckling.

Det är möjligt att man sprider ägandet genom att sälja aktier i och privatisera domänverket, men jag vill påstå att denna ägandeform kommer att koncentrera bestämmandet till några få personer. Det är den verklighet som råder.

Herr talman! Det finns många skäl att tänka till i den här frågan och fundera ytterligare över vad man är i färd med att göra. Det är i hastigt mod som dumheterna görs. Mitt råd till regeringen är: Visa era muskler på ett annat sätt!

Anf. 95 Näringsminister PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Svaren på John Anderssons frågor har jag redovisat ett par gånger tidigare under debatten, men jag skall göra det än en gång för John Anderssons skull.

Anställda i statliga bolag skall ha samma rättigheter och skyldigheter som i motsvarande privata bolag. Jag är helt övertygad om att privatägda företag, drivna på strikt kommersiella villkor, ger de tryggaste jobben och har den bästa utvecklingskraften.

När det gäller domänverket finns det riktlinjer för hur försäljningen av mark skall ske. Man skall kompettera befintliga jord- och skogsbrukares egendomar för att ge bättre sysselsättning i glesbygden, man skall låta arren-

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Privatisering av
statligt ägda
företag, m.m.*

datorer köpa sina gårdar och man skall även avstycka naturreservat m.m. och överföra dem till naturvårdsfonden. Det kommer även att föras över en del fallrättigheter till en ny myndighet, och därmed kommer ganska betydande delar av områden som har naturvårdsintresse alltid att vara kvar i statlig ägo.

Anf. 96 JOHN ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Det där låter bra, men det fordras nog att man tänker efter litet mer. Om man skall sälja ut domänverkets hela skogsareal, är frågan vilka som kommer att köpa den skogsmarken. Det pågår nu en utförsäljning, och jag tror att det skulle vara nyttigt att se efter vilka som köper denna mark.

Prisprövningen är gjord, och förvärvslagen är borttagen, och det är i stort sett fritt fram för vem som helst att köpa skogsmark. Trots att man nu säljer ut det man på domänverkshåll kallar de små enheterna – det är små skiften som ligger illa till – vet jag att de betingar priser i miljonklassen. Och vilka i glesbygden har i dag, med den dåliga lönsamheten i skogsbruket, råd att gå in och köpa den skogsmarken?

Risken är uppenbar att det blir de stora skogsblocken som lägger beslag på marken. Det finns en befogad oro bland de enskilda skogsägarna – alla de 250 000 – för att de i framtiden får möta ännu större motparter då det gäller att sälja virke, om dessa stora skogsblock kommer över även domänverkets markinnehav. Det är den verklighet som man kan befara.

Anf. 97 Näringsminister PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Man kan naturligtvis alltid plocka fram skräckscenarier. Vi har riktlinjer, och de är inte desamma som de den avgångna socialdemokratiska regeringen hade vid sina försäljningar.

När det gäller skogsägarblocken vågar jag nog säga att deras intresse är minimalt. Det råder snarast en betydande oro inom skogsägarleden för att marken håller på att tappa allvarligt i värde. Anledningen till debatten om Karlsborg och Vallvik är att det kan vara svårt att över huvud taget avsätta virke, och därmed kommer också priserna på mark att vara därefter.

Anf. 98 JOHN ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Historien har väl lärt oss att även det vi många gånger har kallat skräckscenarier har blivit verklighet. Och ingenting säger att näringsministern skulle ha rätt i det här fallet. Jag tror att det finns all anledning att fundera vidare över, om det inte är ett samhällsintresse att staten förfogar över en viss del av vår skogsmark.

Jag vill åter poängtera att i de fall t.ex. människor i skogsbygderna kan komplettera skogsinnehav, skall man vara öppen för sådana förändringar. Men om man helt plötsligt bjuder ut så här mycket skogsmark vill jag påstå att det inte finns någon möjlighet för människorna i glesbygden att köpa denna skogsmark. Vad som händer utöver detta är att en mängd människor i skogsbygderna blir arbetslösa – de förlorar ju sin arbetsgivare.

Anf. 99 LARS-OVE HAGBERG (v):

Herr talman! Det här kanske är den sista debatten i riksdagen där vi beslutar om stålindustrin. Näringsministern och jag har under årens lopp deltagit i många gemensamma debatter här om stålet.

När jag blev invald i riksdagen 1970 var jag anställd av Domnarvets Jernverk, och jag är nu anställd av SSAB, som i huvudsak är statligt. Kommer jag, näringsministern, när jag 1992 går tillbaka till mitt civila arbete, om mina planer går i lås, att arbeta åt ett privat företag? Är det den utvecklingsfarten vi skall räkna med? Mina arbetskamrater säger naturligtvis: Skall vi köpa det här igen, efter alla uppoffringar, efter alla statliga insatser?

Det som har bekymrat mig är frågan om det finns kapital till det här. Är det nu småspararna som skall betala, som skall spara i SSAB-aktier, eller är det någon stor sparsenhet som skall göra det? Pengarna tas ju av de samlade tillgångarna för investeringar i landet, och vad är det då som offras?

Jag skulle inte tro att det är någon större vits för Sverige som nation, för Sveriges utveckling, att detta sker. Det som skulle kunna vara någon vits är ju att det förs in kapital i landet, att det kommer en utländsk ägare. Det är det som är den stora faran.

Om jag satt i näringsministerns soffa och funderade över det här och jag skulle göra det på hans villkor, skulle jag inte gärna vilja ta av det sparande som finns i samhället i övrigt, utan jag måste nog söka mig ut på den internationella marknaden. Regeringen har sagt att det nu skall göras utländska investeringar här.

Jag har inte samma positiva bild av SSABs kraft om några år som Bengt-Ola Rytta har. Det behövs offensiva investeringar, en ny syn. Vissa investeringar borde ha gjorts redan i dag.

Då är frågan till näringsministern: Kommer den delegation som skulle ta hand om det här att kräva garantier av köparen att verksamheten kommer att fortsätta?

Kommer man att pröva köparen så noggrant att företaget kan överleva i Sverige? Finns det ett sådant intresse? Eller är det av rent kommersiellt intresse som man gör utförsäljningen? Det är oerhört viktigt för en sådan här basnäring. Finns det något intresse hos regeringen, departementet och delegationen att garantera verksamheten framöver?

När det gäller inflytande och den tidigare debatten om löntagarfonder vill jag säga att endast köpstarka arbetare som har fått någonting över eller kanske har goda familjeförhållanden kan köpa en och annan aktie i sitt eget företag. Det inflytande som därigenom skapas är som sagt inte särskilt stort. Resultatet torde bli att man upplever det som om besluten fattades ännu längre bort.

Anf. 100 BENGT-OLA RYTTER (s):

Herr talman! Jag vill göra ett förtydligande till Lars-Ove Hagberg. Jag tror inte att en privat ägare orkar med att göra de investeringar som behövs i Domnarvets Jernverk. Däremot tror jag att man med ett fortsatt statligt ägande kan orka med detta. Man torde inte kunna klara produktionen utan nyinvesteringar.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Privatisering av
statligt ägda
företag, m.m.*

Anf. 101 LARS-OVE HAGBERG (v):
Herr talman! Jag delar Bengt-Ola Rytters bedömning.

Anf. 102 Näringsminister PER WESTERBERG (m):
Herr talman! Jag vill replikera Bengt-Ola Rytters ganska sensationella påstående. Uppenbarligen är man från socialdemokratisk sida beredd att acceptera att SSAB skall göra investeringar som inte tillgodoser normala lönsamhetskrav. Då har man ändå släppt in 52 % privat ägande. Man trampar på minoritetsaktieägarna och andra sparare, om man inte skall vara kommersiell längre utan skall ta andra, samhälleliga hänsyn. Om socialdemokraterna har denna syn kan jag förstå skepticismen mot statligt företagande.

Anf. 103 BENGT-OLA RYTTAR (s):
Herr talman! Det finns två perspektiv på företagande. Det ena är att det skall vara vinstgenererande. Det andra är att det skall skapa arbete, välbstånd och trygghet. Om man drar ut konsekvenserna av detta resonemang finner man att ett superkapitalistiskt system, som näringsministern förespråkar, i alla dess beståndsdelar inte är bra för vare sig tryggheten eller sysselsättningen.

När ett företag fattar investeringsbeslut, är naturligtvis återbäringsperspektivet väldigt viktigt. Ett företag med staten såsom ägare kan ha några års längre perspektiv än ett privatkapitalistiskt företag. Det är bra för tryggheten och sysselsättningen.

Anf. 104 Näringsminister PER WESTERBERG (m):
Herr talman! Det är fortfarande lika sensationellt att socialdemokraterna vill frånga normala kommersiella krav på ett börsnoterat men statligt dominerat företag. Det är egentligen att trampa mycket allvarligt på de etiska principer som gäller för börsnoterade bolag och även för den dominerande ägarens beteende.

Dessutom var det mycket beklämmande för SSAB att man kom att hamna i en form av industristödsmentalitet som var mycket allvarlig för SSABs förmåga att exportera och inte bli utsatt för olika typer av blockad för att man inte arbetar under strikt kommersiella villkor, ett krav som ställs runt om i världen för att man skall få komma in på marknaderna.

Anf. 105 BENGT-OLA RYTTAR (s):
Herr talman! Visa mig var de oerhört preciserade regler finns som näringsministern hänvisar till! De kan inte bestå i olika tidsperspektiv på något eller några år.

Jag vill fråga: Tror näringsministern att Domnarvets Jernverk hade funnits kvar i dag om Stora eller någon annan privat ägare hade stått kvar och vi inte hade haft en statlig mellanperiod?

Anf. 106 LARS-OVE HAGBERG (v):
Herr talman! Näringsministerns svarsprofil visar att han egentligen inte vill svara på den fråga som är väsentlig: Kommer departementet eller delegationen att se till att det skapas garantier för fortsatt verksamhet även efter

en utförsäljning eller kommer det att bli strikt kommersiellt framöver? Det är ju det den stora oron gäller. Om man kan vända sig bara till utländska intressen – och om det skall vara någon vinst med den linje som Per Westerberg företräder måste det bli så – finns denna oro. Kommer man att arbeta för denna inriktning eller inte? Det är dags att få ett svar på den frågan, om man skall kunna stilla oron. Dessutom måste jag göra den bedömningen att man med dagens statliga ägande och styrelse har större möjligheter att investera än med en utländsk ägare. Den bedömningen kan jag stå för i dagens läge.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Privatisering av
statligt ägda
företag, m.m.*

Anf. 107 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Det är en väldig skillnad mellan dagens förhållanden och förhållandena i Sverige och Europa för tio år sedan, då stora delar av stålindustrin, oavsett nation, råkade ut för en allvarlig kris och kom att få ett omfattande industristöd. Man har försökt sanera bort möjligheterna för länder att tävla och konkurrera med industristöd. Konkurrensen skall ske på strikt kommersiell grund.

Jag är något upprörd över att man vill att statligt dominerade börsnoterade bolag inte längre skall arbeta på kommersiell grund utan på annan grund. Det är allvarligt.

Till Lars-Ove Hagberg vill jag säga att de flesta affärer när det gäller stål är nationella affärer av typ SSAB. Förmodligen kommer det att förbli så under överskådlig framtid. SSAB skall och måste såsom börsnoterat bolag arbeta på strikt kommersiell grund. Det är den bästa garantin för framgång och tryggade arbetstillfällen. Varken regering, riksdag eller departement kan garantera jobben i statliga eller privata företag. Den enda garantin för trygga jobb är att företagen är konkurrenskraftiga och lönsamma. Det sker bäst i privat regi.

Anf. 108 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Herr talman! Jag tycker att näringsministern övertolkar mig högst väsentligt. Jag tar inte avstånd från att man skall verka på marknadens villkor. Men vad jag tar avstånd från är en framtida situation där SSABs fortbestånd skall vara beroende av mycket kortsiktiga vinsthänsyn. Vad jag kräver av en ägare till SSAB är långsiktighet och uthållighet. Det går inte att vara verksam i stålbranschen utan ett långt perspektiv.

Anf. 109 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Det råder väl inget tvivel om att man helst skall jobba långsiktigt. Får man bort industristödet inom stålbranschen inom hela Europa – och där är man på god väg – får man till stånd den fria konkurrensen. Att vara duktig på att göra stål innebär att man kan konkurrera och skapa trygga jobb. Men då kan man inte ta andra hänsyn än strikt kommersiella. Annars råkar man på handelshinder och då äventyrar man jobben än mer.

Anf. 110 LARS-OVE HAGBERG (v):

Herr talman! Regeringen lägger fram en proposition om utförsäljning av statliga företag för tio miljarder per år. Skall delegationen ha något ansvar

och skall den ge tusan i att sälja ut företag om de skulle råka i kris? Eller är det något tvång att en utförsäljning skall ske? Vilken princip är mest vägle-
dande? Jobben eller utförsäljningen?

Anf. 111 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Herr talman! SSAB skall vara duktigt. Företaget är duktigt och skall ges
chansen att vara duktigt. Det är detta det handlar om.

Anf. 112 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Kravet på de statliga företagen vid privatisering är – precis
som det står i propositionen och som jag har sagt ett stort antal gånger under
denna debatt – att det krävs starka företag. Man vill ha industriellt riktiga
lösningar, som ger tryggare arbetstillfällen än i dag och ökad utvecklings-
kraft.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 §.)

8 § Ny småföretagspolitik, m.m.

Föredrogs
näringsutskottets betänkande

1991/92:NU14 Ny småföretagspolitik, m.m. (prop. 1991/92:51 delvis och
förs. 1991/92:12).

Anf. 113 MATS LINDBERG (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande 14 om en ny småföretagspoli-
tik behandlas ett antal frågor. Sten Östlund kommer i ett senare inlägg att ta
upp de delar av propositionen där arbetsmarknadsfrågorna behandlas.

Socialdemokraterna har alltid sett som ett av politikens huvudinslag att
utveckla näringslivet så att full sysselsättning och ekonomisk tillväxt ger
grunden för den sociala välfärdspolitiken. Detta sker genom den ekono-
miska politiken och näringspolitiken men också genom insatser som direkt
riktar sig till småföretagen eller till företag i vissa regioner. Småföretagen
stimuleras främst genom att utvecklingshinder undanröjs. De största hind-
ren är ofta brist på kompetens och riskkapital.

Vi har i dag ett läge med en internationell lågkonjunktur som slår hårt
mot Sverige samtidigt som den ekonomiska tillväxten upphört. Det är därför
viktigt att utvecklingskraften hos våra småföretag tas väl till vara och att till-
komsten av nya småföretag kraftigt stimuleras. Detta bör ske genom en fort-
satt utveckling av den småföretagspolitik som socialdemokratin har stått för
under lång tid.

Tyvärr innebär regeringens proposition i stället en avrustning av småföre-
tagspolitiken. I andra propositioner föreslås sänkta skatter och förändringar
i arbetsrättslagstiftningen. Regeringens förslag innebär att tidigare riktade
insatser för att utveckla småföretagen nu ersätts av s.k. generella stimulan-
ser, där framför allt skattepolitiken ses som ett huvudinslag. Det kommer att

uppstå ett vakuum innan de nya åtgärderna ger ett positivt genomslag, om de någonsin gör det. Detta kommer att vara till stor nackdel för småföretagen, som behöver handlingskraft för att vända ekonomin och skapa tillväxt i vårt land.

Herr talman! Vi socialdemokrater genomförde under föregående år i samarbete med folkpartiet en ny skattereform i syfte att åstadkomma en förenkling av skattelagstiftningen samtidigt som en mera rättvis beskattning skedde av kapital i förhållande till arbetsinkomst. Vi ser dock brister i den nuvarande förmögenhetsbeskattningen. Det gäller de alltför höga skattesatserna, men i lika hög grad den splittrade behandlingen av olika slags tillgångar. Men vi socialdemokrater tror inte att man genom att sänka några skatter löser alla problem för småföretagen.

När det gäller nyföretagandet visar jämförelser mellan olika länder att Sverige ligger väl framme trots skillnader i skattesystem och att vi har varit framgångsrika när det gäller nyföretagande, och detta gäller inte minst Norrlandslänen.

Herr talman! Det viktigaste hindret för företagen i dag är utan tvivel bristen på riskvilligt kapital, detta trots att stora insatser har gjorts för att eliminera denna brist.

Stora delar av det riskvilliga kapitalet skall under normala förhållanden komma från banksystemet. Genom finansieringskrisen, och i viss mån genom ökade kapitaltäckningskrav, har en betydande åtstramning skett inom banksystemet. Detta minskar i hög grad företagens möjligheter att erhålla riskvilligt kapital. Den av regeringen nu föreslagna förändringen av riskkapitalmarknaden, där de hittills använda medlen och institutionerna skall begränsas eller avvecklas, ter sig aningslös med tanke på de rådande förhållandena ute på marknaden.

I propositionen föreslås att de regionala riskkapitalbolagen och Småföretagsfonden skall finnas kvar till vidare. Detta tycker vi är bra. Vi har inte heller några invändningar mot att fonden fortsättningsvis förvaltas av Företagskapital AB. Det kan också vara positivt att privata delägare kan komma in i riskkapitalbolagen för att tillföra kunskaper och mera pengar. Jag konstaterar med tillfredsställelse att tre av de borgerliga partierna som ingår i regeringen sedan föregående år har ändrat uppfattning när det gäller riskkapitalbolagen.

Avslutningsvis vill jag, herr talman, ta upp frågan om utvecklingsfonderna och Norrlandsfonden. När det gäller utvecklingsfondernas verksamhet kan ingen bortse från de kunskaper och den betydelse som de har haft i positiv bemärkelse för utvecklingen av småföretag i Sverige. Inte minst kombinationen av rådgivnings- och utlåningsmöjligheter har varit till stor hjälp för utvecklingen i de svenska småföretagen, och denna roll har en tendens att öka. Därför är det vår uppfattning att utvecklingsfondernas utlåningsmöjligheter skall finnas kvar. Däremot är vi öppna för att diskutera olika låneformer.

Det står också klart att småföretagen och de berörda organisationerna betonar vikten av utvecklingsfondernas betydelse. Det finns också ett ökat behov av samordning och optimering av tillgängliga resurser. Det verkar som om vi i Sverige, i förhållande till andra länder, gör större åtskillnad mellan offentlig och privat verksamhet, och det är svårare att få till stånd ett samar-

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Ny småföretags-
politik, m.m.*

bete mellan dessa aktörer. Denna brist på samordning drabbar i första hand nyföretagaren, eftersom han har svårt att hitta rätt mellan olika intressenter.

Vi avvisar däremot på det bestämdaste regeringens förslag om indragning av 200 milj.kr. från Norrlandsfonden. Norrlandsfonden tillkom genom att vinstmedel från LKAB avsattes till fonden för att skapa en bättre infrastruktur och skapa ett ökat småföretagande i Norrlandslänen. Norrlandsfonden har under åren betytt oerhört mycket för de norrländska företagen. Det är därför obegripligt hur man i en situation med stora brister i riskkapitalförsörjningen konfiskerar 200 milj.kr. från Norrlandslänet, då företagen i den besvärande lågkonjunkturen kommer att ha stora behov av riskkapital för de framtida investeringarna.

Erfarenheten visar också att kapitalet i expansiva perioder söker sig bort från de mer riskfyllda satsningarna inom småföretagen. Det skapar en ryckighet i tillförseln av kapital, vilket är till nackdel för en långsiktig strategisk utveckling. Vill man därför åstadkomma en långsiktig och gynnsam tillväxt bör man tillförsäkra sig ett jämnt tillflöde av riskkapital. I denna roll har Norrlandsfonden varit mycket effektiv. Det är därför obegripligt att regeringen nu föreslår att det norrländska näringslivet skall dräneras på 200 milj.kr. i ett läge då behoven aldrig har varit större.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Anf. 114 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Under ett par år har vi diskuterat småföretagsfrågor i kamaren när näringsutskottets näringspolitiska betänkanden har varit uppe till behandling. Detta område av näringspolitiken har fått stor uppmärksamhet. Och under den korta period som jag har varit med i detta sammanhang har det gjorts kraftfulla markeringar av den föregående regeringen men också av samtliga oppositionspartier på detta område, markeringar som har gått ut på att man har insett småföretagens centrala roll i den omstrukturering och omvandling av det svenska näringslivet som nu pågår.

Det är många delfrågor som har fått uppmärksamhet. Vi har t.ex. uppmärksammat den besvärliga situation som många verkstadstekniska småföretag har hamnat i när de har blivit underleverantörer till stora företag som Volvo och Saab. De har spelats ut mot varandra, och de har kommit i ett olyckligt beroendeförhållande till en köpare.

Det är ett konkret existerande problem, och här måste vi finna en lösning. Olika lösningar har också föreslagits. Jag tänker på t.ex. den verkstadstekniska delegationen, som skulle vara en hjälp när det gäller att utveckla nya produkter och därmed öppna större marknader för de verkstadstekniska företagen.

De aktuella företagen och problemen nämns inte i regeringens proposition. Men de har tagits upp i andra sammanhang. Näringsministern och regeringen har då så att säga flaggat för att den verkstadstekniska delegationen i förtid skulle läggas ned. Den skulle alltså inte få slutföra sitt arbete. Jag tycker inte att det är att på ett konstruktivt sätt angripa de problem som småföretagen står inför.

Det är rimligt att en delegation av det här slaget får arbeta tiden ut. Sedan

får en utvärdering av verksamheten göras. Dessutom måste en rättvis bedömning göras. Därefter får man dra lärdom av vunna erfarenheter.

Även andra områden har uppmärksammats. Det gäller de teknikbaserade företagen och det teknikbaserade nyföretagandet. Här finns väl kända problem när det gäller riskkapitalförsörjningen. Mera konkret uttryckt består detta arbete i att överbrygga en period – det handlar om ett antal år – då man rimligen inte, även om det handlar om en skicklig företagsledare, forskare eller utvecklare eller om den som har goda marknadsförutsättningar, kan uppnå lönsamhet och medverka till en rimlig avkastning på insatt kapital. Det tar nämligen tid att utveckla produkter och att bearbeta en marknad. Det tar helt enkelt tid innan man får fram någonting som kan säljas. Här behövs det riskvilligt kapital.

Redan för ett par år sedan konstaterades det i näringsutskottet att den privata riskkapitalmarknaden inte kunde tillgodose behoven av sådant kapital. Den socialdemokratiska regeringen och den dåvarande industriministern föreslog då att regionala riskkapitalbolag skulle inrättas med speciell inriktning på den teknikbaserade småföretagsamheten.

Vänsterpartiet var det enda parti som då var för den här idén. Visserligen hade vi invändningar mot det sätt på vilket kapital skulle skaffas fram. Jag återkommer senare till den saken. Vi tyckte att idén i alla fall var värd att pröva. Jag delar Mats Lindbergs glädje över att man även i de borgerliga partierna har insett att det är värt att pröva den här idén, att det är värt att gå vidare med den.

Om riskkapitalbolagen har det också sagts att dessa skulle vara öppna för annat kapital och även för privatkapitalet, om sådant fanns tillgängligt. Syftet var att få i gång en fungerande riskkapitalmarknad. Det här bemöttes rätt håfullt, det måste jag påminna om, från de borgerliga partiernas sida. Man såg denna verksamhet som en sorts socialisering av småföretag. Man såg verksamheten som ett löntagarfondsliknande övertagande av småföretag. Likaså har man behandlat Småföretagsfonden på ett föraktfullt sätt. Jag tycker att denna inställning är rätt orimlig, speciellt med tanke på hur svårt det är att få fram riskvilligt kapital. Mot den bakgrunden är det bra att man nu har en annan inställning.

Centern och vänsterpartiet var överens om att det sätt på vilket den socialdemokratiska regeringen skaffar fram kapital till riskkapitalbolagen – nämligen genom indragning av medel från utvecklingsfonderna – var olyckligt. Vi motsatte oss detta.

Historien, för att ta till en klyscha, har väl visat att vi hade rätt. Kapitalet i utvecklingsfonderna behövs ju. När det inte finns något konkret förslag framtaget som kan förverkligas på marknaden är det nog oklokt att direkt så att säga flagga för att vi skall begränsa och senare ta bort utvecklingsfondernas möjligheter att låna pengar. Representanter för utvecklingsfonderna har på ett övertygande sätt visat att man gör stor nytta genom att även de här fonderna ställer upp med det riskkapital som så väl behövs. Man kan säga att utvecklingsfonderna är den hävstång som behövs för att bankerna med mindre risker kan gå in och erbjuda kapital, och det här är nödvändigt.

Jag har flera gånger här i talarstolen sagt, och det har också Lars Bäckström sagt i skatteutskottet och även i andra skattedebatter, att vi i vänster-

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Ny småföretags-
politik, m.m.*

partiet är beredda att gå in i diskussioner om hur man kan underlätta för småföretagande och hur man kan få fram kapital för att stimulera denna utveckling som verkligen är nödvändig.

Jag tycker att vi har visat öppenhet. Men någon motsvarande öppenhet från regeringens sida finns inte. I stället kan man tala om ett, skulle jag vilja säga, princippytteri. Vidare kan det konstateras att centern har backat. Man har släppt de välmotiverade ståndpunkter som tidigare förekom inom centern. Nu går man in i fällan.

I propositionen finns det en del synpunkter som inte resulterar i konkreta förslag. Det finns nämligen markeringar om att man vill inskränka de fackliga rättigheterna för anställda i småföretag. Detta säger man samtidigt som man säger sig vilja lätta på beskattningen för kapitalägarna, för dem som redan har det gott ställt. Motivet är att dessa genom lättnader i fråga om beskattningen skall bli mera villiga att gå in med kapital i småföretagen.

Jag menar att det är en ganska provocerande klasspolitik att behandla de anställda så här. På ett ganska brutalt sätt undandrar man alltså de anställda deras rättigheter samtidigt som man gynnar kapitalägarna, de välbeställda.

Detta är olyckligt, jag upprepar det, speciellt i småföretagarsammanhang. Där är det ofta en mycket nära kontakt mellan anställd och företagare. Den anställda kan vara både anställd och löntagare. I nästa ögonblick kan den anställda vara företagare. Ofta förenas de båda rollerna hos en och samma person. Det finns således en ömsesidig förståelse för den andras problem.

Att genom lagstiftningsåtgärder, genom skattestimulans och genom att inskränka de fackliga rättigheterna provocera fram onödiga motsättningar mellan löntagare och småföretagare menar jag är omotiverat och djupt olyckligt.

Med detta, herr talman, yrkar jag avslag på propositionen och bifall till den aktuella meningsyttringen. Det innebär att jag yrkar bifall också till den socialdemokratiska reservationen.

Anf. 115 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! Små företag har stor betydelse. Det är en gammal känd devis. Men de små företagen har inte fått det erkännande, den uppmärksamhet och de förutsättningar som de förtjänat. Tyvärr har de små företagen inte alltid haft de rätta förutsättningarna att födas, växa och utvecklas i Sverige.

Det känns därför skönt att nu få vara med och dra upp nya fåror, så att vi får en ny och bättre näringspolitik och en bättre småföretagspolitik.

Det är inte så, att jag vill klaga på vad svenskt näringsliv har uträttat. Det råder inget tvivel om att Sverige har varit, och är, en betydande industrination, trots de svårigheter som vi haft att brottas med.

Det är många faktorer som medverkat till att Sverige har varit framgångsrikt internationellt sett. Även om Sverige är en liten nation har svenska företag, företagsledare, arbetare, köpmän och ingenjörer samt svenska produkter och varor låtit tala om sig i en hel värld.

Under de senaste åren har de svenska företagen halkat efter jämfört med företagen i andra OECD-länder, bl.a. beroende på en felaktig ekonomisk politik. Detta har också lett till att vi nu har en negativ tillväxt. Industriproduktionen väntas i år falla med hela 5 %.

Detta är allvarligt. Det är därför viktigt att ta nya tag och se till att svenskt näringsliv återtar sin tätposition i internationella sammanhang. För detta behövs både en ny näringspolitik och en ny småföretagspolitik. Det är detta som den nya regeringen nu har föreslagit.

Vi måste stimulera till att svenska företagsinvesteringar i betydligt större omfattning sker i vårt land. Under en stor del av 80-talet har vi kunnat se hur svenska företag har investerat utomlands, främst i EG-länderna. Det är i och för sig en naturlig företeelse med tanke på den integrationsprocess som pågår. Men då borde det också vara naturligt med utländska intressens investeringar i Sverige. Men så har inte varit fallet. Det beror bl.a. på de ekonomiska förhållanden som har rått här i landet.

För att växla in på ett nytt spår, mot en positiv utveckling måste satsningar nu ske på små och medelstora företag. I Sverige finns i dag drygt en halv miljon företag, inkl. jord- och skogsbruk. Av dessa är 99,5 % företag med färre än 200 anställda. Antalet småföretag utanför jordbrukssektorn är ungefär 390 000. Av de nya arbetstillfällen som har skapats under den senaste femårsperioden kan man finna att större delen finns i småföretagen.

Nyföretagandet har legat på 5–7 % i Sverige de senaste åren. Det kan man kanske tycka är en hyfsad nivå, om man inte jämför med t.ex. Tyskland och Frankrike, som har en nivå på 10–11 %. Man förstår då att det är önskvärt och nödvändigt med ett högre nyföretagande även här i Sverige.

Nyföretagandet har förvisso visat en positiv trend, men även antalet konkurser har ökat. Många företag har helt enkelt inte haft de rätta chanserna att klara sig. Därför är det av största vikt för Sveriges ekonomiska utveckling att små- och nyföretagandet får en renässans under 90-talet. Det är i de företagen som de nya arbetstillfällena kommer att skapas.

Det är småföretagen som skall bli ekonomins spjutspets mot framtiden. Att ge småföretagen goda förutsättningar är också den bästa åtgärden för att motverka arbetslösheten. Därför har också den nya regeringen vidtagit en rad åtgärder som stimulerar småföretagen och nyetableringen. Det är också det som detta betänkande handlar om.

Man kan dela upp förslagen i olika avsnitt, som jag i korthet skall beröra. Det handlar om:

- förbättrad rättssäkerhet,
- en effektiv konkurrens,
- sänkt skattetryck,
- en effektiv riskkapitalmarknad,
- ändrade lagar och regler, så att de stämmer överens med småföretagens behov,
- nyetablering och Europakontakter.

Den förbättrade rättssäkerheten vill vi uppnå genom att äganderätten och näringsfriheten skrivs in i grundlagen. Regeringen kommer att tillsätta en parlamentarisk kommitté som skall utreda denna fråga. Även den s.k. negativa föreningsrätten skall utredas. Jag skall inte fördjupa mig i denna fråga nu. Vi får säkerligen möjlighet att återkomma i detta ärende efter det att utredningen har utförts. Men det är betydelsefullt att redan nu konstatera att den nya regeringen ger viktiga signaler med avsikten att stärka den enskilda

äganderätten och näringsfriheten genom att grundlagsfästa dessa rättigheter och friheter.

Det är viktigt att en effektiv konkurrens skapas i privat och offentlig verksamhet. Här har konkurrensförhållandena en avgörande betydelse för möjligheterna att stärka den svenska ekonomin. Genom EES-avtalet kommer vi att ingå i ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde med enhetliga konkurrensregler för den gränsöverskridande handeln. Regeringen kommer därför under våren med förslag om en förstärkt konkurrenspolitik.

Likaså kommer det att bli lättare och enklare att etablera butiker. Detta kommer att ske genom en ändring i plan- och bygglagen. Bl.a. kommer den lokala konkurrensen att stimuleras genom friare etableringsmöjligheter för handeln, i synnerhet för livsmedelshandeln. Näringsfrihet och en effektiv konkurrens skall främjas i kommunernas planering.

Det kommer också att bli enklare att starta företag inom den offentliga sektorn, t.ex. när det gäller barnomsorg och äldreomsorg. Vi hade en sådan debatt här i går.

Skattetrycket sänks. Här kommer det in en rad olika konkurrensbefrämjande åtgärder. Bl.a. har vi redan beslutat om sänkt moms på resor, hotell, restauranger och turism.

En annan åtgärd är att förmögenhetsbeskattningen på arbetande kapital kommer att slopas. Förmögenhetsskatten i övrigt kommer att sänkas. Avsikten är att den skall slopas fr.o.m. 1995 års taxering. Begränsningsregeln kommer att sänkas från 75 % till 55 %.

Arvs- och gåvoskatten sänks för att komma i nivå med den som gäller i andra länder med likvärdiga förhållanden. Högsta skattesatsen blir 30 % fr.o.m. nästa år. Detta kommer att bl.a. kraftigt underlätta generationsväxlingar.

Likaså kommer skogsvårdsavgiften att slopas fr.o.m. den 1 juli nästa år. Även den allmänna löneavgiften slopas vid utgången av detta år. Det finns också en rad andra åtgärder, som föreslås i propositionen Skattepolitik för tillväxt. Den kommer att debatteras senare i dag.

Regeringen utreder också den framtida beskattningen för enskilda näringsidkare. Även här väntas ett förslag inom kort.

Som sagts av tidigare talare är en effektiv riskkapitalförsörjning mycket viktig och väsentlig. Det är en av de viktigaste frågorna att få lösta. Vi vet att det har varit svårt att få riskvilligt kapital till småföretagssektorn. Tillgången på riskkapital för små och medelstora företag behöver öka i en betydande omfattning. Därför föreslår regeringen nu en successiv uppbyggnad med framför allt generellt inriktade åtgärder. Regeringen håller på att snabbutreda någon form av villkorslån, liknande de tyska EKH-lånen. De här lånen är en form av garantier till banker som lånar ut till företag. Det ställs samtidigt krav på de företag som får dessa lån. Man kräver t.ex. budget och affärsplaner samt ställer krav på utbildning.

Företagen får samtidigt en viktig samtalspartner, eller om man så vill ett bollplank, där man kan testa olika idéer för sitt företag. I detta arbete kommer utvecklingsfonderna att ha mycket stor betydelse. Jag vill i detta sammanhang även uttala att utvecklingsfonderna har en stor betydelse och även

framdeles kommer att ha en stor betydelse för utvecklingen av våra småföretag.

Ytterligare ett arbete för att hitta nytt riskkapital håller man nu på med i regeringskansliet. Man ser över möjligheterna att skapa nya skattestimulanser för privatpersoner som vill satsa pengar i småföretagssektorn. Det kommer också ett förslag på lokal aktiehandel, som ytterligare kommer att stimulera riskkapitalförsörjningen för småföretagen i hela landet.

I avvaktan på att allt detta nya skall bli färdigt att träda i kraft, måste vi även ha en bro kvar till den gamla finansieringen. Därför kommer både utvecklingsfonderna och Norrlandsfonden att fortsätta med sin utlåning. Den indragning från utvecklingsfonderna som har aviserats – det har inte bestämts något datum när detta skall ske – tror jag att det är klokt att avvakta med tills kreditmarknaden har blivit bättre.

Riskkapitalbolagen var centern och de andra borgerliga partierna emot för att staten skulle gå in och äga företagen. Nu är detta ett faktum. Men vi skall försöka att få in fler privata intressenter undan för undan. Riskkapitalbolagen kommer att starta sin verksamhet omedelbart, vilket också tillför systemet nya medel. De 600 miljoner som skulle ha tillförts Stiftelsen småföretagsfonden under åren 1992–1995 kommer redan 1992 att utbetalas till stiftelsen. Stiftelsens medel kommer att förvaltas av Företagskapital AB, som ägs gemensamt av bankerna och staten. Jag vill också tillägga att vi från utskottets sida förutsätter att de nya riskkapitalbolagen kommer att medverka vid finansiering av småföretag i glesbygd, liksom av kunskapsintensiva företag vid högskolor.

För övrigt gäller det nu att få fram en förenkling av regler och att onödiga regler tas bort. Det är nödvändigt att minimera uppgiftslämnandet från småföretagen. Olika lagar måste helt enkelt anpassas till de små företagens villkor.

Med de olika förbättringar som den borgerliga regeringen och utskottsmajoriteten nu föreslår samt med de ytterligare åtgärder som regeringen håller på att arbeta fram, kommer småföretagen att få ett helt nytt klimat att arbeta i. Vi måste skapa sådana förutsättningar att småföretagen kan få bedriva sin verksamhet så att de genererar sådana överskott att de med egna medel kan finansiera både utveckling och tillväxt.

Vi tror på de enskilda företagarna, uppfinnarna och entreprenörerna. Därför vill vi ge dem en chans att utveckla sin kreativitet. Genom satsningar på många lönsamma och aktiva småföretag kan vi växla in på en ny väg mot en positiv utveckling. Det är en sådan utveckling som den nya regeringen satsar på. Det är också i de små företagen som de flesta nya arbetsplatserna kommer att tillskapas. Därför är också en satsning på småföretagen den bästa vägen för att skapa sysselsättning, välfärd och därmed framtidstro.

Jag vill härmed yrka bifall till näringsutskottets förslag och avslag på reservationen.

Anf. 116 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Av Kjell Ericssons anförande drar jag två slutsatser. Dels var det uppmuntrande att regeringen har tagit intryck av den massiva kritik som har riktats mot det ganska ogenomtänkta förslaget till riskkapitalförsörjning

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Ny småföretags-
politik, m.m.*

och mot de signaler som skickats ut om riskkapitalförsörjning i pressuttalanden och i propositionen. Det är bra om det kommer att fortsätta att finnas fungerande utvecklingsfonder framöver tills man har hittat ett nytt system som kan fungera. Dels är det bra att den nya regeringen i allt väsentligt, förutom en del flaggviftande, fortsätter den inslagna småföretagarvänliga politiken, som vi har varit överens om.

I propositionen och i betänkandet beskrivs ju inte ett småföretagande i kris, utan snarast ett småföretagande som är rätt livaktigt men som står inför flaskhalsar och problem framför allt när det gäller riskkapitalförsörjningen.

Jag kan tycka att propositionen och betänkandet är en aning motsägelsefulla. Å ena sidan talar man om ett mycket stort nyföretagande. Å den andra säger man att det måste bli fart på nyföretagandet. Det framgår av propositionen och betänkandet att det man egentligen menar är att små företag bör kunna växa till.

Jag kan också konstatera att man i fråga om EKH-lånen resonerar annorlunda än man resonerar i fråga om etableringskontroll, som vi diskuterat i flera sammanhang i näringsutskottet. Ingrepp, företagsidéer, kunnande och vägledning vid nyetablering har av de borgerliga partierna betraktats som hinder för nyetablering. Det gäller tydligen inte EKH-lånen.

Anf. 117 KJELL ERICSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill faktiskt påpeka att det var den förra socialdemokratiska regeringen och riksdagsmajoriteten som beslutade om indragningen från både utvecklingsfonderna och Norrlandsfonden. Vi försöker nu med en ny inriktning att stimulera till nödvändig försörjning av riskkapital. Det kommer inte heller att rivas några broar innan vi har fått fram en ny och bättre riskkapitalförsörjning. Det kommer t.ex. nästa år att finnas minst 300 miljoner mer som riskkapital hos utvecklingsfonderna, Norrlandsfonden och riskkapitalbolagen än vad som finns i år. Till det kommer ytterligare medel från Småföretagsfonden. De medel som skall betalas in till staten kommer att få betalas in under en lång tid. Jag vet att regeringen är villig att diskutera under vilken period dessa inbetalningar skall ske.

Vi räknar med att de nya EKH-lånen kommer att införas redan nästa år. Ärendet skickas ut på remiss i februari enligt de uppgifter jag har fått. Flera skattestimulanser aviseras för att få fram riskkapital.

Sammantaget är det många positiva saker på gång. Men vi måste komma ihåg att även om det kommer att finnas uppemot 4 miljarder hos olika aktörer, är det ändå en ringa del av kakan. Det finns i dag ca 1 000 miljarder i lånekapacitet i vårt banksystem. Det gäller att få en sund ekonomi så att vi kan pressa räntorna. Sedan gäller det att få sådana rutiner att småföretagen kan få sitt kapitalbehov täckt genom normala bankförbindelser. Dagens situation, med bankkriser och annat, har gjort att det är svårt för många att få nya krediter. Men där måste vi jobba på.

Rolf L Nilson säger att det inte är någon ny inriktning. Jag tycker att det är en mycket klar ny inriktning; det är en helt ny färdriktning. Med nya generella stimulanser, skattelättnader, skapas förutsättningar för att starta företag som kan växa och utvecklas i vårt land. Inte minst att starta företag har varit svårt, det vet vi. Men också att växa har varit svårt på grund av de skat-

teregler som vi har haft. Det har skrämt företagare ut ur landet bl.a. vid generationsväxling. Alla de åtgärder som föreslås är ett led i en ny färdriktning och en ny småföretagspolitik.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Ny småföretags-
politik, m.m.*

Anf. 118 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Verkligheten talar mot Kjell Ericssons påstående att det skulle vara svårt att starta småföretag. Skrivningarna i propositionen och i betänkandet motsäger Kjell Ericsson. Där talas i stället om mycket intensivt nyföretagande de senaste åren.

Vi är väl överens om att det är bra om bankerna kan fylla sina viktiga funktioner och försörja småföretag med riskvilligt kapital. Vi tycks också vara överens om att utvecklingsfonder, riskkapitalbolag m.fl. är nödvändiga hävstänger för att få bankerna att ta sitt ansvar.

Jag undrar på vilket sätt ändringar i plan- och bygglagen som saknar praktisk betydelse underlättar för småföretagande. Jag undrar också hur symbolhandlingar av typ att föra in äganderätten i grundlagen underlättar för småföretagande. Småföretagarnas äganderätt har väl knappast varit hotad. Det är, vad jag kallar, flaggviftande och inte konstruktivt problemlösande.

Anf. 119 KJELL ERICSSON (c) replik:

Herr talman! När det gäller nyföretagande i Sverige sade jag i mitt anförande att det utgjort 5–7 % de senaste åren. Det kan i och för sig tyckas vara hyfsat, men jämfört med omgivningen – i Tyskland och Frankrike är det 10–11 % – är det ringa. Vi måste komma upp på samma nivå som andra länder. Det här är en av orsakerna till det hela. Vi har haft ett stort nyföretagande, men konkurserna har också varit många, beroende på bl.a. en ekonomisk politik som inte gett förutsättningar att överleva. Företagen har inte kunnat utvecklas och växa. De nu föreslagna åtgärderna leder till att man får möjligheter till det i fortsättningen.

Att ändringar i plan- och bygglagen inte skulle ha betydelse förstår jag inte. I dag kan man i ett affärsområde ha kunnat begränsa det till en viss del av handeln, men det kan man inte göra i fortsättningen. Är det handel så är det handel, och då får olika företag konkurrera fritt. Man kan inte sätta det ena framför det andra, utan det är fri konkurrens. Fri konkurrens är nyttigt för företagare och kunder.

När det gäller äganderätten skall vi ha klara långsiktiga spelregler, så att företagarna vet vad de har att rätta sig efter. När man satsar på ett företag i Sverige skall man kunna veta att man äger det företaget, att staten inte kan gå in. Det bästa för oss är att få livskraftiga och lönsamma aktiva småföretag, där det finns engagerade ägare. Det är också det bästa för de anställda. Ökat engagemang och ökad stimulans för företagandet är vad förslaget syftar på.

Andre vice talmannen anmälde att Rolf L Nilson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 120 MATS LINDBERG (s) replik:

Herr talman! När man hör Kjell Ericsson blir man något oroad. Jag vet inte hur många gånger han har sagt: "jag tror", "vi tror", "regeringen tror" när det gäller småföretagarnas riskkapital.

Det frestar mig att hänvisa till vad Hans Alfredson sade en gång: Jag tror på Robert Lind i Kramfors.

Det är nämligen så, Kjell Ericsson, att småföretagen i dag har stora problem med riskvilligt kapital. Jag skulle därför vilja fråga Kjell Ericsson vad jag skall säga till företagare som behöver riskkapital för att kunna utvecklas, när finansiering inte kan ordnas av bankerna på grund av den kris och åtstramning som bankerna i dag upplever. Finansieringen för t.ex. företagen i Norrlandslänen har upp till 60–70 % skett genom bankerna. Norrlandsfonden har svarat för den resterande delen. I dag är förhållandet det motsatta.

Frågan till Kjell Ericsson blir: Vad skall jag svara? I dag finns det faktiskt inte kapital. Kjell Ericssons räkneexempel, att vi nu har fått ytterligare 300 miljoner i riskkapital, håller inte. Det är framför allt inte sant i Norrlandslänen, där riskkapitalet i stort sett är slut både i utvecklingsfonden och i Norrlandsfonden.

Anf. 121 KJELL ERICSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill än en gång påpeka att det var den gamla socialdemokratiska regeringen som beslutade om indragning från utvecklingsfonderna och Norrlandsfonden. Vi vet att dagens situation är besvärlig, till följd av bl.a. bankkriser och den förda ekonomiska politiken. Men då måste man skapa ett bättre system, och det är vad den nya regeringen håller på med genom att sätta in generella åtgärder och genom att föreslå ett nytt EKH-lån, ett förslag som under vintern skall sändas ut på snabbremiss. Under tiden så rivs inga broar. Man kommer i stället att diskutera hur övergången skall se ut. Men det är viktigt att på olika sätt underlätta möjligheterna att få fram kapital, både från bankerna och från de övriga aktörer som finns på marknaden. Den största låncapaciteten finns i bankerna, där det finns 1 miljard.

Man måste alltså än så länge använda sig av de vägar som man hittills har använt, men det måste till en förstärkning, och det är nödvändigt att man snabbar på. Den nya regeringen har lagt fram många förslag till åtgärder för att få fram riskkapital. Det gjorde inte den gamla regeringen. Det är nu fråga om en ny situation. Besvärligheterna med riskkapital har pågått hela det här året och längre än så.

En annan fråga handlar om regionalpolitiken. Det här betänkandet handlar visserligen inte om regionalpolitik, men i olika områden där det är bekymmersamt – i stödområdena, i glesbygden – kommer det kanske att bli nödvändigt med åtgärder som ligger utanför detta. Arbetsgivaravgifterna kommer att sänkas för företag i stödområdena, och det kommer att införas olika lättnader. Men då rör det sig om regionalpolitiskt betingade medel, som vi får diskutera vid ett annat tillfälle.

Anf. 122 MATS LINDBERG (s) replik:

Herr talman! Kjell Ericsson svarade inte på frågan, och det hade jag kanske inte heller väntat mig.

Jag kan inte säga till några företagsledare att ni får vänta tills utredningen om EKH-lån är klar. Det måste finnas riskkapital. Det är också oerhört viktigt att vara medveten om att det är både företrädare för regeringen och representanter för utskottsmajoriteten som har sett till att den uppkomna si-

tuationen kommer att leda till att företagen inte överlever den här perioden, då riskkapitalet försvinner.

Kjell Ericsson sade att riskkapitalet inte försvinner med en gång. Om det finns ansvarsfulla ledningar i utvecklingsfonderna och i Norrlandsfonden, kan ju inte de låna ut det kapital som regeringen har beslutat att dra in. Eller är det så att Kjell Ericsson uppmanar utvecklingsfonderna och Norrlandsfonden att låna ut kapital som regeringen redan har beslutat att dra in?

Anf. 123 KJELL ERICSSON (c) replik:

Herr talman! Om man hade följt den gamla regeringens förslag om riskkapital, hade det funnits 3,25 miljarder att användas till riskkapital i utvecklingsfonderna, i Norrlandsfonden och i riskkapitalbolagen. Med den nya regeringens förslag kommer det att finnas 3,55 miljarder att låna ut under 1992. Till detta kommer ytterligare medel från Småföretagsfonden. Det är detta som gör att det faktiskt kommer att finnas mer riskkapital tillgängligt än vad det hade gjort om socialdemokraterna hade regerat.

Som jag sade så river vi inga broar förrän vi har fått fram den nya. Men med så många olika stimulanser på gång kommer förslagen att genomföras ganska snabbt. Under tiden finns ju de gamla finansieringsmöjligheterna. Dessutom måste vi driva en ekonomisk politik som gör det möjligt att utnyttja det normala banksystemet, för det är den rätta vägen att gå i olika avseenden. Hittills har det varit svårt. Men detta visar att det nu finns mera pengar hos de aktörer som är aktuella i detta sammanhang än vad som tidigare var fallet.

Andre vice talmannen anmälde att Mats Lindberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 124 OLLE LINDSTRÖM (m):

Herr talman! I regeringsförklaringen den 4 oktober sägs att det är av största vikt för Sveriges ekonomiska utveckling under 90-talet att små- och nyföretagandet får en renässans. Det är i dessa företag som de nya möjligheterna och de nya jobben finns. Det är nyföretagandet som måste bli ekonomins spjutspets mot framtiden.

Näringsutskottets betänkande Ny småföretagspolitik innefattar en rad åtgärder som underlättar och förbättrar företagandets villkor. Jag skall återkomma till detta.

Den ekonomiska politik som förts under hela 80-talet i Sverige har inte varit till gagn för vårt näringsliv, och särskilt inte för småföretagen. Trots åtta års högkonjunktur har företagen inte haft möjlighet att avsätta resurser för att möta en konjunkturedgång. Redan under det första året som konjunkturen vek uppstod stora problem. Många företag är i kris, eller i vart fall näst intill.

De oerhört stora belastningar som socialdemokraterna genom höga skatter och myndighetsregleringar har utsatt företagen för under 80-talet har lett till nedläggningar, arbetslöshet och också till ett rekord i antal konkurser.

Det är nu hög tid att förändra synen på företagande och att inse hur viktigt det är med fungerande företag, inte minst när det gäller de små företagen.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Ny småföretags-
politik, m.m.*

Förutom skattesänkningar av skilda slag är förbättrad rättssäkerhet, för-
enklade regelverk och effektiv riskkapitalmarknad viktiga frågor som tas
upp i betänkandet.

För oss moderater har äganderätt och näringsfrihet alltid betytt mycket.
Därför ser vi fram emot att detta kan genomföras och skrivas in i vår grund-
lag.

Den enskilda äganderätten är skyddad i Europakonventionen om de
mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, som Sverige har
anslutit sig till. Det är därför mycket märkligt att socialdemokraterna alltid
har motarbetat och fortfarande motarbetar den enskilda äganderätten.

En annan viktig och mycket angelägen åtgärd är att minska de påtving-
ande regelsystem av skiftande slag som gäller för företag. En aldrig sinande
ström av blanketter och uppgiftsskyldigheter upplevs av småföretagarna som
ett problem.

Utgångspunkten måste vara att regelgivningen skall vara restriktiv och att
småföretagens situation och administrativa kapacitet skall beaktas vid regel-
förändringar. En reformering av arbetsrättslagstiftningen är till gagn, både
för arbetsgivare och arbetstagare.

Möjligheten till förlängd provanställningstid och förändring av turord-
ningen vid uppsägning kommer att ha positiva effekter på småföretagares
vilja och möjlighet att nyanställa medarbetare.

Riskkapitalförsörjningen är en annan ingrediens för att uppmuntra och
möjliggöra nya företagsetableringar. Viss indragning av kapital från Norr-
landsfonden och utvecklingsfonderna har kritiserats i de motioner som soci-
aldemokrater har avgivit.

I samband med avvecklingen av löntagarfonderna tillförs faktiskt riskka-
pitalbolagen 600 milj.kr. Därmed ökar man i stället för att minska riskkapi-
talförsörjningen, åtminstone på kort sikt.

Vidare måste man beakta att de skattesänkningar som vi nu genomför ger
företagen möjlighet att bygga upp ett eget kapital för nya investeringar.
Denna möjlighet har i stort sett varit utesluten, eller i varje fall starkt be-
gränsad, på grund av den högskattepolitik som den förra regeringen förde
under hela 80-talet. Utvecklingsfonderna och Norrlandsfonden har otvivel-
aktigt haft, och har fortfarande, betydelse för de små företagens investe-
ringsbehov och även vid nyetableringar.

De löntagarfonder som vi nu avskaffar och som bl.a. skulle ha ökat utbu-
det av riskkapital har snarare dränerat än tillfört kapital till småföretagen.

Jag är övertygad om att det inte bara är i Norrbotten som landstingens,
kommuners och företagens inbetalningar till löntagarfonderna till stor del
har använts till annat än vad de var avsedda för. Jag tänker då på aktieköp i
utländska företag, vilket inte var angivet i riktlinjerna för löntagarfonderna.

Det är promille av fondkapitalet som har investerats i vårt län. Därmed
har företagen dränerats på kapital, som i stället kunde ha använts i det egna
företaget.

Förslaget om förändring av riskkapitalförsörjningen tillsammans med öv-
riga skattelättnader och förslag som regeringen har lagt fram innebär totalt
sett ökade resurser för investeringar i och utveckling av de små företagen. I
betänkandet saknas återinförandet av rätten till kvittning mellan olika för-

värvskällor. Målsättningen måste vara att återkomma under 1992 i den frågan och med ytterligare förbättringar för småföretagen. Det är de som utgör spjutspetsen för framtiden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på de socialdemokratiska reservationerna och meningsyttringen från vänsterpartiet.

Anf. 125 MATS LINDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag utgår från att Olle Lindström och jag känner till näringslivet i Norrland bäst. Därför vill jag ägna litet tid åt den frågan.

Olle Lindström tog upp skattefrågan och gjorde ett stort nummer av den. Problemet i norrländskt näringsliv är framför allt den låga lönsamheten. Skatten har, vad jag kan förstå, i få fall varit ett problem.

Det gäller inte bara de små företagen utan också de relativt stora företagen. Många företag som har stått i kö för medel från Norrlandsfonden är företag som har haft behov av uppbyggnad och riskvilligt kapital för långsiktiga satsningar. Jag kan ta några exempel. Älvsbyhus och Norrfrys är två företag som tillsammans med Norrlandsfonden har utvecklats mycket bra. Tack vare Norrlandsfondskapital och kompetens i ledningen hos dessa företag har de utvecklats till att bli mycket starka och kraftigt lönsamma företag. Det är dessa insatser som borgerliga majoriteten vill dränera på pengar. Framför allt Ny Demokrati och kds borde vara litet försiktiga med att gå in i det arbetet.

Anf. 126 OLLE LINDSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Mats Lindberg säger att det är lönsamheten som har varit dålig. Det är klart att det inte bara är företagsbeskattningen som har spelat en roll, utan även de skyhöga skatter vi har på energi och olja, som är tio elva gånger högre än i jämförbara industriländer i vår omvärld. Det har gjort att man har dränerat företag på pengar som skulle kunna ha använts, dvs. ett visst riskkapital.

Däremot kan jag hålla med Mats Lindberg om att Norrlandsfonden och även utvecklingsfonderna har betytt en del. Men det kan de göra också i fortsättningen. Jag vill påpeka att vi ökar riskkapitalförsörjningen i stället för att minska den, som Mats Lindberg påstår.

Anf. 127 MATS LINDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag vill mycket kort be att Olle Lindström uppger några länder där energipriset för småföretag är mer än tio gånger lägre.

Anf. 128 OLLE LINDSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Jag sade *energibeskattningen*. I det fallet är det uppenbart att vi ligger mycket högre än jämförbara länder i Europa.

Anf. 129 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Herr talman! Regeringspropositionen om en ny småföretagarpolitik är säkert ett av de viktigaste ärenden riksdagen har att ta ställning till under höst-

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Ny småföretags-
politik, m.m.*

sessionen. Innehållet speglar mycket av den systemförändring som den borgerliga regeringen avser att driva.

Vi skall veta att under den tidigare ekonomiska politiken under 80-talet drevs företagens investeringar utomlands så till den milda grad att under en treårsperiod – jag tror att det var 1984–1987 – skapade svensk industri utomlands över 100 000 nya sysselsättningstillfällen. Naturligtvis är en del av dem så att säga litet EG-lokaliserade, men långt ifrån alla.

I allt väsentligt delar Ny Demokrati de tankegångar och förslag regeringen för fram i propositionen. Att främja småföretagsamheten och det enskilda initiativet är helt enkelt en ekonomisk nödvändighet för att klara Sverige ur det krisläge vi befinner oss i. Men vi måste parallellt med mer långsiktigt verkande åtgärder som vi har hört om – sänkningar av kapital-, förmögenhets-, arvs- och gåvoskatten –, genomföra andra åtgärder, som snabbt medverkar till att förbättra förutsättningarna för småföretag och därmed sysselsättning.

Låt oss först se på konkurrenspolitiken. Vi ser verkligen fram emot de förslag som regeringen har utlovat om en ny förstärkt konkurrenspolitik och en skärpt lagstiftning. Kom ihåg att i propositionen sägs att den skall träda i kraft redan den 1 juli 1992, herr näringsminister! Detta gäller också avreglering och lagändringar som öppnar konkurrensmöjligheter inom den offentliga sektorn.

En viktig del i konkurrenspolitiken är också den utlovade skrivningen av PBL. Den kommer att garantera fri etableringsrätt inom detaljhandeln för frifräsarna, dvs. lågprisbutiker. Vi i Ny Demokrati är alldeles särskilt angelägna om att det snart blir klart.

Vi kan också se fram mot en ny konkurrensmyndighet. Det är utlovat i regeringens riktlinjer i propositionen att den kommer redan under 1992.

Så över till riskkapitalmarknaden, om vilken det har ordats en hel del. Försörjningen med riskvilligt kapital är kanske det mest angelägna i regeringens förslag till ny småföretagspolitik. Näringsutskottet har främst behandlat utvecklingsfonderna, Småföretagsfonden, Norrlandsfonden och riskkapitalbolagens förutsättningar att medverka i den regionala riskkapitalförsörjningen. Även om riskkapitalföretagens ägarförhållanden kommer att förändras bör dessa enligt regeringens mening drivas vidare enligt hittillsvarande riktlinjer. Här skall alltså inte uppstå någon lucka.

Regeringskravet på inbetalning av kapital till staten från t.ex. utvecklingsfonderna kan ses som alarmerande för småföretagens lånemöjligheter, det kan jag hålla med om. Denna åtgärd skulle emellertid bl.a. kompenseras på så sätt att Småföretagsfonden skulle tillföras 600 milj.kr. under 1992 att fördelas på riskkapitalföretagen, inkl. Norrlandsfonden. Enligt uppgift skulle detta innebära att riskkapitalbolagen skulle förfoga över mer pengar nästa år jämfört med 1991. Det är mot den bakgrunden som vi är överens med regeringen om de föreslagna åtgärderna i denna del av riskkapitalförsörjningen.

Dessa åtgärder skulle också kompletteras med villkorslån enligt den tyska EKH-modellen, tjasas det om. Det är oerhört viktigt. Frågan är bara hur snabbt vi kan emotse regeringens förslag till en lösning. Enligt uppgift skulle

det redan finnas en skrivning klar om detta. Kanske kan näringsministern ge besked i den frågan.

Ny Demokrati anser inte att propositionsförslaget till riskkapitalförsörjning är tillräckligt i dessa avseenden. Därför kommer vi med flera förslag som snabbt skulle kunna förbättra småföretagens situation när det gäller behovet av kapital. Det tar vi upp i samband med den efterföljande behandlingen av skatteutskottets betänkande. Det som till synes inte finns av riskvilligt kapital kan ändå komma fram, genom att man stimulerar de enskilda mindre småföretagarna att satsa i sina egna företag med sparad kapital eller genom vissa skatteförändringar. Till detta återkommer jag i skattedebatten.

Så över till frågan om provanställning, som också ligger med i detta paket. Småföretagen skulle också kunna ge ett värdefullt bidrag till främst ungdomssysselsättningen, om regeringen verkligen snabbt kom till skott och kunde lägga fram ett förslag om tolv månaders provanställning. Det har vi också fört fram som en tankegång i utskottsbetänkandet. Jag vet att det finns något som kallas ILO-konventionen och att det är en fråga om uppsägning först den 1 juni. Men vänta inte med den uppsägningen, utan gör den i god tid!

Sjuklönereformen berör också småföretagarna. Det hörde vi redogöras för och diskuteras i går. Avslutningsvis vill jag uttrycka förhoppningen att den nya sjuklönereformen med kompletterande försäkring inte kommer att bli en kvarnsten runt halsen på svensk småindustri. Jag är litet rädd för det. Men regeringen har lovat att noga följa utfallet av denna viktiga reform. Det är av avgörande betydelse för vilket klimat vi kommer att ha den närmaste tiden inom småföretagsmarknaden.

Herr talman! Som framgår av de framförda synpunkterna är vi i Ny Demokrati i stort sett överens med regeringen när det gäller förslagen i småföretagarpropositionen.

Anf. 130 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Det är tveksamt på vilket sätt de stora investeringarna utomlands under högkonjunktur och överhettning i Sverige inverkar menligt på investeringar i småföretag här. Det är en komplicerad historia, som borde redas ut ordentligt och som man borde dra lärdom av.

Det som Bengt Dalström säger om konkurrenspolitik tror jag att alla i huvudsak instämmer i. Jag vill ändå betona att nuvarande formulering av plan- och bygglagen inte är ett hinder för fri och effektiv konkurrens. Den kan och skall användas bl.a. för att främja konkurrens men också för att ta hänsyn till andra viktiga samhällsintressen.

Jag är speciellt intresserad av att höra om Bengt Dalström kan lova att Ny Demokrati vakar över och garanterar att riskkapitalförsörjningen till de små och medelstora företagen inte försämras eller riskeras innan EKH-lån har införts, innan den normala bankfinansieringen fungerar tillfredsställande och innan privat kapital kommer in i de regionala riskkapitalbolagen. Eftersom småföretagarpolitiken är en hjärtesak för Ny Demokrati, skulle det vara välgörande att höra att ni ställer upp som garanter för att den borgerliga regeringen inte genomför sådana förslag till finansiering eller stör riskkapitalförsörjningen så att det är menligt för småföretagarpolitiken innan man har

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Ny småföretags-
politik, m.m.*

något alternativ. Jag skulle vara tacksam för ett klart och rakt svar på den frågan.

Anf. 131 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Herr talman! PBL har uppenbarligen, om den är skriven som föregående talare säger, inte tillämpats på avsett sätt. Då krävs det ett förtydligande som gör att vi får den fria konkurrens som vi menar med etableringsrätt och möjlighet för småföretagen. Jag är övertygad om att vi kommer att få det. Jag är alltså inte nöjd med den nuvarande skrivningen, vilket ni tycks vara från er sida.

Att säga att Ny Demokrati skulle framstå som garant för riskkapitalförsörjningen här i landet vore väl litet förmätet av oss. Däremot har vi genom vårt framträdande här i dag velat betona att vi kommer att aktivt jaga regeringen i alla de frågor som kommer att kunna påverka försörjningen av riskvilligt kapital. Det är därför man senare här i dag kommer att höra att vi har ytterligare kompletterande förslag som skall garantera att det inte blir detta vakuum som man är rädd för, om det införs ytterligare skattelättnader för småföretagen. Jag ber att få återkomma till detta i skattedebatten.

Vi kan naturligtvis inte framstå som garant, men vi kan framträda och tala om precis vad vi vill. Vi kommer att jobba stenhårt och jaga regeringen med blåslampa i de här avseendena.

Anf. 132 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Positionen som vågmästare, Bengt Dalström, som avgör var majoriteterna hamnar, ger ett litet parti möjligheter att få sina hjärtefrågor tillgodosedda. Det ger alltså en större makt än vad numerären egentligen visar. Eftersom riskkapital till småföretag är en av dessa profilfrågor som Ny Demokrati har fört fram och eftersom det finns konkreta förslag till hur man skall kunna sörja för riskkapitalförsörjningen framöver till dess att andra system kan sjösättas, ligger bollen hos Ny Demokrati.

Ni har möjlighet att tillfredsställa era kärntrupper, era väljargrupper, genom att göra en sådan markering och genom att klart och tydligt säga att ni inte kommer att tillåta försämringar av riskkapitalförsörjningen förrän ett nytt system sjösätts. Är ni beredda att utnyttja er maktposition på detta konstruktiva sätt?

Anf. 133 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Herr talman! Jag tror inte att vi behöver göra det så som föregående talare framförde det. Än så länge måste vi lita på regeringen. I det här avseendet har man klart skrivit att arbetet kring det riskvilliga kapitalet med anknytning till utvecklingsfonderna och Småföretagsfonden etc. skall pågå som hittills. Man har angivit i en riktlinje att det skall avvecklas på ett visst sätt, men takten i detta kommer väl regeringen själv, med den kompetens den har, att få ta ställning till. Regeringen är säkert inte betjänt av ett vakuum i det avseendet.

Tredje vice talmannen anmälde att Rolf L Nilson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr talman! Arvet efter den gamla socialdemokratiska regeringen när det gäller småföretagspolitiken är inte särskilt skojigt. Krisen på riskkapitalmarknaderna har allvarligt förvärrats av den gamla regeringens politik. Genom att vägra att upphäva förvärvslagstiftningen – det skall vi förmodligen göra i dag – har man skapat en osund marknad i Sverige, som dämt upp en hel del problem både på riskkapitalmarknaden och på fastighetsmarknaden. Detta har bl.a. varit starkt bidragande till den bankkris vi i dag kan se resultatet av.

Den svenska småföretagspolitiken med socialdemokratisk stämpel har lett till att vi har ett ganska stort antal särregler som gäller just de små företagen. Det finns motsvarande särregler utomlands också, men särreglerna utomlands är till för att gynna småföretagen och ge dem särskilt goda grundförutsättningar att arbeta under. Detta har jag påpekat ett antal gånger. Särslagstiftningen i Sverige har haft rakt motsatt verkan, nämligen hårdare regler för småföretagen och fler begränsningar än vad som gäller för övriga företag. Därmed har man kommit att föra en politik som inte gynnat de små och nya företagen.

Detta har också lett till att man inte har kunnat konsolidera de små företagens kapitalförsörjning. Detta har lett till att vi har rätt många stora och rätt många små företag, men vi har en småföretagsstruktur som gör att det inte finns några som växer och blir medelstora och så småningom stora. Detta har gjort att vi i Sverige har fått ett underskott på medelstora företag. Att det uppkommit kan vi till mycket stor del klandra den gällande lagstiftningen på området för. Jag tror inte att det är någon överdrift att säga att vi i Sverige under de gångna åren förmodligen har haft Västeuropas hårdast beskattade småföretag.

Det är därför vi nu har lagt fram ett mycket omfattande förslag med direkta förslag som kan genomföras från den 1 januari samt ett antal förslag som kan genomföras under det kommande kalenderåret för att stärka de små företagens arbetssituation. Vi aviserar förslag om grundlagsförändringar såväl när det gäller äganderätten som när det gäller näringsfriheten, i likhet med ett stort antal länder i den övriga fria världen. Det skapar stabilitet och slår fast att det är näringsfriheten och marknadsekonomin som är grunden för både demokratin och välbefinnandet.

Vi har även velat lägga in den negativa föreningsrätten i denna grundlagsförändring. Vi tillsätter i dagarna en kommitté för att ta fram nya förslag till förändringar inom arbetsrättens område. Vi har inte kunnat lägga konkreta förslag i de propositioner vi nu diskuterar, på grund av att de måste lagrådsremissas och att man i vissa fall måste säga upp ILO-konventioner vid vissa fastställda datum. I och med att vi vill behålla rättstryggheten, av förklarliga skäl, innebär det begränsningar för när vi kan genomföra de förändringar i arbetsrätten som vi anser att det finns skäl att göra med hänsyn speciellt till de mindre företagens situation. Vi genomför förslag till förändringar i beskattningen – förhoppningsvis med beslut i dag – även när det gäller riskkapitalförsörjningen och avregleringen. Men det är inte nog med dessa förslag som vi har lagt i propositionerna.

Vi har för avsikt att gå vidare för att steg för steg förbättra de små företa-

gens situation och att ändra klimatet. Att ändra inställningen från sittande regering och riksdag ger en mycket positiv och uppskattande syn på de små företagens betydelse för svenskt näringsliv och på svensk förmåga till tillväxt och ökad produktivitet. Vi behöver inte minst vända riskkapitalflödena från Sverige, varifrån alltför mycket riskkapital har flödat ut under 1989 och 1990 till kontinenten. Vi har fått tillbaka väldigt litet riskkapital. Det bevisar direkt att företagsklimatet i Sverige inte har varit konkurrenskraftigt jämfört med våra viktigaste konkurrentländer.

Vi föreslår och – vilket jag hoppas – riksdagen fattar beslut om några minuter att vi skall få ett avskaffande av förmögenhetsskatten på arbetande kapital. Men vi har tagit den fulla debatten om förmögenhetsskatten som helhet. Det gör vi utifrån strikt konkurrenssynvinkel. I Sverige har vi ju haft en situation där förmögenhet placerad där den gör nytta och skapar arbetstillfällen, nämligen i riskkapital och småföretag, har varit mycket hårt beskattad, medan förmögenhet som placerats i fastigheter, jordbruk och dotterbolag utomlands i praktiken inte haft någon förmögenhetsskatt. Det har lett till fel allokering av kapital, det har lett till fel utveckling i samhället och även bidragit till spekulationsekonomin som sådan. Vi menar att man skall se till att få konkurrenskraftig beskattning på de områden där pengarna gör den bästa nyttan, nämligen i småföretagen och på riskkapitalmarknaderna. Där skapar de arbetstillfällen och där skapar de nya konkurrenskraftiga industrier. Det är därför vi tar striden och diskussionen om förmögenhetsskatten som helhet. Vi måste få en konkurrenskraftig förmögenhetsskatt och en konkurrenskraftig realisationsvinstskatt jämfört med vad som gäller i våra viktigaste konkurrentländer.

Fr.o.m. den 1 januari 1992 ökar vi riskkapitalförsörjningen för de mindre företagen jämfört med vad socialdemokrater och vänsterpartister genomdrev föregående vår. Vi ser till att vi helt och hållet tömmer Småföretagsfonden på pengar och för över dem till de nuvarande statliga riskkapitalföretagen. Därmed ökar vi deras kapital för att kunna stötta och även bredda deras förmåga att inte bara tillföra eget kapital, utan även ge ett antal olika former av lån för att kunna öka försörjningen av riskkapital till småföretagen. Samtidigt gör vi en stegvis privatisering av de statliga riskkapitalen. Vi tar det som en del av avvecklingen av löntagarfondssystemet i och med att Småföretagsfonden kommer från löntagarfondssystemet.

Vi har sagt att en tredjedel av dessa pengar skall gå till någon form av spetsuniversitet. Vi har sagt att avkastningen från de här riskkapitalföretagen skall gå till stiftelser runt dessa universitet. På detta sätt tar vi bort statens inblandning i det hela och får strikt kommersiellt verkande riskkapitalföretag, gärna med en ökande andel direkt privat kapital i dem. Framför allt skär vi av statsmakten från dem.

Under kommande år kommer vi att lägga förslag till en form av villkorslån som har varit grunden för alla s.k. venture capital-företag utomlands. Det är ett sätt att se till att vi får kapital till långsiktiga projekt och riskprojekt i de små företagen som överbryggar klyftan mellan olika typer av forskning och teknisk utveckling och kommersiella idéer. Vi gör det efter utländsk förebild.

Under februari månad kommer vi att presentera förslaget till s.k. eget ka-

pital-lån, där vi ånyo försöker gifta samman kapital med kunnande, för att på det sättet stärka de mindre företagens förmåga att konkurrera. Där kommer vi att ha en form av statliga lånegarantier, men man ställer också litet krav på de nya företagarna att de skall kunna uppvisa någon form av affärsplan och budget. Man ställer även en form av bollplank till förfogande, t.ex. en gammal företagare eller en gammal entreprenör som kan fungera som rådgivare och hjälpledare till den som skall starta och driva ett företag. Det har visat sig oerhört framgångsrikt när det gäller att driva fram småföretagandet i Västtyskland. Jag är helt övertygad om att med en stegvis övergång till ett sådant system i Sverige kommer vi att få motsvarande positiva effekter.

Vi gör en del avregleringar också. I plan- och bygglagen tar vi bort en del detaljregleringar genom att skapa möjligheter till överklagande. Därmed skapar man förutsättningar för en väsentligt friare etableringsrätt. Den kommer att innebära att olika typer av försök att stoppa lågprisbutiker inte längre kommer att vara möjliga.

Vi har även lagt en avregleringsplan på statistiska centralbyrån. Vi har också börjat titta på rättssäkerheten i skattesystemet, inte minst med Alvgard-fallet som exempel. Vi skall självfallet hålla en effektiv beskattning, men den skall vara rättssäker. Vi försöker bryta upp offentliga monopol. Vi kommer att göra omfattande förändringar i konkurrenslagstiftningen för att få den mer EG-anpassad och dessutom mer effektiv, så att vi får en ökande andel konkurrens på svensk marknad.

Vi gör alltså ett stort antal åtgärder. Man kan bara konstatera att stora delar av Företagarnas riksorganisations småföretagarprogram därmed redan har uppfyllts av den sittande regeringen. Vi har prioriterat småföretagen. Vi har klart sagt ut att de mest skadliga skatterna i dag faktiskt träffar småföretagen. Därför måste vi ta itu med dem först på dagordningen. Vi vill satsa på ökad tillväxt. Vi vill satsa på ökad produktivitet. Därför måste vi återskapa utvecklingskraften i de små och mindre företagen och ge dem möjligheter att utvecklas och öka i storlek.

Anf. 135 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 136 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Det är litet märkligt att höra Per Westerbergs historieskrivning beträffande krisen på riskkapitalmarknaden, bankkrisen och en mängd andra kriser – tandvärk och liknande – som orsakade av de förvärvsregler som gäller i Sverige. Det är fråga om ett anmälningsförfarande. Man skall anmäla när man vill köpa ett företag eller en fastighet, och såvitt jag förstår har hittills ingen som bett att få köpa blivit förvägrad detta. Möjligtvis har man rensat bort en del oseriösa spekulanter, som har dragit sig för att begära tillstånd, men det är nog mest en välgärning.

Det stora problemet, obalansen mellan svenska investeringar i utlandet och utländska investeringar i Sverige, har varit föremål för en utfrågning i näringsutskottet. Mot bakgrund av vad som framkom vid denna utredning

är såvitt jag förstår Per Westerbergs uppgifter här utan faktaunderlag. Det är prat rakt ut i luften.

Att skattesänkningar var moderat småföretagspolitik visste vi redan förut, men nu är det fråga om grundlagsändringar. Varför plockar man upp sådant som nyliberala filosofer har lämnat bakom sig för fyra till fem år sedan och kommer dragande med sådant i efterhand i Sverige? Varför dessa symbolhandlingar, som inte har någon praktisk betydelse och som framställer tillståndet i Sverige som om ägandet vore hotat, som om det vore en av de största fasorna, helt överskuggande arbetslöshet och annat sådant i det svenska samhället?

Varför den här inriktningen på att göra Sverige till ett u-land på arbetsrättens område, denna utpräglad antifackliga politik? Varför detta hänvisande till ett dåligt företagsklimat, när ett sådant hänvisande är utan faktaunderlag? Frågan om det dåliga näringslivsklimatet i Sverige har debatterats fram och tillbaka, utan och innan, i Svenska Dagbladet under ett års tid, och det har inte kunnat visas att klimatet i Sverige är dåligt, snarast att man bransch för bransch ligger hyfsat till jämfört med relevanta konkurrentländer. Varför provocera fram klasskonfrontation när det inte är nödvändigt, Per Westerberg?

Anf. 137 Näringsminister PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! När det gäller näringsklimatet tycker jag att riskkapitalströmmarna själva talar sitt helt entydiga språk. När riskkapitalet flyr landet, när investeringarna görs utomlands i stället för i Sverige, när neddragningar sker av personalstyrkan i Sverige i samma företag som man sedan expanderar utomlands, visar det entydigt att det inte är ett bra näringsklimat i Sverige utan att man föredrar att producera i andra länder. Det är allvarligt, för det skapar arbetslöshet och leder till att de nyaste och modernaste anläggningarna kommer att förläggas utanför Sverige. Vi måste ändra de strömmarna, och det är mycket viktigt att vi klarar återhämtningen i den svenska ekonomin.

Arbetsrätten i all ära – det finns delar av den som är mycket besvärande för de mindre företagen. Den är anpassad för de stora företagen, som har betydligt större resurser och möjligheter att komma till rätta med problemen. Beträffande arbetsrätten kommer det ju också att genomföras en utredning, där man försöker ta fram ett bra förslag, som skall tillgodose både de anställdas och de små företagarnas krav.

När det gäller symbolhandlingarna förstår jag att en gammal kommunist, numera vänsterpartist, ryggat för att få äganderätt och näringsfrihet inskrivna i grundlagen. Det är en symbolhandling som verkligen visar att vi tror på och värnar om näringsfriheten och om marknadsekonomin. Dessa värden får man inte trampa på genom enkla lagändringar. De bör därför också grundlagsskyddas.

När det gäller förvärvslagstiftningen är det faktiskt så, Rolf L Nilson, att de hinder som i praktiken har funnits för utlänningar att köpa näringsfastigheter i Sverige och som under lång tid ledde till att svenskar kunde köpa utomlands medan utlänningar inte fick köpa i Sverige, har medfört att vi fått en internationellt sett hög prisnivå. Det gjorde att bankerna gick för långt i

utlåning och det skapade också en del av den finansiella kris som vi nu har. Även det förhållandet att man inte hade ett så stort inflöde från utlandet till svensk riskkapitalmarknad ledde till att vi fick en för hög värdering i förhållande till vad som gällde på andra länders marknader. Hade vi tidigare tagit bort förvärvslagstiftningen, hade vi fått en betydligt jämnare utveckling, och då hade vi också kunnat se till att krisen i riskkapitalförsörjningen och på bankmarknaderna hade kunnat bli mindre än den som vi nu har träffats av och som särskilt drabbar småföretagen.

Anf. 138 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Vi försökte ju, Per Westerberg, att reda ut frågan om investeringsströmmarna i våras, och såvitt jag förstår var det dels ingen som riktigt insåg vad som dölde sig bakom statistiken, dels ingen som begrep vad den gick ut på. Man konstaterade det faktum att det gjordes betydligt större investeringar av svenskar i utlandet än av utlänningar i Sverige och att det hade varit så under lång tid. Man var också överens om att det här inte var riktigt bra.

Men i detta framstod också med en oerhörd tyngd t.ex. Storas köp av Feldtmühle, ASEA Brown Boveris övergång till att bli ett schweiziskt bolag, fastighetsinvesteringar och annat. Hur skall man tolka detta? Skall man tolka det så att Stora köper Feldtmühle snarare än att Feldtmühle köper Stora, och är det ett svaghetstecken i svensk ekonomi och företagsamhet? Det är väl snarare ett tecken på att svenska företag är starka, vill vara marknadsledande och köper upp konkurrenter för att befästa sin ställning. Att man sedan dessutom har gjort det med ojusta metoder är en annan sak.

Jag tycker att det är litet orimligt att förvänta sig, om det är det Per Westerberg gör, att investeringar i Sverige finansierade med utländskt kapital skall vara lika stora som svenska investeringar ute i Europa. Den europeiska marknaden är så oerhört mycket större än den svenska, och många svenska företag tjänar på att ligga nära marknaderna. De har sina stora marknader i Europa. Hemmamarknaden är en betydande, men ändå inte dominerande del. Därför är ett borttagande av förvärvslagstiftningen inte en konkret kraftfull åtgärd för att skapa ett bra småföretagarklimat eller för att hjälpa småföretagen, utan detsamma som att sparka in öppna dörrar. – På det här viset kan jag också klara av en del av argumentationen i anslutning till nästa betänkande.

Anf. 139 Näringsminister PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Investeringsströmmarna är intressanta, och det gick mycket väl att bryta ned dem steg för steg under de hearingar som på vårt initiativ gjordes under våren i näringsutskottet. Det är intressant när Volvo drar ned med ett antal tusen arbetare på Torslanda och i stället lägger över produktionen till sin belgiska fabrik, beroende på att man där har högre produktivitet och väsentligt lägre produktionskostnader. Man har exakt samma problem inom Saab-Scania och inom Electrolux. Det är ett tecken på att svensk industri förlorar konkurrenskraft, och det är allvarligt.

Jag ser än mer allvarligt på de uppvaktningar – jag har personligen fått en sådan i dag – som vi får från många av de fackliga organisationerna, som

pekar på riskerna för att företag som har anläggningar i flera nationer lägger investeringarna där de är mest lönsamma. Det gäller verkligen att se till att svensk konkurrenskraft och svenskt näringsklimat kan leva upp till denna utmaning, så att vi får de bästa och effektivaste anläggningarna i Sverige, de som kan motivera de högsta lönerna i framtiden.

Vidare är det faktiskt så att jag vill ha lika mycket riskkapital tillbaka till Sverige från Europa. Vi är inte så jätteduktiga på att spara i Sverige att vi med hjälp av vårt sparandeöverskott kan exportera vårt riskkapital till Europa. Vi behöver också få strömmar tillbaka. Om vi kan få det, blir det ett kvitto på att vårt land ånyo blivit konkurrenskraftigt och intressant som investeringsnation. Det skulle visa att vi inte bara exporterar arbetstillfällen utan även importerar sådana, och det tror jag skulle vara bra.

Tredje vice talmannen anmälde att Rolf L Nilson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 140 MATS LINDBERG (s) replik:

Herr talman! Näringsministern gör gällande att Sverige har ett småföretagarklimat som inte är och inte har varit positivt. De utredningar som har gjorts under den senaste tiden visar dock att Sverige har haft en bra småföretagarpolitik. Det är såvitt jag förstår endast f.d. Västtyskland som kan visa upp ett högre antal småföretag än Sverige.

Näringsministern menade också att vi är motståndare till förändringar. Jag vill påstå att den socialdemokratiska politiken är mycket positiv till förändringar när det gäller småföretag och har varit det under många år. Det är också därför som vi har haft en bra småföretagarpolitik i Sverige. Vi är dessutom fortfarande beredda att diskutera olika förslag till förändringar. Men vad vi vänder oss emot är att man nu kategoriskt gör förändringar utan att ta konsekvenserna av vad dessa innebär för småföretagens försörjning med riskkapital under den tid då utredningen skall arbeta och lägga fram sina förslag.

Anf. 141 Näringsminister PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! För att ta det sista först: Vi ökar fr.o.m. årsskiftet andelen riskkapital i förhållande till det gamla systemet, som socialdemokraterna står för. Jag vill än en gång upprepa att det blir en ökning genom att vi ställer hela Småföretagsfonden direkt till riskkapitalföretagens förfogande.

Dessutom kan det inte sägas att det är ett positivt småföretagarklimat när småföretagen beskattas hårdare än motsvarande stora företag. Detsamma gäller när beskattningen av reavinster och arbetande kapital är hårdare än för småföretagens konkurrenter utomlands. Riskkapitalförsörjningen är uppbyggd nästan helt på statliga institutioner i stället för på en privat riskkapitalmarknad, som kan se till att man verkligen också får en tillväxt i småföretagen, så att de blir medelstora. Då kan den svenska företagsstrukturens "timglas", med rätt många stora och rätt många små men mycket få medelstora företag förändras.

Det är inte heller ett bra småföretagarklimat när man i praktiken har en form av yrkesförbud inom stora delar av vad som i dag kallas offentlig sektor,

där produktionen hela tiden utförs av offentliga institutioner. Man bör se till att småföretagen får arbeta även där. Det räcker inte med bara vackra ord om småföretagen. Det gäller att övergå från ord till handling, och det är det som vi har gjort.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Ny småföretags-
politik, m.m.*

Anf. 142 MATS LINDBERG (s) replik:

Herr talman! Det har förts en lång debatt i frågan om riskkapitalet har ökat eller minskat. Det är helt klart att om regeringen har misslyckats med någonting, är det med att få ut budskapet om var pengarna finns. Ingen har faktiskt för oss i utskottet kunnat bevisa att riskkapitalet har ökat. Om man utgår från att löntagarfondernas pengar inte har varit disponibla som riskvilligt kapital, kan man nog säga att det har blivit mer riskvilligt kapital, men vad vi ser ute i verkligheten är de pengar som finns disponibla för insatser till småföretag. De pengarna har inte ökat utan minskat.

Anf. 143 Näringsminister PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Jag tror att Mats Lindberg nu börjar närma sig sanningen. I och med att vi öppnar Småföretagsfonden helt för riskkapitalföretagen kan vi den 1 januari direkt öka riskkapitalförsörjningen för de mindre företagen.

Det är vidare ni som bär det tyngsta ansvaret för den oreda som vi har fått på de finansiella marknaderna, där förvärvslagstiftningen är en starkt bidragande orsak till den oreda som har uppstått. Jag vill inte säga att det är det enda. Det är långtifrån så. Men det är en starkt bidragande orsak.

Jag noterar angående diskussionen om utvecklingsfonderna att det är fråga om ett lånekapital på 1 miljard kronor. Men i banksystemet är det faktiskt 1 000 miljarder kr. Det är där som problemet måste lösas. Vi skall självklart träffa ledningarna för bankerna och reda upp en del frågor. Där råder inte brist på kapital i banksystemet. Däremot råder det brist på lönsamhet, och där är för stora kreditförluster.

Tredje vice talmannen anmälde att Mats Lindberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 144 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! Jag tycker mig ha anledning att säga att det är historiska dagar och veckor som vi nu går igenom. Nu börjar det systemskifte och den operation tillbakarullning som moderaterna gick till val på 1985 och som vi från socialdemokratisk sida tog en ordentlig match om. Moderaterna förlorade på kuppen.

Nu har de borgerliga lyckats komma tillbaka. Vid valet 1985 smög folkpartiet och centerpartiet omkring som små älvor och klarade sig undan tumultet. Nu sitter de i regeringen och hjälper moderaterna att genomföra operation tillbakarullning.

En av de propositioner som innehåller förslag i denna riktning behandlas just nu. Flera har varit uppe till diskussion under dagen och under denna vecka.

I detta betänkande från näringsutskottet behandlas en proposition med en

rad förslag berörande många områden. Jag skall kommentera de delar som arbetsmarknadsutskottet har haft anledning att yttra sig över.

Propositionen har namnet En ny småföretagspolitik. Det är en rubriksättning som är missvisande. Den borde ha haft namnet En återgång till en gammal företagspolitik. Det är vad det handlar om. Det här är en återgång till 50- och 60-talens regelverk, som här aviserats särskilt på arbetsrättens område.

Förslaget om utredning för att fritt tillåta vinstgivande arbetsförmedling utgör planer på en tillbakagång till 30-talsförhållanden. De missförhållanden som då förekom ledde till att samhället tog över. Nu skall vi, om regeringen får råda, dithän på nytt. I denna proposition aviseras dessutom det befängda förslaget att den negativa föreningsrätten skall övervägas i utredning.

När det gäller arbetsrätten utarbetade den tidigare socialdemokratiska regeringen direktiv för en parlamentarisk utredning.

Målsättningen skulle vara ett fortsatt demokratiskt arbetsliv med ett verkligt inflytande för löntagarna och deras fackliga organisationer. En övergripande ambition var att finna regler som stimulerar till att kollektivavtal träffas om ett konkret och decentraliserat inflytande för löntagarna. Beträffande lagstiftningen om anställningsskydd framhölls i direktiven att det var angeläget att befästa lagens grundläggande principer.

Vi anser att utredningen skall bedrivas efter de direktiven från socialdemokratiskt håll.

I regeringens proposition om småföretagspolitiken anmäls nu att regeringen kommer att ändra i direktiven och ge utredningen i uppdrag att med förtur behandla vissa frågor rörande småföretagen, nämligen

- vidgad möjlighet till provanställning,
- förbud mot blockad mot företag utan anställda,
- avskaffande av vetorätsreglerna i medbestämmandelagen,
- förändra turordningsreglerna vid uppsägning, samt
- minskad skyldighet för arbetsgivare att betala skadestånd.

Det här är förslag som går på tvärs mot den ambition som kom till uttryck i den förra regeringens direktiv till den arbetsrättsliga utredningen. Men de faller väl i linje med de yrkanden som redovisas i skriften "SAFs uppfattning om den framtida arbetsrätten". Regeringens politik kommer att leda till att löntagarnas inflytande över sitt arbete i stället för att utvecklas pressas tillbaka, och ambitionen är klart att försvaga anställningsskyddet. SAF, Industriförbundet och Företagarnas riksorganisation är att gratulera. Det är enligt vad som nu aviseras deras program som nu skall genomföras.

Arbetsgivarnas intressen skall stärkas på bekostnad av de anställdas trygghet och försvagning av deras fackliga organisationer. Förslag som avser att komma åt de fackliga organisationerna återfinns inte bara i den proposition vi behandlar i detta betänkande, utan de återfinns också i andra propositioner som skall behandlas under hösten.

Jag skall inte förneka att det ligger en viss logik i förslagen så till vida, att de anställdas intressen blir svåra att trycka tillbaka om inget görs åt de fackliga organisationernas styrka.

Jag tycker egentligen att förslagen är absurda. Problemen på arbetsmarknaden är inte att löntagarna har för bra anställningsskydd och för mycket

att säga till om. I stället är det att i en marknadsekonomi kunna få så bra anställningsskydd som möjligt och i en alltmer internationaliserad värld kunna uppnå ett verkligt medbestämmande i sitt arbete.

För att genomföra den nödvändiga förnyelsen av arbetslivet behövs mer av samarbete mellan parterna, inte mindre. Det gäller då att öka förutsättningarna för ett sådant samarbete, inte minska dem. Regeringen slår av ideologiska skäl in på fel väg när man vill rubba balansen mellan parterna genom att försvaga löntagarnas ställning.

Jag har i tidigare debatter under gångna år ibland av moderaternas talesman i arbetsrättsliga frågor påstått låta som om jag talat från LO-kongressens talarstol. Den samsyn som jag inte har någon anledning att förneka har rått mellan oss socialdemokrater och fackföreningsrörelsens – inkl. tjänstemännens – organisationer, kan dock aldrig ha överträffats av det som nu rullar fram i texter i regeringens propositioner. De skrivs uppenbarligen med karbonpapper från programmen författade på arbetsgivarsidan. Det är bara att läsa dem och jämföra.

Vi socialdemokrater måste i regeringsställning ta hänsyn till såväl löntagarnas berättigade intressen som företagandets villkor. Den borgerliga majoriteten som vi nu har i riksdag och regering gynnar eller tror sig gynna ensidigt arbetsgivarintressena. Löntagarna bryr man sig tydligen inte om.

Det borde man göra även i en borgerlig regering av följande enkla anledning.

Problemen för de små och medelstora företagen har under senare hälften av 80-talet varit att de har haft svårt att rekrytera arbetskraft – i synnerhet ungdom. De har haft svårt att konkurrera med de större företagen när det gäller löner och andra anställningsvillkor, arbetsförhållanden och utvecklingsmöjligheter. Våra ungdomar ställer allt högre krav på att arbetet skall vara utvecklande, innehålla möjligheter till befordran, resor m.m. Mot den här bakgrunden anser vi att det är negativt för småföretagens utveckling för framtiden om en anställning där innebär ett sämre anställningsskydd och medinflytande än i de större företagen.

Herr talman! Så sent som i våras beslutade riksdagen om en ny arbetsförmedlingslag som träder i kraft den 1 januari 1992 – alltså om några veckor. Lagen innebär bl.a. att uthyrning av arbetskraft, som nu är förbjuden, tillåts inom vissa ramar, att vinstsyftande arbetsförmedling tillåts beträffande höga chefer och att arbetsmarknadens parter så gott som fritt får etablera s.k. organisationsförmedlingar inom de områden de själva tycker är viktiga. AMS skall utöva tillsynen.

De flesta länder i Europa har mycket noggranna regler för arbetsförmedling. Det gäller även länder som i princip tillåter privata vinstsyftande arbetsförmedlingar, t.ex. Storbritannien. Mycket stränga tillståndsregler gäller där.

Nu aviserar regeringen att arbetsförmedling i vinstsyfte skall bli tillåten i Sverige. Av vad som skrivits och sagts kan man bara befara att det är det som anges i den gemensamma borgerliga reservationen till betänkandet från arbetsmarknadsutskottet i våras, då den lag som skall träda i kraft vid årsskiftet behandlades, som skall gälla. Det sades då att det bör övervägas om

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Ny småföretags-
politik, m.m.*

det över huvud taget krävs någon särskild lag som reglerar arbetsförmedlingen.

Då skulle det bli fritt fram för vilka som helst att sätta i gång. Som åtminstone de litet mer erfarna ledamöterna i våra utskott känner till finns det ganska gott om skrupelfria personer inom denna sektor. Våra erfarenheter från gråfirmorna som härjat på området talar sitt tydliga språk.

Ett betydande saneringsarbete har utförts på området med stöd av veto-rätten i medbestämmandelagen, till gagn inte minst för det seriösa företaget.

Nu kan det bli fritt fram att tjäna pengar i vårt land på arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft. Man föreslår också att vetorätsreglerna i medbestämmandelagen skall ses över i syfte att avskaffa dem. Men enligt lag ställs det noggranna krav och skall göras noggrann prövning av den som skall få tillstånd att hyra ut bilar.

I vår politik har arbetsförmedlingarna en central roll, liksom det fackliga inflytandet.

Båda dessa roller ifrågasätts nu av regeringen. Vi skall enligt regeringen ha en allmän arbetslöshetsförsäkring. Hur skall det bli med facketts roll i denna? Skall facketts ingående kännedom om de lokala förhållandena tas till vara eller skall den också offras av ideologiska skäl? Nu skall det tillåtas privata vinstsyftande arbetsförmedlingar, som naturligtvis kommer att få stora konsekvenser för AMS, arbetsförmedlingarna och för den av riksdagen beslutade arbetsmarknadspolitiken. Jag kan inte se några andra möjligheter.

Herr talman! I den här propositionen sägs det att den nya småföretagspolitiken måste bli ekonomins spjutspets mot framtiden. Den tydligaste spjutspetsen som finns i de förslag som nu behandlas av riksdagen i det här betänkandet och i andra under denna dag och denna vecka, är den spjutspets som riktas mot löntagarna och mot löntagarnas organisationer.

Anf. 145 GÖRAN HÄGGLUND (kds):

Herr talman! Den svenska välfärden vilar på ett näringsliv som långsiktigt förmår att hävda sig i den internationella konkurrensen. Jag hoppas att dagens beslut angående betänkandet om en ny småföretagspolitik kan innebära ett startskott för en ny kultur, en ny syn på företagande och företagandets villkor. Det är intressant att studera hur de regioner i landet där det finns många mindre företag präglas av detta. Där uppstår nya småföretag. Där inspirerar de mindre företagen andra att starta egna verksamheter. Jag tror att detta i viss mån är en, låt oss kalla det, kulturfråga. Jag anser det vara av största vikt för vårt land att denna småföretagsamhetens kultur breder ut sig ytterligare, framför allt i de delar av landet där man i dag är beroende av ett eller ett par stora företag.

Småföretagen är de företag som kommer att expandera och skapa nya arbetstillfällen i vårt land.

En hörnsten i all framgångsrik företagspolitik är ändrade och bättre skatteregler för småföretagen. Skattepolitiken kommer att behandlas senare i dag. Men jag vill ändå nämna något om förmögenhetsbeskattningen på arbetande kapital som nu kommer att avskaffas. Detta är en för de mindre företa-

gen mycket angelägen åtgärd. Denna skatt inbringar till staten relativt små belopp, men effekterna för de små företagen är många gånger förödande.

Den nuvarande skattekonstruktionen innebär att företagen tvingas till att ta ut medel ur företagen. De beläggs med sociala avgifter och skatt dras. Dessa pengar skulle i stället, med hjälp av den samhällsekonomiska multiplikatoreffekten, kunna utgöra grunden för nysatsningar, investeringar och nya arbetstillfällen.

I regeringsdeklarationen redovisar regeringen avsikten av avskaffa hela förmögenhetsskatten på några års sikt. Det tillsammans med beskedet om att arvsskatten skall lindras kommer säkerligen att bidra till att flera entreprenörer och idérika människor väljer att bo kvar i Sverige. Det här är inte viktigt bara för att detta gynnar dem själva, utan också för att det gagnar arbetsmarknaden och hela Sveriges ekonomi. Det innebär säkert att fler kommer att våga ta det steg som det innebär att starta ett eget företag.

Det är också viktigt att regelverket för de mindre företagen förenklas. Många företagare tycker, med rätta, att alltför mycket av deras arbetstid åtgår till administrativa sysslor när de vill ägna sin tid till det som de verkligen behärskar.

Sparandet måste gynnas, inte minst för att vi skall få fram mer riskvilligt kapital. Alltför länge har de som lånat till konsumtion varit vinnare medan de som har sparat i realiteten har sett sitt kapital minska i värde. Den skattereform som genomfördes var ett steg i rätt riktning, men det fordras ytterligare steg för att ge individuellt sparande bättre villkor. Ett gediget sparande hos de svenska hushållen skapar tillgång till kapital, som kan bidra till att tillfredsställa företagens behov av kapitaltillskott. Utan sparande som kanaliseras via ett effektivt kreditsystem kan företagen inte verkställa väl behövliga investeringar. Detta tillsammans med det som diskuterats tidigare, de s.k. EKH-lånen, innebär nödvändiga åtgärder för att få till stånd ett bättre fungerande system för nyinvesteringar.

Herr talman! För att vi skall kunna klara av framtidens behov inom sjukvård och äldreomsorg, framtidens pensioner och nödvändiga satsningar inom t.ex. utbildningssektorn och på infrastrukturområdet, fordras en näringspolitik som förmår ta till vara enskilda människors kreativitet och initiativkraft. För att de resurserna skall skapas krävs framtidstro och optimism, och jag tror att det betänkande som i dag behandlas kan bidra till detta.

Jag vill med detta korta inlägg yrka bifall till utskottets hemställan i näringsutskottets betänkande.

Anf. 146 BO G JENEVALL (nyd):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort.

Näringsminister Per Westerberg driver med kraft sin politik, och det gör han mycket bra, det vill vi stryka under.

Vi är vidare helt överens om den kanske viktigaste frågan, nämligen kapitalförsörjningen för små och medelstora företag.

Jag har ett par frågor till näringsministern. Jag undrar: Varför vill regeringen dränera Norrlandsfonden på en del av dess kapital? Vi vet ju alla att man inom fonden gör ett bra arbete.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Ny småföretags-
politik, m.m.*

En annan fråga i sammanhanget är följande: Hur kan man ta kapital från en stiftelse?

Jag antar att näringsministern av sin kollega Bo Lundgren har blivit informerad om vårt förslag att inrätta en privat investeringsbank med kapital från löntagarfonderna. På det sättet kan vi verkligen få kraft, och vi får i så fall en privat finansieringsform i stället för en summa av staten. En annan fördel är att det faktiskt i det samlade löntagarfondskapitalet finns 3,5 miljarder i likvida medel. Man skulle med andra ord kunna få en rivstart, och det skulle ge väldigt kraftfulla signaler till näringslivet om vad regeringen vill göra. Vi för ju en dialog kring detta, och jag hoppas att vi skall komma någon vart.

Till sist skulle jag bara vilja säga att jag tycker att det vore klädsamt om socialdemokraterna i sina s.k. ambitioner avseende svenskt näringsliv och våra löntagare kunde ansluta sig till oss övriga och en enig riksdag och för omväxlings skull kunde uttala sig positivt.

Anf. 147 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Beslutet om indragning av 200 milj.kr. från Norrlandsfonden är fattat av en tidigare riksdag, det fattades nämligen i våras i samband med beslutet om startande av statliga rikskapitalföretag. Vi har sett till att vi till riskkapitalföretagen har återfört mer pengar genom att plocka småföretagarfonden på allt kapital på en gång för att på det sättet se till att vi klarar riskkapitalförsörjningen på det i nuvarande situation minst dåliga sättet.

Det går att ta pengar från en stiftelse via förhandlingar. Det gäller både utvecklingsfonderna och Norrlandsfonden. Det finns alltså teknik för detta.

Vad gäller en privat investeringsbank har vi valt att driva frågan om villkorslån. Det har varit den princip som har använts inom industrifonden för att tillgodose riskkapital i särskilt riskfyllda projekt. Det har varit stora företag av Volvos och Saab Scania's typ som tidigare har fått villkorslån. Jag tror att det första företag som fick ett sådant lån var Uddeholm, när företaget kom i kris för 10–15 år sedan.

Vi vill nu bredda detta till att gälla hela marknaden så att alla skall kunna lämna denna typ av villkorslån. Riskkapitalförsörjningen kommer då att bli väsentligt bättre. Vi kommer att återvända till riksdagen med förslag på hur vi skall se till att lånen verkligen kommer småföretagen till del och att de avser denna typ av långsiktigare utvecklingsprojekt, som är särskilt centrala.

Anf. 148 BO G JENEVALL (nyd):

Herr talman! Jag tror att vi har en betydande samsyn, det som skiljer är väl mer formaliteter. Jag vill bara nämna att villkorslån naturligtvis kan ställas även av en investeringsbank.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 §.)

9 § Upphävande av regler om utländska företagsförvärv m.m.

Föredrogs
näringsutskottets betänkande

Anf. 149 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Jag har i en replikväxling med Per Westerberg redovisat en del av de argument som gör att jag tycker att denna förändring av förvärvslagstiftningen inte brådskar. Det finns efter vad jag kan se egentligen inga praktiska, konkreta hinder för utlänningar att förvärva fast egendom eller svenska företag. Det finns inget krav från EG eller i enlighet med EES-avtalet som gör att det brådskar.

Det pågår nu en översyn av lagen om fastighetsförvärv, och den översynen skall vara klar under våren. Även detta gör brådskan omotiverad.

Detta är anledningen till att vi i en motion har yrkat avslag på propositionen. Det finns frågor som inte är behandlade men som vi menar är angelägna. Det gäller de anställdas inflytande vid ägarbyte. Man borde ta till vara den tid som bevisligen finns för att behandla sådana och andra centrala frågor.

Jag skall inte yrka bifall till meningsyttringen till detta betänkande, utan jag vill bara markera att detta är den åsikt som vänsterpartiet har. På detta sätt kan vi dra ned på voteringstiden litet grand.

Anf. 150 ROLAND LÉBEN (kds):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets hemställan med anledning av den framlagda propositionen.

Regeringspropositionen om upphävande av regler om utländska företagsförvärv, och övriga i propositionen upptagna transaktioner, är en naturlig följd av den nödvändiga omorientering av svensk ekonomisk politik som nu sker. Näringsutskottets majoritet mottar propositionen med tillfredsställelse.

Jag vill använda ett enkelt bildspråk och hävda att Sverige inte kan bo på Europas vindsvåning, levande sitt eget ekonomiska liv i disharmoni med huset i övrigt och samtidigt sjungande "den ljusnande framtid är vår".

Detta handlar om nödvändigheten av att fullt ut genomföra de nödvändiga liberaliseringar som förordas av den moderna handelsteorin. För att uppnå de omfattande synergieffekter som erhålls från internationell handel krävs en klar och fullständig liberalisering av de nationella marknaderna. Fria marknader förutsätter vissa villkor, där hög transparens, ett minimum av transaktionskostnader och stor rörlighet mellan produktionsfaktorer är viktiga komponenter.

Detta betyder att Sverige bör erbjuda minst samma möjligheter till de länder som avreglerat sina marknader gentemot våra.

Snedvridningar på en marknad, i form av felaktiga priser eller andra hinder, ger absolut felaktiga signaler och påverkar omedelbart andra marknader. Avreglering däremot leder till att snedvridningarna minimeras.

Man kan också säga att det handlar om ett korrekt handlande ur moraliskt perspektiv. De avreglerade marknader som andra länder erbjuder Sverige skall vi välkomna och skyndsamt återgälda. Frihet och ansvar hör ihop. Sverige måste klart markera att man kommer att visa samma öppenhet som de

*Upphävande av
regler om utländska
företagsförvärv
m.m.*

andra avreglerade – och just nu avreglerande – länderna, framför allt i den Europeiska gemenskapen, för närvarande gör. För den som hoppas på framtida EG-medlemskap är de föreslagna lagändringarna en nödvändig åtgärd.

Man kan också anföra effektivitetsskäl som delmotiv för godkännande av propositionen.

För att upprätthålla tillväxtkraft kan det vara nödvändigt att förvärva eller sälja företag eller delar av företag. Den komplicerade process som omger ett företagsförvärv omgärdas alltid av ett intensivt och diskret arbete. Ibland är tidsperspektivet av mindre betydelse, men ofta krävs en snabb handläggning. Att fråga en myndighet om tillstånd för att förvärva ett annat företag blir lätt ett funktionshinder. Uppgifter kan läcka ut, processen kan dra ut på tiden, och även om myndigheter brukar bevilja tillstånd kan man inte bortse från att det osäkerhetsmoment som tillståndsprocessen utgör på ett eller annat sätt påverkar en transaktion.

Nyttillskott av kapital är ytterligare ett argument som kan anföras.

Den, som jag hoppas, kommande tillväxtboomen bland våra små och medelstora företag kommer att kräva omfattande volymer av riskkapital. Därför är det av avgörande betydelse att utländska intressenter får tillfälle att förvärva aktier i svenska företag på samma villkor som gäller för svenskars köp av utländska företag.

Den långsiktiga planen – som vi har diskuterat i dag – på privatisering av 35 stora svenska statliga bolag kommer likaså att kräva omfattande rörelser av kapital.

Rolf L Nilson har i sin meningsyttring skrivit att det finns fog för allvarlig kritik. Så småningom landar han på att detta gäller tandlösa lagar som är att likna vid öppna dörrar. Hoppsan! Jag tror minsann att vänstern lägger krokben för sig själv.

Jag vill sammanfatta med att säga att det är viktigt för hela nationen att Sverige öppnar sig för likvärdig tvåvägskommunikation inom näringslivet.

Herr talman! Att Sverige överger en skadlig och onödig protektionism är också viktigt för hela nationen.

Att Sverige öppnar dörrar för effektiv riskkapitalförsörjning, även från andra länder, är av vitalt intresse och en trovärdighetsfråga i en alltmer internationaliserad marknad.

Anf. 151 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Man bör ge det här dess rätta proportioner. Det är faktiskt så att lagstiftningen inte har varit något hinder och att det inte är någon brådska med förändringen – en förändring blir säkert nödvändig, möjligtvis ett avskaffande av hela förvärvslagstiftningen.

Jag tycker inte heller att man skall romantisera andra länders benägenhet att överlåta centrala industrier till utländska ägare. De har metoder att garantera det inhemska ägandet, de har metoder och kommer att utveckla nya metoder att utestänga oönskade ägare. Det här är ingen söndagsskola, det är ingen som bjuder med öppna armar, utan det är fråga om starka ekonomiska intressen, som slår vakt om sitt. Därför tycker jag att vi skall ta det lugnt, utreda och föra in sådant som de fackliga organisationerna länge har krävt,

nämligen information, rådrum och delaktighet i beslutsfattandet när det gäller ägarbyten.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

Anf. 152 ROLAND LÉBEN (kds):

Herr talman! Det där med söndagsskola får stå för Rolf L Nilson själv. Han medger att de här sakerna kommer att behöva förändras – frågan är bara vad som skulle behöva föranleda längre väntetid.

Rolf L Nilson skriver att det finns möjlighet också till en tvåårig anpassning vid ett EES-avtal. Jag vill bara påpeka att det inte är en minimitid – det är i själva verket en maximitid.

Genomförandet av de här lagändringarna nu ger en positiv signal till marknaden att Sverige välkomnar nya intressenter, för det gör vi. Tvekan nu ger en negativ signal om att Sverige är tvingat till åtgärder. Det ligger alltså i vårt intresse, Rolf L Nilson, att ge tydliga och positiva signaler till marknaden.

Anf. 153 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Jag delar inte uppfattningen att man från svensk sida skall stå med mössan i hand och buga inför den stora europeiska grannen EG. Jag tycker att man skall slå vakt om sitt och göra de anpassningar som är nödvändiga, om man tycker att de är bra. Jag vill inte gå så långt att jag förordar den italienska modellen, som innebär att man går med på allting och sedan inte inför det i den egna lagstiftningen – det tycker jag är att gå för långt. Men i ett sådant här internationellt förhandlingsspel tycker jag faktiskt att det kan vara en poäng att på ett kraftfullt sätt slå vakt om sina egna intressen och inte omedelbart göra sig av med fördelar utan att det krävs av en.

Anf. 154 ROLAND LÉBEN (kds):

Herr talman! Jag vill bara poängtera att det inte finns någon här som står med mössan i handen.

Rolf L Nilson skriver i sin meningsyttring att det här är ett antal symbolhandlingar och att de därför inte bör genomföras. Det är en mycket märklig men inte desto mindre intressant argumentation. Symbolhandlingar brukar annars tillmätas stort värde, inte minst när en nations parlament står bakom dem.

Jag utgår från att det här är ett uttryck för det sedvanliga markerandet av vänsterns ovilja att delta i att utveckla den europeiska gemenskapen. Men man kanske också bör tillägga att detta nu programlösa parti är det som genom åren i riksdagen mest fått nöja sig med symbolhandlingar, även i frågor där handlingskraft hade varit betydligt mer verkningsfullt.

Anf. 155 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Jag tycker inte att man i onödan skall syssla med symbolhandlingar – jag tycker att man skall syssla med konkret politik.

Jag polemiserade mot Roland Lébens argumentation, som sträckte sig betydligt längre än förslagen i propositionen. Det är förklaringen till denna

*Upphävande av
regler om utländska
företagsförvärv
m.m.*

skenbara diskrepans mellan min meningsyttring och vad jag sade i min replik.

Anf. 156 ROLAND LÉBEN (kds):

Herr talman! Får jag bara helt kort konstatera att om det här bara skulle vara en symbolhandling skulle jag inte vilja sätta "bara" framför det – i så fall är det en viktig sådan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande finansutskottets betänkande 1991/92:FiU9 samt näringsutskottets betänkanden 1991/92:NU10, NU14 och NU15.

Finansutskottets betänkande FiU9

Mom. 1 (avslag på propositionen)

Utskottets hemställan bifölls med 176 röster mot 137 för reservation 1 av Hans Gustafsson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Margareta Viklund (kds) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 2 (användningen av fondernas tillgångar)

Utskottets hemställan bifölls med 293 röster mot 12 för meningsyttringen av Lars-Ove Hagberg. 7 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (organisationen av fonderna)

Utskottets hemställan bifölls med 180 röster mot 136 för reservation 2 av Hans Gustafsson m.fl.

Mom. 4 (överlåtelse av rösträtt till lokal facklig organisation)

Utskottets hemställan bifölls med 179 röster mot 138 för reservation 3 av Hans Gustafsson m.fl.

Näringsutskottets betänkande NU10

Mom. 2 (riktlinjer för verksamheten vid Vattenfall AB, m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Axel Andersson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (privatisering av statligt ägda företag, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 178 röster mot 138 för reservation 2 av Axel Andersson m.fl.

Sven-Olof Petersson (c) anmälde att han avsett att rösta ja men att röstningen inte registrerats.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU14

Mom. 2 (utvecklingsfondernas och Norrlandsfondens finansieringsverksamhet och ägandet av riskkapitalbolagen m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 178 röster mot 140 för reservationen av Axel Andersson m.fl.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Skattepolitik för
tillväxt*

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU15

Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om samlad votering

Beträffande de på föredragningslistan närmast upptagna ärendena, skatteutskottets betänkanden SkU10, SkU8, SkU6, SkU7, SkU9, SkU11 och SkU12, beslöt kammaren på förslag av tredje vice talmannen att de fick företas till avgörande i ett sammanhang sedan debatten i dessa ärenden avslutats.

10 § Skattepolitik för tillväxt

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1991/92:SkU10 Skattepolitik för tillväxt (prop. 1991/92:60).

Kammaren biföll tredje vice talmannens förslag om att betänkandet skulle avgöras efter endast en bordläggning.

Anf. 157 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Vi skall nu behandla proposition nr 60 om skattepolitik för tillväxt. Det fordras inte mycket fantasi för att associera till en moderat valaffisch när man ser utanverket på propositionen. Det fattas egentligen bara ett par flaxande fåglar för att det moderata valbudskapet skall träda fram i all sin tydlighet.

Herr talman! När man öppnar propositionen och läser den, så finner man mycket riktigt att det *är* ett moderat valbudskap. Det framgår med all önskvärd tydlighet. Här staplas det ena moderata skatteförslaget ovanpå det andra: Sänkt skatt på kapitalinkomster, avskaffad skatt på förmögenhet, sänkt skatt på arv och gåva, sänkta företagsskatter osv., osv. Det är med andra ord klassiska moderatkrav.

Det nya är att övriga borgerliga partier så reservationslöst ställer upp på dessa krav. Folkpartiet frångår utan att blinka viktiga principer i skattereformen. Borta är principen om lika beskattning av kapital och arbete, principen om likformighet och principen om att förebygga skatteplanering och motverka skattekrediter. Borta är också de fördelningspolitiskt viktiga förslagen om höjt barnbidrag och investeringsbidrag till bostadsbyggandet.

Centern tycks också vara med på noterna. Glömt är allt prat i valrörelsen om fördelningspolitisk rättvisa, och glömda är de stolta parollerna om att man i skattepolitiken angriper oss socialdemokrater från vänster. Jag skulle vilja fråga centerns talesman i denna debatt, om han verkligen tycker att han angriper oss från vänster när han nu medverkar till att sänka skatten på förmögenheter, arv och kapitalinkomster samtidigt som han förmenar barnfamiljerna en höjning av barnbidragen och sänker investeringsbidraget till bostadsbyggandet.

Fördelningspolitik tycks över huvud taget inte stå högt i kurs hos den borgerliga regeringen. Någon analys av de fördelningspolitiska konsekvenserna av propositionens skatteförslag finns inte. Jag tror inte att ordet fördelningspolitik ens nämns i propositionen. Varför skulle det egentligen göra det? Förslagen är så långtifrån fördelningspolitisk rättvisa som man över huvud taget kan komma.

Konsekvensanalyser är över huvud taget sällsynta i de borgerliga förslagen. Det gäller inte bara denna proposition. Det gäller praktiskt taget alla höstens skattepropositioner. Torftigheten på det här området borde vara besvärande för Bo Lundgren som under sin tid som vice ordförande i skatteutskottet gjorde sig känd för att i alla möjliga och omöjliga sammanhang efterlysa just konsekvensanalyser.

Var är konsekvensanalyserna nu, Bo Lundgren? Ni hänvisar t.ex. ständigt till internationella förhållanden i allmänhet och förhållandena inom EG i synnerhet. Men var är analysen och redovisningen av dessa förhållanden? Ja, inte i propositionen i varje fall. Är det kanske rent av så att det egentligen inte finns något entydigt internationellt budskap till Sverige när det gäller hur vi skall anpassa oss till omvärlden på skatteområdet? Naturligtvis är det så. Inte heller i EG finns det någon gemensam skattepolitik. Där kan skillnaderna mellan de olika medlemsländernas skattepolitik vara större än mellan Sverige och ett enskilt EG-land. Och arbetet med harmoniseringen av skattesystemen inom den gemensamma marknaden går trögt, mycket trögt, och Sverige är därför inte heller utsatt för något allmänt tryck för att sänka sin skattenivå.

Och var är analyserna av förslagens statsfinansiella effekter? Jo visst, det finns beräkningar av vad varje skattesänkning kostar staten. Men effekterna av dessa kostnader då? Hur blir det med budgetunderskottet t.ex.? Och om nu budgetunderskottet växer, hur blir det då med förtroendet för kronan? Leder det till valutautflöde och räntehöjningar? Om allt detta finns inte ett ord i propositionen? Nu har dock verkligheten sprungit i fatt Bo Lundgren och vi sitter så att säga med facit i hand. Misstron mot kronan är stor, valutautflödet har varit stort och räntan har stigit kraftigt.

Nu skall det i ärlighetens namn sägas att det finns andra faktorer som också verkar i denna riktning. Men regeringens många ofinansierade skattesänkingsförslag är naturligtvis en starkt bidragande orsak.

Och vilka är det som drabbas? Jo, villaägarna naturligtvis, som ju dessutom drabbas av andra av regeringens åtgärder. Men det drabbar också i allra högsta grad småföretagarna – den grupp som regeringen i alla sammanhang säger sig vilja värna om. Jag skulle tro att mången småföretagare upplever propositionens rubrik "Skattepolitik för tillväxt" som ett rent hån. För

småföretagaren är nivån på räntan oerhört mycket viktigare än några tusen-lappar i förmögenhetsskatt på det arbetande kapitalet.

Det finns över huvud taget ingenting som säger, att sänkta skatter och av-gifter för kapitalägare, höginkomsttagare och företagare leder till några dy-namiska effekter i ekonomin. Det tycks snarare vara tvärtom. Den typen av gåvor och favörer till redan välbeställda människor förefaller – åtminstone om man jämför med förhållandena i USA – ha en dämpande effekt på till-växten. Om inte alla tecken slår fel, så är det just detta vi nu har att se fram emot även i Sverige. Det framgår också av konjunkturinstitutets senaste rap-port.

Vi socialdemokrater avvisar därför de flesta av propositionens förslag. För oss är det viktigt att slå vakt om skattereformens huvudprinciper. Vi tror nämligen att skattereformen är bra för Sverige och den svenska ekonomin. Den bidrar till en effektivare och bättre finansiering av välfärden. Den gyn-nar arbete och sparande och därmed också tillväxten i ekonomin. Den mot-verkar skatteplanering och osunda transaktioner. Den skapar rättvis beskatt-ning av arbete och kapital, osv.

Vi strävade efter en bred parlamentarisk förankring av reformen. Därför gjorde vi upp med folkpartiet i den fromma förhoppningen att skatterefor-men skulle stå pall för det mesta, inkl. ett regeringsskifte.

Så blev det inte. Folkpartiet står inte fast vid vår överenskommelse. Mode-raterna driver igenom sin vilja på punkt efter punkt. I den situationen kan vi socialdemokrater inte längre känna oss bundna av överenskommelsen. Vi är fria att föreslå åtgärder som åtminstone återställer en del av den fördelnings-politiska balans varom vi tidigare var överens med folkpartiet.

Därför föreslår vi nu en justering av uppräkningsbrytpunkten i skatteskalen så att de som har inkomster över denna brytpunkt får en något mindre skattesänkning än de annars skulle ha fått. Detta innebär också ökade statsinkomster på i runda tal 2,3 miljarder kronor.

Det finns anledning att något uppehålla sig vid centerns minst sagt märk-liga agerande i denna fråga. Före valet menade Olof Johansson att skattere-formens uppräkning av brytpunkten var "ett slag i ansiktet på låginkomstta-garna" och att denna uppräkning borde ändras i stort sett så som vi socialde-mokrater nu föreslår. Då kunde man ju förvänta sig att centerpartiet efter valet skulle ansluta sig till vårt förslag. Men ingalunda. Nu utdelar man den ena örflen efter den andra till låginkomsttagarna. Detta tycks dock inte ske utan viss vända och inre konvulsioner i centern, för centerns talesman i skat-tefrågor uttalade så sent som för någon månad sedan stor sympati för vårt förslag. Men modet svek honom och han rättade snabbt in sig i det moderata skatteledet. Min fråga till Ivar Franzén blir därför: Hur kommer det sig att ni centerpartister har en typ av fördelningspolitik före valet och en annan efter?

I övrigt tänker jag inte ta upp tiden med att kommentera varje socialdemo-kratisk reservation. Vi yrkar avslag på förslaget om sänkt arvs- och gåvo-skatt. Vi yrkar avslag på alla förslag om sänkt skatt på kapitalinkomster. Vi yrkar också avslag på förslaget om sänkt – och på sikt avskaffad – förmögen-hetsskatt. Här föreslår vi i stället att denna skatt skall reformeras i enlighet med principerna för skattereformen, dvs. basen för skatten måste breddas

samtidigt som skattesatsen sänks. Förslag till en sådan reform utarbetades i regeringskansliet på den socialdemokratiska regeringens tid. Vi menar också att det är i det fortsatta arbetet med en sådan reform som det särskilda problemet med skatten på företagens arbetande kapital bör lösas. För vår del är vi inte främmande för tanken att detta skall ske på ett för småföretagen gynnsamt sätt.

Vi avvisar också förslagen på företagsbeskattningens område. På en punkt instämmer vi dock i regeringens förslag. Det gäller beskattningen av skadeförsäkringsföretagen. Här föreslår regeringen på begäran av riksdagen åtgärder som leder till en bättre konkurrensneutralitet mellan ömsesidiga bolag och aktiebolag. Detta är bra, och vi tillstyrker förslaget.

Sammanfattningsvis: Vi avvisar regeringens samtliga förslag utom på en punkt. Motiven för detta är klassiskt socialdemokratiska: Omsorg om fördelningspolitisk rättvisa, omsorg om statsfinanserna och omsorg om välfärden.

Så till allra sist: Vi står bakom alla socialdemokratiska reservationer, men jag yrkar här bifall till reservationerna 1–4, 8, 10, 11, 13, 15, 20 och 23.

Anf. 158 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Det är långt lidet på den här debattdagen, och kanske någon tycker att det är ett lidande att kammaren skall behöva debattera så länge och intensivt när alla känner majoritetsförhållandena. Alla vet väl redan att regeringen driver en orättvis fördelningspolitik och att oppositionen inte förstår att det behövs bättre tillväxt.

Men kammardebatterna hör till riksdagens viktigaste uppgifter. Debatten är ingen dekoration, utan den är demokratins grund.

Herr talman! Regeringens budskap kan sammanfattas i följande: Sverige behöver ekonomisk tillväxt. Sverige behöver därför en skattepolitik för tillväxt. Genom riktade skattesänkningar kan riksdagen ge Sveriges ekonomi en stimulans – något av en ny start.

Håller dessa utsagor för en granskning? Mitt svar som företrädare för vänsterpartiet är entydigt ja.

Visst behövs det bättre tillväxt. Om man inte bejakar tillväxt i ett läge när arbetslösheten växer och BNP faller håller man sig inte till verklighetens värld.

Tillväxt handlar om att producera mer varor och tjänster med oförändrad insats av arbetstid. Det är bra om man klarar av det. Tillväxt handlar om att se till att fler människor kan delta i samhällsbygget, i produktionen av varor och tjänster – kort och gott full sysselsättning. Det är vi för.

Skattepolitikens främsta uppgift är att finansiera offentliga utgifter, men visst måste man se till att man inte genom skattepolitiken beskär möjligheterna för ekonomisk tillväxt. Skatterna skall gynna arbete och sparande. Det är givet – något annat är omöjligt.

Kan skattesänkningar på kapital och arbetskraft öka investeringsviljan? Ja, självklart, i varje fall i det korta perspektivet.

Om detta är vi säkert överens, men där slutar också vår enighet. Denna enighet innebär inte att regeringens politik är den enda möjliga, inte ens att regeringens politik är riktig.

I dag skall vi föra en debatt om skattepolitik och inte en ekonomisk debatt, men det är viktigt att göra dessa klarlägganden, så att vi får en debatt om var åsikterna skiljer sig och inte en debatt om självklarheter.

Regeringens recept för tillväxt är att sänka skatterna. Vi i vänstern har en annan strategi. Vänstern menar att vi i Sverige skall sträva efter att dela det goda i samhället. Rättvisa är ingen välfärdssjukdom, inget hot mot tillväxten.

Det borde vara en självklarhet att konstatera att det inte är riksdagen som skall skapa något att fördela. Det är ute på verkstadsgolven, kontoren och vid ritborden som välfärden byggs. När de som jobbar känner att de får del av de vinster som skapas ökar arbetsglädjen, stärks viljan och förutsättningarna att jobba effektivare.

På 1980-talet trodde många politiker att de skulle skapa tillväxt genom att på politisk väg höja vinsterna. Man manipulerade med valutakurser genom offensiva devalveringar. Det skapade ingen uthållig tillväxt. Vinsterna steg, men inte produktiviteten i önskvärd omfattning. I stället fick landet uppleva en överhettning och en finanskarusell, som har lagt grunden till dagens ekonomiska problem.

På 1980-talet var vänsterpartiet ensamt om denna kritik. I dag delar de flesta denna analys.

Men regeringen driver trots det en variant på den konstgjorda andningens politik. Nu väljer man ett annat instrument, nämligen skattepolitiken, i stället för valutapolitiken. Men grundtanken är densamma: Politiska beslut skall höja vinster och avkastningsnettot.

Vi i vänsterpartiet säger följande.

Sverige har att lösa långsiktiga strukturproblem. Det finns inga ekonomisk-politiska genvägar för att lösa dessa problem. I dag behövs ett kategoriskt besked till såväl företagsledare som löntagare, att politikerna har insett detta. Endast den politiker kan skapa långsiktig trovärdighet som slutar lova att man har någon trollformel för tillväxt – några sådana finns inte.

Det här är ett tufft besked, och det måste kombineras med ett löfte om att inte lämna fördelningspolitiken över bord fastän det blåser.

En gång kallade en folktopiledare facken för kravmaskiner. I dag kan vi med betydligt större rättvisa kalla Svenska arbetsgivareföreningen för just en kravmaskin. Maskin är kanske ett svagt ord. Med tanke på alla de avläggare som finans- och företagsvärlden skapat för att få gehör för sina åsikter är kravindustri kanske en bättre beteckning.

På 1970-talet började kravindustrin sitt arbete. Den 4 oktober blev deras kampdag. Kraven var då: Slopas löntagarfonderna, privatisera statens företag och sänk skatterna!

I dag, herr talman, den 18 december 1991, fem dagar före jul, får de sin önskelista uppfylld. I dag hålls lilla julafton för företag och förmögna. Julbordet dukas upp, och notan betalas av regering och riksdag, dvs. skattebetalarna. Löntagarfonderna slopas, statliga företag skall privatiseras och skatterna sänks.

Dagens beslut innebär att skatterna sänks med ca 5,6 miljarder. För några veckor sedan slopades omsättningsskatten på aktier. Det var ett inkomstbortfall på ca 2 miljarder. Bara dessa två dagars borgerliga majoritet i riksdagen

gen har kostat statskassan ca 8 miljarder. Detta beslutar riksdagen i ett läge när budgetunderskotten växer dramatiskt.

I dag kan jag konstatera, herr talman, att dessa skattesänkningar inte ger någon tillväxt. Det är såväl fel tidpunkt som fel skatter som sänks, t.o.m. om man skulle hoppas på en tillfällig real stimulans av ekonomin. Då skulle man välja andra skatter.

Det är i stället dessa skattesänkningar tillsammans med ökande budgetunderskott som bidrog till räntechocken den 5 december. Det är dessa underskott som skall finansieras med karensdagar och andra indragningar, bl.a. i kommunsektorn. I praktiken sprider regeringen och riksdagsmajoriteten krissymptomen i industrisektorn till kommun- och byggssektorn.

I går slopades räntelånesystemet. Det beslutet ökar statens utgifter för bostadssubventionerna samtidigt som det ökar boendekostnaderna. Det är ett synnerligen oklokt beslut i rådande budget- och konjunkturläge.

Genom dagens skattesänkningar tvingas regeringen till drastiska nedskärningar i januariarbuden – detta för att hålla nere räntan.

Men på samma sätt som 4 oktober-kommittén demonstrerade på Slottsbacken, demonstrerade i förra veckan Stockholms byggnadsarbetare. Handikapprörelsen protesterar redan mot väntade nedskärningar. Det är nog så, herr talman, att regeringssidans representanter får önska sig hörselskydd i julklapp, om de skall kunna möta de protester som kan följa på budgetnedskärningarna.

Man kunde tro att SAF-sidan var nöjd med dagens skattesänkningar, men så är inte fallet. SAF fortsätter att ställa nya krav: Sänk arbetsgivaravgifterna med 4–5 % per år under fyra år! Som SAF säger, kostar det bara ca 80 miljarder – det är lappri.

Nej, herr talman, uthållig tillväxt skapas inte genom ofinansierade skattesänkningar. På kort sikt kan de ge en viss stimulans, men på lång sikt leder de bara till budgetunderskott samt en högräntepolitik, och det är tillväxthämmande.

Vi i vänsterpartiet har en långsiktig väg för en uthållig tillväxt. Den innebär bl.a. följande:

1. En politik för frihandel, och detta såväl med EG-området som med andra handelsområden inkl. den tredje världen.

2. Fasta spelregler för företag och, jag betonar, för löntagarna. Företagarna måste äntligen fås att förstå att politikerna inte kan lösa industrins problem genom inre devalveringar eller andra skattesänkningar. Då kanske de förstår att det inte finns någon annan väg att öka produktiviteten än att förnya arbetslivet och att låta de anställda vara med och styra och kontrollera sin arbetssituation. Då krävs reformer inom arbetsrätten och satsningar på bättre arbetsmiljö. Då blir det åter attraktivt att jobba i industrin.

3. En aktiv fördelningspolitik. I dag är inflationen under hygglig kontroll. En dålig fördelningspolitik eller åtstramningspolitik gentemot hushållen skapar en fördelningsbomb som riskerar att brisera, om inte förr så under 1993 när Rhenbergsavtalen löper ut. Och då går det nog åt pipsvängen med inflationen.

4. Budgetbalans, dvs. kontroll över budgetunderskotten. Det och beva-

randet av en välfärdspolitik kräver ett relativt högt skatteuttag, i dag ca 55 % av BNP. Jag menar att ett sådant skatteuttag är rimligt i dag och att det på sikt kan tas ned i takt med en ökad tillväxt. Men det kan inte gå före tillväxten. Då skapas ett underskott som hotar den önskvärda tillväxten.

5. Med en sådan politik kan en rimlig räntenivå upprätthållas. Det gynnar tillväxten.

6. Satsningar på utbildning och forskning.

7. Investeringar i infrastruktur.

8. En fungerande social trygghet för alla gör att människor vågar och har möjlighet att byta arbetsplats och bostadsort och bejaka de förändringar som förnyelsen av landets produktionsresurser kräver.

9. Till sist – inte minst men dock till sist – en skattepolitik för rättvisa och tillväxt. I vänsterpartiets värld är detta inte någon motsättning utan två sidor av samma sak. Enligt vänsterpartiets mening skall skattesystemet bidra till att stärka såväl tillväxten som fördelningspolitiken. Men vi vägrar att tro att skattepolitiken kan vara motorn för att skapa en uthållig tillväxt, speciellt om det handlar om, som i den moderata tappningen, ofinansierade skattesänkningar.

Vi har i motion Sk22 återigen redovisat hur vi vill reformera skattesystemet. Jag vill korta ner mitt anförande genom att hänvisa till denna motion. Men där finns skattepolitiska principer som tillgodoser såväl tillväxt som rättvisekrav.

Fru talman! Vänsterpartiet yrkar avslag på proposition 1991/92:60 i de flesta delarna. Vi instämmer i flertalet av socialdemokraternas reservationer och ställer därjämte några yrkanden här i kammaren. Det gäller momenten 1, 2, 4, 5, 9, 10, 17 och 25 i utskottets hemställan. Såvitt jag förstår är våra yrkanden utdelade till kammarens ledamöter.

Yrkandena har följande lydelse:

1. beträffande *fortsatt utvärderings- och utredningsarbete rörande skatterna* att riksdagen med bifall till motion 1991/92:Sk22 yrkande 1 och med anledning av motion 1991/92:Sk21 yrkande 1 och proposition 1991/92:60 som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen 1991/92:Sk22 yrkande 1 anförts angående tillsättande av en parlamentarisk utredning med uppgift att föreslå justeringar i skatteomläggningen,

2. beträffande *inkomstskatteskalan för 1992* att riksdagen med anledning av motionerna 1991/92:Sk22 yrkande 8–11 och 1991/92:Fi15 yrkandena 2–5 och med avslag på motion 1991/92:Sk21 yrkande 2 hos regeringen begär att den lägger fram förslag till ändrad skatteskala m.m. i enlighet med motionerna 1991/92:Sk22 yrkandena 8–10 och 1991/92:Fi15 yrkandena 2–4,

4. beträffande *förmögenhetsskatten fr.o.m. 1993 års taxering och avveckling fr.o.m. 1995 års taxering* att riksdagen med bifall till motion 1991/92:Sk22 yrkande 2 i denna del och med anledning av proposition 1991/92:60 i denna del och motionerna 1991/92:Sk21 yrkande 3 i denna del och 5 i denna del, 1991/92:N12 yrkande 2 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad som i motion 1991/92:Sk22 anförts rörande en översyn av förmögenhetsbeskattningen,

5. beträffande *förmögenhetsskatten på arbetande kapital* att riksdagen med bifall till motion 1991/92:Sk22 yrkande 2 i denna del och 3 och med anledning av proposition 1991/92:60 i denna del och motionerna 1991/92:Sk21 yrkande 3 i denna del och 5 i denna del hos regeringen begär en översyn av beskattningen av arbetande kapital och återkommer med ett förslag i enlighet med vad som anförts i motion 1991/92:Sk22,

9. beträffande *tillkännagivande angående arvs- och gåvobeskattningen i framtiden* att riksdagen med bifall till motion 1991/92:Sk22 yrkande 4 och med anledning av motion 1991/92:Sk21 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen 1991/92:Sk22 anförts rörande arvs- och gåvobeskattningen,

10. beträffande *sänkt beskattning av hushållssektorns kapitalinkomster* att riksdagen med bifall till motion 1991/92:Sk22 yrkande 5 och med anledning av proposition 1991/92:60 i denna del och motion 1992/92:Sk21 yrkande 5 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad som i motion 1991/92:Sk22 anförts rörande en allmän översyn av kapitalbeskattningen,

17. beträffande *skatteuttaget från företagssektorn* att riksdagen med bifall till motion 1991/92:Sk22 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående en ny utredning om företagsbeskattningen,

25. beträffande *skogsvårdsavgiften* att riksdagen med bifall till motion 1991/92:Sk22 yrkande 7 och med anledning av proposition 1991/92:60 i denna del och med avslag på motion 1991/92:Sk21 yrkande 5 i denna del hos regeringen begär förslag till slopande av skogsvårdsavgiften i enlighet med vad som anförts i motion 1991/92:Sk22.

Under moment 1 ställer vi yrkande angående principerna för hur skattesystemet borde reformeras.

Under moment 2 föreslår vänsterpartiet att skatteskalorna för 1992 justeras. Det är uppenbart orimligt att ge full kompensation för skatteomläggningens prishöjande effekter till höginkomsttagare samtidigt som motsvarande kompensation inte ges till andra grupper, t.ex. pensionärer. Detta är så uppenbart stötande att det borde inses av alla och envar. Jag tror att det inses, men man är inte villig att ta konsekvenserna av denna insikt. Vänsterpartiet föreslår därför att skatteskalorna inte skall räknas upp med fullt konsumentprisindex utan att avdrag görs för skatteomläggningen för att få symmetri i systemet. Vi föreslår att grundavdraget skall höjas efter samma beräkningsgrund som gäller för skatteskalorna. Det är ju rimligt att man har samma logik för båda systemen.

Av fördelnings- och statsfinansiella skäl föreslår vänsterpartiet dessutom att grundavdraget slopas för inkomster över brytpunkten, dvs. för de inkomster där statsskatt skall utgå. Med vänsterpartiets alternativ för skatteskalans uppräkningsgräns innebär detta att grundavdrag inte skall utgå för inkomster över 185 000 kr. under 1992.

Under momenten 4 och 5 redovisar vi förslag till reformering av förmögenhetsbeskattningen och föreslår en lättnad vad gäller beskattningen av s.k. arbetande kapital, dvs. förmögenhet bunden i företag. Det sista är ett av de få områden där vi kan förvänta oss vissa positiva effekter av en lindrad

beskattning. Fördelningspolitiskt uppvägs detta av vårt förslag om slopat grundavdrag för högre inkomstskikt.

Under momenten 9, 10 och 17 redovisar vi i vänsterpartiet alternativen till förändringar av arvs- och gåvobeskattningen, kapitalinkomstbeskattningen och företagsbeskattningen.

Slutligen framlägger vi av regional- och näringspolitiska skäl förslag under moment 25 angående ett slopande av skogsvårdsavgifterna under vissa förutsättningar, nämligen att medel i annan ordning reserveras för att täcka de insatser som tidigare har finansierats med dessa avgifter.

Med detta, fru talman, har jag redovisat vänsterpartiets principiella inställning till en skattepolitik för tillväxt. Vårt alternativ är: En skattepolitik för rättvis fördelning och tillväxt.

Anf. 159 PETER KLING (nyd):

Fru talman! En stor del av våra pensionärer lever i dag under mycket knappa förhållanden. Omkring 70 000 klarar inte ens att leva över existensminimum utan tvingas att gå till det sociala för att tigga pengar. Detta är mycket förnedrande med tanke på att dessa pensionärer har slitit och arbetat hela sitt liv.

Dessutom håller vårt ATP-system på att urholkas. Sjukvården för denna grupp blir bara sämre och sämre med längre köer och färre platser på ålderdomshem och långvårdsinrättningar.

Med hänsyn till dessa fakta, fru talman, menar vi i Ny Demokrati att den särskilda löneskatten på 21,85 % bör slopas för de pensionärer som har ork att fortfarande arbeta efter en uppnådd ålder av 65 år.

Beträffande beskattningen av pensionsmedel både när det gäller avtals- och när det gäller privata pensionsförsäkringar vill jag framföra följande synpunkter från Ny Demokrati.

Ett långsiktigt sparande anses i de flesta länder vara mycket positivt och värt att stimulera. Den föreslagna skatten på 10 % ser vi såsom en konfiskation av pensionsmedel som inte kommer att främja ett positivt sparande i framtiden. Beskattningen av dessa medel bör ligga på 0 % fr.o.m. beskattningsåret 1993.

Nu vet jag att flera av mina riksdagskolleger har grabbat tag i framförvarande ryggestöd för att hoppa upp såsom nyrostade popcorn och begära replik för att angripa Ny Demokrati och påstå att partiet är ansvarslöst och bara kommer med skattesänkningar utan att visa någon form av finansiering.

Fru talman! Här kommer flera förslag till finansiering av nämnda skattesänkningar.

Återinför skatten på 12,87 % på hotell- och restaurangnäringen. Detta ger staten en inkomstförbättring på tre miljarder. Halvera hemspråksundervisningen och spara en halv miljard. Se till att man hanterar flyktingproblematiken på rätt sätt så att de stackare som väntar på asylbehandling mellan ett och fem år i den s.k. pipelinen slipper att göra detta. En halvering av denna väntetid vore inte någon orimlighet. Staten skulle då spara minst tre miljarder av den totala flyktingkostnaden, som enligt officiella och inofficiella uträkningar uppgår till mellan 7 och 14 miljarder. Dessa tre åtgärder skulle ge statskassan en intäkt och en besparing på minst 6,5 miljarder.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Skattepolitik för
tillväxt*

Med dessa förslag till finansiering, fru talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 14, 22 och 19 och avslag på propositionen i motsvarande delar. Om reservation 19 som behandlar vissa avdragsfrågor kommer min kollega Bengt Dalström att tala senare under denna debatt.

Anf. 160 LARS HEDFORS (s) replik:

Fru talman! Innan jag anklagar Peter Kling för att vara ansvarslös när det gäller finansieringen, skall jag anklaga honom för att vara synnerligen vårdslös med orden. Han sade ungefär att pensionärerna kommer att tvingas att gå till det sociala för att tigga pengar.

Det är verkligen att svärta ned den sociala verksamheten. Det är inte fråga om att tigga, utan det är fråga om en rättighet som varje svensk har om han eller hon tillfälligtvis skulle komma på obestånd.

När det gäller skattereformens effekter för pensionärerna pågår det ett mycket intensivt utvärderingsarbete. Vi har sagt att om det vid denna utvärdering skulle visa sig att skattereformen slår hårt mot pensionärerna är vi beredda att vidta åtgärder. Och vi har faktiskt redan gjort det i fråga om det kommunala bostadstillägget. Men, Peter Kling, försök vara litet varsam med orden i sådana känsliga frågor.

Beträffande finansieringen lyckades Peter Kling efter många om och men att få fram 6,5 miljarder. Då använde han sig av en sänkning av turistmomsen som en inkomst. Men det finns inte någon ansvarskännande människa som accepterar detta resonemang. 6,5 miljarder fick ni fram, men det är ju fråga om kanske 10–14 miljarder som skall finansieras. Var är de andra miljarderna?

Ny Demokrati brukar ibland sprida vänligheter om oss socialdemokrater genom att hänvisa till djurvärlden. Jag skulle vilja påstå att Ny Demokratisk representant gör sig skyldig till en avancerad form av strutspolitik.

Anf. 161 PETER KLING (nyd) replik:

Fru talman! Jag står fortfarande fast vid att pensionärerna får gå till det sociala och tigga pengar, eftersom de tyvärr inte kan leva på utredningar.

När det gäller turistmomsen tog jag speciellt upp hotell- och restaurangmomsen, eftersom vi vet att 10 000 människor har mist sina jobb på grund av denna och att ungefär 1 000 företag har gått i konkurs. Därför räknar vi med att en sänkning av turistmomsen skall ge en inkomst till staten på ungefär 3 miljarder. Det är nämligen på det sättet, Lars Hedfors, att om 10 000 människor har jobb i stället för att gå arbetslösa ger detta ungefär 1 miljard till staten, om man räknar med att arbetslöshetsunderstöd betalas ut till dessa människor när de inte har jobb.

Sedan har vi en export när det gäller hotell och restaurang på 17 miljarder. Den tror vi skulle kunna öka med ca 30 % och därigenom innebära inkomster till staten.

Anf. 162 LARS HEDFORS (s) replik:

Fru talman! Turistmomsen har vi diskuterat för en vecka sedan. Och då stod det väl klart för de flesta, möjligen med undantag av Peter Kling, att de

4 miljarder som ert förslag skulle kosta inte går att få fram genom något slags dynamiska effekter.

Det är också på det sättet att det finns väldigt många skäl till att turistnäringen just nu har problem. Vi vet inte vilka dessa skäl är. Det pågår en utredning om det. Man undersöker detta mycket noga. 1991 är ännu inte slut. Därför är det alldeles för tidigt att dra sådana slutsatser. Ni är fortfarande skyldiga att tala om hur ni skall plocka fram de 14 miljarderna.

Anf. 163 PETER KLING (nyd) replik:

Fru talman! Då kan jag bidra till denna utredning genom att säga att ungefär 13 000 personer har mist sina jobb och att 1 000 företag har gått i konkurs, om det kan vara till någon nytta för Lars Hedfors utredning.

Skattebortfallet i samband med momshöjningen är faktiskt konstaterad. Jag tror faktiskt på branschföreträdarna när det gäller detta bortfall.

Anf. 164 KJELL JOHANSSON (fp):

Fru talman! Det kändes nästan litet makabert att höra Lars Hedfors stå här och fördöma folkpartiet liberalerna för svek mot skattereformen efter socialdemokraternas valtaktiska spel som gjorde att en av de viktigaste principerna, nämligen den om en enhetlig mervärdeskatt, försvann före valet. Nu föreslår han att en annan bärande princip skall försvinna, nämligen den om inflationsuppräknings, plus 2 % real ökning av det belopp som utgör brytpunkten. Det är ytterligare ett grundskott mot grundprinciperna. Låt oss sluta med denna debatt, Lars Hedfors. Ni är inte några änglar på den punkten. Ni har faktiskt brutit denna överenskommelse.

När ni socialdemokrater nu har detta yrkande, vad tänker ni då ge i stället, eller skall ni bara komma med stora förändringar hela tiden? Vilka skatteförslag i denna proposition tänker ni gå med på?

Lika makabert tycker jag att det känns att lyssna till Lars Bäckström som står här och ger goda råd om hur svensk ekonomi skall rehabiliteras. Lars Bäckström var ju till för något år sedan representant för det ekonomiska system som har gjort fullständig bankrutt inför världens ögon. Tala med litet mindre bokstäver, Lars Bäckström.

Fru talman! Sedan en tid före valet har småföretagen haft en central roll i den politiska debatten. Under valrörelsen kunde man från snart sagt varje talare höra att Sveriges framtid är beroende av dess småföretag. Socialdemokraterna sällade sig till denna kör. Säkerligen har landets småföretagare sträckt på sig av uppskattning inför dessa erkännanden. Detta är nog bra, men det räcker inte med ord. Det krävs handling också.

Den proposition som vi nu behandlar, och jag tänker tala om den proposition som vi faktiskt har på dagordningen, är ett uttryck för det senare. Och det handlar inte bara om att småföretagen skall få bättre förutsättningar utan att hela näringslivet skall få det. Sparande och riskvilliga investeringar måste också stimuleras. Detta är helt nödvändigt om vi i Sverige skall förmå att upprätthålla det välfärdsbygge som i dag knakar betänkligt i sina fogar.

Som vanligt sätter sig socialdemokraterna på bakhasorna när det gäller åtgärder av det här slaget. Möjligen kan de säga ett och annat ord. Men när det gäller småföretagen talar de om gåvor och favörer. De föreslår en höj-

ning av förmögenhetsskatten på arbetande kapital, vilket föreslogs i den departementspromemoria som Lars Hedfors talade sig varm för. Socialdemokraterna har inget lärt av den ekonomiska stagnation som de själva har framkallat – i vart fall förmår de inte att dra några vettiga slutsatser av denna lärdom. Envetet slår de vakt om diskriminerande skatteregler, främst riktade mot små och medelstora företag.

De partier som nu ingår i regeringen gick till val på att först sänka de skatter som är mest skadliga för ekonomin. Nu är vi där. Syftet med förslagen i denna proposition är att bryta den ekonomiska stagnationen och lägga grunden för en ny period av tillväxt, företagande och utveckling i Sverige. Propositionen är en i en rad av propositioner som alla har detta syfte.

Fru talman! Sverige har en internationellt sett hög förmögenhetsskatt. T.o.m. socialdemokraterna medger i sin motion att skatten har drivit förmögna personer utanför landets gränser. Däremot tror socialdemokraterna inte att detta har inverkat på dessa personers investeringar i Sverige. Det är ingen särskilt intelligent förmodan. Självfallet har den påverkat den verksamhet som dessa personer har drivit eller har varit beredda att starta i Sverige. Sammantaget har skattesystemet drivit framgångsrika, högutbildade och kreativa personer utanför landets gränser i en omfattning som har varit närmast tragisk för vårt land. Och det har, vilket har kommit bort i debatten, med en hundraprocentig effektivitet hållit förmögna och framgångsrika utlänningar borta från Sverige. Regeringen och de partier som står bakom regeringen har för avsikt att ändra på dessa förhållanden.

Förmögenhetsskatten har sannolikt varit kontraproduktiv – dvs. den har berövat landet mer skatteintäkter än den tillfört. Ett avskaffande av skatten kommer att öka sysselsättningen och välfärden i Sverige.

Speciellt skadlig och orättvis har förmögenhetsskatten på arbetande kapital i mindre och medelstora företag varit. T.o.m. för vänsterpartiet tycks det numera ha gått upp ett ljus. Men inom småföretagen skall man nog inte ha alltför stora förväntningar med anledning av den här nyvunna insikten. Dessutom har den alltför stark anknytning till valrörelsen både i tid och i rum.

Socialdemokraterna är pålitliga bromsare. Så fort det gäller en orättvisa gentemot landets småföretagarkår är man beredd att gömma frågan bakom utredningsmaskineriet – hur självklar och enkel frågan än är. Fråga efter fråga har man på detta sätt under årens lopp sopat under mattan. Även denna gång försöker man göra det. I den motion som man väckt säger man nej, nej, nej. Dessutom kräver man utredning.

Fru talman! Proposition 60 är oerhört innehållsrik. Jag hinner inte beröra hela dess innehåll i det här anförandet. Det får därför bli några axplock. Resten får jag återkomma till i mina repliker.

Bibehållandet av begränsningsregelns nivå vid 75 % innebar att vissa inkomsttagare trots skattereformen inte fick sänkt skatt. Detta rättas nu till genom propositionens förslag om en sänkning till 55 %. Procentsatsen har valts med hänsyn till variationen i kommunalskatteuttag.

När förmögenhetsskatten avskaffas blir regeln överflödig. Den kommer därför att vara avskaffad fr.o.m. 1995 års taxering.

Vid en internationell jämförelse framstår den svenska arvs- och gåvobe-

skattningen som mycket hård. Samtidigt är det uppenbart att möjligheten att arbeta för sitt livsverk och att överföra en betydande del av detta på sina efterkommande är en av drivkrafterna i vårt ekonomiska system. När arvs- och gåvoskatten utformas måste man ha detta faktum för ögonen. Om en konfiskatorisk arvs- och gåvobeskattnings infördes, skulle risken vara uppenbar att praktiskt taget alla yrkesverksamma liv omvandlades till en produktiv och uppbyggande fas följt av en destruktiv och förbrukande fas.

Därför är det kloka åtgärder att dels sänka den nuvarande beskattningen enligt propositionens förslag, dels se över den framtida arvs- och gåvobeskattnings.

Redan då skattereformen diskuterades på partinivå diskuterades nivån för kapitalbeskattnings. Vid den hearing som skatteutskottet hade med anledning av den förestående reformen ställde både jag själv och vår nuvarande skatteminister Bo Lundgren frågor om synen på en skattesats om 30 % på kapitalinkomster.

Såväl riksbankens företrädare Lars Hörngren som dåvarande statsrådet Erik Åsbrink framhöll den stora betydelsen av en internationell anpassning av skatteuttaget inom kapitalssektorn. Jag tolkar det som en beredskap för en sänkning.

Erik Åsbrink sade:

"Ett mycket känsligt område är onekligen kapitalbeskattnings, där vårt internationella beroende blir allt större och våra möjligheter att avvika från omvärlden blir allt mindre.

Jag kan alltså mycket väl tänka mig att vi inom en inte alltför avlägsen framtid får vara beredda att se över kapitalbeskattnings i ett internationellt sammanhang."

I sitt svar till mig tillade Erik Åsbrink: "Vi får följa utvecklingen uppmärksamt."

Jag är inte främmande för tanken att Erik Åsbrink, om han i dag hade haft ansvaret för dessa saker, skulle ha kommit fram till att något behöver göras – och då just det som nu sker. Att han sedan inte skulle ha fått dagens socialdemokrater, med Lars Hedfors i spetsen, med sig är en annan sak.

Att det brinner i knutarna betyder mindre för Lars Hedfors. Det är tur att vännen Lars inte är brandchef i Markaryd. Om någon hade ringt för att kalla på brandkåren skulle han säkert ha svarat: Ja, vi kommer, men först skall vi utvärdera branden.

Oavsett hur det förhåller sig, fru talman, tycker jag att det kan vara värt att ha det som jag nyss erinrat om i tankarna när frågan om en sänkning av skattesatsen för fysiska personers och dödsboms kapitalinkomster från 30 till 25 % skall bedömas. Det handlar här om att stärka Sveriges position i konkurrensen om investeringskapital.

Uppenbarligen finns det motiv för en ännu lägre skattesats. Men inte minst inverkan på boendekostnaderna ger oss anledning att skynda långsamt.

Redan nu kan man förutsätta att sparandet kommer att öka genom den här åtgärden. Därmed blir det en förbättring när det gäller tillgången på riskvilligt kapital. Samtidigt ökar tryggheten beträffande spararna.

Även rörligheten på bostadsmarknaden påverkas positivt när skatten vid fastighetsförsäljningar minskar.

För att kapitalmarknaden inte skall hållas tillbaka är det angeläget att den lägre skattesatsen får gälla fr.o.m. årsskiftet vid aktieförsäljningar samt för kapitalförsäkringar och värdepappersfonder.

I propositionen föreslår man också att avkastningsskatten på pensionsmedel sänks till 10 %, och denna skattesats skall sålunda gälla såväl privata försäkringar som tjänstepensionsförsäkringar. Förslaget innebär en avsevärd förenkling av hela systemet och en större rättvisa mellan privat tecknade försäkringar och tjänstepensioner.

De regler för ränteavdragsbegränsning i inkomstskattelaget kapital som beslutats är mycket komplicerade. Det är också utomordentligt betungande för skattemyndigheterna att administrera och tillämpa reglerna. I propositionen föreslås därför att full kvittningsrätt skall finnas mellan ränteutgifter och alla slag av kapitalinkomster. Den nuvarande ordningen med full resp. kvoterad avdragsrätt omvandlas och överförs till beräkning av skattereduktion för underskottet. Skattereduktionen blir 25 % för underskott på upp till 100 000 kr. och 18 % på överstigande belopp.

De nya reglerna ökar möjligheterna till riskvilligt sparande och innebär avsevärda förenklingar.

Fru talman! Vissa mycket viktiga delar av det svenska skattesystemet hanns inte med i det hektiska arbetet med skattereformen.

En sådan viktig del är beskattningen av enskild näringsverksamhet och handelsbolag. Det finns också andra frågor som är aktuella här. Men eftersom skatteministern befinner sig i kammaren går jag inte in på dessa. Inte heller skall jag beröra frågan om flyktingpolitiken. Uppriktigt sagt begriper jag inte vad den frågan har här att göra. När det gäller mervärdesskatten har jag endast en stillsam undran. Om det nu är så, att det går att tjäna 3 miljarder på en sänkning av skatten till hälften, varför i all världen tar man då inte bort skatten helt? Då skulle man ju tjäna 6 miljarder.

Ny Demokrati kräver i en motion att frågan om kvittningsrätten skall undersökas beträffande underskott i näringsverksamhet gentemot inkomst av tjänst. En personlig liten kommentar är då att det skulle vara en ganska dålig affär. Man skulle då tappa socialavgifterna. För egen del tycker jag att det borde gå att komma fram till en bättre lösning. Jag vill dock understryka att också jag tycker att frågan är viktig.

Den som läser skatteutskottets betänkande och de socialdemokratiska reservationerna – sådana finns på nästan varenda punkt – kan inte undgå att lägga märke till att det är två i det närmaste diametralt motstående uppfattningar om svensk ekonomi som här kommer till uttryck. Socialdemokraterna säger nej till praktiskt taget varenda regeringsförslag. Fortsatt utvärderings- och utredningsarbete är vad man förordar. Man förmår inte lyfta blicken så pass mycket att man märker att det för oss som lever och verkar finns en omvärld. Detta påverkar oss och ställer krav på vårt handlande. Som ett eko från gångna tider försöker man nu frammana det gamla klasspöket. Man kritiserar regeringens försök att anpassa utgifterna till inkomsterna. Bakom sitt tal om fördelningspolitik och rättvisa försöker man dölja att den socialdemokratiska politiken har fört oss in i den stagnation som nu

råder, att vi helt enkelt inte längre tjänar in den levnadsstandard som vi håller oss med. Man noterar att driftiga människor lämnar landet, att förmögenhets- och kapitalbeskattningen är långt hårdare jämfört med hur det är i vår omvärld och att satsningarna sker i utlandet. Men man bryr sig inte.

Fru talman! Hotet mot vår välfärd är *inte* att vi tvingas skjuta upp en barnbidragshöjning eller något liknande.

Hotet är att vi sitter med armarna i kors – jag tror faktiskt att även socialdemokraterna inser detta – när vi i stället behöver ordinera en mycket besk medicin.

Hotet mot vår välfärd är *inte* en sänkt kapitalskattesats.

Hotet mot vår välfärd är det bristande förtroendet, med åtföljande spekulation beträffande den svenska kronan och åtgärder i form av räntehöjning som vi tvingas till för att återskapa ett förtroende.

Hotet är *inte* att vi slopar förmögenhetsskatten på arbetande kapital.

Hotet är att vi förhalar arbetet på att få fram ett vettigt skattesystem för de minsta företagen, enskild näringsverksamhet och handelsbolag så, att inga satsningar sker i de här företagen.

Hotet är *inte* att vi får hjulen att snurra och att vi får fart på Sverige.

Hotet är att vi inbillar svenska folket att tro att allt är bra om vi bara bibehåller skattetryck, kapitalskatter och förmögenhetsskatter på en högre nivå än vad som gäller i andra länder – dvs. att vi på det sättet kan klara välfärden i vårt land.

Den metoden har vi provat. Nu behövs det något annat – men inte därför att de mest välbärgade skall få det bättre, utan därför att hela svenska folket skall få det bättre.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i skatteutskottets betänkande 10 och avslag på samtliga reservationer. Jag yrkar också avslag på de yrkanden som framställts av Lars Bäckström.

Anf 165 LARS HEDFORS (s) replik:

Fru talman! Kjell Johansson är sannerligen inte någon nyansernas mästare. Han inledde sitt anförande med att använda ord som makabert och valtaktiskt spel. Därmed syftade han på vår inställning till momsen på mat och vår inställning till den allmänna moms nivån.

Jag skall be att få citera vad Kjell Johansson sade i debatten här i riksdagen den 28 maj om just de förslagen, så får vi se vem som har ägnat sig åt valtaktiskt spel i det här sammanhanget. Så här sade Kjell Johansson om de här förslagen:

”Nu tänker ni socialdemokrater lägga fram ett förslag som är nästan identiskt med det förslag som KIS” – kommittén för indirekta skatter – ”lät Sören Wibe se på. Och ni gör det tvärt emot allt förnuft och bättre vetande.”

Det är precis det förslag som Kjell Johansson nu ställer upp på, mot allt förnuft och bättre vetande, tydligen. Detta sade han alltså före valet. Efter valet sade han någonting helt annat. Tala om valtaktik! Tala om, ja, jag höll på att använda ordet makabert jag också.

Sedan kommer Kjell Johansson in på ett av sina favoritämnen, nämligen småföretagen och att de måste gynnas. Det kan vi hålla med om litet till mans, att de måste gynnas. Han går särskilt in på förslaget om att avskaffa

förmögenhetsskatten på arbetande kapital. Då skulle jag vilja ställa en fråga till Kjell Johansson. Jag hoppas att han skall kunna ge ett svar. Varför, Kjell Johansson, gjorde ni ingenting åt detta när ni hade regeringsmakten under åren 1976–1982?

Jag skall friska upp Kjell Johanssons minne litet genom att tala om att företagsskattekommittén då lade fram ett förslag för regeringen som innebar att man skulle avskaffa beskattningen på arbetande kapital.

Vad hände? Jo, finansministern sade ungefär så här: Det kan vi aldrig acceptera. Det är fördelningspolitiskt felaktigt, och det är onödigt nu när vi har genomfört en marginalskattereform. Lägg märke till likheterna med dagens situation!

Vem var finansminister? Jo, det var Rolf Wirtén, folkpartiet. Vem var industriminister? Jo, det var Nils G. Åsling, centerpartiet. Varför avvisade ni det förslaget då, när ni kan ställa upp på det nu?

Jag upprepar det jag sade i mitt anförande. Vi är beredda att titta på detta, och göra det i en positiv anda i samband med en översyn av hela förmögenhetsbeskattningen.

Anf. 166 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Fru talman! Frågan om mervärdeskatten på mat är faktiskt ganska enkel. Det finns en riksdagsmajoritet som har beslutat att detta förslag skall genomföras. Den riksdagsmajoriteten finns i Sveriges riksdags kammare just nu. Därför lägger regeringen fram detta förslag. Konstigare är det inte.

Jag vet inte om vi på grund av frågan om arbetande kapital skall dra i väg debatten så långt. Den situation som rådde då var att man hade genomfört en ganska kraftig sänkning av skatten på arbetande kapital, när man strax tidigare hade reducerat företagsförmögenheten till 30 %. Att göra ytterligare en sänkning i det läge som då rådde och som var ytterst besvärligt ekonomiskt hade väl tätt sig litet utmanande. Det var skälet.

Konsekvensen i de här frågorna tycker jag inte att ni skall tala om över huvud taget. Ni talar om skattesubventioner och att inte låta kapital konkurrera på lika villkor. Därmed går ni emot en förändring av förmögenhetsbeskattningen. Vad finns det för logik i detta som ni anför i er motion, när vi i själva verket avskaffar förmögenhetsskatten nu? Då blir det en perfekt neutralitet på det här området. Men ni säger att ni går emot förslaget för att det inte är konkurrensneutralt.

I sitt anförande nämnde Lars Hedfors avdrag för fackavgifter. Låt mig säga så här. Det vi gör nu är att införa en ordning som är lika för arbetsgivare och för anställda. I grunden är inte skattevillkoren lika därför att utfallande konfliktersättning för arbetsgiversidan är skattepliktig. Med den konkurrens vi håller oss med i skattesystemet måste därför de avgifterna vara avdragsgilla. Det medger vi också. Däremot skall inte avgifterna för anställda vara avdragsgilla när inte heller utfallande ersättning är det. Det som däremot skall vara avdragsgillt är mättningsavgifter och sådant. Det har vi också sett till att de blir.

Anf. 167 LARS HEDFORS (s) replik:

Fru talman! Kjell Johanssons resonemang om momsen är något av det egendomligaste jag har hört i den här kammaren. Han säger ungefär så här:

Det finns en riksdagsmajoritet emot vår inställning, alltså ställer vi upp på den andra inställningen. Detta kallar jag för höjden av opportunism. Har ni inga egna uppfattningar att driva? Ni måste väl kunna stå för det som ni har sagt före valet. Annars måste ni ta risken att bli beskyllda för svek. Jag minns vilket ramaskri det blev från Anne Wibbles sida när Erik Åsbrink förde fram detta förslag. Hon t.o.m. krävde att Erik Åsbrink skulle avgå. Jag har inte hört någon ännu som har krävt att Bo Lundgren skall avgå. Det kanske vore på sin plats att kräva det, Kjell Johansson.

Problemet med det arbetande kapitalet är att olika typer av förmögenhet värderas olika högt beskattningsmässigt och följaktligen beskattas olika hårt. Det skapar inlåsnings effekter och skatteplanering. Det ni gör nu är att förstärka de effekterna, åtminstone övergångsvis, för det är inte förrän 1995 som ni skall avskaffa förmögenhetsskatten helt och hållet.

Vårt förslag förutsätter att vi behöver en förmögenhetsbeskattning av fördelningspolitiska och statsfinansiella skäl. Vi anser att det är rimligt att ha det. Det rör sig om en hel del miljarder. Men vi måste se till att alla typer av förmögenheter beskattas ungefär lika hårt för att undvika skatteplanering och för att undvika inlåsnings effekten. Det menar vi att man måste se över. Vi måste reformera förmögenhetsbeskattningen åt det hållet.

Anita Johansson kommer in på frågan om fackavgifterna i ett senare ärende. Kjell Johansson har tydligen sparat in på ett annat ärende. När han påstår att man nu försöker göra beskattningen lika mellan arbetsgivare och arbetstagare, vill jag bara säga att det förslag som föreligger här gäller arbetstagarna. Det finns inget förslag som gäller arbetsgivarna. Hur kan vi veta att det kommer ett förslag på den punkten?

Anf. 168 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Fru talman!"Höjden av opportunism", sade Lars Hedfors, och:"Jag begriper inte det här sveket" osv. Men jag förstår inte det, för den socialdemokratiska regeringen har väl också effektuerat riksdagsbeslut. Det är ju inget konstigt med det. Då har den socialdemokratiska regeringen gjort sig skyldig till svek efter svek i så fall. Det har man gjort gång på gång.

Vi gick ut i valrörelsen och sade att vi skulle acceptera detta under förutsättning att vi får någonting att säga till om under nästa period. Vi kommer inte att sätta oss emot, sade vi, men däremot kommer vi att se till att även turistmomsen och momsen på resor sänks. Det löftet till väljarna har vi hållit hundra procentigt.

Fru talman! Lars Hedfors försökte i sitt anförande att få det att se ut som om det handlar om att regeringen försöker gynna en liten grädda av kapitalägare på vanliga löntagares bekostnad, som om alla i det här landet skulle få det bra om dessa fick betala högre skatter. Det är att söka föra svenska folket bakom ljuset.

Låt mig påminna om vad ni själva konstaterade när tanken dök upp att man skulle genomföra en skattereform. Låt mig läsa ur den idéskiss "Enklare skatter för rättvisa och tillväxt" som ni själva gav ut i arbetets begynnelse:"Om skatteuttaget skärptes till högsta möjliga nivå, dvs. 100 %, för inkomster över 200 000 kr., skulle det ändå inte ge mer än drygt 3 miljarder kr. i ökade skatteintäkter. I praktiken skulle naturligtvis denna inkomstökning

utebli och förbytas i en inkomstminskning, eftersom de på så sätt beskattade arbetsinsatserna i stort sett skulle upphöra. Därmed skulle också våra möjligheter att finansiera den generella välfärden försämrast.”

Det ni själva konstaterade var helt nödvändigt i inledningen till skattereformen vi håller på med nu. Men då bedriver ni en oblyg kampanj för att desinformera svenska folket, men Sverige blir inte fattigare därför att höginkomsttagare får litet måttligare skatter i Sverige och kan flytta hem så att man kan börja beskatta dem här hemma. De kan i stället bli goda skattedragare. Sverige blir fattigare om vi driver dessa människor utanför landets gränser, människor som har visat sig vara mästare på att förse oss med billiga bostäder, möbler, kläder, blommor, mästare i tennis, boxning, skidåkning, bordtennis, tandläkare i stora skaror – inte har vi utbildat dem för att de skulle öppna praktik i Sydtykland. Vi har en annorlunda politik, Lars Hedfors, nu än den som har kostat oss en krympande välfärd.

Talmannen anmälde att Lars Hedfors anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 169 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Kjell Johansson berörde vänsterpartiet i sitt anförande. Kjell Johansson hann kanske inte tänka igenom sin senaste replik, därför ursäktar jag honom förlöpningen att jag skulle ha representerat något ekonomiskt system som har havererat. Jag har aldrig blivit invald i någon församling som representant för något ekonomiskt system utan för ett politiskt parti. Men Kjell Johansson kan också ha rätt. Jag tror att jag 1971 som gymnasist hade funderingar om att planekonomin nog kunde fungera. Det var bara litet senare som folkpartiet lanserade krav på löntagarfonder och liberala ungdomar krävde att de anställda skulle ha alla styrelseposter i aktiebolag. Så man kan ju tillåtas att bli klokare. Men det här var som sagt ett tag sedan. Sedan dess har jag inte representerat något ekonomiskt system, Kjell Johansson, utan ett politiskt parti. Det tror jag Kjell Johansson också gör.

Till saken: Jag gav inga goda råd, utan jag redovisade ett realistiskt vänsteralternativ för en uthållig ekonomisk tillväxt. Det har inte Kjell Johansson kunnat redovisa som företrädare för regeringen i skattepolitik för tillväxt. Där har man en rad ofinansierade förslag, som skadar den ekonomiska balansen och hotar tillväxten. Då tycker man naturligtvis att det är besvärligt om någon annan part har ett uthålligt alternativ.

Det är riktigt att det finns problem på skatteområdet mellan stora och små företag. Stora företag i Sverige betalar mycket mindre skatt än småföretag. Där har vi många gånger krävt ett tillkännagivande för att råda bot på problemen. Men det är inte heller så att skatter är det absolut avgörande för småföretag. Som Kjell Johanssons partiledare sade i SAF-Tidningen i våras har Sverige kanske världens lägsta bolagsskatter. Nu tror jag att Bengt Westerberg tog i litet, för det finns säkert länder där skatten är ännu lägre. Han kan nog ha rätt när det gäller OECD-området – så långt kan han ha rätt. Därför är inte grundbulten för att få fart på Sveriges ekonomi att sänka skatterna, speciellt inte på de områden där ni vill sänka.

Kjell Johansson och jag var hos Svenska arbetsgivareföreningen den 13

november 1991. Där redovisades en analys av regeringens förslag, och man fann att det hjälpte litet men att det var arbetsgivaravgifterna som skulle sänkas om man vill ha en verklig effekt. Kjell Johansson var alltså närvarande, men han har inte gått på den nämnda linjen, för det skulle innebära påfrestningar på budgeten. Det är nog därför man inte vågar ta i så mycket som SAF vill.

Hur stort underskott är Kjell Johansson villig att acceptera? 80 miljarder talas det om som kommande budgetunderskott. Det skulle innebära en underskottskvot på 5 % av BNP. Skattekvoten är 55 %. Hur stor underskottskvot har vi råd med i det här landet? Den frågan vill jag höra Kjell Johansson besvara, för till sådana stora underskott leder det som Kjell Johansson föreslår.

Anf. 170 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Fru talman! Det underskott som vi i dag har i den svenska budgeten kan rimligtvis inte ha tillkommit som en följd av den proposition som regeringen nu lagt fram. Syftet med denna proposition är att se till att det inte blir något underskott i fortsättningen, att se till att vi får en helt annorlunda politik än den som Lars Bäckström har ställt upp för. Vi gör det genom att ge småföretag bättre villkor än vad de har haft, att inte som Lars Bäckström har gjort år efter år säga nej till en rättvis beskattning för småföretag som ligger i nivå men stora företag. Det är vad vi gör.

Fru talman! För att kunna fira jul skulle jag faktiskt gärna vilja ha ett besked av Lars Bäckström. Han sade att grundavdraget inte skall utgå för inkomster över 185 000 under 1992. Innebär det att om man tjänar 185 001 kr., så skall man gå miste om ett avdrag på 10 000 kr.? Jag antar att det var lögn, därför att det i er motion står något helt annat. Där står det att ni vill ha en avtrappning av grundavdraget på samma sätt som grundavdraget trappas av mellan 10 000 och 18 000 upp till en viss summa. Då innebär det, Lars Bäckström, att om man gör detta kommer vi att ha en skattesats när det gäller statsskatten på 23 % upp till 275 000 kr. i stället.

Min enkla fråga till Lars Bäckström är: Varför i all världen kan man inte sätta skattesatsen till 23 % i det skiktet i stället och slippa ett system som gör att ingen inkomsttagare kommer att kunna vara i stånd att räkna ut sin egen skatt? Hur i all världen kan ni påstå att dessa 3 % skulle ge mer än 2 % i realskydd? Det förstår inte jag. Det måste vara ekonomiskt omöjligt att det förhåller sig på det viset.

Anf. 171 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag vill rekommendera Kjell Johansson att ännu en gång läsa vår motion, där vi säger att avdraget skall tas bort för inkomster över brytpunkten och då får trappas av innan man har nått brytpunkten. Det betyder att man höjer marginalskatten för inkomster över drygt 150 000 kr. till ca 40 %. Jag ljugar aldrig, utan jag redovisar våra förslag ärligt och öppet. Före skatteomläggningen var marginalskatten för samma inkomstläge 61 %. Nu skulle marginalskatten sjunka till 40 %, och vi ansåg att den sänkningen var tillräckligt stor för dessa inkomstskikt.

För att det skall bli en fördelningspolitisk effekt vill vi sedan gå vidare och

sänka mervärdeskatten på livsmedel, vilket tillgodoser de fördelningspolitiska krav som vi har.

Vidare: Det som jag sade om underskottskvoten är väldigt viktigt. När Per Westerberg arbetade på Industriförbundet gav han 1983 ut en liten skrift, som handlade om vikten av att hålla nere budgetunderskotten. De innevarande budgetunderskotten beror till en del på den skatteomläggning som Kjell Johansson medverkade till, eftersom finansieringssidan har brustit. Men nu väntar nya underskott under kommande år genom de ofinansierade skattesänkningar som bl.a. Kjell Johansson kommer att kunna driva igenom i dag.

Om man räknar med ett teoretiskt underskott nästkommande budgetår på 80 miljarder, blir underskottskvoten 5 % av BNP. Kjell Johanssons partiledare har mycket klokt sagt: Befria Sverige från retorik och överdrifter! Och häromdagen uttalade han i Aftonbladet att vi nog får behålla ett ganska högt skatteuttag. Han talar inte om några ofinansierade skattesänkningar i dessa skrifter, men i verklighetens värld genomdriver Anne Wibbe och folkpartiet ofinansierade skattesänkningar. Jag vill då fråga Kjell Johansson: Vad skall skattekvoten ned till? Jag anser att den bör ligga kvar på 55 %. Vad anser Kjell Johansson? Vilken nivå på underskottskvoten anser Kjell Johansson vara acceptabel? Jag anser det icke vara acceptabelt att gå under 5 %. Redan 5 % är för mycket för att man skall kunna ha en uthållig tillväxt. Stora underskott driver upp räntenivån och hotar småföretagarna.

I det liberala nyhetsmagasinet, nr 49, med rubriken "Örn mobiliserar", som vi har fått oss tillsänt, sägs det i en artikel att det hela inte är så enkelt. Visst är skatterna viktiga, men det är inte tillräckligt, säger VD:n för Sveriges mekanförbund. Det finns större insikter t.o.m. bland företagarna om att det inte finns någon gordisk knut som kan användas för att lösa alla problem.

Återigen, Kjell Johansson: Vad är er linje när det gäller underskottskvoten?

Anf. 172 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Fru talman! Syftet med hela politiken är ju att det skall bli en tillväxt i det svenska samhället som skall kunna bidra till att vi så småningom kan få svensk ekonomi i balans. Tillväxt är det enda sättet. Det går inte att bara höja skatter, som Lars Bäckström nästan har utnämnt sig till svensk mästare på – jag skall återkomma till det. Jag läste ju högt alldeles nyss ur socialdemokraternas idéskrift att man före skattereformen kunde åstadkomma 3 miljarder, om man tog allt som varenda människa tjänade här i landet över 200 000 kr. plus den skatt som har betalats på inkomster därunder – 3 miljarder! Denna summa har självfallet ökat nu, eftersom det har genomförts en marginalskattereform, men summan är fortfarande nästan totalt försumbar när det gäller svenskt underskott. Det handlar inte om det svenska underskottet, utan om att få fart på den svenska ekonomin.

Jag måste säga att jag inte begriper mig på vänsterpartiets politik. Jag trodde att ni skulle plåga dem som ligger över brytpunkten genom att sänka grundavdragen för det inkomstskiktet, men ni vill plåga industriarbetare som tjänar från 150 000 kr. upp till 185 000 kr. Marginalskatten kommer då i detta skikt att bli oerhört betungande. Jag skall gärna hjälpa till att för-

medla till svenska folket att ni i vänsterpartiet riktar den här skattehöjningen enbart emot svenska industriarbetare som ligger i lönelågen från 150 000 kr. – jag förmodar att ni får gå ner litet, för annars blir det en ganska saftig höjning. Det är dessa industriarbetare som får betala. Jo, jag tackar jag!

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Skattepolitik för
tillväxt*

Talmannen anmälde att Lars Bäckström anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 17.54 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

10 § (forts.) Skattepolitik för tillväxt (forts. SkU10)

Anf. 173 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! När denna debatt inleddes kände jag en viss spänning inför att i dessa den politiska omprövningens dagar få se om också skattehöjningarnas representanter – jag tänker naturligtvis på Lars Hedfors och Lars Bäckström – hade omprövat sina tidigare kända ståndpunkter. Jag hade vissa förhoppningar om det när jag såg Lars Hedfors stå i talarstolen och med högra handen vifta med den förtjänstfulla proposition som heter Skattepolitik för tillväxt och som har ett blått trevligt omslag. Det är klart att den röda färgen i många avseenden har flagnat av under de senaste åren, det kan man gott säga.

Sedan blev jag emellertid besviken. När jag lyssnade på Lars Hedfors fick jag nämligen höra den gamla retoriken. Vi levde fortfarande i den bästa av världar, det fanns knappt några problem som behövde åtgärdas, och den politik som förts under 80-talet hade kanske gett upphov till en del mindre problem, men det var ingenting man behövde göra något åt. Det var ungefär på det sättet man kunde uppleva Lars Hedfors. Högsattesamhällets dämpande effekt på ekonomin och annat fanns det ingen som helst insikt om.

Efter Lars Hedfors kom Lars Bäckström upp i talarstolen, och då kände jag återigen förhoppningarna stiga. Jag noterade att Lars Bäckström började bra, att han snabbt kom upp på startblocken men rätt snart föll tillbaka i loppet, kroknade totalt och tvangs bryta. Jag säger inte detta därför att jag också har ansvar för idrottsfrågorna, men det är så jag upplevde det hela – en början till analys om tillväxtens betydelse för människor och om hur man i realiteten genom skattepolitik också kan påverka tillväxten. Lars Bäckström gjorde misstaget att anta att våra förslag till skattesänkningar var ofinansie-

rade. I så fall skulle det kunna finnas vissa problem, men så är det inte, Lars Bäckström. De är tvärtom väl finansierade, och det innebär att man får de positiva effekter Lars Bäckström faktiskt efterlyste.

Jag blev alltså besviken. Jag noterade att bortsett från att vänsterpartiet nu har insett att skatten på arbetande kapital bör sänkas och att skogsvårdsavgiften bör slopas, råder det total brist på förståelse för vad som har ställt till Sveriges ekonomiska problem.

Att vi har ekonomiska problem torde ju vara uppenbart för var och en. Vi hör dagligen talas om nedläggningar och konkurser. Detta får effekt på tillväxttakten i ekonomin. Vi har en arbetslöshet som ökar alltför kraftigt; den ökar oerhört kraftigt. Om något år kan man räkna med att den öppna arbetslösheten ligger på 4,5 %, och därtill kommer ytterligare 3–3,5 % arbetslösa som är sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Att inte ha ett arbete att gå till på morgonen är en tragedi för dem som drabbas. Det innebär ekonomiska förluster för dessa människor, och det innebär en kostnad för oss alla som betalar skatter, eftersom vi måste finansiera de åtgärder som behövs för att hjälpa de människor som drabbas av arbetslöshetens gissel.

Sammantaget innebär detta också att vi har en budgetutveckling som är skrämmande. Den gamla regeringen bedömde i våras att budgetunderskottet för innevarande budgetår skulle landa på ungefär 4 miljarder kronor. För en tid sedan fick vi en beräkning som tydde på att det skulle bli ungefär 40 miljarder. Häromdagen var siffran 50 miljarder. Siffran avser innevarande budgetår, för vilket ju socialdemokraterna har det hela och fulla ansvaret, och det är självklart att detta också faller över på nästa budgetår, dvs. det blir utgångsläget för den nya regeringens budgetarbete.

Det här är inga effekter av några ofinansierade skatteförslag, för det finns inga sådana. Det här är effekter av brister i den ekonomiska politik som socialdemokraterna har bedrivit sedan 1982. Man genomförde direkt efter det att man tog över regeringsmakten en rekordstor devalvering, och sedan vidtog man inga som helst strukturåtgärder för att rätta till de problem som fanns i svensk ekonomi förrän man tvangs till en omvändelse under galgen och fick lov att genomföra en skatteomläggning och vissa andra reformer, som redan tidigare – långt tidigare – hade förespråkats av partier som i dag ingår i den nya regeringen. Men man gjorde detta motvilligt, man gjorde det under galgen.

Under 80-talet steg skattetrycket från 50 till 56–57 %. Man genomförde skatteförändringar som skapade osäkerhet för näringslivet och naturligtvis påverkade investeringsbenägenheten negativt. Man hade ingen kontroll på utgiftssidan. Sjukförsäkringsutgifterna steg under 80-talet från 22 miljarder till 41 miljarder. Arbetsskadeförsäkringen steg från 1 miljard till 10 miljarder. För närvarande kan vi beräkna att bostadssubventionerna är i storleksordningen 50 miljarder kronor utöver de förhållandevis höga hyror som människor måste betala.

När jag lyssnar till Lars Hedfors frågar jag mig om inte socialdemokraterna och Lars Hedfors vet vad de faktiskt har ställt till med. Lars Hedfors talar mycket om fördelningspolitik. Men inser inte Lars Hedfors att det viktigaste är att se till att vi har något att fördela? Det är ju oerhört centralt att

se till att få tillväxt i ekonomin, att bryta den stagnation socialdemokraterna har förorsakat. Målet för en regering måste ju vara att förbättra för människorna och att se till att motverka arbetslöshet. Det gör man inte med den politik som socialdemokraterna har fört.

Det krävs alltså en tillväxtbefrämjande politik, som stimulerar och inte motverkar arbete, företagande och sparande. Den politiken måste också kombineras med en stram finanspolitik, som gör att den offentliga sektorn inte tränger ut resurser från den nödvändiga uppbyggnaden av industrin, det som kommer att kunna betala den framtida välfärden.

Jag skall ge några exempel för att visa på tillväxtens centrala betydelse. Om vi i Sverige under perioden 1983–1991 hade haft en tillväxttakt motsvarande den genomsnittliga tillväxttakten för OECD-länderna hade vi haft en bruttonationalprodukt, en produktion att disponera, som hade varit 25 000 kr. högre per capita än vad den är i dag. Det innebär ungefär 1 000 kr. i månaden efter skatt per person i Sverige.

Ett annat exempel, som är mer närliggande, visar vad som skulle ha kunnat hända om vi under åren 1990, 1991 och 1992 i Sverige hade haft en tvåprocentig tillväxt i stället för den sammantagna nolltillväxt som vi i bästa fall kommer att uppleva till följd av att socialdemokraterna har misskött den ekonomiska politiken. Hade vi kunnat ha denna tvåprocentiga tillväxt, hade produktionsvärdet under 1992 blivit mer än 80 miljarder större än vad som nu kommer att bli fallet. Av dessa 80 miljarder skulle varje hushåll – med nuvarande skattekvot – i genomsnitt ha fått disponera ytterligare 9 000 kr. Detta visar vilken central betydelse tillväxttakten har för hushållens ekonomi.

Tillväxten och möjligheten till tillväxt beror på en del av de faktorer jag nämnde tidigare: stimulans, arbete, företagande och sparande. Det i sin tur påverkar ränteutvecklingen. Lars Hedfors tog upp risken för att ränteläget med en släpphänt finanspolitik skulle bli högre än det egentligen borde behöva vara. Men detta är ju vad som har blivit följden av att socialdemokraterna har tillåtit budgetunderskottet att öka såsom man har gjort.

Man kan då visa hur mycket ränteläget betyder inte bara för industrin – där det ju är en självklarhet att det med höga räntor blir färre investeringar och därmed färre jobb i framtiden – utan också för hushållen. Ett genomsnittligt hushåll i Sverige har en skuldsättning på mellan 350 000 och 400 000 kr. Det innebär att en 2 % för hög räntenivå kostar det genomsnittliga hushållet ungefär 6 000 kr. i extrautgifter efter skatteeffekt. För den som köper ett gammalt hus i Stockholmsområdet och får ta över ett lån på 700 000 kr. rör det sig om 10 000 kr. efter skatteeffekt. Räntan har stor betydelse för den samhällsekonomiska utvecklingen. Den har självfallet också stor betydelse för de enskilda hushållen.

Tillväxttakten måste öka. Vi måste föra en politik som är så stram att vi kan dra ned ränteläget. Det är uppgifterna för den nya regeringen.

Huvuddragen i den ekonomiska politiken blir då reformerade transfereringssystem, som i sin tur kommer att ge produktivitet utveckling genom stimulans av arbete och sparande. Den reformeringen av transfereringssystemen skapar också utrymme för successiva skattesänkningar, som i sin tur är viktiga för tillväxttakten.

Prioriteringen när det gäller det tillgängliga skatteutrymmet är naturligtvis också given. I första hand gäller det att genomföra tillväxtfrämjande skattesänkningar, och i andra hand – det kan ibland gå hand i hand med vad som gäller för den första punkten – gäller det att genomföra sådana skatteförändringar som gör att vi fullt ut kan utnyttja EG-medlemskapets möjligheter från den 1 januari 1995, de åtgärder som måste vidtas för att vi skall kunna fungera i EG-systemet.

Innevarande år togs det sista steget i det som kallas århundradets skattereform. När det gäller skattereformen fanns det en bred enighet i många avseenden. När det gäller bolagsskattereformen var vi överens om en sänkning av skattesatsen, en breddning av basen, bl.a. genom att vi tog bort en del inslag som utgick från en politisk styrning av investeringar, för att ta ett exempel. Vi var överens om en förenkling av inkomstlagen, inkl. den separata kapitalinkomstbeskattning som vi nu får fr.o.m. 1991, och om sänkta skattesatser, bl.a. för att motverka skatteplanering och skatteflykt.

Dessa grundläggande principer bakom skattereformen ligger fast. De problem som fanns med den nu genomförda skattereformen var att kapitalinkomstbeskattningen och kapitalbeskattningen generellt var alldeles för höga, vilket – som Kjell Johansson sade – också framfördes i samband med utfrågningen i skatteutskottet våren 1990, när det här diskuterades i riksdagen.

Det är dessutom så att vi totalt sett har för högt skatteuttag. Vi måste göra en neddragning av skatteuttaget.

De skatteförslag som nu behandlas ligger i linje med de problem som fanns redovisade i skatteutskottets utfrågning – att dra ned kapitalskatteuttaget till en nivå som närmar sig vad vi måste ha för att klara oss i internationell konkurrens när det gäller kapital.

Det är också så att många av skatteförslagen inte berördes i skattereformshänseende – arvs- och gåvoskatt, förmögenhetsskatt, för att ta några exempel.

I propositionen framläggs förslag om att slopa skatten på arbetande kapital omedelbart.

För att undvika snedvridningar – det var Lars Hedfors själv inne på – och för att skapa lika förutsättningar för förmögenheter oavsett vilken typ av förmögenhet det rör sig om slopas också förmögenhetsskatten generellt. Detta i sin tur förbättrar möjligheterna till kapitalbildning, till sparande och investeringar i Sverige. Vi slipper uppleva att människor flyttar från Sverige därför att de har haft goda idéer och lyckats. De människorna kan i fortsättningen stanna kvar och förbättra våra ekonomiska förutsättningar. Samma argumentering kan föras när det gäller arvs- och gåvobeskattningen.

Det är också fråga om att förändra kapitalinkomstbeskattningen i riktning mot det som är rimligt i ett internationellt perspektiv. I det sammanhanget måste vi naturligtvis – som vi har gjort – ta särskild hänsyn till bostadskonsumenter. Men icke förty förstärker vi genom den sänkning som vi föreslår från 30 till 25 % motiven för sparande och minskar motiven för låntagande, något som också gynnar den ekonomiska utvecklingen.

Bortsett från det som nu föreslagits finns det anledning för regeringen att gå vidare. Vi kommer också att lägga fram förslag när det gäller småföreta-

gens beskattning. I morgon överlämnas ett utredningsbetänkande som visar hur man skall förbättra avsättningsmöjligheterna och konsolideringsmöjligheterna för egenföretagare och hur man skall kunna skapa möjligheter för dem att få en rimlig beskattning av den del av avkastningen som gäller kapitalet, där de har varit diskriminerade.

Det finns anledning att se över företagsbeskattningen i övrigt för att förenkla och ännu mer förbättra konkurrenskraften gentemot andra länder. Vi måste från skattemässig synpunkt bedöma vad som behöver göras för att få till stånd en förbättrad riskkapitalförsörjning. På den punkten kommer förslag också att föreläggas riksdagen.

Vi måste naturligtvis överväga de första stegen av vad som behöver göras med tanke på det kommande EG-medlemskapet. Kilometerskatten är en sak som får diskuteras, självfallet också mervärdebeskattningen. Detta har klart angivits i regeringsförklaringen.

Herr talman! Syftet med alla dessa åtgärder på skatteområdet och de åtgärder i andra avseenden som vidtas av regeringen är ett: det är ett försök att sanera den svenska ekonomin efter de år då socialdemokraterna inte vidtog några som helst åtgärder för att förbättra möjligheterna till en långsiktigt uthållig tillväxt i ekonomin. Utan tillväxt klarar vi inte pensionerna. Utan tillväxt klarar vi inte att trygga välfärden. Det är den nya regeringens ambition att faktiskt kunna trygga välfärden, att kunna se till att sjuka och gamla får den vård, den omsorg och det ekonomiska utrymme som de behöver. Det kan vi inte göra med den tillväxtfientliga politik som tidigare har förts. Det kan vi bara göra genom en tillväxtfrämjande skattepolitik och en tillväxtfrämjande politik i övrigt.

Anf. 174 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Bo Lundgren använde en del av sitt anförande till att angripa den socialdemokratiska politiken under åren 1982–1991. Det är honom obetaget att göra det, och det är väl rätt naturligt att han "glömde bort" väsentliga delar av det som hände under den tiden.

Han "glömde bort" att vi i den svenska ekonomin mellan 1982 och 1990 hade en tillväxt på i genomsnitt 2 %. Han "glömde bort" att det under den tiden skapades 300 000 nya jobb. Han "glömde bort" att reallönerna steg kraftigt, till skillnad från perioden dessförinnan, då de sjönk. Han "glömde bort" att arbetslösheten sjönk från 3 1/2 % till ungefär 2 %. Han "glömde bort" att vi under samma tid fick ned budgetunderskottet från 90 miljarder kronor till ungefär 0 kr.

Sedan ägnade Bo Lundgren en stor del av sitt anförande åt att sjunga tillväxtens lov. Vi är nog många som är villiga att stämma in i den kören. Det är bara det, Bo Lundgren, att regeringens politik leder åt precis motsatt håll. Era skattesänkingsförslag är inte finansierade, Bo Lundgren. Om de är det – tala då om hur ni tänker finansiera dem! Om ni inte finansierar dem leder det till budgetunderskott, till högre ränta och i förlängningen till arbetslöshet, det som Bo Lundgren säger att han inte vill ha.

Dessutom förstärker ni de tendenserna kraftigt genom att ge er på boendet och boendekostnaderna, så att antalet bostäder som kommer att produceras nästa år halveras; antalet minskar från 40 000 till 20 000. Och bostads-

byggandet är en motor i den svenska ekonomin. Det är mycket allvarligt att ni försummar den motorn. Konsumtionen för vanligt folk kommer att sjunka, och kommunerna kommer att klämmas åt och få svårigheter att utvecklas. I så fall måste ni nog anklaga och rannsaka er själva.

Slutligen återkom Bo Lundgren till sitt gamla tema. Sverige har en internationellt sett hög kapitalskatt, sade han. Det är en sanning med mycket stor modifikation. Det är en ungefär lika slarvig analys av de internationella förhållandena som den ni har gjort i er proposition. Vissa kapitalskatter är internationellt sett höga – det är riktigt, Bo Lundgren. Men ser man på hela kapitalskattenivån kan man inte säga att vi ligger rekordhøgt, i varje fall inte om man väger in företagsbeskattningen, där Sverige ligger mycket väl till internationellt sett. Vi kommer att få se resultatet av det i form av ökade investeringar i Sverige.

Anf. 175 Statsrådet BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! I fråga om just kapitalbeskattningens höjd har det gjorts analyser som redovisats i Sverige. De visar att vi låg høgt redan före skatteomläggningen. Efter skatteomläggningen ligger vi i topp eller nästintill i topp. Det finns nog anledning för Lars Hedfors att närmare studera dessa analyser.

Jag gjorde egentligen inget angrepp på den socialdemokratiska politiken, men jag ville påvisa bristerna i den politiken i förhoppning om en omprövning. Låt mig ställa en som jag tycker intressant fråga till Lars Hedfors. Jag har som ledamot i denna kammare under ett antal år hørt socialdemokrater säga att de skall sänka skattetrycket därför att det är rimligt och riktigt att göra det. Men nu säger Lars Hedfors att skatterna skall vara lika høga som de alltid har varit, kanske t.o.m. litet høgre. Tror Lars Hedfors att høga skatter och kanske ännu høgre skatter än för närvarande skapar tillväxt i ekonomin? Det hade varit konstigt om man inte kunnat åstadkomma en viss begränsad men fortfarande alltför låg tillväxttakt i ekonomin när man genomförde en rekorddevalvering på 16 % 1982, knappt ett år efter det att den dåvarande regeringen 1981 genomförde en devalvering på 10 %. Det var en nedskrivning av den svenska kronan på ungefär 26 %. Det är klart att det i samband med den internationella konjunkturuppgång som startade i USA och Storbritannien fanns möjligheter för Sverige – och dessa möjligheter utnyttjades – att hänga på. Men det skedde till priset av att man inte vidtog några andra strukturåtgärder.

Det hjälpte inte att budgetunderskottet tillfälligt rättades till när vi nu på nytt har ett accelererande budgetunderskott, och det underskottet ökar i en mycket snabbare takt än tidigare därför att ni inte vidtog nödvändiga åtgärder. Det är viktigt att påpeka detta.

Det är alldeles uppenbart att regeringen för en politik som syftar till ökad tillväxt. Den enda kritik i sak som Lars Hedfors för fram mot skatteförslagen är att de, som han säger, inte är finansierade. I den budgetproposition som regeringen presenterar kl. 10.00 den 10 januari kommer de skatteförslag som hittills har lagts fram liksom de skatteförslag som kan komma att läggas fram att vara finansierade till sista øret. Det kan jag försäkra Lars Hedfors. Olika åtgärder, som i sig leder till høgre produktivitet, kommer att vidtas.

Vi kanske därför kan bortse från resonemanget om finansiering. Har Lars Hedfors några andra sakinvändningar mot att skattetrycket sänks för att öka tillväxten?

Vi ger oss på boendekostnaderna, säger Lars Hedfors. Det säger han som representant för det parti som åren 1987–1989 lät byggkostnaderna stiga med mer än dubbelt så mycket som konsumentprisindex. Ni försökte dölja kostnadsstegringen genom ökade subventioner. Ni har sett till att svenska folket inte bara betalar sina hyror direkt, utan ni ger också 50 miljarder i olika former av subventioner. Det är en orimlig ordning som vi måste rätta till.

Lars Hedfors säger att det skall byggas 40 000 lägenheter om året. Är det verkligen hans mening? Anser socialdemokraterna att vi, trots att så många lägenheter står tomma, skall bygga 40 000 nya om året för att kunna ge ut mer pengar i subventioner?

Anf. 176 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Nu återkommer Bo Lundgren med det oförsiktiga talet om det höga skattetrycket i Sverige internationellt sett och att kapitalbeskattningen är så hög. Det finns analyser, säger Bo Lundgren, som visar detta. Varför hemlighåller han dessa analyser? Varför finns de inte med i propositionen, som över huvud taget kännetecknas av ett slarv och ett hafs som vi i skatteutskottet inte har upplevt på länge. Vad gäller kapitalbeskattningen och dess storlek måste man också se till hur företagsbeskattningen är utformad i Sverige. Vi har en internationellt sett mycket gynnsam företagsbeskattning i landet. Det är något som verifieras av många företagsledare. Percy Barnevik på ABB och Christer Zetterberg på Volvo säger att det på nytt är ett gynnsamt skatteklimate i Sverige för investeringar och utveckling.

Slutligen påstår Bo Lundgren att vi socialdemokrater vill ha en högre skatt. Vi har inte i den här debatten föreslagit ett högre skattetryck. Bo Lundgren frågar också om ett högre skattetryck leder till tillväxt. Det gör det kanske inte, men den sänkning av skattetrycket som ni föreslår leder definitivt inte till någon tillväxt. Vi kan bara ta del av situationen i USA där man under den senaste tioårsperioden konsekvent har gått in för att ge höglönlade och kapitalägare skatteförmåner. Inte har tillväxten ökat där.

Jag föreslår att Bo Lundgren studerar vad en av de mer framträdande USA-ekonomerna, nämligen Paul Krugman, skriver. Han har mycket tydligt visat att den politiken inte ger någon tillväxt. Det är fel väg att gå. Inte heller det borgerliga förslaget, om det genomförs, kommer att ge någon tillväxt. Dessutom är det djupt orättvist att gynna kapitalägare och höginkomsttagare med en sänkning av förmögenhetsskatten samt arvs- och gåvoskatten. Samtidigt försämrar man möjligheterna för "vanliga" människor att försörja sig. Det blir ett kallt och hårt samhälle som den borgerliga regeringen skapar genom bl.a. sin skattepolitik. Klyftorna mellan olika samhällsgrupper ökar. Tro mig, Bo Lundgren! Ett sådant samhälle är inte trevligt att leva i för någon, inte ens för dem som gynnas av skattesänkningar på kapital.

Låt mig ännu en gång fråga Bo Lundgren: Hur tänker ni finansiera ert skatteförslag? Ingen har ännu sett något förslag till finansiering, och ingen tror på vad ni säger i den delen. Marknaden gör det inte, därför att den vet

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Skattepolitik för
tillväxt*

att motsättningarna i den borgerliga regeringen är så stora att det blir svårigheter att genomföra besparingsförslagen. Det är motsättningar i försvarspolitik, i fråga om presstödet, beträffande sjukförsäkringen osv. Tala om hur ni skall klara av besparingarna i det klimatet!

Anf. 177 Statsrådet BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Det är ingen som hemlighåller några analyser. Vi skulle naturligtvis i budgetpropositionen kunna lämna en förteckning på skattelitteratur som finns tillgänglig och som man rimligen bör ta del av. Det är rapporter från olika svenska forskningsinstitut och rapporter och skrifter från olika utländska forskningsinstitut. Eftersom jag vet att Lars Hedfors följer skattedebatten rent allmänt förutsätter jag att han är medveten om det som är allmäntillgängligt och känt vad gäller skatteanalys.

Propositionen, som är utarbetad av mycket kompetent och skicklig personal på skatteavdelningen i finansdepartementet, kännetecknas alls inte av vare sig slarv eller hafs. Det är en genomarbetad och tekniskt tillräckligt bra produkt för att också Lars Hedfors skulle kunna acceptera den, om han hade tillräcklig klarsyn och insåg att det behövs skatteförändringar för att få fart på svensk ekonomi.

Det kommer inte att vara det ringaste problem att finansiera våra skatteförslag. Redan i den proposition som presenterades denna höst har vi anvisat en del av finansieringen. Vi har också redovisat exempelvis förändringar i sjukförsäkringssystemet som kommer att leda till förutom produktivitetsförbättringar också ett utrymme för skattesänkningar. Dessa kommer vi fullt ut att redovisa i budgetpropositionen den 10 januari.

Jag håller med Lars Hedfors om att företagsbeskattningen i Sverige är alldeles utmärkt. Möjligen kan det bero på att den är utformad enligt de principer som angavs i en moderat partimotion i januari 1985. Då talade vi faktiskt om att man borde sänka skattesatsen för bolagen ned till 30 %, slopa investeringsfondssystemet och göra ytterligare en del begränsningar. Det var krav som jag drev tvärsigenom i företagsskatteutredningens arbete, även när vi diskuterade kassaflödeskatter och mycket annat. Vi har alltså en bra företagsbeskattning. Den bygger på idéer som vi moderater helt ställer upp på, även om man kan diskutera enskildheter. Men summan av kapitalbeskattningen är betydligt högre i Sverige än i andra länder.

Vad tror Lars Hedfors att det beror på att framgångsrika företagsledare, utan namns nämnande, har lämnat Sverige? Är det klimatet här, eller kan det möjligen vara skatteklimatet? Det är naturligtvis det senare. Den höga förmögenhetsbeskattningen och den extremt höga gåvo- och arvsbeskattningen, betydligt högre än i exempelvis Danmark och Norge, har gjort sitt till. Med det nuvarande förslaget från regeringen kommer vi ned på ungefär samma nivå som man har i Danmark och Norge.

Hur ser det då ut i dag? Socialdemokraterna har haft chansen under nio år. Vad har ni åstadkommit, och hur ser det ekonomiska läget ut nu? Hur är det med tillväxten, som både Lars Hedfors och jag tycker är central och viktig? Har vi någon tillväxt i ekonomin? Nej, det har vi inte. Vi har inte ens en nolltillväxt, utan en negativ tillväxt. Produktionen minskar. Självklart kommer enskilda människor att känna av detta, eftersom en socialdemokratisk

regering har fört den politik som skapat en negativ tillväxt och förorsakat en minskad produktion. Det kan vi inte göra något åt annat än att föra en politik som syftar till att vända utvecklingen. Det gäller att se till att vi inte får en allt större arbetslöshet. Trots att det tar tid måste vi vända den tragiska arbetslöshetsutvecklingen. Det kan bara ske genom att vi skapar bättre förutsättningar för framför allt mindre och medelstora företag men också för andra företag. Men socialdemokraterna säger på varje punkt nej till de möjligheter som finns att skapa förutsättningar för tillväxt.

Förste vice talmannen anmälde att Lars Hedfors anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 178 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Statsrådet Lundgren sade att jag tillhör skattehöjarpartierna. Det gör jag inte. I dag har vi en skattekvot på ungefär 55 %. Vänsterpartiets målsättning i budgetarbetet är att Sverige bör ha kvar denna skattekvot under 1992. Det betyder således ingen skattehöjning.

Även jag uppehöll mig länge i mitt anförande vid behovet av tillväxt. Det är helt riktigt att det behövs en tillväxt. Statsrådet Bo Lundgren tog ett exempel. Jag har också ett exempel. Om vi antar att BNP ökar med 2 % per år, vilket är ett rimligt antagande, kan vi sänka skattetrycket med 10 procentenheter fram till sekelskiftet. Det är utmärkt. Det förutsätter att utgifterna ligger still. Men det är en sak.

Statsrådet Bo Lundgren liknade mig vid en löpare som startar på samma utgångspunkt som andra, nämligen med behovet av tillväxt. Han säger att jag sedan bryter loppet. Ja, det gör jag. Jag vill inte följa med i det spår som Bo Lundgren drar upp med ofinansierade skattesänkningar. Det loppet bryter jag givetvis. Jag vill råda statsrådet att i det här loppet inte bete sig som om han är ute på ett slags orientering där man kan strunta i vilken ordning man tar kontrollerna i. I så fall går det snett i idrottsutövandet. Man kan inte ta skattesänkningen först och sedan låta det gå som det går med finansieringen efter hand. Då irrar man runt i den här banan, och det blir inget gott resultat.

Nu säger statsrådet att han skall finansiera. Jag tror honom på hans ord. Men frågan är hur, det är det som är problemet. I går hörde vi ett annat statsråd, fru Wibble, säga att 666 kr. i månaden skall man finansiera när det gäller ett hushåll med två barn och man och fru. Det är ganska mycket. Finansieringsformerna, t.ex. karensdagarna, ger upphov till fördelningsproblem. Vi får fördelningsproblem. Som jag sade i mitt tidigare anförande har vi nu inflationen något så när under kontroll. Om vi har en dålig fördelningspolitik brister alla lojaliteter, och vi kommer att få en våldsam huggsexa år 1993. Då går det som jag sade i mitt tidigare anförande åt pipan med inflationsbekämpningen. Den brasa som man förbereder kan bli mycket farlig. Det kan bli en prairiebrand vad gäller inflationen. Vi får då ingen kontroll över budgetunderskotten, vi får räntechocker och inflation. Då är man rent av tillbaka i det gamla stagflationssyndromet. Det vore anmärkningsvärt att återvända dit. De flesta länder har tagit sig därifrån.

Regeringen borde visa näringslivet att det finns fasta spelregler. Det skall

inte bli några stimulanser via skattesänkningar. Den nuvarande moderata partiledaren citerade produktivitsdelegationen och sade att den är ett stöd för moderat politik. Men vad sade Klas Eklund? Jo, han sade att inte strävar näringslivet efter produktivitet. Det strävar efter lönsamhet, en asfalterad väg framåt. Den vägen skall inte statsrådet bereda med ofinansierade skattesänkningar, inte heller med finansierade.

Anf. 179 Statsrådet BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Produktivitsdelegationen visar att skattetaketen måste sänkas på vissa områden, bl.a. när det gäller kapitalbeskattningen. Det är ett viktigt och centralt område. Andra områden, som vi kan lämna därhän för tillfället, nämns också.

Det är i och för sig intressant att föra en debatt med Lars Bäckström. Han inser att för att få tillväxt måste man kanske göra någonting. Det räcker inte bara med att låta bli att göra någonting över huvud taget. Vi har i dag problem med en obefintlig, negativ tillväxt. Där ser vi resultatet av den socialdemokratiska politiken. Den håller alltså inte.

Vi anvisar vägen. Vi vill förbättra produktivitsmöjligheterna genom förändringar i transfereringssystemet. Det skapar utrymme för de skattesänkningar som exempelvis produktivitsdelegationen anser vara nödvändiga. Det är bra.

Vad vill vänsterpartiet göra egentligen? Återigen har vi fått kritik från Lars Bäckströms sida. Han talar om att problemet är att det är fråga om ofinansierade skattesänkningar. Det är inte fråga om ofinansierade skattesänkningar. Det gäller skattesänkningar som är fullt ut finansierade. De är dessutom finansierade genom åtgärder som i sig själva innebär att tillväxtens förutsättningar ökar. Vi får en dubbelverkande effekt. Då kan vi få en tillväxt.

Det är viktigt att komma ihåg att Lars Bäckström och jag är överens om att vi måste sänka kapitalbeskattningen. Lars Bäckström talar om fördelningspolitiken. Fördelningspolitik är emellertid något som vi bör diskutera utifrån ett övergripande perspektiv. Vi måste se till att man i dag tar ett ansvar för dem som blir arbetslösa. Den viktigaste fördelningspolitiska åtgärden är nog att hjälpa dem som inte längre har ett jobb, så att de klarar sig ekonomiskt och så snart som möjligt får ett nytt jobb. Vi måste då ha tillväxt i ekonomin och genomföra de produktivitsförbättrade åtgärderna och skattesänkningarna. Det är nödvändigt. Om vi skall kunna undvika spänningar mellan olika grupper måste vi ha tillväxt så att alla kan få en realtillväxt av sina inkomster. Det får vi inte utan tillväxt. Då har vi egentligen ingenting nytt att fördela, och då får vi spänningar.

Vi kommer då tillbaka till frågan hur man skall få fart på tillväxten. Vi har lagt fram förslag på utgiftssidan och inkomstsidan om avregleringar och förenklingar som syftar till att få i gång ekonomin och öka tillväxten i ekonomin. Socialdemokraterna säger att det inte är några problem och att man inte skall göra något alls. Vänsterpartiet tvekar. Man går upp i startblocken och inser sedan plötsligt att man har en vägg framför sig. Det är den mörka väggen, socialismen, som fortfarande präglar vänsterpartiet. Man tycker att man egentligen borde sänka skatter och rensa i transfereringssystemen, men det kan man inte göra eftersom det strider mot ideologin. Det är Lars Bäck-

ströms dilemma. Han inser vad som borde göras, men han är inte beredd att lägga fram de förslagen.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

Anf. 180 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jo, jag inser vad som behöver göras, och jag har också redovisat alternativ till vad som måste göras. En av de saker som måste göras, är att inte göra någonting – i den meningen att vi skall ge fasta spelregler för löntagare och arbetsgivare. Det vore oerhört väsentligt, för då skulle man veta att det nu inte återstår något annat än att satsa på produktivitetshöjande åtgärder ute i företagen, på verkstadsgolven. Det blir ingen kavalleripatrull från regering och riksdag som kommer att höja produktiviteten. Det kan inte politiker göra. Det kan bara företagen göra. Det krävs då att man förnyar i arbetslivet och skapar nya arbetsorganisationer. Vi politiker kan inte skapa ökad produktivitet. Det skall folket i företagen göra. Men man skall inte heller trola och påstå att man genom skattesänkningar kan göra detta. Då skapar man förväntningar ute i näringslivet på att politikerna väl ordnar saken som vanligt. Fasta spelregler är oerhört viktigt.

Jag håller med statsrådet om att det är utmärkt med avregleringar och att man skall minska på monopol och kartellbildningar. Men varför lade ni t.ex. ned konkursutredningen? Vi vet att man i dag arbetar med konkurser som en medveten metod för att förstöra marknaden. Regeringen lade ned konkursutredningen, som hade kunnat vara verksam. Ni har föranstaltat och indikerat att ni tänker mjuka upp de förslag som lades från den utredning som skulle stärka konkurrensen, konkurrensutredningen. Det finns mycket att göra i det sammanhanget. Men när man stimulerar dessa krafter måste man hela tiden utgå ifrån fördelningsaspekten för att hålla inflationen under kontroll. Den punkten missar ni på regeringssidan.

T.o.m. vissa krafter inom SAF inser att det är på det här sättet. I SAF-tidningen skriver man om att karensdagarna gjorde danskarna sjukare. Inom SAF finns t.o.m. människor som inser detta. En annan rubrik i SAF-tidningen är: "Nu måste företagen städas uppifrån". Ja, företagen måste städas uppifrån. Det gjorde man i Saab Automobil, och då höjde man produktiviteten. Man slutade vara en kravindustri och jobbade i och på verkstadsgolvet.

Kan Bo Lundgren säga ett definitivt nej till Svenska arbetsgivareföreningen och tala om att det inte blir någon intern devalvering eller sänkta arbetsgivaravgiften med fyra fem procentenheter? Kan Bo Lundgren lova det? Det vore oerhört välgörande när det gäller att visa att det nu råder fasta spelregler.

Anf. 181 Statsrådet BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Intern devalvering innebär att man sänker arbetsgivaravgiften samtidigt som man höjer momsen. Det ger samma effekter som en devalvering, som höjer priserna i Sverige men sänker priserna utomlands på svenska produkter. Någon sådan åtgärd är inte aktuell. Det är självklart att det inte är så.

Lars Bäckström säger att det viktigaste är att inte göra något alls. Vad händer om man inte gör något? Jo, då händer detsamma som har hänt under

*Skattepolitik för
tillväxt*

ett antal år. Andra industrier än Volvo bestämmer sig då för att investera utomlands. Volvo tillverkar eller sätter samman sin modell 850 i Belgien, inte i Göteborgsområdet. Det är orimligt. Ett svenskt bilföretag borde rimligen jobba i Sverige.

Det som händer om man inte gör någonting är att allt fler entreprenörer i Sverige, liksom de som startade Tetrapak eller Ikea, bosätter sig med sitt kunnande utanför Sveriges gränser. Det är fullkomligt orimligt att vi skall ha det så. Då får vi fortsätta problem. Då hjälper det inte med att på ett eller annat sätt reglera inom Sveriges gränser. Vi måste skapa bättre förutsättningar för tillväxt. Det tror jag de allra flesta i Sverige i dag inser.

Då måste vi vidta vissa åtgärder. Vi måste göra förändringar i de offentliga utgifterna så att vi får en bättre produktivitetsutveckling. Vi måste göra förändringar i den offentliga sektorns verksamhet genom effektiviseringar, så att vi inte tränger ut resurser från investeringar i näringslivet. Vi måste avreglera ekonomin. Vi måste skapa utrymme – vilket vi gör – genom effektivisering i offentlig sektor och förändringarna av transfereringarna för strategiskt viktiga skattesänkningar som är inriktade på att förbättra tillväxtpöjligheterna. Det måste kunna bli så att en person som har en idé och vill utveckla den i Sverige och är beredd att satsa tid och pengar för att göra det, eftersom det kan löna sig, så att han kan få njuta av att ha lyckats bygga upp ett företag som inte bara ger staten skatteintäkter från vederbörande utan också från alla dem som får jobb i företaget. Det är den typen av förutsättningar vi måste skapa. Vi måste ta bort diskrimineringen av småföretagare på många områden.

När det sedan gäller fördelningspolitiken är det självklart att i ett land med tillväxt är det de svagaste som gynnas i första hand. I ett land med tillväxt kan vi klara arbetslösheten. Vi slipper situationen som när en god vän till mig ringde i dag och säger: Jag blev arbetslös i går, jag fick reda på att jag inte har något jobb längre. Det är inte en speciellt rolig situation. Det kan också hända en ledamot av riksdagen, och det är inte roligt då heller, även om det är väljarnas utslag och man vet förutsättningarna.

Detta är allvarligt. Den viktigaste fördelningsåtgärd vi skulle kunna enas om att vidta är att få i gång tillväxten, så att vi på sikt kan dra ned arbetslösheten och ge både gamla och unga trygga jobb. Det klarar vi bara genom att göra någonting, bl.a. sänka skatterna.

Förste vice talmannen anmälde att Lars Bäckström anhöllit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 182 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Alla är vi medvetna om att vi måste ta ut skatt för att finansiera den gemensamma sektorn som utför en rad uppgifter som ingen av oss är beredd att avstå ifrån. Vi vet samtidigt att all beskattning innebär ingrepp i ekonomins funktionssätt. Det finns skatter/avgifter som medvetet utformas för att styra i en bestämd riktning. Energiskatterna skall, utöver att vara en inkomstkälla för staten, främja effektivare energianvändning och övergång till förnybar energi. Denna styrning kan innebära vissa kostnadsökningar i dag, men bättre miljö och ekonomi på litet sikt.

Det finns också skatter som mycket markant verkar direkt hämmande på en positiv ekonomisk utveckling. I skatteutskottets betänkande om "Skattepolitik för tillväxt" finns ett flertal förslag som reducerar eller avskaffar skatter som har stor negativ effekt på den ekonomiska utvecklingen. Jag skall redovisa ett par exempel.

Skogsvårdsavgiften kom en gång till för att finansiera bidrag till en förbättrad skogsvård. Den var då sannolikt ett användbart medel för att främja skogsbruket i stora delar av Sverige. Efter hand har återföringen av skogsvårdsavgiften till näringen blivit alltmer marginell och i södra Sverige utan praktisk effekt. Skogsvårdsavgiften har därmed övergått till en ren straffbeskattning av Sveriges viktigaste naturtillgång och i särklass viktigaste exportvara. Skogsvårdsavgiften höjer kostnaden för 40 % av Sveriges nettoexport och alla förstår vilken negativ effekt detta har i nuvarande konjunkturläge. Skogsvårdsavgiften är både orättvis och produktionshämmande och måste därför avskaffas vilket också sker i två steg. Detta innebär bifall till ett mycket gammalt centerkrav.

De flesta småföretagare har inga större förmögenheter, utan kämpar intensivt för att uppnå rimlig lönsamhet och undvika alltför stor skuldbelastning. Med denna utgångspunkt kan det synas märkligt att lägga så stor vikt vid att avskaffa förmögenhetsskatten på arbetande kapital i småföretagen. För småföretagarna är det av största vikt att ha rimlig tillgång på eget kapital. Det ger stabilitet och möjlighet till utveckling och anpassning. Det är sannolikt så att inget kapital är mer nyttigt i produktionen än det som finns i producerande småföretag. Att då "brandskatta" detta – med en förmögenhetsskatt som inte är avdragbar och därför kräver flerdubbelt uttag ur företaget för att kunna betalas – är en mycket dålig affär för staten och inte i svenska folkets intresse. Även denna åtgärd är ett gammalt centerkrav som jag med tillfredsställelse i dag ser genomfört.

Den allmänna sänkningen av förmögenhetsskatten, gåvo- och arvsskatten är också åtgärder som syftar till att få mer arbetande kapital kvar i Sverige och öka möjligheterna för fysiska personer att på rimliga villkor överlåta företag till nästa generation. Vad detta betyder i ökad sysselsättning och effektivare produktion är självklart inte lätt att bestämt förutse, men att effekterna blir positiva är uppenbart.

Samtidigt är det också uppenbart att de som är rika har de största fördelarna av dessa åtgärder. Utnyttjas dessa fördelar rätt så kommer dock alla att ha fördel av detta genom ökad sysselsättning och en ökad och effektivare produktion.

En åtgärd som skapat en betydande debatt är sänkningen av kapitalbeskattningen från 30 % till 25 % den 1 januari 1993. Många av oss har ännu inte vant oss vid den helt fria kapitalmarknaden och vad detta innebär i ökad rörlighet av kapitalet. Av de tre traditionella produktionsfaktorerna, naturtillgångar, arbete och kapital så är kapitalet det mest rörliga. Arbetskraft har kulturella bindningar, beroende av bostäder och infrastruktur. Det finns betydande trösklar för arbetskraftens rörlighet, och det finns många skäl för att inte medvetet sänka dessa. Naturtillgångarna kan i princip inte flyttas utan att det i samband med exploateringen och den flyttningen innebär ökade kostnader. Kapital kan däremot röra sig med ljusets hastighet via

avancerade elektroniska system. Makten över kapitalet är starkt koncentrerad, och ett litet land är mera en sprattelgubbe, där någon annan drar i snöret, än den som mot gällande lönsamhetsbegrepp kan styra kapitalströmmarna. Det kan sägas och tyckas mycket om både denna totala rörlighet av kapitalet och maktkoncentrationen över kapitalet, men har vi ansvar för framtiden så måste vi se till att Sverige blir ett bra land för arbetande kapital.

Sparandet i Sverige måste öka för att vi skall få balans i Sveriges utrikesaffärer. Den sänkta kapitalbeskattningen främjar sparande och minskar lönsamheten i att låna. Detta stämmer väl med centerns idéer, men samtidigt innebär det stora belastningar för många vanliga människor med begränsade resurser som tvingas att lånefinansiera t.ex. sin bostad. Dessa problem måste nog beaktas, och en rättvis fördelningspolitik är viktig inte bara ur rättvisesynpunkt, utan också för att klara en låg inflation och en viss reallöneutveckling trots låga lönelöft. Det är viktigt att i den samlade skattepolitiken ta hänsyn till alla dessa viktiga funktioner.

Jag skulle också besvara en fråga. Lars Hedfors saknade angreppen från vänster från centern.

Jag vill bara uppmana Lars Hedfors att också fundera över att han nu spelar liksom på en annan planhalva än före valet, och det kräver en helt annorlunda prestation från centerns sida för att lyckas med dessa vänsterangrepp. Lars Hedfors har kanske inte helt tänkt bort detta, men det är den nya situationen som ändå gör det betydligt svårare.

Det är självklart att centern har precis samma ståndpunkter nu som före valet. Det vore oss fjärran att driva två sorters politik. Men det är också lika uppenbart att man i ett regeringssamarbete måste både ge och ta. Sedan vi har drivit vår fråga måste vi också vara beredda på att ge och stå för regeringens politik. Det innebär att vi inte lika tydligt, inte lika entydigt, i varje läge kan redovisa våra ståndpunkter. Men de finns där, och vi gör vad vi kan för att påverka politiken i den riktningen. Det kan Lars Hedfors lita på.

Anf. 183 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Jag blir något konfunderad över Ivar Franzéns senaste inlägg i debatten. Han säger att centern har precis samma ståndpunkt nu som före valet. Men trots detta röstar centern uppenbarligen tvärt emot ståndpunkten som man hade före valet. Det man tycker och de principer man har ställt upp på före valet är alltså inte viktiga för centern längre. Nu är det viktigare att gå in i den moderata skattefällan. Jag måste säga att det bör vara ganska genant för Ivar Franzén och centern att på det viset frånga heliga principer.

Jag har inte hört ett ljud från Ivar Franzén när det gäller vårt förslag om brytpunkten, som han själv – jag såg och hörde det i Sveriges Television – tyckte var ett bra förslag men som han ändå röstar emot här i riksdagen. Folkpartisterna brukar anklagas för att vara kluvna, och jag undrar vad centerpartisterna är. Det verkar vara rena schizofrenin, för att klippa till rejält.

Sedan talar sig Ivar Franzén också varm för ökad tillväxt och ökad sysselsättning. Men på vilket sätt leder den proposition som vi behandlar i dag till ökad tillväxt? Det är faktiskt precis tvärtom – det visar konjunkturinstitutets senaste rapport. Seriösa, vetenskapliga undersökningar visar också att den här typen av skattesänkningar, av förmögenhetsskatten, arvs- och gåvoskat-

ten samt kapitalinkomstbeskattningen, inte leder till någon tillväxt. Detta faktum att man ger några få välbärgade människor skattesänkningar, på vilket sätt leder det till tillväxt? Det som möjligen kan leda till tillväxt är en beskattning som är så pass förmånlig för företaget att folk finner det intressant att investera. Det är precis det vi har i Sverige i dag.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Skattepolitik för
tillväxt*

Anf. 184 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Jag ägnade större delen av mitt anförande åt att visa på hur vi har fått igenom en rad principiellt viktiga centerkrav. Jag tyckte att det var det bästa svaret på Lars Hedfors upprepade anklagelser för att vi ger upp. Det är inte så. Man måste både ge och ta. Och lika väl som moderaterna har fått svälja en hel del som de inte helhjärtat applåderar måste givetvis också centern göra detta. Jag ser inte någon kluvenhet i detta, utan det är sakpolitik. Vi har fått med mycket av det som vi anser är viktigt.

Jag har också försökt förklara hur vi ser på dessa skattesänkningar, som av naturnödvändighet, på samma sätt som de marginalskaresänkningar som Lars Hedfors har medverkat till, i första hand gynnar dem som tjänar mera. Det är precis samma problematik för er, Lars Hedfors, som för oss när vi skall göra dessa ställningstaganden. Men det gäller självfallet att väga samman effekterna.

Jag har också försökt att ganska klart beskriva vad som krävs av oss för att vi skall behålla ett arbetande kapital i Sverige. Utan det är all vår kunskap och allt vårt arbete allvarligt handikappat, och det kan vi inte ta ansvar för inför framtiden.

Sedan tyckte jag att det var litet underligt att kräva att en proposition, innan man har beslutat om den, skall ha gett mycket klara och tydliga utslag i konjunkturinstitutets rapport. Såvitt jag vet tar man bara med beslutade åtgärder i sitt underlag – så har jag uppfattat konjunkturinstitutets föredragningar. Det är kanske att begära litet för mycket, Lars Hedfors, att vi skall kunna uttolka resultaten innan beslutet är fattat.

Anf. 185 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Om jag inte tar alldeles fel så finns förslagen om boendet, kommunerna och människors minskade möjligheter att konsumera inräknade i konjunkturinstitutets rapport.

Ivar Franzén säger, litet patetiskt, att centerpartisterna minsann har fått med en hel del av sina förslag i den här propositionen. Jag skulle vilja vara litet biblisk och säga att detta möjligen är smulor från den rike mannens bord. Det är moderat skattepolitik och ingenting annat som ni får ställa upp på.

När det gäller den rättvisa skattepolitiken vill jag fråga: Tycker Ivar Franzén att det är rättvist att en löntagarfamilj med två barn förlorar 3 000 kr. per år, som ett resultat av avskaffandet av skattereduktionen på fackföreningsavgiften, fördubblad ersättning till arbetslöshetsförsäkringen och en senareläggning av höjningen av barnbidraget? Samtidigt tjänar en person som har en förmögenhet på 40 milj.kr. genom det här förslaget 0,6–1,2 milj.kr. per år – det beror litet på inkomstförhållandena i övrigt.

Tycker Ivar Franzén att detta är en rättvis fördelningspolitik, som han kan ställa upp på och som han försvarade före valet?

Anf. 186 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Det är självfallet inte särskilt svårt att hitta motstående exempel där både Lars Hedfors och jag kan säga att det icke tycks vara rättvist. Men kapitalbeskattningen är en fråga som kräver en hel del förklaring och information.

Om det inte finns tillräckligt med arbetande kapital till rimlig kostnad kommer kanske den här tvåbarnsfamiljen att höra till de arbetslösa, vilket är betydligt värre än dessa andra åtgärder som vidtas. En ökad sysselsättning, en rimlig produktionsökning, en god hushållning med resurser – den helheten är mycket viktig för att det skall kunna skapas tillgångar som kan fördelas på ett rättvist sätt.

Jag tror att det leder litet fel, Lars Hedfors, att binda sig vid de enskilda exemplen och fråga om detta är rättvist eller inte rättvist. Det är fråga om vad den samlade politiken leder till, vilka möjligheter tvåbarnsfamiljen successivt får i en bättre situation, genom de uppoffringar som vi alla måste bära. Tyvärr blir det de vanliga människorna som drabbas hårdare i detta skede, men förhoppningsvis kommer de – och inte bara centern – senare att få de stora, smakliga smulorna, som kommer att vara till gagn.

Jag tror att hela centern står bakom mig när jag säger att våra ambitioner när det gäller fördelningspolitiken på intet sätt har blivit mindre. Vi försöker se helheten och jobba för att den totala politiken skall bli sådan – det ser vi som vår uppgift – att den vanliga svenska familjen får det bättre efter hand. Men då måste vi verkligen arbeta oss fram till de resultat som krävs för detta.

Förste vice talmannen anmälde att Lars Hedfors anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 187 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Herr talman! Vi har tidigare här i dag diskuterat småföretagens omedelbara behov av exempelvis riskkapitalförsörjning. Vi i Ny Demokrati tror inte att det räcker med de tidigare traditionella lånemöjligheter som här har varit på tapeten: Utvecklingsfonden, Småföretagarfonden och riskkapitalbolagen. Inte heller EKH-lånen tror vi kommer att täcka de behov som finns. Vi tror på lösningar som skulle ytterligare motivera och stimulera främst alla de entreprenörer och företagare som vi vill se inom service- och tjänstesektorn, inte minst inom den offentliga förvaltningen. Dessa företag har inte många anställda, men de kommer att bli väldigt många förhoppningsvis.

Tidigare i debatten har vi till olika företrädare för regeringen fört fram dessa tankegångar. Men vi framhårdar. Vi vill återigen upprepa de möjligheter som regeringen tydligen ställer sig kallsinnig till att ytterligare utreda. Vi har då föreslagit att regeringen snabbt utreder flera skattelättnader. Det gäller exempelvis kvittningsmöjligheten, dvs. att den som bedriver näringsverksamhet med tjänsteinkomst får kvitta ett eventuellt underskott i näringsverksamheten mot tjänsteinkomsten.

För att stimulera till investeringar föreslår vi att företagen skall få rätt att avsätta hälften av vinsten till en reservfond, som sedan kan användas när en större investering behöver genomföras. Detta skulle minska företagens beroende av bankerna, inte minst i dagens situation då bankerna stenhårt drar in krediterna. Visavi just småföretagen är detta en intressant lösning. Självständighet och möjlighet till egenfinansiering är viktiga faktorer för entreprenörer och småföretagare.

Ytterligare ett sätt att stimulera småföretagarinitiativet är att medge avdragsrätt för ekonomiska satsningar i eget företag, speciellt inom service- och tjänstesektorn. Där har man stora problem med att få fram riskkapital från banker och finansinstitut. Genom att medge avdrag i den privata deklarationen för satsningar i det egna fåmansbolaget, skulle man på ett enkelt sätt lösa problemet med riskvilligt kapital till våra tusentals småföretag.

Vi kan bara hoppas att vi med våra förslag kan få regeringen att ta tag i dessa uppslagsändrar. De tre förslag som jag här har framfört ligger med i de yrkanden som Peter Kling tidigare har ställt beträffande vår motion N16, yrkandena 1, 2 och 6.

Anf. 188 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Med anledning av det senaste anförandet vill jag redovisa att regeringen, som framgår av den proposition som nu behandlas, för närvarande arbetar med ytterligare förbättringar när det gäller de mindre och medelstora företagens kapitalförsörjning och arbetssituation rent allmänt sett. En grundläggande förutsättning måste dock vara att det vi talar om är företag som normalt kommer att kunna uppfylla lönsamhetskravet, dvs. kan ge den avkastning av arbete och av investerat kapital som är motiverad och som gör att man av sig själv driver företaget. Ett problem kan vara t.ex. att man har så liten vinst vid en igångsättning att man inte kan finansiera verksamheten fullt ut. Det kan vara svårt att finansiera den kreditmässigt. Det kan vara en lång utvecklingsperiod, som gör att risken är större och det blir svårt att finansiera verksamheten.

Alla dessa saker diskuteras och utreds för närvarande inom departementet, bl.a. kvittning av underskott, vilket jag tidigare har nämnt i kammaren. Det är viktigt att komma ihåg att sådana förslag kommer, dessutom förslag som syftar till att egenföretagarnas konsolideringsmöjligheter förbättras jämfört med aktiebolagens och att deras kapitalavkastning inte drabbas av en arbetsinkomstbeskattning utan just av en kapitalbeskattning.

Anf. 189 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Herr talman! Kan skatteministern här möjligen antyda hur dessa tankegångar ligger förankrade i tiden? När kan man emotse konkreta förslag, som just tar fasta på den typ av småföretagsamhet som jag här har talat om?

Anf. 190 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Under 1992.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 15 §.)

11 § Inkomst av tjänst

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1991/92:SkU8 Inkomst av tjänst (prop. 1991/92:48).

Kammaren biföll förste vice talmannens förslag om att betänkandet skulle avgöras efter endast en bordläggning.

Anf. 191 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! I propositionen föreslås att skattereduktion för fackföreningsavgifter avskaffas av principiella och statsfinansiella skäl. Enligt propositionen är det av samma skäl motiverat att arbetsgivarnas kostnader för organisationsverksamheten tas bort, men detta avser regeringen att återkomma till under våren 1992. Tydligen har den borgerliga regeringen inga betänkligheter att försämma för vanligt folk. När det gäller arbetsgivarna så tassar man i ullstrumporna.

Vi socialdemokrater anser att löntagarnas fackliga avgifter har ett direkt samband med tjänsten. Lagstiftningen på arbetsmarknaden har medfört ökade uppgifter för löntagarnas fackliga organisationer, vilket i sin tur har lett till höjning av medlemsavgifterna. Det är så, Filip Fridolfsson, att fördeklarar av den fackliga verksamheten omfattar alla arbetstagare. Och jag tycker att det är bra att vi har starka parter på arbetsmarknaden.

När det gäller arbetsgivarnas fackliga kostnader anser vi – i motsats till vad som anförs i propositionen – att det skulle strida mot gällande principer att vägra avdrag för företagets avgifter till organisationer som har till uppgift att bevaka deras intressen i egenskap av arbetsgivare. I samband med tidigare utredningsarbete har man dessutom konstaterat att ett avskaffande av avdragsrätten för arbetsgivarna skulle medföra avgränsningsproblem och andra svårigheter i den praktiska tillämpningen. Den av regeringen föreslagna ordningen innebär därför att man riskerar att snart vara tillbaka i ett system med en skattemässig favorisering av arbetsgivarnas fackliga kostnader. En sådan ordning kan givetvis inte accepteras.

Regeringen har uppmärksammat dessa problem utan att precisera hur de skall kunna klaras. Regeringens förslag om en slopad avdragsrätt för arbetsgivare och löntagare, som enligt vår uppfattning är illa underbyggt och principiellt felaktigt, borde i alla fall ha presenterats vid ett och samma tillfälle, Filip Fridolfsson.

När det gäller de statsfinansiella effekterna av förslaget bör dessa bedömas mot bakgrund av de fördelningspolitiska och statsfinansiella effekterna av de olika förslag som regeringen har lagt fram. Regeringen har föreslagit betydande skattesänkningar, vilket vi har hört här under en lång stund, för höginkomsttagare och hushåll med stora förmögenheter. Dessa skattesänkningar skall bl.a. finansieras med det slopade fackavdraget för vanliga medlemmar. För en heltidsarbetande fackligt ansluten industriarbetare innebär regeringens förslag en skattehöjning med ca 620 kr. per år. I ljuset av dessa och andra försämringar, inte minst av den sociala välfärden, framstår det slopade fackavdraget som en helt oacceptabel omfördelning till löntagarnas

nackdel. Det var synd att inte moderaterna i valrörelsen talade om dessa skattehöjningar.

Herr talman! Jag vill nämna några ord om förmånsbeskattningen. Vi har i ett särskilt yttrande pekat på några problem i förmånsbeskattningen. Likformigheten och neutraliteten i skattesystemet har ökat, och vi har fått en effektivare beskattning. Men, som Anita Modin har framfört i en motion, vissa detaljer i de nya reglerna om beskattning av förmåner i tjänst har dock medfört diskutabla effekter.

Tillämpningen av reglerna för förmånsbeskattningen har ibland medfört svårbegripliga konsekvenser. Reglerna har också påverkat sysselsättningen bl.a. i restaurangbranschen.

Herr talman! Det står i propositionen och i utskottets betänkande att denna fråga skall tas upp vid en översyn. Vi avvaktar denna översyn.

Till sist vill jag säga något om frequent flyer-rabatterna. Jag vet att denna fråga har varit under behandling i finansdepartementet, men Bo Lundgren saknade tydligen modet att lägga fram förslaget. I stället snickrades det ihop en fyrpartimotion med Rolf Clarkson som första namn.

Herr talman! Mycket har jag varit med om under mina tolv år i detta hus, men detta tar nog priset.

Bakgrunden är att ett utländskt flygbolag erbjuder sina resenärer ett slags trohetsrabatt, som innebär att resenärerna belönas med ett antal poäng varje gång de väljer att flyga med samma bolag. Ett visst antal hopsamlade poäng medför sedan att resenären kan få flygresä, hotellrum, hyrbil eller annan förmån gratis eller till rabatterat pris i samband med semestern. Jag ser att herr talmannen ser fundersam ut, och det har jag också varit.

Riksskatteverket har helt riktigt uppgivit att en förmån av detta slag är skattepliktig om den grundar sig på tjänsteresor som arbetsgivaren har betalat.

Jag tycker att detta förslag är både stötande och utmanande. Det är en förmån till maktelitens olika grupper. Det här förslaget tar priset. Det är ett grundskott mot skattereformens bärande principer om likformig skatt på lön och andra ersättningar.

Kontrollproblem för utländska flygbolag kan givetvis inte vara ett tillräckligt starkt skäl för skattefrihet. Samma argument skulle kunna användas för andra typer av inkomster och förmåner, t.ex. lön från utländska arbetsgivare.

Förslaget kommer, Filip Fridolfsson, att leda till omfattande smittoeffekter. Vem kan efter detta motstå skattelättnader för andra löneförmåner, vilka kan motiveras på liknande sätt.

Dessa skattelättnader är inte heller någon lösning på de företagsekonomiska problem som SAS för tillfället har.

Jag tycker, herr talman, att detta är borgerlig politik i sin prydno.

I samma betänkande tar ni ifrån vanliga arbetare skattereduktionen för fackföreningsavgiften, 620 kr., och ger direktörer och andra jetsetmänniskor skattefria förmåner. Jag säger som Fabian Månsson: Vet hut, vet sjufalt hut!

Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 2.

Anf. 192 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Föregående talare har argumenterat väl och utförligt kring dessa frågor. Jag skall därför fatta mig tämligen kort.

Vi från vänsterpartiet ansluter oss till de reservationer som är avgivna av socialdemokraterna. Vi ställer oss även bakom det särskilda yttrande som finns i betänkandet.

Jag vill dock göra några korta kommentarer. Avdragsrätten för fackföreningsavgifter har nyligen reducerats. Den gången lade vänsterpartiet fram förslag som innebar att reduktionen inte blev fullt så kraftig.

Denna avdragsrätt infördes för att skapa symmetri mot att arbetsgiversidan hade denna avdragsrätt. Nu skall man skapa symmetri genom att ta bort den för bägge parter. Symmetrin är viktig i detta sammanhang, och den var det när denna avdragsrätt infördes, eftersom vi vet att arbetsgiversidan använde en stor del av medlemsavgifterna till att bedriva ett oerhört påkostat s.k. informationsarbete och opinionsskapande arbete för allmänpolitiska ståndpunkter. Det är bl.a. en av orsakerna till att vi i dag har de nuvarande majoritetsförhållandena i riksdagen.

Men när man i nuvarande läge säger att denna rätt skall tas bort för bägge parter – behovet är kanske inte lika stort för arbetsgivarna nu när de har fått det som de vill – hade det varit rimligt att avskaffa den för bägge parter samtidigt. Men det gör man inte.

I Svenska arbetsgivareföreningens tidning står det att det är oklart hur frågan om avdrag för avgift till arbetsgivarorganisation skall lösas. Det sägs vidare att besked kommer att lämnas tidigast sommaren 1992. Och hur lagförslaget då kommer att se ut vet ingen.

I denna kammare vet vi alltså inte i dag om det kommer att skapas en faktisk symmetri eller inte. Det är höljt i dunkel tills vi har sett förslagen. Därför är det orimligt att fatta ett beslut som innebär att man tar bort denna avdragsrätt för den ena sidan. Samtidigt säger man: Hur vi gör med den andra sidan får vi se.

Vissa delar av arbetsgivarnas avgifter kommer även i fortsättningen att vara avdragsgilla. Om det kommer att råda likformighet eller inte beror på hur dessa gränsdragningar kommer att göras.

Anita Johansson har redan sagt att detta sker, med mycket osäkra och haltande argument, i ett fördelningspolitiskt sammanhang då man sänker skatter i storleksordningen 6 miljarder för förmögna och för företag. Och man kan inte se några påtagliga effekter på tillväxten i ekonomin. Samtidigt finansieras det med åtgärder som slår mot hushållen. Det är då det blir oacceptabelt.

Jag vill även säga något om frequent flyer-rabatterna. Och jag tycker att kammarens ledamöter bör observera att lagrådet i sitt protokoll anför många betänkligheter mot åtgärderna. Jag citerar ur lagrådets protokoll:

”Lagrådet kan inte underlåta att i detta sammanhang erinra om att ett av huvudsyftena med den just genomförda skattereformen varit att åstadkomma att beskattningen av arbetsinkomster blir neutral – – –.”

Man kan nog säga att det är ett politiskt ställningstagande som ligger utanför lagrådets kompetensområde.

Intressantare är kanske vad lagrådet skriver om brottsbalkens regler om

mutbrott och bestickning. Lagrådet indikerar klart att man i detta sammanhang rör sig i utmarkerna av vad som kan vara acceptabelt. Lagrådet skriver:

"Det kan visa sig nödvändigt att vidta särskilda åtgärder, bl.a. inom den offentliga sektorn, för att säkerställa att systemet får en från olika synpunkter acceptabel tillämpning. Det är emellertid knappast en uppgift för skattelagstiftningen att i det nu aktuella hänseendet svara för gränsdragningen mellan vad som är acceptabelt och otillbörligt. Å andra sidan är det enligt lagrådets mening viktigt att skattefrihetsregeln inte ges en sådan utformning att den kan ge intryck av att lagstiftaren på detta område lämnat sitt godkännande till förfaranden som är angripbara enligt brottsbalkens och marknadsföringslagens regelsystem."

Detta är anmärkningsvärt. Och jag tror, herr talman, att om statstjänstemän började utnyttja frequent flyer-rabatter, skulle det nog kunna handla om att de går över gränsen när det gäller bestickning och mutbrott. Men detta skall tydligen kunna tillämpas inom andra samhällssektorer. Då tror jag att man har gått för långt. Därför bör kammaren bifalla den socialdemokratiska reservationen i detta avseende.

Slutligen vill jag ta upp måltidssubventionerna. När kammaren fattade beslut om detta sade vänsterpartiet att det är rimligt att någon typ av skattesubvention vidmakthålls för att man skall upprätthålla att de anställda kan äta lunch på arbetsplatserna. Vi kommer att återkomma till denna fråga i samband med allmänna motionstiden och vid andra överväganden.

Anf. 193 FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! I kväll i denna debatt, i detta nu, debuterar jag som talesman i ett skatteutskottsärende. Jag är ju inte ny i riksdagen, men jag är ny i skatteutskottet. Därför känns det litet högtidligt i kväll.

Men jag upplever en annan sak också. Under många år har jag talat för motioner och reservationer. Jag har gjort det under årtionden. I dag talar jag för ett regeringsförslag, och jag trivs med att vara på den segrande sidan. Eftersom jag befinner mig i en politisk församling, skall jag göra deklarationen att jag hoppas att vi får ha en borgerlig regering i framtiden i det här landet och att "sossarna" skall sitta på oppositionsbänken. Det är bäst för landet om vi får ha det så.

Så till mitt verkliga ärende i talarstolen. Jag skall säga några ord om det aktuella betänkandet, nämligen skatteutskottets betänkande nr 8. Frågan har rubricerats Inkomst av tjänst.

Jag skall först säga några ord om avdragsrätten för avgifter till fackföreningar. Den här frågan är inte ny. Man kan få en känsla av att de som har varit uppe tidigare är nästan chockerade över att regeringen har lagt ett sådant förslag. Den här frågan har vi i riksdagen diskuterat år efter år. Frågan är inte ny.

Vi moderater har deklarerat vår uppfattning och har menat på att skatteavdrag för sådana avgifter är principiellt fel. I propositionen framgår det att det är en grundläggande princip att kostnader för föreningsavgifter inte skall beaktas vid beskattningen, dvs. att avdrag inte skall medges. Det har vi sagt. Mera dramatiskt är det inte, men det är ett tungt vägande skäl för att understrika propositionens riktighet på den punkten.

Sedan finns det irritation över att regeringen inte har lagt något förslag vad gäller företagens avgifter. Men det står klart och tydligt att förslag angående avgifter för företagen kommer under våren 1992. Så Anita Johansson och Lars Bäckström kan vara lugna. Ta det bara lugnt. På den punkten skall jämställdhet råda.

Jag tror att jag skall sluta med argumenteringen på den här punkten. Det här räcker även för replikskiftet. Jag kommer att säga samma sak där.

Sedan finns det en nyhet i debatten. I propositionen förs den finansiella delen fram. Det handlar om att spara in drygt 1 miljard kronor. I förra veckan var socialdemokraten Bo Forslund uppe i en debatt. Han var i elden. Jag lyssnade till debatten, och jag tyckte att det som sades var sensationellt. Jag läste sedan i snabbprotokollet vad han sade. Han sade att socialdemokraterna har ett ekonomiskt ansvar även i opposition. Utgifterna skall finansieras. Det är en hederskod för socialdemokraterna.

Det låter väldigt fint när man säger så. Jag tycker att vi borde tänka på det när vi diskuterar den här frågan.

Jag skall inte säga så mycket om det särskilda yttrandet om förmånsbeskattningen. Tre motionärer har väckt en motion om knöligheterna i förmånsbeskattningen av lunchsubventioner. Här har socialdemokraterna i utskottet varit inne på att lägga en reservation. Men de vek sig när de såg vilken bra skrivning det var i propositionen och i utskottets betänkande. De är här redan bönhörda. Likafullt avger de ett särskilt yttrande som är nästan identiskt innehållsmässigt med vad som sägs i utskottsbetänkandet. Det här är helt onödigt och utgör en slags profilering som man inte behöver bry sig om. Det framgår redan av utskottets skrivning.

Nu sprack mina noteringar på grund av Anita Johanssons utfall i frågan om frequent flyer-rabatterna. Hon tappade besinningen.

Den här frågan har varit litet besvärlig att handlägga. Vi har lagt ner stor omsorg på att lösa denna fråga. Det märkliga är att socialdemokraterna har varit inne på att acceptera detta i långa stycken.

Sedan kom remissvaret från lagrådet. Det är vi i majoriteten som begärt remissen – inte socialdemokraterna.

Vi har nu läst och läst. Men slutsatsen av detta är, att lagrådet ger oss ett förslag till lagstiftning. Det skulle inte lagrådet göra om man där ansåg att detta förslag i grunden är fel. Det begriper väl varenda riksdagsman. Jag trodde det. Men tydligen gör inte Anita Johansson det.

Anita Johansson sade att hon hade varit med om en hel del under sina 12 år i riksdagen. Men det här tar priset. Då har inte Anita Johansson varit med om mycket.

Själva grundmeningen med vår uppbackning av Rolf Clarksons och de övriga motionärernas motion är omtanken om SAS. SAS klarar inte konkurrensen utan denna möjlighet att liksom alla andra flygbolag få ge denna trolhetsrabatt. Det har klart deklarerats att SAS existens står på spel. Flera hundratals, kanske tusentals, människor kan bli arbetslösa. Då säger Anita Johansson att en del förmögna människor kan vinna eller tjäna på att de kan få resa då och då.

Herr talman! På den här punkten har vi moderater också rätt. Vi är måna

om en stor mängd arbetstillfällen som riskerar att försvinna. Vi slår vakt om dem. Vi gör det inom lagens ram.

Jag skall sluta nu. Jag har blivit för långrandig.

Men jag vill understryka för riksdagens ledamöter, ni som sitter i kammaren och ni som kanske tittar på intern-TV, att vi har till 100 % uppfyllt lagrådets förslag till hur skrivningen skall se ut så att man är "vit" på den punkten. Jag skall inte citera. Det här kan ledamöterna själv läsa.

Herr talman! Jag yrkar bifall till propositionen och avslag på reservationen.

Det här var mitt inlägg, och jag är klar för repliker i bänken.

Anf. 194 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag kanske borde ha hälsat Filip Fridolfsson välkommen till skattedebatterna. Ursäktat att jag glömde det, men vi har känt varandra så länge. Välkommen till skattedebatterna här i kammaren.

Till skillnad mot Filip Fridolfsson hoppas jag verkligen att Saida, sierskan i Café Sundsvall, Umeå, Luleå eller vad det heter, får rätt i att den här regeringen kommer att avgå kring påsktiden 1992.

Jag håller med om det Bo Forslund sade i debatten förra veckan, att vi har ansvar i vårt parti. Vi gör ingen överfinansierad budget, utan vi tar ansvar krona för krona. Däremot försöker vi att föra en fördelningspolitik som heter duga. Vi gör inte det ni har gjort denna svarta onsdag i Sveriges riksdag. Jag kallar den här onsdagen oerhört svart: löntagarfonder, utförsäljning av statliga företag, skattereduktionen, skattesänkningar för de rika osv. Men från vanliga löntagare skall man, Filip Fridolfsson ta 1 miljard kronor, och man tänker inte tala om hur man på motsvarande sätt tänker göra när det gäller arbetsgivaren. Så är det Filip Fridolfsson.

Det var bra att Filip Fridolfsson ändå sade att trohetsrabbatterna var en besvärlig fråga. Jag förstår inte på vad Filip Fridolfsson grundar föreställningen om att vi skulle anta det här förslaget. Det är en ren lögn som Filip Fridolfsson framför i kammaren. Jag blev upprörd bara jag hörde talas om detta. Jag kan för mitt liv inte ställa upp på att vi skall ge de här jetset-människorna ytterligare favörer i samhället.

Vi var faktiskt överens om i utskottet att vi skulle skicka den här eländiga motionen till lagrådet. När jag sedan fick läsa lagrådets svar tänkte jag, att nu tar de väl sitt förnuft till fånga. Jag skall inte trötta kammaren med att citera ur lagrådets yttrande. Men jag kan hänvisa till det. Det är en mycket spännande läsning. Jag kan också konstatera att den borgerliga majoriteten inte tog ett dugg intryck av det lagrådet hade sagt.

Anf. 195 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Ledamoten Filip Fridolfsson sade att vi i oppositionen skulle ta det lugnt. Nu gör väl aldrig en opposition det. Filip Fridolfsson vet att man inte kan ta det alltför lugnt. Då får man aldrig glädjen av att sitta på andra sidan, och den glädjen vill även jag få uppleva någon gång. Jag kan nog inte ta det riktigt lugnt så länge vi har den här regeringen. Men jag är inte heller jätteförskräckt, för en konstruktiv opposition kan hindra en hel del.

Men att ta det lugnt var just vad vi ville att regeringen skulle göra och lösa

båda frågorna samtidigt, inte förivra sig och förila sig genom att ta fackföreningsavgifterna först och sedan bida sin tid med arbetsgivarnas avgifter. Hade regeringen tagit det litet lugnare och löst båda frågorna samtidigt, hade kanske vi i oppositionen också kunnat ta det litet lugnare. Hade vi sedan fått förslaget mer fördelningspolitiskt riktigt är det möjligt att vi hade kunnat acceptera lösningen i ett annat sammanhang.

Man säger i SAF-Tidningen att problemet för regeringen blir att fastställa vad som är konfliktändamål och avdragsgill service och vad som är organisationskostnader. Just att vi inte vet hur regeringen kommer att lösa detta gör att det finns risker för att man inte skapar symmetri.

Vad gäller frequent flyers kan jag kanske t.o.m. tycka att det av konkurrensskäl är rimligt att SAS delar ut sådana här rabatter. Jag är litet osäker på den punkten. Men visst, vi måste kanske leva i den verkligheten ibland. Men varför skall detta vara skattefritt? Det är det som är haken. Om man delar ut rabatten till dem som åker tio eller fem gånger med samma flygbolag kan vara okej. De får sig en gratisresa till Florida eller Yokohama. Det kan väl vara trevligt för dem att få resa dit. Litet missunnsam är jag dock. Men varför skall det vara skattefritt att resa gratis jorden runt? Det kan jag inte förstå. Det tycker jag att Filip Fridolfsson skall förklara för mig. Kan han det blir jag lugn, men jag är osäker på att Filip Fridolfsson kan det.

Anf. 196 FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! När jag hörde en framstående socialdemokratisk taleskvinna sätta sin tilltro till det en sierska, Saida, någonstans uppe i Norrlandsskogarna, har sagt om att den här regeringen skall avgå vid påsk kommande år, tar man sig för pannan. Vi tar mer seriöst på den här uppgiften än att använda de argumenten i debatten. I varje fall gör jag det. Jag vill ha en saklig sådan. Jag tror nämligen att svenska folket kommer att önska ha den här regeringen kvar. Det är min absoluta uppfattning.

Sedan gör Anita Johansson en affär av att jag sade att detta var en besvärlig fråga. Det är väl inget fel i att jag har sagt det. Det var en besvärlig fråga. Problemet innehöll en del "knäckfrågor". Men dem löste vi ju. Vi har väl haft många frågor som har varit besvärligare än den här. Det vet Anita Johansson. Det var som om jag skulle vara ute på svag is när jag sade att det här var en besvärlig fråga. Tvärtom visar det att vi är ett seriöst utskott, som verkligen tar jobbet på allvar.

De olika principiella synpunkter vi har på den här frågan står klara för Sveriges riksdag, dem känner vi till. Jag vill i varje fall understryka att motivet för trohetsrabatterna, frequent flyers-rabatterna, är SAS möjlighet att fortsätta som flygbolag. Det är huvudmotivet för detta. Vi menar att det finns några som får en favör genom att de troget flyger med detta bolag. Detta får man ta, när man följer lagrådets råd till 100 %.

Jag kan inte läsa upp hela utskottsbetänkandet, men jag kan ta tre rader. Vi som är i majoritet skriver så här: "Utskottet, som även i övrigt godtar lagrådets synpunkter i dessa hänseenden," – det har vi tidigare relaterat – "utgår från att de av SAS planerade rabatterna kommer att utformas inom ramen för de nu angivna principerna." Det är alltså principer angivna av lagrådet. Vad begär ni mera? Jag fattar inte detta. När vi har "köpt" lagrådets

uppmaning till punkt och pricka och vi tar lagrådets preciserade lagrådstext till lagstiftning, då säger socialdemokraterna och vänsterpartisten Bäckström att detta är skandal. Hut, sjufalt hut! Var det så Anita Johansson sade?

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

Inkomst av tjänst

Anf. 197 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag hoppas till skillnad från Filip Fridolfsson att den här regeringen snarast skall försvinna. Den här dagen, den svarta onsdagen i Sveriges riksdag, visar verkligen vilken löntagarfientlig regering vi har fått.

Jag har kostat på mig att ringa runt till en del människor för att diskutera frågan om trohetsrabatterna. Jag har bl.a. ringt till luftfartsverket. Jag skall bara citera litet av det de säger:

"Internationell luftfart bygger på avtal mellan de olika länderna. I Sveriges avtal med andra länder ingår att resevillkoren skall godkännas av luftfartsverket. Frequent flyer-rabatter är en del av prissystemet. Luftfartsverket har inte godkänt sådana rabatter. Frågan har över huvud taget inte prövats av verket.

Det kan också ifrågasättas om inte rabatter av detta slag strider mot mutlagstiftningen, marknadsföringslagen och konkurrenslagen."

Det är för mig ganska viktiga ord, Filip Fridolfsson.

Till slut, herr talman, är det bara att konstatera att den här regeringen skall sätta facket på svältkur. Allt har varit planerat och förberett. Egentligen kan man bara gratulera Svenska arbetsgivareföreningen och Dagens Nyheter. Jag tror det var Lars Bäckström som nämnde tidigare att det var lilla julafton för SAF. Man skulle kanske hitta ännu större ord för vad som kommer att hända den här dagen.

Anf. 198 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Väldigt kort en fråga till Filip Fridolfsson om frequent flyer-rabatter. Anser Filip Fridolfsson att statstjänstemän, t.ex. riksdagens tjänstemän, skall kunna utnyttja dessa rabatter? Det kan vara upplysande att få svar på den frågan.

Det är riktigt att man från moderat sida genast såg till att försvaga facket. Dagens beslut kan bidra till det. Med den stigande arbetslöshet som nu är på gång söker sig å andra sidan människorna till fackföreningarna i alla fall. Jag tycker att man skall värna om fackföreningar och organisationer på bägge sidor av arbetslivet. Det är viktigt för balansen i samhället.

Anf. 199 FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Den fråga som Anita Johansson ställde om frequent flyer-rabatter visste jag skulle komma, så jag har svar på den frågan också. Om luftfartsverket skulle ha framgång med sin synpunkt att detta är fel, då drabbas inte bara SAS utan alla andra, och då är konkurrensneutraliteten återställd. Då är det inga problem. Det har ingenting med lagstiftning att göra.

Lars Bäckström frågade om frequent flyer-rabatter för riksdagsmän. Om vi, vilket vi naturligtvis skall göra, följer lagrådets riktlinjer skall uppgifter om dessa gå via riksdagens förvaltningskontor. Kontoret skall alltså veta om dem. Lagrådets påpekande är ju att alla sådana fria resor skall gå via arbetsgivaren. Riksdagens förvaltningskontor uppfyller alltså lagrådets krav, för

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Skatt på etanol,
m.m.*

förvaltningskontoret vet vilka riksdagsmän som är ute och flyger eftersom vi flyger så mycket. Vetskapen om detta är hundraprocentig.

Därmed, herr talman, tror jag att jag har klarat av alla meddebattörer.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 15 §.)

12 § Skatt på etanol, m.m.

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1991/92:SkU6 Skatt på etanol, m.m. (prop. 1991/92:67).

Anf. 200 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Det är i princip ett enigt utskott som tar två viktiga delsteg som innebär en mer miljöanpassad beskattning. När riksdagen beslutar att befria etanolen från skatt då den används för ren etanoldrift av motorfordon, är det ett steg i rätt riktning för en bättre miljö och för principen att biobränslen skall vara skattefria.

Det hade självklart varit bra om riksdagen redan nu kunnat skattebefria all biobaserad drivmedelsetanol och därmed främja en mer massiv satsning på förnybara bränslen, men det stora budgetunderskottet lägger hinder i vägen för detta. Det är viktigt att komma ihåg att man alltid måste ta första steget innan man tar det andra. Det är bättre med ett steg i rätt riktning, som kan utgöra grunden för kommande steg, än att ställa så omfattande krav att ingenting händer. Stillastående blir då ofta lika med tillbakagång.

Utskottet gör en tydlig markering av viljan att gå vidare i sin kommentar till centermotionen av Lennart Daléus och Elving Andersson. Utskottet konstaterar att direktiven till biobränslekommissionen ger uttryck för en uppfattning om biobränslenas betydelse som väl överensstämmer med den uppfattning som förs fram i centermotionen. Därför förutsätter utskottet att regeringen kommer att beakta de synpunkter som framförs i motionen utan något särskilt uttalande av riksdagen.

Vindkraften är förnybar och miljövänlig energi. Förnybar energi är framtidens energi. God miljö är av stort värde. Det finns en bred enighet i riksdagen om att ökad användning av förnybar energi är ett måste om vi skall kunna begränsa utsläppen av koldioxid och andra s.k. växthusgaser.

När frågan om beskattningen av små och medelstora vindkraftverk behandlades i riksdagen våren 1991 var de ledamöter som konkret handlade frågan överens om att vindkraftverk upp till 500 kW skall vara befriade från elskatt. Motiven är vindkraftens miljöfördelar och vikten av att öka användningen av förnybar energi. Eftersom elskatten är en konsumtionsskatt, krävs någon form av återbetalning eller miljöbonus för att denna totala skattefrihet skall kunna åstadkommas. Den enorma arbetsbelastningen under vårriksdagen gjorde att det inte fanns tid för att göra nödvändiga lagändringar. Därför blev det en beställning till regeringen med ett uttalande där man inte helt klart redogjorde för att skattefriheten även borde omfatta yrkesmässigt

distribuerad elström från vindkraftverk. Regeringens förslag behöver därför så småningom kompletteras.

I motionen Sk17 redovisar Harry Staaf och jag den komplettering som krävs för att nå denna fullständiga skattefrihet. Nu pågår på regeringens uppdrag en översyn av lagregler m.m. för den småskaliga vindkraftsproduktionen. Det är därför ändamålsenligt, vilket utskottet också framhåller, att frågan om återbetalning eller miljöbonus behandlas i detta sammanhang så att riksdagen under våren får möjlighet att ta ställning till ett mer fullständigt och väl berett förslag. Denna fråga har tagits upp i flera motioner.

I en meningsyttring från en suppleant redovisas förslag till den lagändring som krävs för att åstadkomma återbetalning av elskatten som miljöbonus för vindkraftsproducerad elström. Lagförslaget är, såvitt jag förstår, korrekt och kunde ur den synpunkten utgöra underlag för riksdagens beslut. Samtidigt finns det dock också andra aktuella lag- och regeländringar avseende t.ex. transitering som berör den småskaliga vindkraftsproduktionen. Det är en uppenbar fördel att samordna alla aktuella lag- och regeländringar som berör den småskaliga vindkraftsproduktionen. Det är skälet till att jag i dag yrkar avslag på meningsyttringen från suppleant.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till hemställan i SkU6 och avslag på meningsyttringen från suppleant.

Anf. 201 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! I Rolf L Nilsons frånvaro tar jag till orda i denna fråga. Rolf L Nilson från vänsterpartiet har väckt en motion som jag har ställt mig bakom i form av en meningsyttring. Ivar Franzén, som alldeles säkert vill röra sig i samma riktning som vänsterpartiet, och det är helt korrekt, sade att det är bättre att ta ett steg än inget alls. Det är naturligtvis helt riktigt.

Nu kan det diskuteras om det ens är fråga om att det är ett helt steg som tas. Visserligen rör det sig, som en berömd tänkare har sagt, men det är tveksamt om det rör sig om ett helt steg.

I den meningsyttring som vi från vänsterpartiet har, har vi sagt att dagens vindkraftverk är så pass lönsamma att det räcker med en skattelättnad, en miljöbonus på ungefär 20 öre/kWh, för att man skall få till stånd ett effektivt utnyttjande av vindkraften.

Det första steget bör vara att vindkraftsproducerad el tillförs en miljöbonus på 7,2 öre/kWh.

Ett andra steg bör vara att regeringen återkommer med ett förslag om miljöbonus som komplettering till elskattebefrielsen, så att den totala miljöbonusen blir 20 öre/kWh.

Det är dessa två steg som vi vill ta. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till den meningsyttring av suppleant som finns fogad till skatteutskottets betänkande nr 6.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 15 §.)

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Skatt på etanol,
m.m.*

13 § Skattetillägg

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1991/92:SkU7 Skattetillägg (prop. 1991/92:43).

Anf. 202 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! Till grund för regeringens proposition om skattetillägg m.m. har legat den tidigare socialdemokratiska regeringens promemoria benämnd Några frågor om skattetillägg m.m.

Om den nuvarande regeringen utan egna tillägg eller förändringar hade följt promemorian, hade det för vårt vidkommande kanske inte funnits anledning foga några reservationer till detta betänkande. Vi är dock beredda att acceptera vissa av förändringarna, såsom t.ex. att fyllnadsinbetalning av preliminär skatt får ske en månad senare än vad som är fallet i dag utan att kvarskatteavgift tas ut.

Den här förändringen innebär för statskassan visserligen en ränteförlust på drygt 50 milj.kr., som man väl från regeringen, i likhet med så mycket annat, kommer att tillskriva det konto som ni kallar "den tidigare socialdemokratiska regeringens ansvarslösa ekonomiska politik". Främsta skälet till att vi kan godta denna förändring är riksskatteverkets bärande synpunkt på att det för riksskatteverket är en omöjlighet att sända ut informationsmaterial till de skattskyldiga före den 18 januari. Man föredrar i stället att datumet för fyllnadsinbetalning fastställs till den 18 februari.

Herr talman! Vi socialdemokrater har vid skilda tillfällen varit kritiska, inte bara mot innehållet i propositionerna som lagts fram under hösten. Effekterna på statsbudgeten har varit synnerligen ytligt belysta. Här föreslås bl.a. en ytterligare förlängning och framför allt en utvidgning av reglerna om ett lägre preliminärskatteuttag. Effekterna anges som obetydliga i propositionen, och det skulle vara intressant att veta var gränsen för obetydliga effekter går. Det här kommer också att medföra att man årligen får göra bedömningar och antaganden med hänsyn tagen till den ekonomiska utvecklingen.

Regeringen föreslår också en ny befrielsegrund när det gäller skattetillägg och andra sanktionsavgifter. Enligt vårt förmenande finns det redan i dag vida möjligheter att medge befrielse. Regeringens förslag bidrar till en ännu större osäkerhet om reglernas tillämpning, och framför allt kan de på sikt medföra att enskilda skattskyldiga bedöms olika, vilket skulle vara mycket olyckligt. Vi har också i stort sett samma invändningar mot regeringens förslag om eftertaxering. Det här kommer att medföra att den preventiva betydelsen av risken att råka ut för eftertaxering minskar. Reglerna förenklas inte heller, och principen att skatt skall fastställas så likformigt och riktigt som möjligt kommer att åsidosättas.

I propositionen aviseras det också om tillsättande av utredning som skall leda till att den enskildes rättssäkerhet förbättras. På det området har mycket gjorts av den tidigare socialdemokratiska regeringen, och vill ni tillsätta en ny utredning, motsätter vi oss inte detta, men då vill vi i gengäld att

man verkligen beaktar behovet av ytterligare förenklingar och också vikten av att skattemyndigheterna kan bedriva en effektiv kontrollverksamhet.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till de tre reservationer som är fogade till detta betänkande.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

Skattetillägg

Anf. 203 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Till skatteutskottets betänkande nr 7 har vänsterpartiet fogat en meningsyttring. I andra frågor har vi ställt oss bakom den s.k. generalklausulen mot skatteflykt. Vi anser att den fyller en viktig funktion i lagstiftningen, och att detta lagutrymme kan bidra till att begränsa skatteflykt och skatteundandragande. Denna ståndpunkt har den borgerliga sidan absolut inte delat. Man har sagt att det inte går att ha lagar med så vid tillämpning.

I det här betänkandet hänvisar dock de borgerliga till en del lagparagrafer med vida tillämpningsområden. Man skall nog vara försiktig med oprecisa lagparagrafer, men ibland kan sådana behövas. Generalklausulen behövs som en preventiv åtgärd mot avancerat skatteundandragande och avancerad skatteflykt. Men har man den åsikten bör man också inse att det finns fall då den skattskyldige drabbas på ett obilligt sätt.

Det fanns ett fall där en metallarbetare eftertaxerades tio år efter det att händelsen hade ägt rum. Han hade uppgivit sina traktamenten och gjort sina avdrag. Sedan blev han som den ende i arbetslaget eftertaxerad och riskerade att förlora sin villafastighet. Sådana fall är uppenbart stötande och där kan det behövas ett slags "nödbromsparagrafer". Därför har vi i vår meningsyttring uttalat att "rättssäkerheten för den skattskyldige kan å andra sidan i vissa fall behöva stärkas, t.ex. i vad avser möjligheten till eftergift av skattetillägg samt förusättningarna för eftertaxering".

Vi hade varit beredda att tillstyrka propositionens förslag i den del som handlar om eftertaxering, efterbeskattning och efterprövning, att sådant inte får ske om ett beslut skulle framstå som uppenbart oskäligt. Men man måste dra gränserna någonstans.

I betänkandet och i propositionen nämns ett fall där detta borde kunna tillämpas: I propositionen anges t.ex. att det skulle vara uppenbart oskäligt "att en intäkt som tidigare allmänt ansetts ej vara skattepliktig efter avgörande av regeringsrätten bedömts vara skattepliktig". En sådan tolkning av begreppet "uppenbart oskäligt", att en dom fallit i regeringsrätten, kan vi inte biträda, för det är inte "uppenbart oskäligt" att regeringsrätten har fällt ett utslag, utan då börjar det likna skäligt.

Av dessa skäl och med hänvisning till vad som har anförts i reservation 2 biträder vänsterpartiet reservationerna från socialdemokraterna i detta avseende. Vi ansluter oss även till de ståndpunkter som redovisas och den hemställan som föreslås i reservation 3. För övrigt har Bruno Poromaa tidigare argumenterat på ett sätt som jag i det stora hela kan ansluta mig till.

Om man på någon punkt hade formulerat sig litet mer stringent, hade vi kunnat stödja delen vad gäller eftertaxering, men det kan vi inte nu såsom betänkandet är utformat.

Anf. 204 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! I det betänkande vi nu debatterar behandlas regeringens proposition 1991/92:43. Regeringen föreslår i denna proposition dels några

anpassningar av gällande lagstiftning till skattereformen, dels några uppmjukningar av bestämmelserna.

Anpassningarna har sin utgångspunkt i bl.a. de förändringar av inkomstlagen som genomfördes i skattereformen. Uppmjukningarna har sin utgångspunkt i den skillnad i synen på skattebetalarnas ställning inför staten, som ofta har kommit fram vid debatter mellan de socialistiska och de icke-socialistiska partierna i riksdagen. Denna skillnad kommer nu till uttryck i att förslagen läggs fram när socialdemokraterna har försatts i opposition.

Utskottet är på en del punkter enigt. Beroende på den pressade tidssituationen avstår jag från att gå in på alla förslagen.

Vi menar att förslagen är ganska naturliga. Ett förslag går t.ex. ut på att skattetillägg skall utgå med 20 % i stället för 40 % när det handlar om periodiseringsfel, dvs. att den skattskyldige inte har haft för avsikt att undandra sig beskattning utan bara har haft en annan uppfattning om till vilket år inkomsterna borde hänföras.

Det som socialdemokraterna inte har kunnat acceptera är att fyrpartiregeringen föreslår att skattetillägg inte skall få påföras och att eftertaxering inte skall få utföras om det framstår som uppenbart oskäligt. Socialdemokraterna och vänsterpartiet tycker alltså att man både skall kunna eftertaxera och ta ut skattetillägg, även om det framstår som uppenbart oskäligt. Det är i sanning ett mycket underligt men för all del också ett upplysande ställningstagande.

Så vida lagparagrafer kan man inte ha, sade Lars Bäckström. Men om man hade kunnat förutse de situationer i vilka ett sådant här behov skulle uppstå hade man självfallet kunnat lagstifta direkt och räkna upp dem. Problemet är ju att detta inte går.

Lars Bäckström invände också emot att det faktum att regeringsrätten beslutar att en transaktion som alltid tidigare varit skattefri helt plötsligt skall vara skattepliktig skulle föranleda att man tillämpar den nya lagstiftningen. Jag förstår inte vad som är så ohemult i detta. Om hela det svenska skatteetablissemanget har ansett att en företeelse inte är skattepliktig, om den skattskyldige har redovisat detta korrekt, deklarerat och lämnat alla uppgifter och om skattemyndigheten har taxerat honom som om detta vore skattefritt, kan det då verkligen vara skäligt att fem år senare eftertaxera vederbörande? Jag tycker att detta var en ganska svag förklaring från Lars Bäckströms sida. Jag menar att detta är ett i allra högsta grad angeläget fall, där det är alldeles uppenbart att det behövs en ventil.

Socialdemokraterna och även vänsterpartiet har också invändningar då det gäller uttaget av socialavgifter. Som framgått av Bruno Poromaas anförande vill man återgå till det uttag av preliminärskatt för dem som har B-skatt som gällde tidigare, dvs. 120 %. Detta motsvarar en årlig nominell inkomstökning på 10 %. Jag kan förstå att socialdemokraterna envisades med att ta ut en sådan kraftigt förhöjd preliminärskatt när man satt i regeringsställning. Man lät ju både inflation och löner rusa i väg helt okontrollerat. Vi har en litet annorlunda syn på detta, och denna låter vi komma till uttryck genom att vi sänker uttaget till 110 %.

Jag skulle faktiskt, herr talman, vilja fråga Bruno Poromaa vad han skulle säga om förvaltningskontoret helt plötsligt började ta ut 10 % högre prelimi-

närskatt på riksdagsledamöternas löner varje år. Jag ställer frågan i hopp om att göra det enklare för Poromaa att sätta sig in i skattebetalarnas situation.

Några ord om årsskiftesbetalningar. Förslaget i propositionen, som i den här delen enhälligt har tillstyrkts av skatteutskottet, innebär att man fr.o.m. den 1 januari 1992 inför en strikt tillämpning av kontantprincipen när det gäller inkomst av tjänst. De nya reglerna går ut på att en inkomst eller utgift anses belöpa på det inkomstår under vilket den blivit tillgänglig för lyftning resp. utbetalats. Möjligheten att hänföra förskottslöner i slutet av december till nästföljande år resp. efterskottslöner i början av januari till det föregående året slopas.

I fråga om årsskiftet 1991-1992 föreslås ingen särskild övergångsbestämmelse. Detta ger upphov till problem för vissa företag och anställda. Problemet gäller huvudsakligen större företag, som till ett stort antal anställda avser att betala ut förskottslöner i slutet av december i år eller efterskottslöner i början av januari nästa år. De här företagen har räknat med att i sina rutiner tillämpa de äldre bestämmelserna om årsskiftesbetalningar även vid det instundande årsskiftet, och de har nu svårigheter att ställa om sina rutiner.

Det förslag till ändringar på denna punkt, som jag hoppas vid det här laget har delats på ledamöternas bänkar, går ut på att den skattskyldige på begäran skall få tillämpa äldre bestämmelser avseende årsskiftesinbetalningar i anslutning till nästa årsskifte. En sådan begäran får anses ha blivit gjord i och med att han eller hon i deklarationen nästa år anger årets inkomster exkl. den berörda förskottslönen i december eller inkl. det efterskott som uppburits i januari 1992. Någon förändring i LSK beträffande kontrolluppgifterna behövs inte.

Herr talman! Jag yrkar således bifall till skatteutskottets hemställan i betänkande nr 7 med det ändringsförslag rörande årsskiftesbetalningar som nu förhoppningsvis har delats på ledamöternas bänkar och som har följande lydelse:

6. beträffande *lagförslagen* att riksdagen med bifall till utskottets hemställan i övrigt beslutar att ikraftträdandebestämmelsen till förslaget om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) skall ha följande lydelse:

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992 och tillämpas fr.o.m. 1992 års taxering.

I fråga om intäkter som uppburits och utgifter som erlagts i anslutning till

1. årsskiftet 1990 – 1991 gäller punkt 4 av anvisningarna till 41 § i dess lydelse den 30 juni 1990,

2. årsskiftet 1991 – 1992 gäller punkt 4 av anvisningarna till 41 § i dess lydelse den 1 juli 1990, om den skattskyldige begär det.

Jag yrkar också avslag på samtliga reservationer och på meningsyttringen.

Anf. 205 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Jag sade att jag för vänsterpartiets del kunde överväga att stödja förslaget om att man när en eftertaxering är uppenbart oskäligen skall kunna låta bli att göra denna. Men om t.ex. skattemyndigheten har drivit en fråga till regeringsrätten, skattemyndigheten vinner i ärendet och det konstateras att det är fråga om skattepliktig inkomst och att en eftertaxering

alltså skall ske, och det sedan – efter det att dom har fallit – ändå slutar med att det i alla fall, trots domslutet, inte sker någon eftertaxering, skulle det nog i allmänhetens ögon framstå som mycket underligt, ja rent av som en uppenbart oskäligen tillämpning av domslut och lagar. I det fallet, med en sådan vid tolkning av begreppet "uppenbart oskäligen" kan jag ej tillstyrka förslaget. Däremot gav jag ett annat exempel där jag menar att paragrafen borde ha kunnat vara tillämplig.

Anf. 206 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! Kjell Johansson och de andra borgerliga ledamöterna använder många gånger med viss förkärlek begreppen socialistiska och icke-socialistiska partier. Det gjorde Kjell Johansson också nu. Jag skulle vilja att de nu, efter den s.k. svarta onsdagen, byter begrepp och kallar sig själva för kapitalistiska partier, så kan vi kalla oss för icke-kapitalistiska partier.

Kjell Johansson frågade vad jag skulle säga om riksdagens förvaltningskontor helt plötsligt skulle börja dra 120 % i preliminärskatt i stället för 110 %. Ni har ju nu genomdrivit så många förslag om ökad tillväxt. Ni tror väl på era förslag? Nu kommer vi alla att tjäna mer än tidigare, och då finns det väl ingen anledning att sänka preliminärskattenivån.

I övrigt vill jag, herr talman, tillstyrka det förslag som har delats ut i kamaren och Kjell Johanssons yrkande. Det yrkandet verifierar också det som jag sade i mitt anförande, att regeringens propositioner – inte bara den här utan också många andra – har varit hastverk. Det är propositioner med väldigt stora brister. Utskotten har – också vi inom skatteutskottet – fått göra många förändringar även i andra betänkanden. Man har helt enkelt inte analyserat konsekvenser, och det har också funnits andra bristfälligheter.

Anf. 207 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Om man förordar en uppräknings av preliminärskatteuttaget med 120 % tror man inte på tillväxt – då tror man på inflation. Den signalen vill vi inte ge. Skattereformen har till syfte att medge en vettig lönebildning i vårt land och att stimulera till att hålla inflationen i schack. Vi räknar med att detta skall ske.

Jag fick inget svar på frågan om riksdagsledamöternas löner. Detta är inte i och för sig så konstigt. Vi kunde under många år inte övertyga er socialdemokrater om att det var oskäligt att sätta sista datumet för fyllnadsinbetalningen till den 18 januari, trots att den skattskyldige då inte ens hade fått sina inkomstuppgifter och trots att landets rörelseidkare då inte hade någon som helst möjlighet att känna till sitt årsresultat. Kunde vi inte det, kan vi naturligtvis inte övertyga er om detta heller.

Här talades det om en ränteförlust på 50 milj. kr. Ja, det går för er före en anständig behandling av skattebetalarna. Det gör det inte för oss. Först när riksskatteverket talat om att det här var omöjligt gav ni er.

Till Lars Bäckström vill jag säga följande. Det exempel som Lars Bäckström anförde gällde att det plötsligt kom upp ett fall där man tidigare enligt kutym eller etablerad praxis inte ansett att skattskyldighet förelåg. Då förutsätter jag att man inte heller kommer att tillämpa den här lagstiftningen. Det står ingenstans att man skall göra det efter en dom. Det är fråga om en möj-

lighet när resultat annars framstår som uppenbart oskäligt, när man genom alla år har haft en viss tolkning av lagen och helt plötsligt ändrar den utan att den skattskyldige på minsta sätt har kunnat förutse det och när andra människor inte kommer att omfattas av den skattehöjning som blir resultatet. Då blir det fråga om ett godtycke. För sådana fall tycker jag definitivt att man bör kunna ha en sådan här ventil.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 15 §.)

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Reavinster på
bostadsrätter*

14 § Reavinster på bostadsrätter

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1991/92:SkU9 Reavinster på bostadsrätter (prop. 1991/92:54).

Anf. 208 GUNNAR NILSSON (s):

Herr talman! I det här aktuella betänkandet tillstyrker utskottsmajoriteten en proposition om slopande av den s.k. genomsynen i reglerna för reavinstbeskattning av bostadsrätter. Avskaffandet av genomsynen avser såväl huvudregeln som takregeln för vinstberäkning.

Regeln om genomsyn infördes i samband med skattereformen i avsikt att skapa en likformig och neutral reavinstbeskattning för bostadsrätter och egnahem.

Genomsyn innebär att bostadsrättsinnehavaren vid vinstberäkningen efter en försäljning skall ta upp, inte bara sin egen insats och erhållet vederlag i vinstberäkningen utan även bostadsrättens andel av föreningens nettoskuld eller nettoförmögenhet. Detta är en nödvändig förutsättning för att beskattningen av bostadsrätter skall bli likformig med den som gäller för egnahem.

Regeln om genomsyn har dock utsatts för kritik för att den är alltför teoretisk, administrativt krånglig och svår att förstå för den enskilde bostadsrättsinnehavaren. Med anledning av kritiken har den förra regeringen genomfört en utredning om beskattningsfrågorna i boendet, där bl.a. genomsynsfrågan analyserats.

Utredningen konstaterar att reglerna om genomsyn vid beräkning av reavinst för bostadsrätter är principiellt riktiga och en förutsättning för att klara en likformig beskattning av bostadsrätter och egnahem. Vid beräkning av reavinst enligt huvudregeln, som gäller beräkningen av den faktiska vinsten, är genomsynsreglerna emellertid komplicerade och i praktiken svåra att tillämpa.

Utredningen föreslog därför ett slopande av genomsyn vid tillämpningen av huvudregeln. De problem som en slopad genomsyn kan leda till från kapitalbeskattningssynpunkt bör den sittande bostadsrättsvärdekommittén kunna lösa inom ramen för sitt uppdrag. I denna del följer regeringen i propositionen utredningens förslag, och vi tillstyrker också att genomsynen slopas vid tillämpning av huvudregeln.

När det gäller takregeln, som innebär att vinsten beräknas som 30 alterna-

tivt 60 % av vederlaget, anser vi i likhet med utredningen att det finns starka skäl för att behålla genomsynen. Genomsynen är ett väsentligt inslag för att klara den uttalade målsättningen om en enhetlig och likformig beskattning. De tidigare nämnda beräkningssvårigheterna föreligger inte heller vid tillämpningen av takregeln, då det endast gäller att fastställa andelen av föreningens nettoskuld eller nettoförmögenhet vid försäljningstillfället.

Ett slopande av genomsynen i det här sammanhanget leder till stora orättvisor i bostadsbeskattningen med en betydligt förmånligare beskattning för bostadsrätter än för egnahem.

Ett slopande av genomsynen vid huvudregeln beräknas medföra ett inkomstbortfall på 20 milj.kr. under 1991 och bedöms därefter vara kostnads- mässigt neutralt. Ett slopande av genomsynen vid takregeln ger däremot ett årligt inkomstbortfall på 250 milj.kr.

Regeringen har i propositionen inte med ett ord berört hur detta inkomstbortfall skall finansieras. Det blir bara ytterligare ett i raden av ofinansierade skatteförslag som regeringen lagt fram under hösten och som har skapat stor oro för räntehöjningar och hot om sociala nedskärningar.

Man säger inte heller någonting om vilka effekter en sådan snedvridning av likformigheten i skattesystemet kan förväntas ge eller hur man skall korrigera dem. Det enda regeringen uppnår med denna ofinansierade skattesänkning är ett växande budgetunderskott, orättvisor och olikformighet i bostadsbeskattningen och en uppluckring av bärande principer i skattesystemet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen och avslag på utskottets hemställan i motsvarande del.

Anf. 209 HARRY STAAF (kds):

Herr talman! Det betänkande som vi nu diskuterar gäller regeringens proposition 1991/92:54 om att slopa genomsynsreglerna vid reavinstbeskattningen av bostadsrätter. Gunnar Nilsson har ganska väl redogjort för hur reglerna fungerar.

Reglerna har utsatts för omfattande kritik. De har medfört omfattande arbete både för föreningarna och för de skattskyldiga. Även om de varit teoretiskt riktiga har de av många uppfattats så, att man betalar skatt på föreningens skuld.

Propositionen har varit på remiss till bostadsutskottet, som yttrat sig över den och därvid ansett att reglerna med rätta kritiserats för att de är svåra att förstå och tillämpa. Bostadsutskottet tillstyrker att genomsynsreglerna slopas både när det gäller huvudregeln och när det gäller takregeln.

I och med att genomsynsreglerna upphör återinförs tidigare gällande bestämmelser om avdragsrätt för kapitaltillskott.

Här föreslår utskottet ett tillägg i 26 § 4 mom. lagen om statlig inkomstskatt, som reglerar att kapitaltillskottet skall ha använts för ett bestämt förbättringsarbete för att det skall vara avdragsgillt.

De föreslagna bestämmelserna skall gälla vid 1992 års taxering med möjlighet för den skattskyldige att tillämpa gällande regler för skattskyldighet som inträtt under 1991.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan, som innebär bifall till propositionen och avslag på motionen.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

Anf. 210 GUNNAR NILSSON (s):

Herr talman! Jag förstår att Harry Staaf inte har läst utredningen om skatteregler för ny bostadsfinansiering m.m., Ds 1991:38. Jag kan rekommendera den departementspromemorian för läsning. Vi har också tagit del av kritiken när det gäller genomsynsreglerna. Vi har låtit utreda dem, och vi har undanröjt svårigheterna. Utredningen anser att man bör behålla genomsynen vid tillämpning av takreglerna.

Jag citerar följande rader ur utredningen för att klarlägga förhållandet ytterligare: "Anledningen till detta är att genomsynen är principiellt riktig och att de ovan redovisade praktiska komplikationerna inte föreligger när det endast handlar om att bestämma nettoförmögenheten eller nettoskulden vid försäljningstillfället. --- En annan omständighet som talar för att behålla genomsynen vid tillämpning av takreglerna är att dessa eljest skulle bli avsevärt mer förmånliga än motsvarande regler för egnahem. Ett bibehållande av genomsynen vid takregeln är också motiverat av att beskattningen skall bli densamma i det fallet att en bostadsrätt avyttras för 100 000 kr. och skuldandelen är 1 milj.kr. och i det fallet att bostadsrätten avyttras för 1,1 milj.kr. och att skulden finns hos säljaren." Det gäller således att slå vakt om likformigheten i beskattningen.

För någon vecka sedan tog utskottsmajoriteten ett initiativ. Med åberopande av likformigheten av beskattningen beredde man ägarna av andelslägenheter bättre avdragsmöjligheter. Varför finns inte detta rättvisepatos nu när det gäller betydligt större grupper och där likformigheten i beskattningen hotas? Varför denna oförmåga och bristande pedagogiska ambition när det gäller att försvara likformigheten och skattereformen i detta fall?

Anf. 211 HARRY STAAF (kds):

Herr talman! Jag kan försäkra Gunnar Nilsson om att jag har tagit del av utredningen om skatteregler för ny bostadsfinansiering. Det är riktigt att den utredningen inte föreslår att genomsynsreglerna skall tas bort vid takregeln. Det föreslår däremot propositionen. Som jag nämnde har både bostadsutskottet och skatteutskottet tillstyrkt detta.

Jag tror inte att bostadsrättsinnehavare upplever det här som någon större orättvisa. Jag tror att man relaterar beskattningen till den egna insatsen. Om man skall räkna in föreningens skuld, upplever man att man betalar skatt på den. Man upplever det så även om det är oriktigt. Jag tycker därför att det här förslaget är bra.

Anf. 212 GUNNAR NILSSON (s):

Herr talman! Jag kan bara konstatera att här föreligger ett klart fall av snedvridning av likformigheten. Det förvånar mig att det i denna regeringskoalition inte finns någon som försvarar de bärande principerna i skattereformen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 15 §.)

*Reavinster på
bostadsrätter*

15 § Dubbelbeskattningsavtal med Nederländerna, Singapore och Republiken Korea

Föredrogs
skatteutskottets betänkanden
1991/92:SkU11 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Singapore och
mellan Sverige och Republiken Korea (prop. 1991/92:45) samt
1991/92:SkU12 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Nederländerna
(prop. 1991/92:62).

Andre vice talmannen meddelade att skatteutskottets betänkanden SkU11 och SkU12 skulle debatteras gemensamt.

Anf. 213 KARL HAGSTRÖM (s):

Herr talman! I betänkandena SkU11 och SkU12 behandlas dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Singapore, Korea och Nederländerna. Jag skall i mitt inlägg begränsa mig till det som socialdemokraterna och såvitt jag förstår vänstern tycker är väsentligt.

Om man tar bort rätten till progressionsuppräknings enligt lagen, skulle det innebära att Sverige ensidigt och utan någon motprestation avstår från en rättighet som tillkommer oss i förhandlingarna med resp. land. Vi socialdemokrater är medvetna om att det i det enskilda fallet inte har någon större praktisk betydelse. Men med hänsyn till att motsvarande förslag har lagts fram i proposition nr 62 och skatteutskottets betänkanden nr 11 och 12, framstår det emellertid som om regeringen i denna fråga har slagit in på en ny linje som strider mot de grundläggande fördelningsprinciperna som det progressiva beskattningssystemet bygger på.

Herr talman! Jag vill påpeka att utskottet i bred enighet, förutom moderata samlingspartiet, har ställt sig bakom progressionsklausulen otaliga gånger när vi har diskuterat dubbelbeskattningsavtal. Det här gäller även avsteg som har gjorts i de nordiska avtalen för dubbelbeskattnings. Alla partier utom moderata samlingspartiet är överens.

Vi tycker inte att det är någon bra ursäkt att åberopa undantagen med de nordiska länderna när vi känner till de särskilda förhållanden som råder inom Norden. Vi tycker att det är att gå ifrån all rimlig konsekvens när vi i övrigt tillämpar progression. Vad är det för rättvisa när en inkomst av tjänst progressionsbeskattas medan en annan inkomst inte har progressionsuppräknings?

Med detta korta inlägg, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna i dessa betänkanden.

Anf. 214 CARL FREDRIK GRAF (m):

Herr talman! Som framgår av betänkandet är vi tämligen eniga på samtliga punkter. Vi är dock inte eniga om progressionsklausulen. I detta avseende förefaller det som om socialdemokraterna och vänstern håller fast vid ett fiskalt tänkande, som jag faktiskt trodde att vi har lämnat bakom oss. I sin reservation medger t.o.m. socialdemokraterna att det inte har någon praktisk betydelse om man genomför det som reservationen avser att genomföra.

Därför är det angeläget att jag för fram några av de argument som ligger till grund för vårt ställningstagande.

Det viktigaste är att det rör sig om ett mycket litet antal personer. Det handlar i allmänhet om utländska medborgare som har bosatt sig i Sverige efter pensionen och som då har inkomst av tjänst vid sidan av ordinarie lön. Om man tillämpar det förslag som socialdemokraterna har redovisat i sin reservation, innebär det dels en ökad byråkrati, dels att kostnaderna för att driva in skatten sannolikt vida överstiger den skatteintäkt som kommer staten till godo. Såvitt jag har förstått har denna klausul i de fall den har tillämpats icke sällan lett till felaktigt fastställande av skattesatser för den enskilde.

Av utskottets betänkande framgår även ett annat argument. Skattesatserna i Sverige har blivit lägre, vilket gör att klausulen får ännu mindre betydelse. Eftersom Karl Hagström var generös och hade ett kort inlägg, begränsar jag mig till dessa argument och yrkar bifall till utskottets majoritetsförslag.

Anf. 215 KARL HAGSTRÖM (s):

Herr talman! Jag avsåg att det inte har någon större betydelse i det enskilda fallet. Det är helt rätt, och det står jag fast vid. Däremot är det en mycket viktig principiell fråga i de kommande internationella skatteavtal som vi kommer att upprätta med andra stater. Det är inte okänt att vi i Sverige alltmer kommer att internationaliseras. Vi kommer att ha den här typen av inkomster i allt större utsträckning. Det vore oklokt om Sverige ensidigt skulle försöka avskaffa de progressioner som vi har som princip.

Anf. 216 CARL FREDRIK GRAF (m):

Herr talman! När det gäller rättvisaspekten tycker jag att det är mera rättvist att skattemyndigheterna kan ägna sin tid åt att ta in skatt där det ger något för staten. I det här fallet rör det sig om helt försumbara summor. Jag tycker därför att det är riktigt att göra såsom majoriteten har sagt i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande skatteutskottets betänkanden 1991/92:SkU10, SkU8, SkU6, SkU7, SkU9, SkU11 och SkU12.

Skatteutskottets betänkande SkU10

Mom. 1 (fortsatt utvärderings- och utredningsarbete rörande skatterna)

Först biträdades reservation 1 av Lars Hedfors m.fl. med 136 röster mot 12 för det av Lars Bäckström under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del. 153 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 172 röster mot 122 för reservation 1 av Lars Hedfors m.fl. 9 ledamöter avstod från att rösta.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Dubbelbeskattnings-
avtal med
Nederländerna,
Singapore och
Republiken Korea*

Mom. 2 (inkomstskatteskalan för 1992)

Först biträdades reservation 2 av Lars Hedfors m.fl. i motsvarande del med 126 röster mot 11 för det av Lars Bäckström under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del. 174 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 175 röster mot 137 för reservation 2 av Lars Hedfors m.fl. i motsvarande del.

Mom. 3 (förmögenhetsskatten vid 1992 års taxering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Lars Hedfors m.fl. – bifölls genom uppresning.

Mom. 4 (förmögenhetsskatten fr.o.m. 1993 års taxering och avveckling fr.o.m. 1995 års taxering)

Först biträdades reservation 4 av Lars Hedfors m.fl. i motsvarande del – som ställdes mot det av Lars Bäckström under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 177 röster mot 135 för reservation 4 av Lars Hedfors m.fl. i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (förmögenhetsskatten på arbetande kapital)

Utskottets hemställan – som ställdes mot det av Lars Bäckström under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (skatteskallorna vid arvs- och gåvobeskattningen, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 176 röster mot 137 för reservation 8 av Lars Hedfors m.fl. i motsvarande del.

Mom. 9 (tillkännagivande angående arvs- och gåvobeskattningen i framtiden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot det av Lars Bäckström under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (sänkt beskattning av hushållssektorns kapitalinkomster)

Först biträdades reservation 10 av Lars Hedfors m.fl. i motsvarande del – som ställdes mot det av Lars Bäckström under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 176 röster mot 137 för reservation 10 av Lars Hedfors m.fl. i motsvarande del.

Mom. 11 (sänkt reavinstskatt på aktier m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Lars Hedfors m.fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (avkastningsskatten på pensionsmedel)

Först biträdde reservation 13 av Lars Hedfors m.fl. i motsvarande del med 136 röster mot 23 för reservation 14 av Peter Kling i motsvarande del. 152 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 174 röster mot 137 för reservation 13 av Lars Hedfors m.fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 14 (slopande av ränteavdragsbegränsningen)

Utskottets hemställan bifölls med 175 röster mot 136 för reservation 15 av Lars Hedfors m.fl. i motsvarande del.

Mom. 17 (skatteuttaget från företagssektorn)

Utskottets hemställan – som ställdes mot det av Lars Bäckström under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (vissa avdragsfrågor m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 25 för reservation 19 av Peter Kling. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 20 (slopande av den allmänna löneavgiften)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Lars Hedfors m.fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (uttaget av särskild löneskatt)

Utskottets hemställan bifölls med 285 röster mot 24 för reservation 22 av Peter Kling. 6 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 23 (slopande av socialavgifter på vinstandelsmedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Lars Hedfors m.fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (skogsvårdsavgiften)

Utskottets hemställan – som ställdes mot det av Lars Bäckström under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande SkU8

Mom. 1 (fackföreningsavgifter, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 177 röster mot 136 för reservation 1 av Lars Hedfors m.fl. i motsvarande del.

Mom. 3 (frequent flyer-rabatter)

Utskottets hemställan bifölls med 176 röster mot 138 för reservation 2 av Lars Hedfors m.fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande SkU6

Mom. 4 (el som produceras i vindkraftverk)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Lars Bäckström i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande SkU7

Mom. 2 (oskäligen skattetillägg m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Lars Hedfors m.fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (oskäligen eftertaxeringar m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 178 röster mot 137 för reservation 2 av Lars Hedfors m.fl. i motsvarande del.

Mom. 4 (preliminär B-skatt för uppbördsåret 1992/93)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Lars Hedfors m.fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (lagförslagen)

Det av Kjell Johansson under överläggningen framställda yrkandet bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande SkU9

Utskottets hemställan bifölls med 180 röster mot 135 för reservationen av Lars Hedfors m.fl.

Skatteutskottets betänkande SkU11

Mom. 3 (progressionsuppräknings)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Lars Hedfors m.fl. i motsvarande del – bifölls genom uppresning.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande SkU12

Mom. 3 (progressionsuppräknings)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Lars Hedfors m.fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Beslut om samlad votering

Beträffande de på föredragningslistan närmast upptagna ärendena, jordbruksutskottets betänkande JoU8 samt finansutskottets betänkanden FiU6, FiU7 och FiU8, beslöt kammaren på förslag av andre vice talmannen att de fick företas till avgörande i ett sammanhang sedan debatten i dessa ärenden avslutats.

16 § Ändrad instansordning enligt bilavgaslagen

Föredrogs

jordbruksutskottets betänkande

1991/92:JoU8 Ändrad instansordning enligt bilavgaslagen (prop. 1991/92:47).

Anf. 217 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Jordbruksutskottet tillstyrker enhälligt regeringens förslag till ändrad instansordning enligt bilavgaslagen. Överklaganden av beslut om dispensavgift skall efter den 1 jan 1992 ske till kammarrätten i stället för till regeringen. Det verkar vara en bra förändring.

Med anledning av propositionerna har dock de borgerliga partierna i två olika motioner föreslagit generösare importregler för s.k. hobbybilar och att dispensavgifter ej bör tas ut.

Motionerna är visserligen avstyrkta av utskottet, men i sin motivering försätter den borgerliga majoriteten att motionerna ändå skulle beaktas i samband med den översyn av bilavgaslagen som pågick i miljödepartementet.

Vårt skäl för att avstyrka motionerna är stramare. Vi vill ingalunda medverka till generösare regler för import av bilar för hobbyändamål, eftersom vi vill att det även i fortsättningen skall vara ett begränsat antal bilar som befrias från kravet på avgasrening. Bilismen är redan vårt mest svårlösta miljöproblem och inga åtgärder som ökar utsläppen kan accepteras.

Det finns tendenser till att man inte längre ser så allvarligt på bilismens del i utsläppen av miljöskadliga ämnen. Det här är bara ett exempel och det måste motverkas. Jag kan inse att enskilda hobbybilar i vissa fall kan ha en god avgasrening, men vi måste ha regler som är restriktiva och då kan man inte börja släppa efter på de begränsningar som finns. De små diffusa utsläppen kan inte anses försumbara. Sammantagna utgör de ett stort problem och bilismens skadliga effekter på miljön är mycket svåra att komma till rätta med.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen även av det skälet att den borgerliga majoritetens yttrande i vissa delar är

inaktuell. Miljödepartementet har redan presenterat sin översyn utan att ha beaktat motionerna. Vår reservation däremot står sig gott.

Anf. 218 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Naturvårdsverket beslutar i olika fall om dispensavgifter i samband med att man beviljar undantag från det regelverk som finns rörande avgasbestämmelser. Nu har regeringen i en proposition föreslagit att man, om man vill överklaga detta beslut, i fortsättningen skall göra det hos kammarrätten i stället för hos regeringen. Det är då ett led i en process när det gäller ändrad distansordning, en process som i och för sig har omfattat också andra myndigheter. Ingen har haft något att invända mot detta förslag från regeringen.

I samband med att denna proposition lades fram i riksdagen väcktes ett antal motioner, som även föregående talare berörde och som tar upp andra aspekter på avgasbestämmelserna. Syftet med dessa motioner är att underlätta importen av bilar som inte uppfyller gällande avgasbestämmelser.

Jordbruksutskottet konstaterar i sitt betänkande att regelverket kring dessa avgasbestämmelser är ganska krångligt. Det är naturligtvis inte tillkommet bara för att krångla till tillvaron för människor i detta land utan för att försöka hävda behovet av en god avgasrening på bilar och samtidigt möjligheten att kunna bevilja undantag i väldigt speciella enskilda fall, t.ex. när man för med sig den egna familjebilen från ett annat land.

Detta har lett till att regelverket har blivit ganska svåröverskådligt. Av denna anledning pågår en översyn. Som vi nyss hörde har man t.o.m. kommit så långt med denna översyn att den redan är avslutad.

Vi från vänsterpartiet har inte tyckt att det i detta sammanhang finns anledning att tillstyrka dessa motioner eller att jordbruksutskottet skulle föregå översynen av regelverket och så att säga framhålla att översynen skall ske i den riktning som motionärerna föreskriver. Vi tycker att det är bra att översynen har skett ganska förutsättningslöst.

Min uppfattning är att den majoritetsskrivning som finns på denna punkt är ganska slarvig och egentligen inte uppfyller de krav som man har anledning att ställa på ett av riksdagens utskott. Utskottet skriver:

”Utskottet har dock konstaterat att detaljbestämmelserna om dispensförfarandet är svårtillgängliga och att de i många fall uppfattats som ett uttryck för krångel och byråkrati i ärenden som berör enskildas fritidsintressen eller personliga förhållanden i övrigt.”

Jag tycker att detta är ett ganska märkligt sätt av ett riksdagens utskott att uttrycka sig på. Här handlar det ju ingalunda om människors personliga förhållanden i övrigt, utan det handlar om avgasbestämmelser för personbilar. Det är inte heller uttryck för krångelbyråkrati i syfte att krångla till tillvaron för människor i största allmänhet, utan det är en olycklig konsekvens av att man har försökt förena många olika intressen.

Jag tycker att detta sätt att uttrycka sig på från utskottets sida är ett uttryck för en slarvig och litet nonchalant inställning som jag anser är opassande. Det vore mer lämpligt att man avvaktade den utredning som pågår. Om sedan de som har väckt dessa motioner tycker att det finns anledning att återkomma i frågan kan de göra det i något annat sammanhang. Vi i vänsterpar-

tiet anser därför att det skulle ha varit bättre om utskottet hade avstyrkt motionerna, vilket man ju gör med en mer stram skrivning som finns uttryckt i reservationen i detta betänkande, en reservation som vi i vänsterpartiet ansluter oss till.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Ändrad instans-
ordning enligt
bilavgaslagen*

Anf. 219 PATRIK NORINDER (m):

Herr talman! När det gäller överklagandet skiljer sig de olika partierna inte åt i utskottet, utan vi är alla överens.

I två motioner anförs att dispensavgiften på bilar som har likvärdiga eller bättre avgasrening jämfört med de svenska nationella reglerna inte skall tas ut.

I en motion anförs att import av bilar av 1976–1988 års modeller skall underlättas. Enligt de nuvarande reglerna är det nästan omöjligt att importera sådana fordon. Motionären vill att man skall uppfylla de tidigare A 10-reglerna. Motionären anför också att dispensavgiften på 7 000 kr. inte bör utgå.

Vidare anför motionären att dispensavgiften för amatörbyggen skall avskaffas. Det handlar om endast 60 fordon om året.

Vi är överens om att reglerna är svårtillgängliga. Vi är också överens om att det finns anledning att se över bestämmelserna. Det finns inga skilda meningar i detta sammanhang.

Vad vi däremot inte är överens om, vilket Annika Åhnberg berörde, är den skrivelse som innehåller krångel och byråkrati. Annika Åhnberg uttryckte det som att skrivelsen var slarvig. Men många människor uppfattar detta som krångel och onödigt byråkrati. Det måste man respektera. När detta ses över bör sådana regler som uppfattas som byråkratiska och krångliga tas bort.

Vi är inte heller överens om att regeringen skall beakta motionerna i samband med översynen. Jag förstår egentligen inte varför ni inte kan ställa er bakom detta. De delar som motionären tar upp innefattas ju i det begrepp som vi var överens om.

Lena Klevenås sade att det handlade om ett begränsat antal bilar. Hon var rädd för att hobbybilarna skulle medverka till miljöförstöringen. Det spelar väl kanske inte någon roll om vi har dem här i Sverige eller i Amerika. Vi talar ju om ett globalt problem. Men Lena Klevenås kanske får förklara vilken roll det spelar om bilarna körs i Amerika eller i Sverige.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i jordbruksutskottets betänkande.

Anf. 220 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Patrik Norinder känner tydligen inte till att miljödepartementet redan har gjort sin översyn och att yttrandet från majoriteten därför är inaktuellt. Av det skälet borde man dra tillbaka det. Det är även av sakskäl ett dåligt yttrande.

Jag tycker att det är märkligt att man i en proposition där en ändrad instansordning avseende bilavgaslagen behandlas passar på tillfället att skriva positivt om motioner i vilka det anförs att man vill rucka på de restriktioner som gäller bestämmelser om miljöskadliga utsläpp från bilismen. Vi vill inte på något sätt medverka till att det tillkommer fler bilar i Sverige på vilka

dessas skarpa krav på avgasrening inte har ställts. Vi har naturligtvis ansvar för de bilar som importeras till och körs i Sverige. Vad andra länder gör kan ju inte vi påverka här i Sveriges riksdag.

Anf. 221 PATRIK NORINDER (m):

Herr talman! Jag känner till detta, och det bevisar bara att den motion som är väckt äger sin giltighet och att det var nödvändigt med en översyn. Vissa delar har man redan fattat beslut om, och det är bra.

Detta är ett globalt problem. Många bilar som nu importeras uppfyller väl de svenska och internationella reglerna, och de har ibland t.o.m. bättre avgasrening. Miljöskälet därvidlag kan man alltså inte ta någon hänsyn till.

Anf. 222 MAX MONTALVO (nyd):

Herr talman! Jag hade strukit mig från talarlistan eftersom detta ärende var utagerat i och med att denna utredning var klar. Men jag tyckte att det som har sagts här är hårresande, och därför begärde jag ordet.

Lena Klevenås och Annika Åhnberg står här och talar om att det är bra att detta steg har tagits. Jag tycker att detta är hemskt att höra. Det finns 200 000 bilintresserade i Sverige som blir mycket upprörda av detta. Men Annika Åhnberg skulle väl helst vilja att alla cyklade. Men alla i Sverige vill inte cykla, och då skall man acceptera att det finns olika tycke och smak i det här landet.

Anf. 223 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Nu är visserligen herr Max Montalvo ute och cyklar, och som cykelvän borde jag kanske vara glad över det. Men jag tycker ändå att hans inbrott och påbrott i denna debatt var ganska märkligt.

Det är alldeles sant att regelverk som innebär onödigt krångel och onödig byråkrati bör avskaffas. Men det faktum att regelverk i sig är krångliga och innebär omfattande administrativ hantering, innebär ju inte alltid att de kan avskaffas.

Jag tycker att det är ganska viktigt att vi har ett regelverk som innebär att vi ställer hårda krav på bilars avgasutsläpp. Jag tror också att även om importen i dag av bilar som inte uppfyller dessa avgasregler är av ringa omfattning, kan det naturligtvis, om man lättar på regelverket, och människans uppfinningsrikedom är ju oändlig, leda till att även en annan import än den som avser det fåtal bilar som det i dag handlar om kommer till stånd, och det vore olyckligt. Därför tycker jag inte att man skall göra en översyn utifrån det uttalade syfte som motionärerna har, utan man skall göra en översyn utifrån syftet att de höga miljöambitionerna skall bevaras men att rimlig hänsyn ändå skall kunna tas till enskilda människors väldigt specifika behov.

Det hade inte varit något fel om jordbruksutskottet i detta läge hade förhållit sig mer neutralt till motionerna. Därför anser jag fortfarande att den skrivning som jordbruksutskottets majoritet drev igenom är slarvig till sitt innehåll och inte värdig ett riksdagens utskott.

Anf. 224 MAX MONTALVO (nyd):

Herr talman! Jag vill bara säga att anledningen till att man behöver ändra denna instansordning är att det har blivit så många överklaganden på grund

av dessa dumma regler. Det är därför som regeringen har tröttnat på att behandla dessa överklaganden och i stället vill skicka över dem till en annan instans. Om det hade funnits bättre regler hade man sluppit denna ändring av instansordning.

Dessutom anser jag att man inte skall missunna folk att hålla på med en hobby bara för att man skall tala om miljön in absurdum. Man skall i stället försöka rena globalt, så att det blir någon effekt.

Anf. 225 JAN SANDBERG (m):

Herr talman! Jag blev litet förvånad när Annika Åhnberg gick upp i talarstolen och sade det hon sade. Nu har det visserligen diskuterats om man är ute och cyklar eller ej när frågan handlar om en bilavgaslag. Jag är förvånad, för det kommer litet olika signaler från vänsterpartiet.

Jag hade tillfälle att lyssna på nyheterna på TV i dag. Där visade det sig komma många olika signaler från vänsterpartiet när det gäller EG-frågan.

I valrörelsen fick vänsterpartiet, representerat av sin partiledare Lars Werner, svara på frågor om just detta område. Han sade att den sammanlagda skatten bör minska och hanteringen förenklas. Det är väl om något ett argument för att det råder för mycket krångel och byråkrati på det här området.

Vidare säger Lars Werner angående importregler, att när det gäller en bil som endast är ett hobbyexemplar, och vars miljöpåverkan är försumbar, kan importförbudet hävas.

I dag står Annika Åhnberg här och säger att detta inte går. Vad är det som gäller när vänsterpartiets partiledare svarar, och vad är det som gäller när Annika Åhnberg säger något här i riksdagen?

Anf. 226 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Det är självklart, Max Montalvo, att människor skall ha rätt att bedriva hobbyverksamhet. Men det är väl lika självklart att man skall bedriva en sådan hobbyverksamhet, liksom man skall bedriva alla annan verksamhet, yrkesmässigt osv., utifrån höga miljöambitioner.

Angående vad vår partiledare sade i valrörelsen, kan jag nu inte riktigt förhålla mig till det. Jag kan bara utgå från den behandling som vi i jordbruksutskottet har gjort av den här propositionen och de motioner som hör till den.

Jag tycker att det är rimligt att göra en översyn av det krångliga regelverket. Men det är inte rimligt att riksdagens jordbruksutskottet föregår den översynen och talar om vad den skall leda till för resultat. Det tycker jag är ett enkelt och självklart förfaringsätt, som vi i andra sammanhang i riksdagen brukar bekänna oss till.

Anf. 227 MAX MONTALVO (nyd):

Herr talman! Jag tycker att vi tar vårt ansvar. Det är många som vill sätta in en katalysator i en gammal bil. Men om de gör det går inte bilen igenom besiktningen. Då blir det körförbud på bilen. Det är inte alltid så lätt att följa reglerna.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Ändrad instans-
ordning enligt
bilavgaslagen*

17 § Anslag till vissa investeringar m.m.

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1991/92:FiU6 Tilläggsbudget I inom finansdepartementets område (prop.
1991/92:25 delvis).

Anf. 228 SONIA KARLSSON (s):

Herr talman! I betänkande nr 6 behandlar finansutskottet förslag på tilläggsbudget I. På grund av det rådande sysselsättningsläget under vintern och våren 1992 är det nödvändigt att tidigare lägga vissa statliga investeringar och anläggningsarbeten. Utskottet föreslår ett reservationsanslag på 950 milj.kr.

I en reservation som är fogad till betänkandet har vi socialdemokrater föreslagit att 50 miljoner av det föreslagna anslaget bör användas för tidigareläggning av investeringar i samlingslokaler, och dessa 50 miljoner skall finansieras med budgetmedel.

De 900 milj.kr. som återstår till investeringar och anläggningsarbeten bör tillställas byggnadsstyrelsen genom att styrelsens kreditram vidgas med 900 milj.kr.

I betänkandet konstaterar utskottet i sin helhet att det inte finns någon motivering i propositionen, varför vissa statliga investeringar och anläggningsarbeten skall finansieras direkt över statsbudgeten och inte genom lån i riksgäldskontoret. Detta är anmärkningsvärt eftersom riksdagen tidigare enhälligt har beslutat att bemyndiga byggnadsstyrelsen att få uppta lån direkt i riksgäldskontoret för att finansiera byggnadsinvesteringar. Detta beslut gäller från den 1 juli 1990.

Tidigareläggningen av investeringarna är en nödvändig åtgärd, och denna omfattning är vad som minst krävs. Det vi tvistar om är finansieringen. Det finns ett tidigare beslut i riksdagen om hur finansieringen skall ske. Regeringspartierna stod bakom detta beslut. Vi reser tvivel om inget skäl till att fråga detta principbeslut.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationen som är fogad till finansutskottets betänkande nr 6.

Anf. 229 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Finansutskottets betänkande nr 6 behandlar ett okomplicerat ärende. I en besvärlig sysselsättningssituation brukar vi bl.a. ta chansen att använda en del av våra medel för att stärka sysselsättningen till att tidigare lägga investeringar. Så gör vi nu också.

Skälet till att vi denna gång inte finansierar med hjälp av upplåning från riksgälden beror för det första på att det skulle åsamka byggnadsstyrelsen extra kostnader. För det andra är ungefär en tredjedel av de åtgärder som

föreslås inte att beteckna som investeringar utan mer som utrustningsanslag, och för det tredje är det bråttom.

Utskottsmajoriteten och reservanterna skiljer sig på den punkten och på en ytterligare punkt som Sonia Karlsson tog upp. Det gäller 50 milj.kr. i anslag till s.k. samlingslokaler. Vad vi förstår handlar det främst om stimulanter för att bygga fler Folkets hus. Det tror vi inte stimulerar tillväxten i Sverige.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 230 SONIA KARLSSON (s):

Herr talman! Bengt Wittbom säger att det är bråttom, och vi är överens om att pengarna skall så fort som möjligt användas för tidigareläggning av investeringarna.

Men det verkar som om regeringen har haft bråttom med propositionen. Man har inte på något vis talat om varför man lägger detta förslag och varför man frångår ett tidigare regeringsbeslut. Det är en sak att hänvisa till att en tredjedel av kostnaderna går till utrustning och liknande, dvs. 30 %. Å andra sidan är det 70 % som går till investeringar, som skulle ske med hjälp av upptagning av lån i riksdgäldskontoret.

Jag tycker fortfarande att jag inte har fått någon nöjaktig förklaring till varför man inte ens i propositionen kunde nämna något om detta. Den är mycket tunn.

Anf. 231 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Förklaringen är mycket enkel. Det är klart att det är bråttom när en ny regering tar över ansvaret för en exploderande arbetslöshetskris skapad av dålig socialdemokratisk ekonomisk politik. Det väsentliga och viktiga är inte antalet förklaringar i olika förslag från regeringen i propositioner, utan det är att någonting händer snabbt för att ta hand om det ni har ställt till med.

Anf. 232 SONIA KARLSSON (s):

Herr talman! Om vi skall ha en diskussion om vem som har ställt till det och hur dålig ekonomin är, tror jag att talmannen skulle bli besviken på oss. Jag tänker inte ge mig in i den diskussionen.

En stor del av de 50 milj.kr. skall gå till bygdegårdar och inte till Folkets hus.

Jag vill understryka att vi socialdemokrater, precis som utskottsmajoriteten, anser att det med hänsyn till arbetsmarknadsläget är mycket viktigt med en tidigareläggning av investeringarna. Tvisten gäller finansieringen. Det hade funnits skäl att redovisa varför man frångår ett enhälligt beslut som har antagits tidigare. Större delen av dessa pengar skall användas till investeringar.

Anf. 233 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Jag håller med Sonia Karlsson i hennes uppfattning om talmannens inställning till längden av debatten.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Anslag till
vissa investeringar m.m.*

18 § 1990 års folk- och bostadsräkning

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1991/92:FiU7 Tilläggsbudget I inom civildepartementets område (prop.
1991/92:25 delvis).

Anf. 234 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Herr talman! Detta ärende handlar om ytterligare miljoner till folk- och bostadsräkningen av år 1990. Vi är alltså inte färdigräknade än.

I den här kammaren skall det talas – i regel alldeles för mycket – om miljar-
der.

8,8 miljoner och 8,2 miljoner och andra belopp som dessa är väl ingenting att bråka om. Typiskt Ny Demokrati, har det mumlats i korridorerna.

Vi tackar för komplimangen. Det är nämligen typiskt för Ny Demokrati.

För att uttrycka sig på ett folkligt, burleskt sätt, som i varje fall skulle nå fram till frånvarande centerpartister, skulle man kunna säga att man inte skall kasta pärlor för svin. Då detta inte är ett möte i jordbruksutskottet, beklagar jag om uttrycket irriterar de riksdagsledamöter som redan har anmärkt på att vi har använt för många djur i debatten. Det har nämligen förekommit krokodiler, strutsar, elefanter och nu även grisar. Jag har aldrig riktigt förstått vad protesterna handlar om, om det är för att skydda djuren eller om det är för att skydda riksdagsledamöterna.

På ren prosa: Folk- och bostadsräkningen var ett grovt slöseri med skattebetalarnas pengar. Myndigheten låter nu meddela att den i folk- och bostadsräkningen 1990 oväntat låga svarsfrekvensen inneburit kostnadsökningar på nära 9 milj. kr. Detta kallas på vanligt språk för en blåsning. Varför skulle vi nu lägga ännu mer pengar på att kränka medborgarnas identitet? Eller menar vi att skattebetalarna själva, för det är de som alltid betalar, skall betala igen för ännu ett varv av snokande i deras privatliv?

I personnumrens land är vi faktiskt deras räknade. Vi vet var vi bor och vi har faktiskt inte bytt kakelplattor heller, om det är det man är rädd för.

I riksdagen, menar jag, måste vi beivra slöseri med andra människors pengar. Det är alltid mycket lätt att vara elegant med andras pengar. Men vi sysslar här hela tiden med andras pengar. Vi måste beivra detta.

Vi måste också beivra onödiga dumheter och, tycker vi inom Ny Demokrati, allt snokande i människors privatliv.

Jag yrkar alltså bifall till reservationen avseende Anslaget C 15.

Anf. 235 OLLE SCHMIDT (fp):

Herr talman! Det kan inte vara obekant, inte ens för Ian Wachtmeister, att vi från borgerligt håll har varit mycket kritiska till genomförandet av folk- och bostadsräkningen. Folkpartiet liberalerna sade också nej när beslutet om den fattades i denna kammare.

När riksdagen debatterade frågan i våras – då handlade det om anslagsframställning – framförde de borgerliga reservanterna uppfattningen att FoB skulle förekomma högst vart tionde år, inte som nu vart femte år. Denna tidsintervall ligger också väl i linje med vad som gäller internationellt.

I samma reservation, Ian Wachtmeister, framhölls också att den genomförda folkräkningen var onödig, att den utgjorde ett exempel på överdriven insamling av personliga uppgifter, där den enskildes integritet blev ifrågasatt.

Vi är alltså, herr talman, mycket kritiska mot att folk- och bostadsräkningen över huvud taget genomfördes. Men att nu, som Ian Wachtmeister tycks föreslå, helt avstyra de omfördelningar av anslaget som här föreslås, skulle innebära att det arbete som hittills har lagts ned till dryga kostnader, det håller jag med om, har gått helt förlorat. Nu rör det sig nämligen om slutbearbetning av det inkomna materialet. Det handlar alltså inte om att ge SCB några extra pengar, utan om tillstånd att omfördela mellan verksamheter och år. Kommunerna, som har ålagts att samla in materialet, i vissa kommuner under protester, skulle verkligen bli dubbelt snuvade om vi stoppade det fortsatta arbetet med FoB 90. De skulle verkligen, för att använda Ian Wachtmeisters ord, bli blåsta.

Först får alltså kommunerna betala bortåt 80 milj.kr. av den totala kostnaden på 180 milj.kr. I Malmö, som jag kommer ifrån, handlar det om 3 milj.kr. Sedan får man inte ut något av de här miljonerna, inga uppgifter, ingen bearbetad statistik. Det är väl ändå inte rimligt, Ian Wachtmeister?

Ian Wachtmeister sade själv att de ökade kostnaderna har åsamkats på grund av att man inte har fått in uppgifterna. Det krävdes påminnelser, med tryckande av nya blanketter till 550 000 personer. Det kostade sammanlagt 8,8 miljoner. Den civila olydnaden blir i detta fall en extra kostnad, som vi i den här församlingen förhoppningsvis har i åtanke när nästa FoB skall diskuteras.

Herr talman! För kammarens kännedom kanske jag kan nämna att 97,5 % har besvarat frågorna, dvs. 6 783 000 personer. 2,5 % har med andra ord inte svarat. Motsvarande siffra för 1985 var 1,2 %. Det största bortfallet fanns i Ian Wachtmeisters hemtrakter, 4,8 % i Stockholms län. I vissa stadsdelar i Stockholms innerstad, måhända där nämnde man bor, är bortfallet ca 10 %. Men det finns mer laglydiga personer. I många komuner ligger svarsfrekvensen på 98–99 %.

Herr talman! Denna FoB har kritiserats. Jag har full förståelse för kritiken. Räkningen hade aldrig behövt genomföras. I detta avseende är vi överens. Min entusiasm inför att försvara FoB 90 är alltså ytterst begränsad. Men nu har den genomförts och skall rimligen också slutföras. Jag yrkar därför bifall till hemställan i FiU7, där utskottsmajoriteten stöder regeringens förslag till omfördelning av medlen.

Anf. 236 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Herr talman! Herr Schmidt, om det var i Vasastan, där jag bor, som 10 % inte ställde upp på detta, utan idkade civil olydnad, skulle jag vara mycket hedrad. Jag konstaterar med glädje att tidigare 1,2 % nu har blivit 2,5 %.

Men om man försökte göra om denna räkning igen, skulle nog siffran bli 10 % över hela landet.

Om man gör ett misstag, säger man alltför ofta: Ja, ja, det är ett misstag, men vi skall fortsätta i alla fall. Vi måste kasta in mer pengar. Man kastar goda pengar efter dåliga. Som jag sade förut är det lätt att hålla på med detta när det är andras pengar. Jag tycker fortfarande att det är lika fel. Jag tycker också att det är bra att folkpartiet fortsätter att vara liberalt, dvs. står upp för den mänskliga friheten och integriteten.

Mitt yrkande står självfallet kvar och stärks egentligen av det som föregående talare sade. Man var alltså på många håll emot denna folk- och bostadsräkning från början. Bra. Jag hoppas att det inte blir aktuellt att besluta om en ny sådan. Då kommer vi att bli rätt många som säger nej.

Anf. 237 OLLE SCHMIDT (fp):

Herr talman! Nej, Ian Wachtmeister, vi skall inte ha någon ny folk- och bostadsräkning, precis som jag sade. Men vi måste rimligen få slutföra den som vi har samlat in material till. Jag kan bara se till min egen kommun, där vi pressade fram dessa tre miljoner. Skulle vi då i slutskedet inte kunna få ut något av det? Det tycker jag inte är ett rimligt resonemang.

Jag delar kritiken mot att folk- och bostadsräkningen har genomförts. Det sätt som man genomförde undersökningen på kunde ha varit annorlunda. I det avseendet är vi helt överens. Men att i det här läget helt stoppa arbetet, vore att verkligen snuva kommuner på pengar och de insatser som man hittills har gjort.

Anf. 238 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Herr talman! Jag tycker att man skall använda sig av det material som finns. Det blir ett ungefär lika dåligt och ointressant resultat som om man får det kompletterade materialet.

Det finns någonting som heter "garbage in, garbage out", vilket betyder skräp in, skräp ut. Det kommer att bli resultatet även av den här undersökningen.

Anf. 239 OLLE SCHMIDT (fp):

Herr talman! Jag delar inte den uppfattningen. Jag tycker att det är alldeles orimligt att man skall slösa med pengar på det viset, både i våra kommuner och i den här kammaren. De 180 miljoner det handlar om har nästan helt anslagits, slutskedet har nåtts, man har fått in alla uppgifter och skall börja bearbeta dem. Vi vet inte, Ian Wachtmeister, om man inte kan få ut något gott av materialet. Något skulle ändå kunna komma fram, exempelvis om fattiga pensionärer. Även Ian Wachtmeister kunde kanske vara intresserad av att veta var och hur de bor. Det skulle kunna komma fram någon sådan uppgift. Men allt detta skulle gå förlorat om vi i dag sade nej i kammaren. Det vore ett oklokt och dumt beslut. Det vore slöseri med skattebetalarnas medel, Ian Wachtmeister.

Anf. 240 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Herr talman! Jag anser inte att mitt förslag vore något slöseri. Tvärtom vore det ett sätt att spara pengar.

Jag konstaterar bara att en attitydförändring nog har skett, inte bara ute i den s.k. verkligheten, utan även i den här kammaren, så att vi slipper få nya sådana här räkningar. Vi är faktiskt överens, Olle Schmidt och jag, om att detta är skräp.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 19 §.)

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

Den statliga fastighetsförvaltningen och ombildningen av byggnadsstyrelsen, m.m.

19 § Den statliga fastighetsförvaltningen och ombildningen av byggnadsstyrelsen, m.m.

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1991/92:FiU8 Den statliga fastighetsförvaltningen och ombildningen av byggnadsstyrelsen, m.m. (prop. 1991/92:44).

Anf. 241 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Bakgrunden till det här ärendet, som handlar om ombildningen av byggnadsstyrelsen och organisationen av den statliga fastighetsförvaltningen, har vi bl.a. i ett riksdagsbeslut från i våras. Därefter har en arbetsgrupp i regeringskansliet arbetat med frågan. Efter regeringsskiftet har vi nu fått en proposition. Det är att beklaga att arbetsgruppens resultat inte har varit ute på remiss. Däremot har självfallet propositionen varit ute på remiss inom riksdagen. Bl.a. har förvarsutskottet, utbildningsutskottet och kulturutskottet yttrat sig.

Jag kan konstatera att den första bild som man fick av propositionen, som är något slarvig och i sina stycken en mycket dålig produkt, stärks av det som kan läsas av remissvaren från nämnda utskott. Det förstärks också av det sätt på vilket finansutskottet har hanterat frågan. Det är inte mindre än fem tillkännagivanden som utskottet gör i enighet. Därutöver finns inskrivet en del förutsättningar för den fortsatta behandlingen av frågan.

Det finns en del saker som är politiskt kontroversiella – allt är ju inte administration. Det som är politiskt kontroversiellt har vi självklart från socialdemokratiskt håll framfört våra synpunkter på i reservationer. Vi har i en reservation talat om att vi inte kan se det rationella i att från lönsamhetssynpunkt sälja ut statens fastighetsinnehav rakt över. Vi har framfört synpunkter på detta i reservation 2 och tycker att man mycket väl kan hålla ihop en myndighet som nu föreslås bli två skilda enheter, en stabs- och en servicemyndighet. Vi tycker att det är litet märkligt att det skall skapas en särskild myndighet för fastighetsförvaltningen, och det resonerar vi om i reservation 3.

Jag skall, herr talman, för tids vinnande inte utveckla min talan utöver att här yrka bifall till den första reservationen. Jag avstår från att lägga något yrkande på de två andra reservationerna, men det betyder inte att vi frånträtt vår uppfattning. Det gör jag bara för att vinna tid.

Anf. 242 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Som framgick av Per Olof Håkanssons anförande föreslogs i den förra regeringens sista kompletteringsproposition en decentralisering

och bolagisering av statens lokalförsörjning och fastighetsförvaltning. Ut-spelet var lika välkommet som det var överraskande. Det var tankar som vi moderater drivit här i riksdagen sedan mitten 1980-talet men alltid fått underkända av den dåvarande socialistiska majoriteten. Finansutskottets socialdemokratiska ledamöter hade dock av allt att döma svårt att hänga med i de snabba svängarna i våras. Pikant nog fick vi i våras en debatt och omröstning här i kammaren, där socialistsidan avlog moderata motionsyrkanden som var likalydande med de förslag som regeringen några dagar tidigare lagt fram i kompletteringspropositionen.

Den proposition 44 som vi nu behandlar fyller i detaljer i det principbeslut som riksdagen fattade före valet. Den förelåg i allt väsentligt färdig i finansdepartementet vid tiden för regeringsskiftet. Trots detta – och trots att det från vänsterhåll inte förekom någon invändning i våras – yrkar nu socialdemokraterna i reservation 1 avslag på förslaget. Det som upprör dem mest är att bolagiseringen öppnar möjligheter för privatisering. Men denna utveckling var antydd redan i den egna kompletteringspropositionen. Den är i själva verket en ofrånkomlig konsekvens av att statliga myndigheter efter tillkomsten av ramanslag ges frihet att själva svara för sin lokalhållning. Konkurrens med privata lokaluthyrare tvingar staten att effektivisera sin verksamhet på fastighetsområdet, och då kan naturligtvis inte försäljningar till utomstående uteslutas. Självfallet är det å andra sidan inte aktuellt med att sälja ut statens fastighetsinnehav rakt över, som Per Olof Håkansson uttryckte det.

Jag har länge hävdat att det är angeläget att bryta upp byggnadsstyrelsens monopol på lokalförsörjning åt statliga myndigheter. Den hittillsvarande ordningen har medfört att byggnadsstyrelsen sökt placera myndigheter i statlig ägda fastigheter, även om det skett till en högre kostnad än på den öppna marknaden. Myndigheterna å andra sidan har saknat anledning att hålla nere sina lokalkostnader, eftersom den erbjudna lokalen framstått som en fri resurs och de inte själva kunnat nyttiggöra en besparing som kunde ha uppnåtts genom lokalbyte.

Finansutskottet tillstyrker nu riktlinjerna i propositionen. Vissa fackutskott, som beretts tillfälle att avge yttranden, har på många punkter föreslagit tillkännagivanden angående det fortsatta reformarbetet. Det gäller särskilt fastigheter för utbildnings- och kulturändamål. Vad beträffar universitetet bör givetvis strävan vara att förvaltningen decentraliseras. Men att helt överföra äganderätten till universitetet blir, som det är i dag, inte möjligt förrän dessa givits en mera fristående ställning i enlighet med regeringens intentioner.

Trots att ett enhälligt finansutskott var berett att vidarebefordra de föreslagna tillkännagivandena till regeringen, väckte socialdemokraterna i sin rädsla för privatisering så sent som vid slutjusteringen av betänkandet förslag om remiss av ärendet till bl.a. lagrådet. Karaktären av försenande skenmanöver framstår som uppenbar med hänsyn till att det i propositionen inte ens finns något lagförslag att granska. Syftet måste ha varit att genom missbruk av en regel som syftar till minoritetsskydd fördröja riksdagsbehandlingen, så att ett genomförande vid nästa budgetårs ingång inte skulle vara möjligt. Nu träffades i stället den uppgörelsen att regeringen får återkomma

till riksdagen med en redovisning av sina planer sedan dessa hunnit utformas mera i detalj. Jag utgår från att vi då kan ha en diskussion i ärendet mera i detalj. Strävan skall emellertid vara att den avsedda förändringen träder i kraft den 1 juli nästa år med sikte på att vara i huvudsak genomförd till följande årsskifte.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservation 1.

Anf. 243 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Finansutskottet har tagit intryck av vad jag, Christer Lindblom och Kenth Skårvik har skrivit i en motion och av vår kritik när det gäller hanteringen av högskolornas och universitetens lokaler. Vi är faktiskt mycket nöjda med att det blivit fyra tillkännagivanden där det krävs bättre beslutsunderlag innan man är beredd att acceptera att högskolornas lokalförvaltning förändras. Finansutskottet har därmed, anser vi motionärer, visat respekt både för högskolornas särart och för tidigare beslut i denna kamrarsamt även lyssnat på högskolornas företrädare och beaktat deras erfarenheter.

Vi anser att organisationskommittén nu bör knyta till sig verksamhetsansvariga från högskolan och därmed kunna återkomma till riksdagen med ett förslag som ger högskolorna en reell möjlighet att på eget ansvar hantera sina lokaler såsom en del av de samlade resurser som står till högskolornas förfogande för den verksamhet som de skall bedriva, dvs. både grundutbildning och forskning.

Därmed är vi nöjda och ser fram emot att till våren få ta ställning till ett nytt förslag i frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande jordbruksutskottets betänkande 1991/92:JoU8 samt finansutskottets betänkanden 1991/92:FiU6, FiU7 och FiU8.

Jordbruksutskottets betänkande JoU8

Mom. 1 (dispensavgift och undantag enligt bilavgaslagstiftningen)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 176 röster mot 137 för utskottets hemställan med godkännande av motiveringen i reservationen av Göran Persson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande FiU6

Mom. 1 (anslaget till C 3. Vissa investeringar m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 177 röster mot 134 för reservationen av Hans Gustafsson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

12 Riksdagens protokoll 1991/92. Nr 48

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

Den statliga fastighetsförvaltningen och ombildningen av byggnadsstyrelsen, m.m.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Förslag till ny
lagstiftning för
kabelsändningar
m.m.*

Mom. 2–4

Utskottets hemställan bifölles.

Finansutskottets betänkande FiU7

Mom. 1 (anslaget C15. Folk- och bostadsräkningar)

Utskottets hemställan bifölles med 285 röster mot 25 för reservationen av Bo G Jenevall. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölles.

Finansutskottets betänkande FiU8

Mom. 1 (riktlinjer för statens fastighetsförvaltning och lokalförsörjning)

Utskottets hemställan bifölles med 177 röster mot 137 för reservation 1 av Hans Gustafsson m.fl.

Mom 2–13

Utskottets hemställan bifölles.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträden skulle företas till avgörande vid morgondagens arbetsplenum.

20 § Förslag till ny lagstiftning för kabelsändningar m.m.

Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkande

1991/92:KU19 Förslag till ny lagstiftning för kabelsändningar m.m. (prop. 1991/92:53).

Anf. 244 CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talman! Riksdagen skall i morgon besluta om en ny lag för kabelsändningar. Lagen är tänkt som en temporär lösning i avvaktan på de utredningar som nu arbetar. Att en korrigering och teknisk anpassning av den gamla kabellagen till vår nya yttrandefrihetsgrundlag var av nöden stod klart redan för den socialdemokratiska regeringen. Ett färdigt lagrådsbehandlat förslag fanns då den borgerliga regeringen trädde till.

I detta läge går regeringen in och gör genomgripande förändringar – alls icke menade som temporära i en annars temporär lag och alls icke motiverade av en anpassning till rättsläget efter den 1 januari. Man föreslår under sekretess och i brådska reklam i radio och TV i s.k. egensändningar i kabelnät.

Lagrådet, som bör höras i frågor som berör yttrandefriheten, åtsidosätts. Som KU-ledamot talade Birgit Friggebo med vördnad om lagrådet. Som

kulturminister ignorerar hon detsamma. På KUs initiativ lagrådsgranskas ändringarna i propositionen.

Vi socialdemokrater har allvarliga invändningar mot de gjorda ändringarna. Ändamålsenligheten i reklamreglerna har inte utretts eller på annat sätt prövats. Ett nytt medium – radion – öppnas för reklam. Åsiktsreklam och reklam riktad till barn blir tillåten. Däremot stramas reglerna åt så att ideella föreningar skall fortsätta att sända program på existensminimum och fråntas möjligheter till reklamintäkter. En skön soppa således.

Förslaget har heller inte förberetts i parlamentarisk samverkan. Regeringens hantering av frågan är klandervärd. Detta är hård kritik, och den är berättigad. I decennier har vi trots varierande regeringskonstellationer försökt åstadkomma konsensus i mediefrågor. Dessa frågor berör i hög grad vår yttrandefrihet och dess gränser. Misstanken är befogad att regeringen med ett beslut om reklam i kabel banar väg för ett omtänkande vad gäller reglerna för reklam i den markbundna TV-kanalen. Hur skall man annars tolka det pressmeddelande där det sägs att reklamreglerna i de lokala TV-kanalerna skall vara desamma som för den tredje markkanalen?

Varför har Birgit Friggebo haft så bråttom att ändra i propositionen? Kritiken emot regeringsbeslutet om M3 – den nya markbundna kanalen – har varit förödande stark och mångskiftande. Ett sammanslaget TV 3 och TV 4 med ett reklamförsäljningsbolag gemensamt med satellit-TV3 ger ett enormt övertag på annonsmarknaden; man kan själv sätta priserna. Mediemogulen Stenbeck dyker upp som en hydra med många huvuden. Han är storintressent i TV, radio, tidningar, hårdvaror, m.m.

Riskerna för maktkoncentration och åsiktsmonopol är överhängande. Effekterna på pressen har inte utretts. Vad innebär reklam i kabel förutom den reklam vi redan har för möjligheten för mindre tidningar att fortsätta att existera?

Om avtalet mellan staten och M3 uppfyller de krav riksdagen uppställt vet vi riksdagsledamöter tills vidare inte. Är de regionala satsningarna, kultur- och samhällsprogrammen i farozonen? Blir det några svenskproducerade teaterföreställningar? En del av denna kritik skall antagligen tystas om reklam i kabel snabbt införs.

I TV-beredningen rådde en bred enighet om att åsiktsreklam från demokratisk synpunkt var förkastlig. I beslutet från i våras hade folkpartiet och moderaterna avfallit från tidigare ståndpunkt. Centern, som i alla tänkbara och otänkbara sammanhang agerat uppstickare mot den förda regeringspolitiken, lyder nu helt mattes röst och har inga invändningar vare sig när det gäller åsiktsreklam eller när det gäller reklam riktad till barn. Jag företräder Sveriges största parti, som ur ett krasst ekonomiskt perspektiv skulle vinna mest på att släppa fram åsiktsreklam. Men vi är motståndare till att någon oemotsagd skall föra fram sina åsikter. TV- och radiomedierna skall vara öppna för en allsidig debatt i religiösa och politiska ämnen. Ingen skall få ett propagandaövertag på grund av att man kan köpa sig tid.

Att släppa fram reklam riktad till barn är det verkliga lågvattenmärket i propositionen. Mindre barn kan inte skilja på reklambudskap och andra budskap. Reklam riktad till barn har blivit en speciell industri kallad licensing – TV 3 har t.o.m. en egen avdelning som sysslar med licenser. Det hand-

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Förslag till ny
lagstiftning för
kabelsändningar
m.m.*

lar om en kontinuerlig rundgång, där olika produkter säljer varandra. TV-serien säljer boken, boken säljer leksaker, leksaker säljer tröjan, tröjan säljer serien. Här kommer radion in som ytterligare ett förstärkningsmedel. Att en stor leksakskedja säger att turtlarna blir julens bästsäljare kan inte förvåna någon.

I en reservation tar vi upp ägarkoncentrationen i kabelsändarföretag. Utskottsmajoriteten viftar alltför lättvindigt bort frågan genom att säga att man utgår från att detta ägnas uppmärksamhet i en bredare översyn. Vi ser allvarligt på en fortgående ägarkoncentration inte bara när det gäller Stenbecks-imperiet utan även i kabelsändningarna. Bakom bolaget Svensk Radioutveckling står ett fyrtiotal storstads- och regionaltidningar som tänker starta en reklamfinansierad radiokanal. I USA, där annars kapitalismen ges fria tyglar, finns liksom i många andra länder långtgående restriktioner. I Finland är samverkan mellan fler än tre kommersiella radiostationer förbjudet.

Till sist en fråga: Blir det över huvud taget någon parlamentarisk beredning av mediefrågorna?

Herr talman! Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

Anf. 245 HARRIET COLLIANDER (nyd):

Herr talman! Rubriken på mitt anförande lyder: Kabellagen behövs inte – inte heller kabelnämnden.

Ny Demokrati vill gå tillbaka till tiden före 1939, då det var fritt att sända i tråd. Det året – 1939 – förbjöds trådsändningar av säkerhetspolitiska skäl. Men efter kriget tog man inte bort lagen, och när TV kom i mitten av 1950-talet behöll man förbudet och då av konkurrensskäl – ingen skulle få konkurrera med det statliga monopolet Sveriges Radio.

Andra skäl till att Sveriges Radio skulle ha ensamrätt till sändningar var bristen på frekvenser, det faktum att staten sedan länge hade reglerat sändningarna samt att man ville styra innehållet i programmen.

Vi kan i dag konstatera att motiven för att reglera kabelsändningar inte längre finns, eftersom det inte råder brist på frekvenser i kablar. Och den principiella ensamrätten för Sveriges Radio har upphört, så konkurrensskället finns alltså inte längre. Med andra ord – kabellagen behövs inte.

Politikerna har dock ett skäl kvar till att de vill reglera, och det är att de själva inte vill släppa greppet över radio och TV. De försöker i det längsta att hänga sig kvar, men teknikutvecklingen har successivt tvingat till reträtt när det gäller ensamrätten för Sveriges Radio att sända och att släppa in reklam. Via satelliter når all världens television i dag in i de svenska vardagsrummen, vare sig politikerna vill det eller inte. Men man framhärdar. Man vill inte ge upp den makt som ligger i att styra och ställa i radio och TV. Den nya kabellagen är tyvärr inte det enda exemplet på detta.

Systemet med lokala kabelsändarföretag skall skrotas, anser Ny Demokrati. För det första borde inte sådana här korporativistiska anordningar ligga i linje med regeringspartiers regeringsförklaring. För det andra tvingar systemet kabelnätägare att upplåta kanaler till lokala kabelsändarföretag.

Vi ifrågasätter om inte den tvångsupplåtelsen av privategendom står i strid med regeringsformen. Vi anser att de lokala kabelsändarföretagen, precis som varje annan juridisk person eller enskild, kan förhandla med nätägaren

om att få disponera en kanal och, liksom andra, fritt få finansiera sina sändningar med reklam.

Jag har faktiskt roat mig med att ringa runt till ett antal lokala kabelsändarföretag och fråga vad de tycker om den nya kabellagen. Så här låter det:

- Den är ett steg i rätt riktning, men otillräcklig. För ideella föreningar är produktionen för dyr. Problemets lösning är reklam.
- Ideella pengar, och programmen blir därefter.
- Reklam är enda intäktsmöjligheten, vi behöver anställa två personer.
- Att göra TV är kostsamt.
- Vi behöver reklaminkomster. De ideella föreningarna har inte pengar, vilja, intresse eller kunskap.
- Släpper man in reklam i kabel skall det vara lika för alla. Vi överlever inte.
- Det går inte bra i dag. Vi har näsan precis över vattenytan. Vi behöver reklam.

Hör här en annan röst:

- Hälften av föreningarna fifflar för att få det att gå ihop. Företag sponsrar. Det handlar om smygreklam, och den skall vara väl dold, för annars kommer kabelnämnden. Hyckleriet står en upp i halsen. Fifflandet står i proportion till hur rimliga man tycker att lagarna är. Nu har man skrivit om radiolagen så att den tillåter reklam i Sveriges television. Om den, som är i allmänhetens tjänst, skall få sända reklam – varför får inte vi? Vi lokala kabelsändarföretag är små fattiga statister, som skall leva renlärigt utan reklam. Det är komiskt. Vi är gisslan på renhetens altare.

Så här låter det bland Sveriges lokala kabelsändarföretag. Ett företag som jag frågade tyckte dock att det var bra som det var, men det har kommunala bidrag och har haft utvecklingsstöd från kabelnämnden. Vidare sänder det i ett område där det saknas lokaltidning.

Jag frågade ett företag varför staten har infört det här med lokala kabelsändarföretag. "Du vet", svarade han, "det är sådant här gulligt politiskt tänkande – man tror att så länge man får något gratis producerar man. Det går inte att göra TV på idealitet. Ingen satsar för man får ingenting tillbaka."

De flesta lokala kabelsändarföretag producerar taffliga program, om de över huvud taget producerar några, och tittarunderlaget är litet. Man kan konstatera att systemet med lokala kabelsändarföretag är ett politiskt missfoster som man med det snaraste bör avskaffa. Släpp reklamen fri och låt kabelsändarföretagen finansiera sig som de vill! Krångligare än så är det faktiskt inte.

Annonsreglerna i kabellagen kan vi inte heller acceptera. Föreskrifterna är löjliga mot den bakgrunden att alla TV-sändningar som når Sverige via satellit har liberalare regler. Varför tillåts inte svensk reklamfinansierad TV konkurrera på samma villkor som den utländska som sänder i Sverige? Det enda vettiga vore ju att samordna bestämmelserna om reklam med Europakonventionen om gränsöverskridande television och motsvarande EG-direktiv samt Internationella handelskammarens regler för reklam, som också det svenska näringslivet har antagit.

Om systemet med lokala kabelsändarföretag avskaffas behövs inte heller

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Förslag till ny
lagstiftning för
kabelsändningar
m.m.*

kabelnämnden. I stället föreslår Ny Demokrati att samma system införs som gäller övervakning av pressens verksamhet. Det skulle innebära att annons-sändningar övervakas av KO och marknadsdomstolen. Sändningarnas övriga innehåll skulle då övervakas genom att de sändande stationerna bildar en egen opinionsnämnd. Ingripanden mot svårare yttrandefrihetsbrott regleras ju från den 1 januari 1992 i yttrandefrihetsgrundlagen.

Sammanfattningsvis säger Ny Demokrati: Kabellagen behövs inte. Slopas systemet med lokala kabelsändarföretag, harmonisera annonsreglerna med omvärldens och avskaffa kabelnämnden!

Herr talman! För Ny Demokrati yrkar jag bifall till reservationen, som avser vårt förstahandsyrkande och som säger att kabellagen inte behövs. För den händelse yrkandet avslås har vi i särskilt yttrande meddelat att vi kommer att stödja utskottsmajoritetens mening.

(Applåder.)

Anf. 246 JOHAN LÖNNROTH (v):

Herr talman! Eftersom jag tänkte på den här debatten tittade jag särskilt noga på reklaminslagen i gårdagens dokumentärprogram om maffian i TV 3. Jag tittade på den nakna damen som gjorde reklam för något duschmedel, och jag tittade också på reklamen för gymnastiksittdonet Abdominizeren och på ett par svala kvinnohänder som omslöt en vacker platt mansmage av en typ som får småfeta medelålders män att känna sig obehagliga till mods. Jag kunde också konstatera att TV 3 bröt mot konventionen om gränsöverskridande television, som stadgar maximalt ett reklaminslag per 45-minutersperiod i "filmer och liknande verk".

Jag skulle helst vilja avskaffa all reklam i TV. Ändå har jag med åren blivit mer tveksam till generella reklamförbud, eftersom satelliterna ändå inte kan stängas ute och eftersom våra reklamfria kanaler redan anpassat sig ganska långt till den strömlinjeformning som är den reklamfinansierade TV-ns kännemärke.

Men förslaget som vi nu har framför oss kommer inte att öka mångfalden i etermedia. Särskilt allvarligt är det att man även nu tänker tillåta åsiktsreklam i TV. I en ledare i Dagens Nyheter den 8 november befarar man att detta innebär att politisk reklam också är på gång i den tredje markkanalen och att detta riskerar att leda till en yttligare valkampanj 1994.

Jag ser med bävan fram emot att få se Carl Bildt till häst med blågula fanor i inslag av den typ som Ronald Reagan vann valen på i USA, eller på att få se den enkle fotbollsskrubben Ingvar Lattjande med bollen mitt i sportnyheterna.

Men om nu en majoritet driver igenom reklam i TV så vill vi vänsterpartister verka för att så goda förutsättningar som möjligt skapas för den kvarvarande reklamfria TV:n. Det innebär att det måste tas fram pengar till både reklamfria rikskanaler och reklamfria lokalkanaler, som båda måste vara så fristående som någonsin är möjligt från politisk kontroll och penningstarka intressegrupper. En rimlig finansieringskälla skulle kunna vara den av reklamskatteutredningen 1988 föreslagna skatten på reklam i radio och TV. Man måste också underlätta för små ideella föreningar att driva reklamfri

lokal-TV, så att inte det sedvanliga lokala etablissemang tar över alla dessa kanaler.

Man kan också befara att nätägarna kommer att försöka lägga alla sorters hinder i vägen för de lokala kanaler som inte kommer att vara lönsamma för dem. Tekniskt kunniga människor har förklarat för mig att man exempelvis kan lägga in önskade sändarföretag på frekvenser som är mer eller mindre hopplösa att få in i delar av sändningsområdet.

Det är av detta skäl som vi föreslår att man skall göra ett tillägg i kabelsändarlagens 6 § med innebörden att nätägarna åläggs att se till att de boende i fastigheter som är anslutna till kabelnätet på ett tillfredsställande sätt kan ta emot sändningar även vad gäller de lokala reklamfria sändarföretagen.

Jag är litet förvånad över att de andra partierna i utskottet inte har velat ta upp denna fråga. Det måttliga intresset för maktkoncentration i media bland framför allt liberaler förvånar också. I en frågedebatt med Thage G Peterson sade kulturminister Friggebo: "Vi upplever inte ökade koncentrationstendenser när det gäller medierna." Detta säger hon efter det att en undersökning av Stig Hadenius och Augustin Erba Odescalchi visat att ägar-koncentrationen inom svensk dagspress ökat under hela 80-talet. Bonniers har ökat stadigt och är nu uppe i 23 % med DN, Expressen och Dagens Industri. Och nu köper storägarna inom pressen och etermedia in sig i varandra.

Stenbeck äger exempelvis helt eller delvis den nya markbundna TV kanalen TV 1000, Medviks förlag – som ger ut tidningen Z – samt radio Z. Utöver detta kontrollerar han företag i alla TV-led som program- och reklamfilmproduktion, kabeldistribution, satellitkommunikation, textning av TV-program, parabolförsäljning m.m.

Ett annat exempel med intresse i min egen hemstad: Hjärnegruppen är dagspressens tredje största ägargrupp efter Bonniers och A-pressen och har 8,3 % av dagspressen genom helägande GP, hälftenägande av Idag och del i Sydsvenska Dagbladet. De är också delägare i kommanditbolagen Liberal Dagspress Invest samt Liberala Tidningar, som i sin tur äger en rad lokalt dominerande tidningar i olika delar av landet. GP och de andra stora drakarna ger sig nu in i reklamradiobranschen, och jag ser med oro fram emot den dag då Lars Hjärne styr både pressen, TV och radion i Göteborg.

I Tyskland och i USA – som verkligen inte är föregångsland på medieområdet i andra avseenden – har man lagar som förbjuder ett alltför omfattande ägande av olika sorters massmedia. Lagarna används visserligen sällan, men det finns exempel på att de har använts. Det mest kända exemplet är när man förbjöd tidningskungen Rupert Murdoch att äga både tidning och radio i några amerikanska storstäder.

Det är glädjande att socialdemokraterna i utskottet har varit positiva till vår motion i denna del. Vi ansluter oss till förslaget att man tillsätter en parlamentarisk beredning för att studera utländska erfarenheter och ge förslag till åtgärder. Det är förvånande att utskottet inte ens har kunnat tillmötesgå denna ganska blygsamma begäran, även om man kanske skall vara litet tack-sam för att utskottsmajoriteten säger sig vilja uppmärksamma frågan.

Den nya informationsteknologin ger oerhörda möjligheter att fördjupa demokratin och skapa mångfald. Den ger lika oerhörda möjligheter att koncentrera makt och befrämja enfald. Tänk er för innan ni trycker på knap-

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Förslag till ny
lagstiftning för
kabelsändningar
m.m.*

parna, ärade ledamöter. Voteringen skall visserligen äga rum i morgon bitti så ni kanske har hunnit glömma detta, men jag säger det i alla fall.

Anf. 247 BJÖRN VON DER ESCH (m):

Herr talman! I mer än 60 år har svenska folket fått höra att det fria ordet i etermedia bara kan garanteras genom statligt etermonopol. Den utveckling mot fria etermedia ute i Europa som påbörjades i slutet av 70-talet har gått Sverige nästan spårlöst förbi. När så plötsligt öststaternas saga var all och vi stod där ensamma med vår mediafilosofi, insåg vi att något måste göras för skams skull.

Det blev inte lätt. Alltsedan Olof Palme som kommunikationsminister fann för gott att ta med sig etermediafrågorna till utbildningsdepartementet har politiseringen av radio/TV varit satt i system. Tänk om motsvarande skulle ha skett med vår fria press!

När före kulturministern hösten 1990 stolt förklarade att vi har den friaste radion i världen överensstämde det självfallet med den socialistiska ideologin som han företrädde. Följdriktigt hade också partisekreterare Bo Toresson tidigare varnat sitt parti för att hamna i en situation där man förlorar kontrollen över massmedia och därmed opinionsbildningen.

Dessa uppfattningar har trängt djupt ner i den svenska politikersjälen. Fortfarande kan man höra att frihet för *vissa* leder till ofrihet för *andra*. Därmed blir fri radio/TV ett hot mot den enskilde.

Alltför många politiker tror fortfarande att valfrihet uppnås endast genom statliga restriktioner och förbud. Fri radio och TV är för dessa ofta liktydigt med vad som kallas den "italienska situationen", dvs. kaos i etern. Att resten av Europa, inkl. våra nordiska grannländer, aldrig varit i närheten av en "italiensk situation" spelar ingen roll.

Om nu svenska politiker till varje pris måste ha en särskild lag för kabelsändningar, kunde man väl sett sig om i världen för att se hur radio/TV fungerar där. I utlandet har man lång erfarenhet av fria etermedia – fria i bemärkelsen att de inte är statskontrollerade och utformade enligt de internationella överenskommelser som också Sverige förpliktat sig att följa.

En sådan utblick skulle ha resulterat i en helt annan, om ens någon kabel-lag alls. Vår ambition att lagstiftningsvägen med censur reglera etablering, programmets innehåll och utformning, finansieringsmöjligheter osv. är unik och dess värre också konventionsvidrig på avgörande punkter.

Förklaringen är enkel. Kabellagen är i allt väsentligt en produkt av den förra regeringens socialistiska ideologi. De lättnader i gällande kabellag som gjorts är framtingade av annan lagstiftning eller ett erkännande av faktiska förhållanden. Så blev t.ex. förbudet mot reklam i egensändningar absurt när det inte längre gick att förbjuda vidaresändning av satellitkanaler.

Dessutom har uppenbarligen den brådska med vilken kabellagen hantearats bidragit till allvarliga brister i reformeringen.

Att ett så betydelsefullt betänkande presenterades KU-ledamöterna knappt två timmar före utskottets beslut leder ofelbart till att bristfälligheter får passera opåtalade. Lägg därtill att sedvanligt remissförfarande ej förevarit.

Således har i lagens förarbeten i sista minuten införts en skrivning "att pro-

gramföretagen utan särskild kostnad för själva mottagningen" skall tillhandahålla viss rundradiosändning.

Innebörden av denna till synes oskyldiga formulering visar sig nu kunna medföra kostnader för kabelföretagen på hundratals miljoner kronor, om därmed också avses erforderliga tekniska installationer, vilket man befarat att utskottet kan ha avsett. Att utskottet endast avser programavgift, borde därför klart ha framgått.

Förhållandet är en direkt följd av brådska och uteblivet remissförfarande. Berörda intressenter som därför begärde företräde inför KU för att påpeka oklarheter i lagförslaget har inte kunnat beredas tillfälle därtill.

Där förbud kan vidmakthållas har man inte givit upp. Lokala kabelsändarföretag som utnyttjar utrymme gratis har belagts med generellt reklamförbud. Detta trots vad som uttalades när yttrandefrihetsgrundlagen antogs. Då förnekades varje tanke på att en borgerlig regering skulle utnyttja möjligheten till generellt reklamförbud. Tre månader senare har man gjort det med sedvanlig förklaring: Man vill vidga yttrandefriheten!

Lokala kabelsändarföretag som inte har råd att ens betala för den kanal de använder har väl i rimlighetens namn större behov att få inkomster till sin verksamhet än andra. Ändå drabbas just dessa av generellt reklamförbud.

De redan stora tillåts bli större medan de små – och kanske oppositionella – skall förbli små. Känns bilden igen från cirkusen runt TV 4?

Kabellagens reklambestämmelser går med sina förbud och restriktioner långt utöver vad som stadgas i de internationella konventioner som Sverige anslutit sig till. Det motiveras med att annars kan framtida avvägningar försvåras.

Vad då framtida avvägningar! Vågar man inte säga framtida *förbud*, för det är vad det handlar om?

Varje påpekande att reklamförbuden strider mot internationella konventioner avfärdas med att de länge förekommit i vårt land och inte *bedöms* oförenliga med Europakonventionen. Bedöms av vem? Lagrådet undvek att bedöma just detta. Någon annan torde inte heller ha gjort det!

Däremot har man i Grekland helt nyligen tvingats upphäva ett förbud mot reklam i TV för barnleksaker. Inför utsikten att målet skulle dras inför EG-domstolen upphävde den grekiska regeringen rådande förbud. I Sverige tvekar man inte att i stället gå motsatt väg.

EGs motivering saknar inte intresse. Genom reklamförbudet försvårades utländsk konkurrens, och de inhemska konsumenternas valmöjligheter drabbades. Dessutom låg den inhemska prisnivån högre än i övriga konkurrentländer, till men för konsumenterna.

Kabellagen präglas av en grundmurad ovilja att frigöra etermedia från politisk styrning. I stället för att utgå från hur politikerinflytandet över radio/TV kan minskas utan att komma i konflikt med lagar och konventioner, har ambitionen varit att inte släppa en millimeter mer makt än nödvändigt – och inte ens det.

För att inskränkningar av yttrandefriheten skall få ske räcker det inte längre att de är *godtagbara* enligt svensk grundlag. Sverige har förpliktigt sig att de också skall vara "*nödvändiga* i ett demokratiskt samhälle".

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Förslag till ny
lagstiftning för
kabelsändningar
m.m.*

Skulle emellertid riksdagen för en gångs skull vilja uppfylla detta sist-nämnda kriterium blir det inte mycket kvar av kabellagen.

Är det kanske denna insikt som föranleder påpekandet att förslaget endast syftar till en *temporär* lösning av lagstiftningsfrågan? Det låter för bra för att vara sant.

(Applåder)

Anf. 248 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! För att inte Björn von der Esch skall lockas till någon motreplik skall jag bara hålla med om att det gick för fort i utskottet.

Den egentliga avsikten med min replik är att jag glömde att yrka bifall till meningsyttringen. Det gör jag nu.

Anf. 249 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! De förslag som behandlas i detta betänkande är ju till stor del föranledda av att yttrandefrihetsgrundlagen träder i kraft den 1 januari. Dessutom innehåller den aktuella propositionen en rad förslag som på olika sätt ökar friheten för radio- och TV-sändningar.

Kravet på tillstånd för lokala kabelsändningar tas bort. Det blir tillåtet att sända reklam och sponsrade program också i s.k. egensändningar. Regleringen för ljudradion blir mindre omfattande.

Det är viktigt att framhålla att de regler och begränsningar som föreslås för reklam i huvudsak överensstämmer med konventionen om gränsöverskridande TV-sändningar samt EGs direktiv med vissa föreskrifter om TV-sändningar.

På ett speciellt område har vi skärpt reglerna. Det gäller att det blir förbjudet att i TV-reklam rikta sig till barn under tolv år. Varken den ena eller andra konventionen gör det omöjligt för ett land att skärpa bestämmelserna. Vår inställning att förbud skall råda för alkohol- och tobaksreklam är väl känd och också stadfäst i reglerna för den nya marksända TV-kanalen.

Med hänvisning till Björn von der Eschs anförande kan det påpekas att moderaterna inte har reserverat sig på någon punkt i detta betänkande. Det kan finnas anledning att fråga om moderaterna har ändrat sig. Det verkade så av detta anförande.

Över huvud taget kan man säga att reglerna för reklam och sponsring så som de beskrivs i denna proposition i allt väsentligt stämmer överens med det som blev riksdagens beslut för den nya TV-kanalen.

Reklaminslagen skall tydligt avgränsas. Högst 10 % av sändningstiden per dygn får utgöras av reklam. Annonserna skall placeras mellan programmen. Tiden är begränsad till åtta, högst tio minuter per timme, etc. Allt detta är välkända regler och bestämmelser för reklamsändningar.

Två viktiga skyldigheter för nätt innehavare har skrivits in i den nya lagen. Den ena är att de skall se till att de boende i anslutna fastigheter har tillgång till etersändningar som sker med stöd av 5 § första stycket i radiolagen, dvs. i praktiken Sveriges Radios program och i fortsättningen också den tredje markbundna kanalens. Eftersom det också uppkommit diskussion om villkoren för hur nätt innehavaren skall tillhandahålla dessa sändningar har ut-

skottet gjort en tydlig markering i lagtexten om att denna service skall tillhandahållas utan kostnad för själva mottagningen.

Den andra skyldigheten gäller att tillhandahålla utrymme för en lokal kanal. Det föreslås att de lokala sändningarna skall skötas av lokala kabelsändarföretag. Det framhålls också att ett sådant lokalt kabelsändarföretag i sin sändningsverksamhet skall sträva efter vidast möjliga yttrande- och informationsfrihet. Syftet är alltså att göra det möjligt att låta olika intressen och meningsinriktningar komma till tals i verksamheten.

Propositionen innehåller inte något generellt förbud mot reklam i egensändningar. Dock finns det ett reklamförbud för de företag som ges ställning som lokala kabelsändarföretag. Det kan inte vara rimligt att ett företag dels skall kunna finansiera sin verksamhet med reklam, dels kunna utnyttja sin ställning som lokalt kabelsändarföretag och få kanalen gratis.

Den som väljer att driva sitt sändarföretag på kommersiell grund skall hänvisas till att förhandla med nätinnehavaren om sändningsutrymme på afärsmässiga villkor.

Det skall liksom hittills vara kabelnämnden som skall pröva vilket lokalt företag som skall få tillgång till den fria kanalen, eller, om det är aktuellt, vilka som skall dela på den. För att undvika att ge något företag monopol skall rätten till en kanal endast gälla för en begränsad tid. Man har valt att stanna för det som gäller nu, dvs. tre år.

När det gäller reservationerna försöker socialdemokraterna reservera sig mot att reklam i kabelsändningar tillåts, samtidigt som de ondgör sig över att den inte släpps helt fri. En sådan inställning faller ju på sin egen orimlighet.

I propositionen skrivs tydligt in att ändringar skall göras endast om de framstår som självklara eller brådskande. Detta tar socialdemokraterna till intäkt för att inga ändringar skall göras alls. Men de förslag som vi nu skall fatta beslut om är just av detta slag. De är både självklara och brådskande. Att ha ett reklamförbud kvar för vissa sändningar samtidigt som vi medger inrättande av en reklamkanal och samtidigt som varje hem i Sverige kan ta in mellan 10 och 35 kanaler med reklam är ju att sticka huvudet i busken. Alltså är detta en ändring som är fullständigt självklar.

Catarina Rönning glömde för övrigt att tala om att lagrådet vid sin granskning inte alls hade några invändningar eller anmärkningar mot att reklam tillåts.

I övrigt hänför sig ändringarna till kriteriet brådskande för att se till att vi inte på vissa områden skall ha ett laglöst tillstånd eller lagregler som strider mot yttrandefrihetsgrundlagen när den träder i kraft vid nyår.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på alla punkter och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 250 CATARINA RÖNNUNG (s) replik:

Herr talman! Ett laglöst tillstånd hade det icke blivit med den proposition som redan den socialdemokratiska regeringen hade färdig i byråådan, klar att lägga fram. Den var också avpassad till den nya yttrandefrihetsgrundlagen.

Vi förstår att det har varit mycket brådskande för Birgit Friggebo att göra dessa ändringar, framför allt därför att det var viktigt för regeringen att

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

*Förslag till ny
lagstiftning för
kabelsändningar
m.m.*

dämpa den kritik från alla möjliga håll och av alla möjliga anledningar som åstadkoms när Birgit Friggebo ganska lättvindigt gav koncession till M3, dvs. det sammanslagna TV3 och TV4. Tacka sjutton för att det då var bråds-kande att få fram andra reklamintressenter! Man har inte heller brytt sig om att över huvud taget se efter vilka koncentrationstendenser som finns på den lokala kabelsidan. Man har inte brytt sig om hur pressen har påverkats.

Men vad vi direkt vänder oss emot är att förslaget inte har beretts under parlamentarisk samverkan. Jag har en enda fråga till Ylva Annerstedt: Blir det eller blir det inte någon parlamentarisk beredning i fortsättningen när det gäller mediefrågorna? Skall man nu från regeringens sida fråga vad som i decennier gällt i detta parlament, nämligen att försöka nå politiskt samförstånd i mediefrågor? Hur ämnar regeringen göra i denna mycket viktiga fråga?

Anf. 251 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! Catarina Rönnung har alldeles rätt i att det var mycket angeläget för oss att snabbt få till stånd en förändring som innebar ett ökande av friheten i radio och kabel-TV.

Vi har ju olika uppfattningar om reklam. Socialdemokraterna har i årtal blockerat alla försök att åstadkomma en frihet att sända reklam. Det är först sedan verkligheten har kört över er fullständigt med satellitsändningar som ni under galgen har ändrat uppfattning.

När det gäller den parlamentariska beredningen sägs tydligt i propositionen att det kommer en sådan så småningom. Men i detta skede har det varit oerhört angeläget att snabbt få till stånd dessa ändringar.

Anf. 252 CATARINA RÖNNUNG (s) replik:

Herr talman! Jag vill tacka Ylva Annerstedt för det sista hon sade, att det kommer en parlamentarisk beredning. Detta skall vi verkligen ta fasta på. Vi förväntar oss att regeringen tar sedvanliga kontakter med oppositionen i frågan.

Anf. 253 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag vill först och främst understryka att ett av regeringspartierna nu klart har deklarerat att man snabbt kommer att tillsätta en parlamentarisk beredning för radiomedias fortsatta hanterande. Det innebär alltså att riksdagen därmed står fast vid den mycket breda enighet som har varit. Jag konstaterar att Ylva Annerstedt klart uttalat detta, och jag utgår ifrån att hon talar för regeringen på denna punkt.

Jag begärde ordet när Björn von der Esch sade att det finns vissa politiker som fortfarande tycks tro att valfrihet endast uppnås genom restriktioner och förbud.

Den senaste stora förbudsmakerskan på denna arena var allt regeringens kulturminister. Hon har om reklam i radio sagt att hon inte ser någon anledning att tillåta reklam inom närradion. Jag kan inte tolka detta på något annat sätt än att Björn von der Esch tar avstånd från kulturministern på denna punkt. Anser Björn von der Esch att vi bör tillåta reklam också inom närradion?

Får jag principiellt också slå fast en socialdemokratisk mediesyn i detta sammanhang. Den politik vi företräder syftar till att vidga yttrandemöjligheterna. Det innebär t.ex. att det är rimligt att se till att också närradion får rimliga möjligheter att kunna verka för framtiden. Det innebär också att vi vill medverka till att förhindra att ett fåtal ägargrupper – på bekostnad av mångfalden – kan lägga under sig ett dominerande inflytande på denna marknad.

Mångfalden är i yttrandefrihetssammanhang ett värde i sig. Den innebär t.ex. att när man börjar diskutera om samägande i vid utsträckning mellan kommersiella radiostationer och tidningar, så finns det anledning att fundera ett par gånger på om man inte skulle gå på en amerikansk modell, som förbjuder multimediaäggande. Det skulle vara intressant att höra hur Björn von der Esch ser på det koncept som är upplagt från SRUs sida, både när det gäller denna kombination av ägande, som tidigare Johan Lönnroth varit inne på, och när det gäller net work-principen.

Min huvudfråga är dock om moderata samlingspartiet, i motsats till Birgit Friggebo, säger att vi skall tillåta reklam i närradio.

Anf. 254 BJÖRN VON DER ESCH (m):

Herr talman! Svaret på den första frågan är självfallet ja. Det skall vara reklam i närradio.

När det gäller mångfalden delar jag helt uppfattningen att mångfalden är bland det allra viktigaste i sammanhanget. Det är kanske inte helt lätt att få fram mångfald, men man skall självfallet sträva efter det.

Vad slutligen gäller SRU vet jag inte riktigt vad det i slutändan blir av det, så det är jag inte beredd att ta ställning till nu. Det andra är kanske svar nog.

Anf. 255 CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talman! Jag vill fråga Björn von der Esch om mångfalden inte bara skall gälla i medier som radio och TV, utan också i pressen. Jag antar att han menar det. Är han då villig att se till att vi får ett rejält partistöd till tidningar som är andrahandstidningar? Är han villig att stödja kulturtidskrifter som har svårt att finansiera sin verksamhet på egen hand? Dessa kulturtidskrifter kanske för fram udda opinionsyttringar, men de är viktiga för mångfalden och för yttrandefriheten. Sådana kulturtidskrifter är kanske inte kommersiellt gångbara.

När jag har hört Björn von der Esch och Harriet Colliander framträda som ett slags yttrandefrihetens apostlar har det alltid gällt en yttrandefrihet där man släpper in mycket starka kommersiella intressenter på marknaden. Då står man upp för en yttrandefrihet som jag aldrig har hört någon representant för något högerparti vurma för när det gäller kulturtidskrifter eller mångfald i pressen. Inte heller har jag hört någon av dem värna om yttrandefriheten och om en utökad meddelarrätt mellan enskilda, t.ex. mellan en anställd och ett företag. Det är yttrandefrihetsfrågor där man får en reell yttrandefrihet, inte bara från kapitalets sida, utan från andra intressenters, från medborgares sida. Vad är egentligen er yttrandefrihet värd när det kommer till kritan? Är det bara den kommersiella yttrandefriheten som är intressant för er, eller står ni för en reell, viktig och riktig yttrandefrihet?

Anf. 256 INGVAR SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag konstaterar, inte utan ett visst nöje, att regeringen i den här frågan har hamnat i mitten. Vi har Ny Demokrati och Björn von der Esch på ena kanten och socialdemokraterna och vänstern på den andra. Det är kanske en bra linje att hamna någonstans där i mitten. När jag hör Björn von der Esch har jag svårt att tro att han tillhör något regeringsparti.

Detta med en kabellag är inte något unikt socialistiskt experiment, som bara hör hemma i Sverige eller i socialistiska stater. Föregångaren på det här området har faktiskt varit USA. Där har man en Cable Communications Policy Act från 1984 och ställer just upp bakom möjligheten att etablera sådana här accesskanaler som skall vara reklamfria när kabeloperatörer söker koncession. Det finns inte något reklambud, utan kabelnäten har möjlighet att sända reklamkanaler. Men det som man här öppnar för är krav på någon reklamfri kanal, där åsikter av olika slag kan föras fram.

Det är min bestämda åsikt att det inte är bra att blanda kommersiell reklam med åsiktsreklam, som det ofta är fråga om, t.ex. i närradio eller i den typ av allemans-TV som de lokala kabelsändarföretagen skall ägna sig åt.

Anf. 257 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse Björn von der Eschs uppriktiga deklaration att han står för att han vill medverka till att vidga yttrandemöjligheterna och öka mångfalden, att han här i riksdagen uttalar sig för att det skall finnas möjligheter till reklam i närradion.

Jag konstaterar att Ylva Annerstedt förutsätter att man nu snabbt tillsätter en parlamentarisk beredning. I linje med det vill jag fråga Björn von der Esch om det också är den uppfattning som moderaterna står för, dvs. om de står fast vid riksdagsbeslutet från i våras.

Eftersom Ingvar Svensson nu uppenbarligen på något sätt utnämner sig till företrädare för regeringen i den här frågan i och med att han exkluderar moderaterna i detta sammanhang, är det rimligt att fråga också honom: Står Ingvar Svensson och hans parti för uppfattningen att det nu snabbt skall tillsättas en parlamentarisk beredning? Det är lätt att svara ja eller nej på den frågan.

Anf. 258 BJÖRN VON DER ESCH (m):

Herr talman! Vad gäller yttrandefriheten och om man är beredd att slå vakt om och hjälpa kulturtidningar och mindre tidningar är det självfallet en ekonomisk fråga. Man kan inte stötta varje liten tidning – det är en total omöjlighet. Ekonomin spelar alltid en roll, men man skall inte försvåra för dem som vill driva någonting. Det är det man gör när man förbjuder just de minsta föreningarna, såsom närradioföreningar, som har svag ekonomi.

Det går kanske litet för långt om vi börjar diskutera lex Bratt.

Men man kan bara tänka sig hur det skulle vara om politikerna, vi här, styrde och ställde med annonser i Svenska Dagbladet eller Dagens Nyheter. Vi skulle tala om för dem hur stora de skulle vara, vad som fick stå i tidningarna, hur många sidor de fick ha, vilket spridningsområde de fick ha. Det vore helt orimligt. Varför skall vi då göra det just med etermedia? Det är

politikerna i Sverige som har detta nästan som ett skräckscenario, att etermedia skall släppas fria.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 19 december.)

*Förslag till ny
lagstiftning för
kabelsändningar
m.m.*

21 § Beslut om fortsatt ärendehandling den 19 december

Kammaren beslöt att ärendehandlingen skulle fortsättas den 19 december.

22 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Proposition

1991/92:82 Ändringar i uppbördslagens regler om överföring av skatt till främmande stat

Skrivelse

1991/92:79 Redogörelse för tillämpningen av lagen (1989:530) om åtgärder för att förebygga våldsdåd med internationell bakgrund (terroristlag)

Förslag

1991/92:14 Riksdagens revisorers förslag angående militära och civila helikoptrar för sjuktransporter

23 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 16 december

1991/92:76 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till kommunikationsministern om taxinäringen:

För en tid sedan avreglerades taxinäringen. Taxibranschen skulle konkurrensutsättas och man hoppades på bättre service och lägre kostnader för kunderna. Till delar har dessa förhoppningar infriats, men samtidigt har avregleringen också fått negativa följder.

Seriösa taxiföretag utsättes för konkurrens av "trottoarstrykare" och andra oseriösa aktörer där uteblivna inbetalningar av moms, skatter och arbetsgivaravgifter blivit ett konkurrensmedel. Detta har aldrig varit meningen med avregleringen!

Nu verkar det tyvärr som om man spekulerar i konkurser och använder lönegarantin som ett medel att stärka sin konkurrenskraft. Att lönegarantin

finns är bra, men att den används såsom nu sker inom taxibranschen gynnar ingen. I slutändan blir det skattebetalarna som får bära kostnaderna och det har aldrig varit avsikten.

Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidta i syfte att underlätta seriös verksamhet inom taxinäringen?

1991/92:77 av Karin Israelsson (c) till kommunikationsministern om postens taxesystem för föreningslivet:

I ett brev till ideella organisationer har postverket meddelat, att det avser att avskaffa nu gällande regler om föreningspost. Samtidigt meddelas att brev under 20 gram kostar 2:30 kr., samt att posten kommer att avkräva 4:60 kr. för brev som väger 21 – 100 gram. Dock att man kan kvartalsvis efter en omständlig administrativ procedur betala tillbaka 50 % av inbetalt belopp.

För att få denna förmån skall man göra följande:

- * märka breven med avsändare och ett B
- * frankera breven med fullt porto 4:60
- * räkna dem och fylla i en av posten fastställd blankett
- * lämna in brev och följesedel i kassan på postkontoret tillsammans med abonnenmangskortet
- * skicka följesedlarna varje kvartal till posten, som sedan skall betala ut pengarna.

Ifrågavarande hantering verkar medföra avsevärt ökade administrativa insatser för såväl posten som föreningslivet. För en organisation, som sänder 1 000 brev per kvartal, innebär detta att postverket lånar gratis 2 300 kr. utan ränta per kvartal. Postverket har tidigare ålagt föreningslivet en kostnad med 1:50 kr. för varje postgirotalong.

I regeringsförklaringen uttalade regeringen sitt stora stöd för svenskt organisationsliv.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern:

Vilka mål har postverket fått för att förverkliga regeringens intentioner? Anser kommunikationsministern att den ovan angivna administrativa processen vittnar om administrativ effektivitet?

24 § Kammaren åtskildes kl. 23.56.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 7 § anf. 25 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 64 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 124 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 10 § anf. 158 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 17.54,

av förste vice talmannen därefter t.o.m. 13 § anf. 203 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Prot. 1991/92:48
18 december 1991

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Onsdagen den 18 december

1 § Val av valprövningsnämnd	1
2 § Val av suppleant i socialförsäkringsutskottet	2
3 § Justering av protokoll.	2
4 § Hänvisning av ärenden till utskott	2
5 § Förnyad bordläggning.	2
Meddelande om samlad votering	2
6 § Avveckling av löntagarfonderna	3
Finansutskottets betänkande FiU9	
Debatt	
Roland Sundgren (s)	
Lars-Ove Hagberg (v)	
Per-Ola Eriksson (c)	
Lars Tobisson (m)	
Carl B Hamilton (fp)	
Stefan Attefall (kds)	
Bo G Jenevall (nyd)	
<i>Beslut fattades efter 9 §</i>	
7 § Privatisering av statligt ägda företag, m.m.	26
Näringsutskottets betänkande NU10	
Debatt	
Bo Finnkvist (s)	
Rolf L Nilson (v)	
Per-Richard Molén (m)	
Förste vice talmannen (om debattreglerna)	
Hadar Cars (fp)	
Karin Starrin (c)	
Näringsminister Per Westerberg (m)	
Bruno Poromaa (s)	
Sten-Ove Sundström (s)	
Jan Andersson (s)	
Göran Hägglund (kds)	
Hans Stenberg (s)	
Bengt-Ola Rytter (s)	
John Andersson (v)	
Lars-Ove Hagberg (v)	
<i>Beslut fattades efter 9 §</i>	
8 § Ny småföretagspolitik, m.m.	72
Näringsutskottets betänkande NU14	
Debatt	
Mats Lindberg (s)	
Rolf L Nilson (v)	
Kjell Ericsson (c)	

Olle Lindström (m)	
Bengt Dalström (nyd)	
Näringsminister Per Westerberg (m)	
Tredje vice talmannen (om sammanträdet fortsättning under kvällen)	
Sten Östlund (s)	
Göran Hägglund (kds)	
Bo G Jenevall (nyd)	
<i>Beslut fattades efter 9 §</i>	
9 § Upphävande av regler om utländska företagsförvärv m.m.	100
Näringsutskottets betänkande NU15	
Debatt	
Rolf L Nilson (v)	
Roland Lében (kds)	
Beslut	104
Finansutskottets betänkande FiU9	
Näringsutskottets betänkande NU10	
Näringsutskottets betänkande NU14	
Näringsutskottets betänkande NU15	
Beslut om samlad votering	105
10 § Skattepolitik för tillväxt	105
Skatteutskottets betänkande SkU10	
Debatt	
Lars Hedfors (s)	
Lars Bäckström (v)	
Peter Kling (nyd)	
Kjell Johansson (fp)	
<i>(forts.)</i>	
Ajournering	125
Återupptagna förhandlingar	125
10 § (forts.) Skattepolitik för tillväxt (forts. SkU10)	125
Statsrådet Bo Lundgren (m)	
Lars Hedfors (s)	
Lars Bäckström (v)	
Ivar Franzén (c)	
Bengt Dalström (nyd)	
<i>Beslut fattades efter 15 §</i>	
11 § Inkomst av tjänst	142
Skatteutskottets betänkande SkU8	
Debatt	
Anita Johansson (s)	
Lars Bäckström (v)	
Filip Fridolfsson (m)	
<i>Beslut fattades efter 15 §</i>	
12 § Skatt på etanol, m.m.	150
Skatteutskottets betänkande SkU6	
Debatt	
Ivar Franzén (c)	

	Lars Bäckström (v)	
	<i>Beslut fattades efter 15 §</i>	
13 §	Skattetillägg	152
	Skatteutskottets betänkande SkU7	
	Debatt	
	Bruno Poromaa (s)	
	Lars Bäckström (v)	
	Kjell Johansson (fp)	
	<i>Beslut fattades efter 15 §</i>	
14 §	Reavinsten på bostadsrätter.	157
	Skatteutskottets betänkande SkU9	
	Debatt	
	Gunnar Nilsson (s)	
	Harry Staaf (kds)	
	<i>Beslut fattades efter 15 §</i>	
15 §	Dubbelbeskattningsavtal med Nederländerna, Singapore och Republiken Korea	160
	Skatteutskottets betänkanden SkU11 och SkU12	
	Debatt	
	Karl Hagström (s)	
	Carl Fredrik Graf (m)	
Beslut		161
	Skatteutskottets betänkande SkU10	
	Skatteutskottets betänkande SkU8	
	Skatteutskottets betänkande SkU6	
	Skatteutskottets betänkande SkU7	
	Skatteutskottets betänkande SkU9	
	Skatteutskottets betänkande SkU11	
	Skatteutskottets betänkande SkU12	
Beslut om samlad votering		165
16 §	Ändrad instansordning enligt bilavgaslagen	165
	Jordbruksutskottets betänkande JoU8	
	Debatt	
	Lena Klevenås (s)	
	Annika Åhnberg (v)	
	Patrik Norinder (m)	
	Max Montalvo (nyd)	
	Jan Sandberg (m)	
	<i>Beslut fattades efter 19 §</i>	
17 §	Anslag till vissa investeringar m.m.	170
	Finansutskottets betänkande FiU6	
	Debatt	
	Sonia Karlsson (s)	
	Bengt Wittbom (m)	
	<i>Beslut fattades efter 19 §</i>	
18 §	1990 års folk- och bostadsräkning.	172
	Finansutskottets betänkande FiU7	

Debatt
 Ian Wachtmeister (nyd)
 Olle Schmidt (fp)
Beslut fattades efter 19 §

Prot. 1991/92:48
 18 december 1991

19 § Den statliga fastighetförvaltningen och ombildningen av byggnadsstyrelsen, m.m.	175
Finansutskottets betänkande FiU8	
Debatt	
Per Olof Håkansson (s)	
Lars Tobisson (m)	
Margitta Edgren (fp)	
Beslut.	177
Jordbruksutskottets betänkande JoU8	
Finansutskottets betänkande FiU6	
Finansutskottets betänkande FiU7	
Finansutskottets betänkande FiU8	
Beslut om uppskjuten votering.	178
20 § Förslag till ny lagstiftning för kabelsändningar m.m.	178
Konstitutionsutskottets betänkande KU19	
Debatt	
Catarina Rönning (s)	
Harriet Colliander (nyd)	
Johan Lönnroth (v)	
Björn von der Esch (m)	
Ylva Annerstedt (fp)	
Åke Gustavsson (s)	
Ingvar Svensson (kds)	
<i>Beslut skulle fattas den 19 december</i>	
21 § Beslut om fortsatt ärendehantering den 19 december.	191
22 § Bordläggning.	191
23 § Anmälan om interpellationer	
1991/92:76 av Sten Andersson i Malmö (m) om taxinäringen	191
1991/92:77 av Karin Israelsson (c) om postens taxsystem för föreningslivet	192

